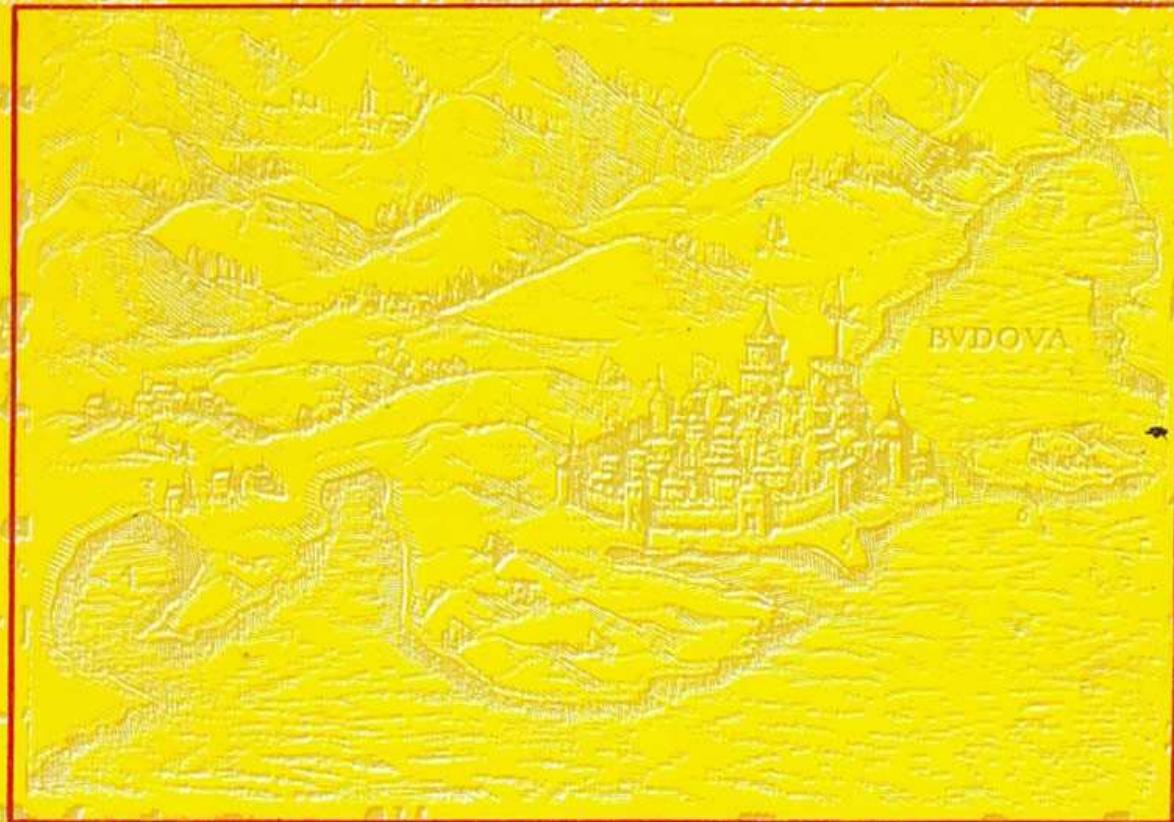

СТАТУТ БУДВЕ

THE MEDIEVAL
STATUTE OF BUDVA
СРЕДНЕВЕКОВЫЙ
СТАТУТ БУДВЕ

СРЕДЊОВЈЕКОВНИ СТАТУТ БУДВЕ

С италијанског превео
и предговор написао

НИКОЛА ВУЧКОВИЋ

Приредили

МИРОСЛАВ ЛУКЕТИЋ
ЖИКА БУЛУКЛИЋ

БУДВА

1988

**Библиотека
АНАЛИ БУДВЕ**

**Уредник
Др МИРОСЛАВ ЛУКЕТИЋ**

**Издавач
ИСТОРИЈСКИ АРХИВ
БУДВА, 1988.**

ПРЕДГОВОР

Будвански статут, поред Которског, сматра се једним од најзначајнијих правноисторијских средњовековних споменика с подручја Црне Горе. Проучавали су га наши и страни историчари и правници, али не у цјелини. Највреднији прилог његовом познавању дао је историчар др Илија Синдик у свом чланку „Однос града Будве према владарима из династије Немањића”¹, у коме је обрадио нека општа питања која се односе на цио Статут и неколико првих поглавља која су карактеристична за однос града Будве према држави Немањића. У овом чланку Синдик се углавном осврнуо на све што је до тада написано о Будванском статуту.

Будвански статут, у тексту какав је до нас дошао, настао је у доба српског царства. Ово се види из самог текста, у коме се спомиње цар, и то ријечима „господин цар” – као и у Душановом законику. Ријеч „господин”, као и италијанска „messer”, није тада имала, као данас, само значење поштовања, већ и власти, па смо стога ријечи „messer lo imperador” превели „цар господар”.

Готово сви историчари који су проучавали Статут слажу се с мишљењем Јиречека да је он донесен за вријеме цара Душана, пошто је мало вјероватно да се цар Урош, због немирних времена у којима је владао могао бавити редиговањем статута једне комуне.² Ако томе додамо законодавну дјелатност којом је била испуњена владавина цара Душана, онда је готово сигурно да је Статут настао у његово доба, мада нема конкретних података који би то потврдили. Оригинал Статута, који је, највјероватније, био написан на средњовјековном латинском језику, као и сви остали статути градова на нашем јужном приморју, није сачуван.

¹ Историјски часопис, орган Историјског института САН, књига VII 1957.

² К. Јиречек, Das Gesetzbuch des serbischen Koenig Stefan Dušan, Archiv f.d. Phil. XXII, 145–224, Берлин 1900, 155.

ван. Статут је за вријеме Млетачке републике преведен на италијански језик. Синдик мисли да је то било у XVII вијеку. По нашем мишљењу, то је морало бити раније, јер је Крсто Ивановић, како ћемо касније видјети, 1653. Статут преписао из једног рукописа који је чуван у општини и који је, према томе, морао бити написан раније. Од италијанског превода затекло се шест преписа: два у Библиотеци св. Марка у Венецији, један у Библиотеци Призивног суда у Задру, један у Талијанској читаоници у Сплиту, један у Архиву ЈАЗУ у Загребу и један у библиотеци Валтазара Богишића у Цавтату.

Један рукопис који је чуван у Библиотеци св. Марка у Венецији³ писан је курсивом, мастилом које је изблиједјело, тако да се готово не може читати. На крају овог рукописа јавни нотар у Котору Франческо Барисони потврђује да је вјерно преписан из једног рукописа који се налази у рукама Николе Скоровеа из Будве. Судећи по особинама писама, Шиме Љубић сматра да он потиче из друге половине XVII вијека.

Други рукопис који се чува у истој библиотеци⁴ написан је хуманистичким писмом и има сасвим очувану боју мастила. На њему је, на првој страни, назначено да је написан 1700. године. Осим текста Статута, овај рукопис садржи: 1) Тарифу будванског општинског уреда, 2) Попис привилегија и одлука млетачких власки које се односе на Будву, 3) Инвентар писама и наредаба генералних провидура за Далмацију и Албанију који се тичу Будве и 4) Попис начелника града Будве. На крају овај рукопис садржи инвентар цркве св. Ивана, сачињен 24. јуна 1691.

Рукопис који се чува у Архиву ЈАЗУ⁵ потиче из 1854. а овјерио га је тадашњи секретар будванске општине Стјепан Митров Љубиша. Прије ове овјере у рукопису се налазе преписане три раније потврде. Прво је изјава тадашњег каноника и нотара викарне курије Крста Ивановића, који изјављује да је статуте и градске законе града Будве од ријечи до ријечи из оригинала преписао за употребу и добробит града. Затим слиједи потврда којом вицеканцелар општине Petrus de Bravis и начелник Catharin Ferro потврђују да је препис вјерно преписан из оригинала. Потврда носи датум 25. V 1653, уз назнаку да је препис по службеној дужности написао канцелар Франческо Ивановић. Након тога слиједи потврда начелника Павијановића од 24. VIII 1805. и Laurentia Zacharie од 14. X 1805. да је препис у свему сугласан са аутентичним примјерком који се чува код племенитих руководилаца угледне општине.

Из овога слиједи да је Стјепан Митров Љубиша препис из 1854. дао начинити по једном препису из 1805, који је опет начињен по препису Ивановићевом из 1653. године.

Рукопис који се чува у Задру има само 279 поглавља с насловима, а затим слиједе још четири без наслова. У осталом се слаже с другим рукописима, који сви имају 295 поглавља. На

³ Biblioteca Nazionale Marciana MSS Italiani C I. II N 38 (5197).

⁴ Kao pod 3), MSS Italiani CIII. N 37 (4837).

⁵ Arhiv JAZU II d 14, kodeksi.

крају се каже да га је написао по службеној дужности Фрањо Ивановић, а израдио Крсто Ивановић. Има много превилегија из XV и XVI вијека.

На рукопису који се чува у Сплиту стоји потврда претора Павијановића и секретара Zacharie из 1805. да се слаже с једним старијим рукописом на којему су начелник Catharin Ferro, канцелар Фр. Ивановић и вицеканцелар де Bravis потврдили да га је Крсто Ивановић ваљано преписао с оригинала.

Рукопис који се чува у Цавтату, у библиотеци Валтазара Богишића, израђен је по наредби Богишића према задарском рукопису.

Према томе, сви рукописи, осим млетачких, потичу од преписа који је 1653. израдио Крсто Ивановић. Крсто Ивановић у својој изјави каже да је преписивао с оригинала, али се ова његова тврђња не може односити на првобитни оригинал, који је редигован за вријеме српских царева, јер тај није могао бити написан на италијанском језику, већ се односина неки каснији препис који је у смислу одредбе погл. V Статута чуван у трезору општине.

Напријед споменуте рукописе детаљније је описао И. Строказал у својој књизи „Статути приморских градова и опћина”. Различита издања ЈАЗУ 1911, стр. 121.

Сматрајући да је млетачки рукопис Сатута, о коме је најприје било ријечи, најстарији и најкоректнији, Шиме Љубић га је узео као темељ за припремање текста за објављивање Статута, биљежећи на дну страница разлике између овог, другог млетачког и загребачког рукописа. Ту се углавном ради о различitim ријечима, у ствари о погрешкама које су настале у току преписивања. Рукопис је објавила Југославенска академија знаности и умјетности у Загребу 1882.⁶ Уз Статут су објављени и привилегије и разни други документи који се односе на прошлост Будве за вријеме српске и млетачки државе.

На основу овог објављеног текста, Стојан Новаковић је објавио 87 поглавља Будванског статута, и то она за која је сматрао да су више у вези са Србијом и њеним установама, уз напомену да се законске одредбе Статута подударају са законским оредбама Србије оног времена.⁷

Статут смо превели према објављеном тексту Шиме Љубића.

Сигурно је да се и Будвански статут, као и други статути наших приморских градова темељи на обичајном праву, а и под утицајем римско-византијског права прилагођеног средини и приликама које су тада владале на том подручју. Прво питање које се у вези с тиме намеће јесте питање да ли Статут представља прву кодификацију будванског права, или је пак и прије

⁶ Шиме Љубић. *Statuta et leges civitatis Buduae civitatis Scardonae et civitatis insulae Lesinae. Monumenta historico iuridica Slavorum meridionalium* JAZU Zagreb 1882-83, 3.

⁷ Ст. Новаковић, *Законски споменици српских држава средњег века*, посеб. изд. СКА, V, Београд 1912, 45-75.

њега било писаног озакоњеног права – било да се ради о статуту (срећеном писаном праву) или о појединачним одлукама општинског вијећа које су садржавале једну или више норми чија је примјена била обавезна. За ову другу поставку говори и сам Статут и чињенице ван њега.

Кодификација статута наших приморских градова, до које долази углавном у XIII и XIV вијеку, представља у ствари потврду централне власти ранијих фактичких аутономија које су ти градови имали. Разлози који су довели до стварања тих аутономија заједнички су и исти за све те градове. То су: уређење с наглашеним муниципалним правима изграђеним на појму градске комуне које вуче коријен још из римске владавине, затим слабо осјећање централе власти за вријеме Византа и, најзад, слабљење саобраћајних веза између самих градова и између градова и њихових залеђа (усљед неодржавања римских путева, који су због тога пропали и претворили се у караванске путеве). Жеља владајуће класе феудалаца да у новој ситуацији озакони ранију аутономију и тиме осигурава свој повлашћени положај и даљу експлоатацију класе кметова непосредних произвођача – непосредан је узрок доношења статута.

До кодификовања статута неких приморских градова дошло је већ у XIII вијеку. Шуфлај мисли да је и редакција улцињских закона извршена у то вријеме.⁸ Из увода Винодолског статута, који је донесен 1288, види се да је он пописао старе законе у Брачком статуту из 1305. изричito се каже да се њим обновљају прописи статута који је изгорио у пожару 1277. Цвитанић оправдано мисли да је и прије тога на Брачу било писаних прописа.⁹ У Будви је много прије кодификације Статута постојала организација комуналне власти, слична оној коју предвиђа Статут, као и организована нотарска служба. Ово се види из одредба Статута¹⁰ које кажу да општинско вијеће по „старинском“ обичају на дан св. Марка бира општинске функционере и да од смрти нотара Ascania више не може бити нотар ниједан грађанин Будве. Немогуће је замислити да читав спонтани апарат, нарочито суд и нотарска служба, није имао никаквих писаних прописа за свој рад.

Да је тога било види се и из самог Статута, у коме се спомињу „старинска поглавља“ и у коме се одређује да је сваки онај ко има општинске привилегије дужан да их преда судијама.¹¹ Како у Статуту постоји одредба о томе да у граду морају бити два примјерка Статута истог садржаја, од којих се један чува у трезору општине, а други има суд за суђење, очигледно је да се ова одредба односи на раније писане прописе. Треба напоменути да су се у то вријеме, а и за вријеме Млетачке републике, привилегијама назвали не само они закони који комуни дају неке повластице већ и други закони. Овоме треба додати мишљење Син-

⁸ М. Шуфлај, Срби и Арбанаси, Београд 1925. 17-18.

⁹ Антун Цвитанић, Средњовјековни статут брачке комуне, Супетар, 1968 12

¹⁰ Статут, погл. LXV и CCLXXXP.

¹¹ Статут, погл. CCLXXVI и LXVIII.

дика, који сматра да сама императивна одредба да морају постојати два идентична статута указује на то да је и до тада било писаних примјерака обичајног права, али да нијесу били истог садржаја, што је представљало сметњу и за судије и за грађане.

За појам државе у Статуту се употребљава ријеч »provincia«–провинција.¹² Вјероватно стога што се за вријеме византијске владавине тема–провинција састојала од ужих територијалних јединица, па и та чињеница упућује на то, да су у Статуту унијета нека ранија написана поглавља.

Статут Будве објављен од Ш. Љубића има 295 поглавља, од којих свако има наслов. У рукописима које смо имали у рукама ова поглавља првобитно нијесу нумерисана, већ је то учињено накнадно, са стране, и то у неким рукописима обичном оловком. Од ових 295 поглавља 12 их је датирano, али не хронолошким редом. Прво датирano поглавље је 251. и потиче из 1426, а посљедње је из 1469. године. Међутим, има два поглавља прије овог, од којих једно носи датум 1503. а друго 1479. Из овога се види да Статут у цјелости није редигован за вријеме царства, већ му је неколико поглавља додато за вријеме Деспотовине, а остатак за вријем Млетачке републике. Поглавља донесена за вријеме Млетачке републике разликују се од осталих по језику и правној терминологији. Једно од њих написано је на латинском језику.

Рукописи Статута немају наслова који би одговарао Статуту насталом за вријеме царства, па стога не знамо какав му је био наслов, и да ли га је уопште било у првобитној редакцији. На почетку загребачког рукописа каже се да је то копија Статута и градских закона преписана из сличне аутентичне копије, али се из даљњег текста ове биљешке види да потиче из времена послије пада Млетачке републике. Задарски рукопис носи наслов: „Привилегији и статути превјерне будванске опћине”, из чега се види да потиче из времена Млетачке републике.

Статут нема увода–проемија, као статути неких других приморских комуна. Умјесто увода, на почетку се каже: „Ово су обичаји и закони града Будве који су одобрени привилегијама наших господара, а који је Млетачка република стално потврђивала.^{12a} До овог увода дошло је стога што су они примјерци Статута који су чувани у оштинском уреду за употребу на крају имали кратке изводе из привилегија и наредаба млетачких власти, које су често мијењале и допуњавале одредбе Статута; те промјене нијесу уношene у Статут, па се он без ових извода не би могao

¹² Статут погл. XXXII.

^{12a} Напомињемо да смо у овом случају одговарајући италијански текст сасвим слободно превели. Дослован превод би гласио: „Ово су обичаји и закони града Будве дани и увијек признавани од Сињорије као што то произлази из привилегије наших господара“. Како овакав превод садржи противурјечности, јер је немогуће да из привилегија прије млетачке владавине произлази да су обичаји и закони града Будве дани и увијек признавани од Сињорије, то смо италијански текст морали превести тако да му дамо прави и логични смисао. Очито је да је италијански текст погрешно преписан и да га је таквог Шиме Љубић оставио.

примјењивати. Стога сам Статут даје слику прилика само из до-ба српске државе и времена које му је претходило, а о прилика-ма за вријеме Млетачке државе може се створити слика само ако се уз Статут проучавају и привилегије и наредбе млатечких вла-сти.

Ово истичемо зато што је вијек важења Статута био веома дуг. Нека његова поглавља примјењивана су и у XIX вијеку, све док Аустрија није завела у Будви своје законодавство.

Из Статута се јасно види да је његове одредбе донијело оп-штинско, односно Велико вijeћe. Ово из разлога што је то у на-ловима неких поглавља изрично наведено и што готово сва по-главља почињу ријечима »ordinemo«, »statuimo« и »volemo«, а из неких се рукописа види да је у одлукама вијећа које су посебно чуване, пред напријед споменутим ријечима стајало: »Noi giudici di Budua insieme con tutto il consiglio grande e piccolo reduti dopo il suono della campana per buon stado et mantenimento della nostra citta tutti unanime e di buon concordio ordinemo« итд. Посту-пак за доношење нових статутарних одредаба у Статуту није предвиђен,, као што је то урађено у Которском, Дубровачком и неким другим статутима. Из Статута се не види ни кад су одред-бе ступале на снагу и да ли их је и када потврдила централна власт. Да је цар дао своју сугласност на Статут изван сваке је су-мње, јер у њему има одредаба које су у Статут могле бити унесе-не само по изричitoј царевој жељи. То, уосталом, проилази и из чињенице да је Статут за вријеме царства примјењиван.

Прву писмену потврду Статута, односно тадашњих будванс-ких закона, имамо у доба Деспотовине, од деспота Ђурђа Бран-ковића. На основу ове потврде услиједило је и признање Статута од стране Млетачке републике, и то на сљедећи начин. Између млатачких представника и Будвани постигнут је 1. августа 1442. у Котору споразум о томе да Млетачка република прими Будва-не за своје поданике и да им да све повластице које су они има-ли под деспотом Ђурђем Бранковићем, који је Будви дао исте повластице које је уживао град Бар, изузев што ће Будвани од оранице плаћати седмину, а од винограда десетину. У писменом акту који је о томе састављен¹³ цитирана је повластица Ђурђе Бранковића, за коју се каже да је од ријечи до ријечи преведена са словенског на латински језик.¹⁴ 20. октобра 1465. Сенат је

¹³ Ш. Љубић, н. д. ст. 185

¹⁴ Повластица гласи: Per la gratia de dio signore de Schiavonia, de Genta, despoto Zorzi. Che sia manifesto a cadaun, come venne alla mia signoria honorevoli Buduani, e fe mi ricordo, pregando la mia signoria, che la mia signoria, i faccia usanza, la qual usanza ha la città della mia signoria Antivari; e pur vegando la mia signoria, li fece gratia, la quale usanza ha la mia Citta di Antivari, quella usanza che abbia città della mia signoria Budua, salvo quello, che semani su le terre della mia signoria, che debbano pagar settimo, et quelle vigne, che sono su li terreni della mia signoria, che paghi decimo, e che i sia perdonato doana de beccaria et altre doane debba-no pagar alla mia signoria, et in tutto altro che habbiano quella lusanza, che ha Anti-vari; et che questo sia Fermo in vita la mia signoria et in vita dellli figlioli della mia signoria; et de questo sia esecutor l'egofer Manuel. Scritta VI mille, VIII cento, XVIII del mese di april adi 6 in Budua.

потврдио напријед споменути писмени споразум. У одлуци¹⁵ се каже да се Будванима признају повластице које им је дао деспот Ђурађ Бранковић а које одлуке цитира. Како је овај Будванима признао права која је има Бар, а Бар је имао право да примјењује своје законе, то је ово право признато у Будви.

У Статуту су заступљене све правне области. Највише има одредаба из области грађанског права, мање из административног, а најмање из кривичног права.

Из подручја породичног права највише се прописа односи на мираз, а из наследног на тестамент. Из подручја стварног права сусрећемо највише прописа о служностима, што је и разумљиво, с обзиром на скученост простора у граду и оскудицу обрадиве земље у дистрикту, па затим о аграрноправним односима. Из подручја обавезног права има прописа о купопродaji, зајму, залогу, накнади штете итд.

Из области административног права највише је простора дато прописима о организацији власти у комуни, затим унутрашњој трговини и порезима. Прописа о спољној трговини и саобраћају укључујући и поморство, нема а прописи о занатству веома су оскудни.

Процесуалних прописа има прилично.

Поједине правне области нијесу систематизоване по сродности, већ су прописи често измијешани. Прописи међусобно нијесу увијековоно ни усклађени, тако да се поједина поглавља могу протумачити само ако се има пред очима цио Статут.

Првих неколико поглавља чине, да их тако назовемо, царски прописи, јер се њима одређује однос будванске комуне према цару, односно централној власти, и уједно степен аутономије. Готово сви остали прописи темеље се на дотадашњем писаном или неписаном обичајном праву. Оно неколико поглавља донесених за вријеме Млетачке републике разликује се од свих ранијих по слабијем језику и слабијој правној терминологији, а то упућује на закључак да су сва поглавља донесена за вријеме српске државе негде у почетку млетачке владавине одједном у цјелисти преведена, по свој прилици у Венецији.

Превод би гласио:

По милости божјој деспот Ђурађ господар Србије и Зете. Нека буде свакоме на знање како су пред моје Господство дошли поштовани Будвани и обратили ми се молећи да им моје Господство дозволи исте обичаје које има град мојег Господства Бар.

Гледајући то с наклоношћу, моје Господство је дозволило да исте обичаје које има град мојег Господства Бар има и град мојег Господства Будва, изузев што ће од граници које се налазе на земљи мојег Господства плаћати седмину, а од винограда који се налазе на земљи мојег Господства десетину, а да им буде опроштена царина од меса док друге царине морају плаћати мојем Господству, а у свему осталом да имају исте обичаје које има Бар и да ова одлука буде чврста како за живота мојег Господства тако и за живота синова мојег Господства и да извршитељ ове одлуке буде логотет Мануил, Писано VI. VIII. XVIII. на дан 6. априла у Будви

¹⁵ Ш. Љубић, н.д.ст.193.

СТАТУТ БУДВЕ

10. *Leucosia* *leucostoma* *leucostoma* *leucostoma*

La nostra è la storia di una vita
di un solo giorno, già scorsa e fuggita.
Ora finisce, non si può più tornare.

John W. Green

(Significato della scorsa circostanza)

Letter from Dr. G. W. Ordway, Boston.

Pennsylv. Indus.

Carlo Gatti

Geography of the Earth

John D.

Chap. viii. - The Sibyl.

On the coast of Malaya

Anglo-Saxons. John W. Nichols.

... e citta' più belle d'Italia.

On man's dependence

On March 20th

卷之三

D. m. m. -

Dr. John M. Dickey

W. E. Morris

W. H. C. - 1870 - 1871 - 1872 - 1873 - 1874 - 1875

19. 10. 1966. 10. 10. 1966.

卷之三

Geographical

Geographical distribution.

Rev. G. Moore

Per me - money was sufficient

Факсимил рукописа Статута из 1700. године

Ово су обичаји и закони града Будве, који су одобрени привилегијама наших господара, а које је Млетачка република стално потврђивала.

І ПОГЛАВЉЕ Кнежеве регалије

Када цар господар дође у наш град, земља је у првом реду дужна да га погости с три оброка. Исто важи за царева гласника или посланика.

Када први пут дође кнез да преузме подручје, град је дужан да га погости с три оброка. Кнез има право на дио од сваке рибе што је продају странци и свако је дужан да продаје рибу на клупи у рибарици, под пријетњом казне од 4 динара.

Кнез такође има право на жито и со коју страни бродови продају у луци, и то један ваган ако брод има једну катарку, а два ако има двије катарке. Од грађана нема право ни на шта. Кнез је дужан да ово жито и со подијели по половину с општином.

Када се скупља порез, кнез има право на 4 перпера за одијело.

Поред тога, земља је дужна да кнезу дâ 5 перпера од акростика. Ако кнез хоће да станује у земљи, општина је дужна да му да кућу за становање. Даље има право на један чабар вина од „алпеда“ винограда уколико је обрађен, а уколико није нема право ни на шта.

Осим тога, кнез има право на четвртину прихода који припада цару од продаја. Они који станују на Целесорини нијесу дужни да ово дају кнезу, већ општини.

Кнезу припадају јавне таксе од увођења у посјед ако износе више од 10 перпера, а ако износе мање — сеницију и ватаку.

Кнез не може за свог замјеника поставити ниједног нашег грађанина осим судија. Исто тако ни казнац не може за свог за-

мјеника поставити никога осим судија. Уколико неко од грађана прими неку од ових дужности, плаћа казну од 50 перпера.

Сваке године о свечаности св. Ивана морамо дати 100 перпера мање 4 динара цару господару.

Земља је такође дужна да од сакупљеног акrostика даје цареву казнацу 10 перпера, а када он први пут дође у земљу дужна је да га погости с три оброка.

Исто тако је наша земља обавезна ставити цару на располагање војску од 50 људи на подручју од Скадра до Зете и Котора кад се он лично тамо налази. Уколико се он на том подручју не налази, није дужна слати нигдје ни једног војника. Уколико наша војска дође до ратног плијена, цар има право на десети дио. Ако неки војник украде неку ствар од ратног плијена, лопову је надлежан да суди цар. Уколико би неко ко је од општине одређен одбио да иде у војску, плаћа казну од 10 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини. Ако капетан момчади не би хтио да иде с војском, плаћа на име казне 20 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини, изузев случаја кад капетан има оправдан разлог да не иде у војску. Капетан момчада има право на накнаду трошкова за два војника и коња, којег му додјељује општина. Кнез, ватак и сенициј имају право на једног војника. То исто је наш град дужан дати цару господару ако он то затражи.

Ниједан грађанин ни странац не може бити лишен слободе у граду без разлога. Грађанин који је дужан треба да стоји у кући и да у року плати што је дужан. Уколико нема од чега да плати или да дâ кауцију, предаје се царевој власти.

II ПОГЛАВЉЕ

О слободи онога ко дође да станује у земљи

Ако неки човјек царев или његовог достојанственика или нашега грађанина дође да станује у нашем граду, није дужан да служи никоме изузев општини. Ако би му неки наш грађанин, Словен или Арбанас хтио одузети слободу или га присвојити за себе, дужан је да цару господару плати казну од 50 перпера, а човјек треба да остане слободан. Сваки наш грађанин дужан је да таквог човјека брани на сваки начин.

III ПОГЛАВЉЕ

О чему мора да суди цар

Свако треба да зна да цар господар дозвољава нашем граду да његови судије могу судити у складу са Статутом како нашем грађанину тако и странцу који се пред њима споре, изузев ако се ради о издајству, лишењу живота, слуги или слушкињи, као и о украденом или мртвом коњу, о чему хоће да суди сам цар. Цар такође хоће да ниједан наш грађанин који је пред њега позван писмом или печатом у питањима у којима је суђење задржао за

себе није дужан да се позиву одазове за вријеме од свечаности Св. Марије у септембру до свечаности Св. Михаила. Од свечаности Св. Михаила до свечаности Св. Марије у септембру сваки ко је позван писмом или печатом дужан је да се одазове позиву.

IV ПОГЛАВЉЕ

О кнезу који први пут долази

Наређујемо да се сваки пут кад дође кнез послан од цара го-сподара да преузме подручје мора сакупити општинско вијеће на звуке звона Св. Ивана да кнеза закуне да мора поштовати и при-државати се одредаба и обичаја нашег Статута. Уколико кнез неће да се закуне да ће поштитивати и придржавати се одредаба Статута, општина није дужна да га прими за кнеза,

V ПОГЛАВЉЕ

О два Статута

Наређујемо да у нашем граду морају бити два Статута истог садржаја, од којих се један мора чувати у трезору општине, а други мора имати суд за суђење.

VI ПОГЛАВЉЕ

О онима који не познају обичаје

Наређујемо да се нико не може оправдати тиме да не познаје ове законе, био домаћи или странац, већ треба да буде кажњен према томе колико их је повриједио.

VII ПОГЛАВЉЕ

О свечаности патрона св. Ивана Крститеља

У славу Бога и св. Ивана Крститеља сваки човјек који дође на његову свечаност три дана прије и три дана послије свечаности слободан је и од свакога заштићен, а сваки онај ко у граду и на нашем подручју учини било какво насиље плаћа казну од 50 перпера. Ово не важи за онога ко је протјеран од општине или је починио кривично дјело лишења живота.

VIII ПОГЛАВЉЕ

О градњи куће

Сваки ко намјерава да гради нову кућу од камена или на мјесту где прије није била кућа дужан је да позове судије на мјесто где намјерава да гради и да је гради на свом земљишту. За жљебове од воде дужан је оставити педаль свог земљишта. Уколико почне градити на туђем земљишту, губи право на рад и плаћа на име казне 8 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини. О ономе што оставља од свог земљишта дужан је да начини нотарску исправу.

IX ПОГЛАВЉЕ **О обнови куће**

Ако неко гради себи кућу или је обнавља од камена или дрвета па се за три дана томе нико не успротиви, послије истека тог рока више се томе не може нико противити.

X ПОГЛАВЉЕ **О вратима према сусједу**

Нико не може отворити врата или прозор наспрам врата сусједа, осим ако то не може учинити на другој страни. Ко поступи противно плаћа на име казне 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина општини. Поред тога дужан је да затвори врата или прозор.

XI ПОГЛАВЉЕ **О степеницама**

Одређујемо да на мјесту где прије нијесу биле степенице не могу бити ни у будуће, осим ако је власник куће оставио своје земље колико је за то потребно и о томе има нотарску исправу. Ко учини противно плаћа казну од 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина општини. Поред тога дужан је да сруши степенице.

XII ПОГЛАВЉЕ **О темељима**

Сваки ко пронађе темеље своје куће или степеница под земљом или у нивоу земље пронађени темељи вриједе као границе куће или степеница.

XIII ПОГЛАВЉЕ **О темељима степеница**

Нико не може изградити степенице од дрвета где нема темеља од камена. Онај ко то учини дужан је да на захтјев суда степенице сруши. Уколико то неће да уради, плаћа казну од 4 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини.

XIV ПОГЛАВЉЕ **О прозору више куће**

Ако неко намјерава да отвори прозор више куће свог сусједа, може то учинити једино у сврху да би добио свјетлост. С прозора се не смије бацати никакво смеће нити наслањати даске или дрво на кућу сусједову, под пријетњом казне од 2 динара, од чега половина припада кнезу а половина општини, поред обавезе да затвори прозор. Уколико сусјед намјерава да подигне кућу, сусјед који је отворио прозор више његове куће дужан је да га затвори.

XV ПОГЛАВЉЕ О рушењу темеља

Наређујемо да је сваки онај ко силом руши темеље туђе куће или степеница, и то му буде доказано, дужан да плати казну од 8 перпера, од чега половина припада кнезу а половина ономе ко се жали, и да је дужан да накнади штету власнику темеља.

XVI ПОГЛАВЉЕ О зиду између сусједа

Сваки онај ко намјерава да подигне зид или ограду између своје куће и куће сусједа има право да то учини на трошак обију страна. Уколико се нађе темељ па нека од страна докаже да је њен, зид или ограда ће се направити на трошак стране која то докаже, а која ће га моћи трајно посједовати. Ако је једна страна толико сиромашна да не може саградити зид или ограду, направиће то она страна која може, а у том случају друга страна је дужна да јој накнади половину трошкова у размјери висине њене куће. Ако нека страна хоће да се подигне више него њен сусјед, то може учинити на свој трошак. Ако и друга страна послије неког времена хоће да се подигне као сусјед, дужна је да му накнади половину трошкова, али сиромашна страна не може бити присиљена да за покриће тих трошкова прода посјед, већ их може плаћати од својих прихода у року у којем то одреде судије.

XVII ПОГЛАВЉЕ О зиду одозго доље

Наређујемо да сваки зид између двије куће који иде одозго доље буде и једног и другог сусједа, осим ако један докаже да је читав зид његов. Зид који иде попријеко између двије куће припада горњој кући, изузев ако доња кућа докаже да је читав зид или један његов дио њен, у ком случају ће се зид посједовати према стању које се докаже.

XVIII ПОГЛАВЉЕ О трошном зиду

Ако су неки зид или ходник толико трошни да пријети опасност да падну и томе приговори нека особа, судије су дужни да нареде власнику зида или ходника да то поправи и да плати на име казне 4 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини, а уколико је од тога настала штета — још и да плати цијелу штету.

XIX ПОГЛАВЉЕ О бунару

Одређујемо да на ономе мјесту где је некад био бунар треба да и остане. Уколико власник хоће да га премјести с тог мјesta, може то учинити само у присуству суда. Уколико неко по-

сједује бунар 40 година, може га посједовати и даље. Ко поступи противно плаћа казну од 12 динара, од чега половина припада суду а половина ономе ко се жали.

ХХ ПОГЛАВЉЕ

О међи између двије куће

Уколико дође до спора око међе између двије куће а нема доказа о томе шта коме припада, одређујемо да свака страна посједује као што је посједовала прије тога, како што се тиче отвореног тако и затвореног простора.

ХХI ПОГЛАВЉЕ

О олуцима

Наређујемо да нико не смије окренути олуке за воду са свога крова повише крова сусједа тако да би овај од тога имао какве штете, него их мора оставити како су били раније, под пријетњом казне од 12 динара, од чега половина припада суду а половина ономе ко се жали, осим ако докаже да је било разумно да то учини, те да нико не смије од своје куће помаћи олуке ни за педаљ, а да онога ко их помакне више свак може да тужи.

ХХII ПОГЛАВЉЕ

О простору који иде косо

Наређујемо да простор који иде косо између двије куће припада горњој кући, изузев ако доња кућа има степенице које морају остати отворене. Ако степеница нема, власник горње куће мора оставити отворен педаљ земљишта за олуке од воде. Уколико власник доње куће докаже да је простор његов, одређујемо да њему и припадне. И хоћемо да простора остане толико у висини да не смета ни сусједима ни општини. Ко учини противно плаћа казну од 4 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини, и дужан је да сруши што је урадио.

ХХIII ПОГЛАВЉЕ

О простору који иде одозго долje

Наређујемо да простор који иде одозго долје између двије куће припада пола једној а пола другој страни, изузев ако једна од њих докаже да га је купила, у ком случају њој и припада те ако хоће може градити ходник или терасу, а простора мора остати толико у висини да не смета ни сусједима ни општини. Ко учини противно плаћа казну од 12 динара и дужан је да сруши терасу или ходник.

ХХIV ПОГЛАВЉЕ

О смећу

Наређујемо да нико не смије бацати смеће из ходника или с терасе или га бацати на јавни пут у било којој улици у граду, под

пријетњом казне од 12 динара, од чега половина припада суду а половина општини.

ХХV ПОГЛАВЉЕ

О земљи из темеља

Наређујемо да ниједна особа, било да нешто гради или обнавља, не смије бацати земљу од темеља ни од подрума на улицу, под пријетњом казне од 4 перпера, од чега половина припада суду а половина општини, и да је дужна да одстрани земљу са градске улице.

ХХVI ПОГЛАВЉЕ

О унајмљивању куће

Наређујемо да власник који је кућу издао у најам за годину или мјесец не може прије истека рока избацити најмопримца из куће, изузев да он сам намјерава у њој становати. Уколико власник куће најмопримца прије рока избаци из куће, овај му на име најамнине није дужан платити ништа. Уколико најмопримац без дозволе власника прије рока отиде из куће, дужан је да власнику плати најамнину за читаву годину. Уколико је кућа претрпјела какву штету кривицом онога ко је у њој становао, овај је дужан да штету накнади ако му се то докаже. Ако је у кући потребно нешто уредити, дужан је да то учини власник куће. Ако то власник неће да учини, најмопримац је дужан да се пожали суду, а судије су дужни да нареде власнику да то учини. Уколико то власник не учини, урадиће то најмопримац из средстава најамнине. Ако је најмопримац становао у кући више од годину дана, власник од њега не може тражити ништа без доказа.

ХХVII ПОГЛАВЉЕ

О изнајмљивању куће сусједу

Наређујемо да власник не може изнајмити своју кућу другоме осим сусјedu, уколико му овај даје онолико колико му други нуде у доброј вјери када му у почетку године траже кућу у најам. Уколико сусјед неће да узме кућу у најам у почетку године, власник је може унајмити коме хоће и сусјед му више не може приговорити док се не наврши година.

ХХVIII ПОГЛАВЉЕ

О дану мљевања

Наређујемо да ниједан млинар не може имати новчану награду, изузев недјељом. Онај који нема свог дана или ноћи у млину а дође да меље даје четврти дио вагана жита власнику, било дању било ноћу. Ако млинар узме више или превари газду, плаћа казну од 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина општини. Ниједан млинар или млинарка не може онога чије се брашно меље избацити из млина и узети брашно другог док се

прво не самеље. Ко учини противно плаћа исту казну. Ниједан власник млина не може намјестити млинара ни млинар ући у посао осим по одредбама Статута. Ко учини противно дужан је да на име казне плати 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина општини. Даље наређујемо да од добијеног брашна половина припада власнику млина а половина млинару. Млинар је дужан да увијек спава у млину. Уколико би у млину настала нека крађа, млинар је дужан да штету накнади покраденом.

XXIX ПОГЛАВЉЕ О поправљању канала

Наређујемо да ниједан, власник млина ни млинар не могу поправљати јажу свог млина осим у присуству судија, и дужни су да је направе онакву каква је прије била, а не вишу. Ко подигне јажу, и то се докаже, плаћа казну од 4 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини, и дужан је да јажу доведе у пређашње стање.

XXX ПОГЛАВЉЕ О млину маслина

Наређујемо да ниједан млинар маслина не смије за мљевење узети више од једне мјерице маслина на четири вагана добро са-мљевених маслина и донесених кући без преваре. Уколико млинар самеље мање, дужан је да плати штету. Ко учини противно дужан је да плати 12 динара на име казне, од чега половина припада кнезу а половина ономе ко се жали.

XXXI ПОГЛАВЉЕ О пекарима

Наређујемо да ниједна пекара као своју награду не смије узети више од 4 хљеба од сваке пећи добро печеног хљеба. Ко учини противно дужан је да плати казну од 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина ономе ко се жали.

XXXII ПОГЛАВЉЕ о сађењу винограда

Наређујемо да ономе ко хоће да посади виноград на својој земљи, а томе се не противи ниједна особа из града за вријеме од 8 дана, или неко ко се налази у провинцији царевој за вријеме од годину дана, више нико не може приговорити ни сам ни са свједочима.

XXXIII ПОГЛАВЉЕ О сјечи стабала

Наређујемо да је сваки онај ко је посјекао туђе стабло маслине или га је из злобе запалио, и то му се може доказати, дужан да плати казну од 50 перпера и накнади штету. Половина

казне припада суду а половина општини. Уколико се то не може доказати, оштећени је дужан да се закуне у присуству пет људи, Истом казном ће се казнити онај ко намјерно посјече лозу, и дужан је да накнади штету. Ко посијече другу воћку дужан је да плати казну од 2 перпера и да накнади штету.

XXXIV ПОГЛАВЉЕ

О обради винограда или поља у наполици

Наређујемо да је сваки онај ко се прихвати да обрађује виноград или поље на наполицу или на дио дужан да уради сваку радњу потребну винограду или пољу, и не може без власника, а ни власник без њега да бере плодове. Уколико потпуно не изврши све потребне радове у винограду до дана св. Петра, губи свако право из рада и плаћа казну од 4 перпера. Уколико добро не обради поље, дужан је да накнади штету према томе како је родило добро обрађено поље сусједа. Ко учини противно губи право на рад.

XXXV ПОГЛАВЉЕ

О онима који узимају предујам за рад

Наређујемо да сваког оног ко је узео предујам за рад послдавац мора, кад дође вријеме рада, претходног дана увече на то упозорити, а радник је дужан да затражи да ради. Уколико не пође на рад, плаћа на име казне 12 динара. За предујам до 12 динара вјероваће се послдавцу. Поред тога, дужан је да иде да ради.

XXXVI ПОГЛАВЉЕ

О закупу

Наређујемо да је особа која узме у закуп за одређену цијену виноград, поље, кућу или друго дужна да ради добро и да сврши рад на вријеме према уговору. Ако добро не ради или не сврши рад на вријеме, губи право на закуп и дужна је да плати власнику штету и на име казне 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина општини.

XXXVII ПОГЛАВЉЕ

О међама

Наређујемо да међе између винограда, поља и вртова припадају горњем винограду, пољу или врту, изузев ако власник до њег нотарском исправом докаже да је међа његова.

XXXVIII ПОГЛАВЉЕ

О међи или развалини

Ако међа или развалина падне на туђу земљу, наређујемо да је власник земљишта на које је то пало дужан да пред судијама позове власника међе или развалине и затражи од њега да

уклони међу или камење. Уколико то не уради у року који му је поставио суд, земља и камење припада ономе на чију је земљу пало и овај може да ради до границе свог земљишта.

XXXIX ПОГЛАВЉЕ

О подизању међе

Наређујемо да је власник земљишта који хоће да подигне нову међу дужан да је направи на свом земљишту и да под међом остави педаль свог земљишта. Власник доњег земљишта не смије да обрађује то земљиште, нити да се при било којем раду приближи међи. Осим тога, хоћемо да се до саме међе која је саграђена или ће се саградити не смије приближити ниједан рад. Ко учини противно плаћа на име казне 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина ономе ко се жали.

XL ПОГЛАВЉЕ

О томе да се не смију садити стабла близу сусједовог земљишта

Наређујемо да онај ко хоће да посади стабло може то учинити на својој земљи педаль далеко од сусједове. Ако неко учини противно, сусјед може, уз сагласност суда, да му то стабло или воћку посијече или искрчи, и плаћа казну од 12 динара, од чега половина припада суду а половина ономе ко се жали.

XLI ПОГЛАВЉЕ

Стабла на туђем земљишту

Наређујемо да се од воћака које су посађене у близини винограда или земље сусједа у првом реду сви ораси који падну на земљу сусједову дијеле попола с власником ораха. Ако крушке падну на сусједову земљу, припадају овом посљедњем. Ниједна од страна не смије се пети на гране било које воћке која се налази више земље сусједа да бере плодове. Ово важи за сваку воћку осим маслине чији плод, ако падне на туђу земљу припада власнику маслине. Уколико власник сусједне земље хоће да стојеши на својој земљи посијече грану сусједовог стабла, која му смета, може то учинити само ако је може дохватити српом или сјекиром која има ручку од дрвета. Гране стабла од маслине не смије сјећи.

XLII ПОГЛАВЉЕ

О младицама маслине на туђој земљи

Ако неко има маслињак на туђој земљи и на ову падају маслине, одређујемо да власник маслине може младице које избију да посади и да припадају њему а не власнику земље. Власник земље може обрађивати земљу до шест стопа око маслине. Ко учини противно плаћа казну од 12 динара, од чега половина припада суду а половина ономе ко се жали, а уједно и накнађује штету.

XLIII ПОГЛАВЉЕ

О земљи и винограду датом на дио и кући у најам

Ако неко виноград или поље дâ на рад на дио, или кућу у најам, па ти посједи послије постану нечији мираз, или ако их прода, дарује или замијени, наређујемо да их не може одузети од онога коме су дати на рад док се не наврши година.

XLIV ПОГЛАВЉЕ

О пољу датом на рад на дио

Хоћемо да онај који некоме дâ поље на рад на дио не може овога дићи с поља да би то поље дао на рад другој особи. Онај коме је поље дато на рад може на њему сијати и жети жито и купити сламу. Уколико би му власник земље одузео поље, дужан је да на име казне плати 12 динара, од чега половина припада суду а половина ономе ко се жали, и поред тога да накнади штету. Ако онај ко је поље примио на рад ово напусти, плаћа исту казну и накнађује штету власнику, изузев ако му волови крепају или буду украдени, или ако он умре.

XLV ПОГЛАВЉЕ

О јарку

Ако неко хоће да доведе воду кроз јарак, наређујемо да мора то учинити на старински начин, а не друкчије. Ко учини противно плаћа на име казне 12 динара, од чега половина припада суду а половина ономе ко је претрпио штету, и дужан је да накнади сву штету.

XLVI ПОГЛАВЉЕ

О копању јарака

Ако неко хоће да направи нови јарак испод земље сусједа или ондје где нема своје међе већ је међа заједничка, одређујемо да треба да од своје земље мало остави између међе и јарка. Уколико уз јарак хоће да направи плот, може то учинити. Оне јарке који су постојали раније може власник обновити, али на начин као што је то прије било.

XLVII ПОГЛАВЉЕ

О јарцима

Наређујемо да јарци који иду попријеко припадају власнику доњег земљишта, уколико власник горњег земљишта не докаже да је јарак његов. Јарци који иду одозго долje између два посједа припадају и једном и другом посједу, уколико власник једног посједа не докаже да је јарак његов. Нико не може поставити откривени или покривени јарак близу јарка свог сусједа, осим ако га не постави од краја јарка сусједова. Нико не може затворити стари јарак којим тече вода његовог сусједа, Ко учини противно

плаћа на име казне 12 динара, од чега половина припада суду а половина ономе ко се жали, а поред тога дужан је да накнади штету власнику.

XLVIII ПОГЛАВЉЕ

О забрани пуштања воде из потока и ријека

Наређујемо да нико не смије пуштати воду из јарака, потока и ријека на стазе између поља, под пријетњом казне од 4 перпера, од чега половина припада суду а половина општини, осим ако је може на стазу довести попријеко тако да уђе у грло другог јарка и не иде по путу и чини штету сусједима.

XLIX ПОГЛАВЉЕ

О стази између винограда

Наређујемо да свако мора уредити оштећене стазе у виноградима и на пољима, као и јарке које је потребно поправити. Ко неће да их уреди плаћа казну од 12 динара, а свој виноград не може затворити народу да преко њега пролази све док не поправи стазу.

L ПОГЛАВЉЕ

О грму међу маслинама

Наређујемо да нико не смије палити грмове који су нарасли међу маслинама, као ни палити сламу, под пријетњом казне од 4 перпера, од чега половина припада суду а половина ономе ко се жали. Поред тога дужан је да власнику накнади штету. Ко хоће да ради треба да ради мотиком и ралом.

LII ПОГЛАВЉЕ

О нестручном раду

Одређујемо да је мајстор који некоме нестручно обави посао, и то се докаже, дужан да плати сву штету и 12 динара општини на име казне.

LII ПОГЛАВЉЕ

О завршавању послана

Одређујемо да се мајстор било којега заната који прими на рад један посао не смије прихватити другог док први не заврши, под пријетњом казне од 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина општини.

LIII ПОГЛАВЉЕ

О слободним службеницима

Наређујемо да породице градског нотара, црковњака цркве Св. Ивана, канцелара, сениција и ватака буду ослобођене сваког општинског пореза и сваког присилног рада.

LIV ПОГЛАВЉЕ О мјерама и теговима

Наређујемо да све мјере за земљу, тегови и мјере за тканине морају бити једнаки. Онај код кога се нађе лажна мјера плаћа на име казне 8 перпера и никад више не може добити општинску службу. Онај кога суд постави да врши надзор над мјерама дужан је да их сваког мјесеца прегледа. Уколико тај службеник не буде хтио сваког мјесеца вршити контролу мјера и тегова, плаћа напријед споменуту казну, од које половина припада кнезу а половина општини. Судије су дужни да за ову сврху по могућности одреде два подесна човјека.

LV ПОГЛАВЉЕ О царини на месо

Наређујемо да је сваки месар дужан да сваке вечери плаћа царину на месо: за бика, вола и краву 2 динара, за крмачу и крмка 1 динар, за овцу 15 фолера, и к томе за сваку тезгу по 12 динара годишње. Ко царину увечер не плати плаћа казну од 12 динара, од чега половина припада суду а половина царинику. Уколико онај ко убира царину то исте вечери не пријави судијама, губи повјерење у свом звању, а кад пријави дужан је да се закуне. Ако неко оде негдје другдје да продаје месо изван меснице, плаћа исту казну, а поред тога и царину.

LVI ПОГЛАВЉЕ О теговима у месарници

Наређујемо да је онај ко је од општине постављен да врши надзор над теговима у месарници дужан да пази да мјерење буде исправно, а да за то добија од сваке овце један фолер, од краве 4, од вола и свиње 2 фолера. Ову награду дужни су да му плате месари. Уколико му месар то не плати увечер, плаћа казну од 4 динара. Онај ко држи тегове мора уједно пазити да месар не продаје псеће месо уместо брављег или месо од мртве животиње уместо заклане у кланици, а уколико то неко учини дужан је да га пријави суду уз заклетву па ће му се вјеровати. Ко учини противно плаћа казну од 8 перпера општини а судијама се забрањује да дају дозволу да се продаје месо цркнуте животиње.

LVII ПОГЛАВЉЕ О дијељењу меса

Наређујемо да је онај ко купује животињу у намјери да подијели месо и прода кожу дужан да плати царину. Ако је животињу купио од месара, овај је дужан да плати царину. Ако неко прође кроз подручје Будве са животињом, мора да плати царину као да је продата у месарници. Ко учини противно плаћа казну од 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина општини, и дужан је да плати царину.

LVIII ПОГЛАВЉЕ О довозу жита

Наређујемо да је сваки наш грађанин који има жита и других намирница изван наше земље дужан да ту храну довезе у нашу земљу а не другдје, под пријетњом казне од 50 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини. Уколико се то не може доказати, пријавитељ је дужан да се закуне на оно што зна у присуству људи добрих и од повјерења.

LIX ПОГЛАВЉЕ О намирницама

Наређујемо: ако се за неког домаћег или странца утврди да извози домаће намирнице, као жито, брашно месо, масти, сир и лој дужан је да плати на име казне 50 перпера и губи право на намирнице, осим ако странац докаже да је то од неког другог купио, у ком случају је овај дужан да плати казну од које половина припада кнезу а половина општини, изузев ако се утврди да је тој особи од стране судија и вијећника дозвољено да намирнице може извести.

LX ПОГЛАВЉЕ О довожењу жита морским путем

Ако неко, био домаћи или странац, довезе жито бродом, наређујемо да је општина дужна да истовари то жито на свој трошак и да тој особи плати становаше. То жито нико не може да купује, било на броду било у граду, док не буде оглашено по земљи. Свако може од тог жита да купи онолико колико му је потребно за кућу, а не за продају. Уколико је власник жита већ започео продају, мора је прекинути. Ко поступи противно плаћа на име казне 50 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини.

LXI ПОГЛАВЉЕ О забрани куповања намирница

Наређујемо да ниједан грађанин или странац не смије куповати на нашем подручју лук, чешњак, сукно, лан, вуну, рибу и сир за препродају, већ само за властите потребе, изузев оног за шта му је дата дозвола од судија с вијећем, под пријетњом казне од 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина општини.

LXII ПОГЛАВЉЕ О забрани увоза вина

Наређујемо да ниједна особа не смије вино, уље и смокве доносити са стране у нашу земљу, под пријетњом казне од 50 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини. Поред тога губи право на ствари које носи. Ово се не односи на случај кад је у граду нестасица уља; уље се тада може доносити уз дозволу судија и вијећника.

LXIII ПОГЛАВЉЕ О забрани куповања вина у граду

Ако неко купи бачву вина у нашем граду или на нашем подручју, наређујемо да га не смије никад у нашем граду и на нашем подручју продавати. Ко учини противно плаћа на име казне 8 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини, и губи право на вино.

LXIV ПОГЛАВЉЕ О забрани напасања волова између жита

Наређујемо да нико не може напасати волове, коње и магарце између жита све док оно није сакупљено, осим ако су животиње везане тако да не могу никоме чинити штету. Ко учини противно плаћа на име казне 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина општини.

LXV ПОГЛАВЉЕ О забрани грађанину да буде нотар

Наређујемо да послије смрти Асканија нотар не може бити ниједан наш грађанин, већ странац који је добар и стручан човјек. Уколико би неко од наших грађана настојао да за себе или другога прибави нотарски посао, плаћа на име казне 500 перпера, од чега половина припада цару а половина општини. Поред тога, никад више не може добити нотарску службу. Нотар странац добија на име плате 1 динар од сваке исправе нашега грађанина а 2 динара од исправе странца. Осим тога, има право на бесплатан стан.

LXVI ПОГЛАВЉЕ О курвама

Наређујемо да курва за коју се утврди да је имала односе с два или три мушкарца не смије носити копрену на глави по нашем обичају, већ мараму, нити смије становати близу племкиња или редовница, под пријетњом казне од 8 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини. Ако се за неку утврди да је извршила какво зло дјело или да је била подвођачица, не може се задржати у нашој земљи више од три дана. Уколико се задржи више, плаћа на име казне 4 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини, и бива бичевана по цијелој земљи и за читав живот из ње изгнана.

LXVII ПОГЛАВЉЕ О онима који продају рибу

Наређујемо да нико не може продавати рибу ако прије тога не позове судије и набављаче да купе оно што је потребно општини, под пријетњом казне од 12 динара, од чега половина припада

кнезу а половина општини, те губитка рибе. Риба се не смије продавати на другоме мјесту осим у општинској рибарици, под пријетњом исте казне.

LXVIII ПОГЛАВЉЕ

О ковчегу општине

Наређујемо да ковчег општине у коме се држе печат и привилегије мора имати три кључа, од којих по један држе три судије. Ако нека друга особа посједује привилегије општине, дужна је да их преда судијама, под пријетњом казне од 8 перпера.

LXIX ПОГЛАВЉЕ

О одређивању царине

Наређујемо да само судије с вијећем могу одређивати царине и десетину на посјед. Ко учини противно плаћа на име казне 50 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини. Убирање царине не смије се ометати ни у ком случају. Ко учини противно плаћа исту казну, а царина остаје увијек на снази.

LXXX ПОГЛАВЉЕ

О дану када се бирају општински службеници

Наређујемо да на дан Св. Марка морају звонити звона цркве Св. Ивана и мора се сакупити најмање 30 племића Вијећа. Ако их буде више, морају отићи у вијећницу и куглицама изабрати општинске службенике. Онај ко извуче црвену куглицу предлаже лица за одређене службе у општини. Онај који добије већину гласова сматра се пуноважно изабраним за дотичну службу. Ако већина гласа против њега, губи право да се о њему поновно гласа за ту службу. Тако се бирају три судије, осам вијећника, два капетана, два набављача, два адвоката, два аудитора и три продајача и процјенитеља, које по избору заклиње бискуп.

LXXI ПОГЛАВЉЕ

О изабраним службеницима

Наређујемо да сваки службеник, као што су судије, вијећници, адвокати, набављачи и капетани, који је изабран по правилима. Статута а у року од три дана по избору не преузме дужност, мора по истеку трећег дана отићи на границу и на одређеноме мјесту за казну остати 3 мјесеца, а на дужност ће се изабрати други. Казну од 50 перпера дужан је да плати сваки наш службеник који је изабран а, као што је напријед речено, не прихвати дужност, изузев цариника који плаћа општини 8 перпера ако не ће да прихвати дужност.

LXXII ПОГЛАВЉЕ

О изабраним амбасадорима

Наређујемо да је сваки онај ко би био изабран за амбасадора дужан да слуша наређења судија и кнеза у свим пословима ко-

ји су му повјерени. Ако неће да изврши дужност амбасадора или ако прекорачи овлашћење, плаћа на име казне 50 перпера и сву штету коју нанесе општини. Амбасадор има право на дневницу од 6 динара ако иде у Котор, на коња и на 7 динара за момка. Ако путује ближе, има право на дневницу од 4 динара, на коња и на 1 динар за момка.

LXXIII ПОГЛАВЉЕ О избору нотара

Наређујемо да нотара морају брати судије, вијећници и цјелокупно Вијеће куглицама. Онај ко добије највише куглица сматра се изабраним и дужан је да врши нотарску службу и слуша наређења судија и вијећника која су у складу са Статутом. Ако се наређењима не покорава, губи службу и плаћа на име казне 50 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини. Нотар је дужан да у року од осам дана сачини дневник о онеме што су му наредили да напише судије, гасталди и арбитри о купопродаји, замјени, миразу, тестаменту, уговору о зајму и кредиту и о свим пословима који се морају написати савјесно и у складу с одредбама Статута. Нотар не смије да састави никакву исправу према изјави свједока о уговорима и другим пословима ако странке нијесу присутне. Исто тако не може одредити неко лице да га замјењује, изузев с одобрењем судија.

LXXIV ПОГЛАВЉЕ О исправи с печатом општине

Ако нотар не напише исправу о пресуди судија донесеној по правилима Статута у року од 8 дана, наређујемо да су судије дужни да да дадну другом да је напише и да ударе на њу печат општине; таква је исправа заувијек чврста и вјеродостојна.

LXXV ПОГЛАВЉЕ О арбитрима

Наређујемо да се арбитри постављају с вољом странака и уз заклетву у присуству судија и канцелара и на тај начин оно што арбитри учине, пресуде или ријеше нагодбом у складу са Статутом остаје заувијек чврсто и ваљано.

LXXVI ПОГЛАВЉЕ О дужности онога ко путује из земље да одреди пуномоћника

Наређујемо да је сваки онај ко има намјеру да за више од годину дана отпутује из земље обавезан да себи одреди пуномоћника пред судијама и канцеларом и да о томе у општинском уреду или пред нотаром даде сачинити исправу којом овлашћује пуномоћника да пред судом уместо њега подиже тужбу, даје изјаве и нагађа се у свакој ствари и да оно што пуномоћник учини важи

као да је он сам учинио. Ако пуномоћник изјави нешто што је на штету особе која га је опуномоћила, таква изјава не важи и не обавезује.

LXXVII ПОГЛАВЉЕ

О удворности

Ако дође неки достојанственик цара или царице или неки други достојанственик коме треба исказати част, наређујемо да судије с вијећницима могу потрошити и почастити га јелом и пићем, а уколико нема вијећника, да судије могу трошити с набављачима. Ако неко тражи дар, судије не могу ништа дати без одлуке Вијећа.

LXXVIII ПОГЛАВЉЕ

О особи због које је сазвано Вијеће

Ако нека особа која је наш грађанин учини према општини какво недјело и ради тога се сазове Вијеће, уколико се у Вијећу налази њен рођак, наређујемо да овај мора напустити Вијеће све док се о том случају не одлучи. Сродницима се сматрају они којима Статут не дозвољава да сједоче. Ако та особа буде осуђена, судије и Вијеће су дужни да осуду уредно изврше.

LXXIX ПОГЛАВЉЕ

О забрани одавања ријечи

Наређујемо да онај ко ода оно што се говорило у Вијећу има да плати казну од 8 перпера и да никад више не може добити општинску службу.

LXXX ПОГЛАВЉЕ

О канцелару

Наређујемо да канцелар мора бити изабран од судија и Вијећа. Послије избора мора положити заклетву да ће слушати наређења судија и тачно их уписивати у своју књигу и у суду записивати рокове и изјаве свједока као и пресуде које судије доносе у складу са Статутом, те да ће пресуду преписати на папир и дати је нотару пошто је претходно прочита пред судијама. Ако се утврди да је нешто лажно записао, губи службу и приходе, чиме се не нарушава вјеродостојност уреда. Као свој приход има од сваког предмета који се рјешава писмено 2 динара, а од оног који се рјешава усмено 1 динар. Као своју редовну плату има од општине 25 перпера, али је дужан да плаћа порез као и други грађани. Ако у Вијећу једна особа другој рече какву простоту, плаћа на име казне 8 перпера, од чега половина припада увријеђеном.

LXXXI ПОГЛАВЉЕ

О два уреда

Наређујемо да увијек морају постојати два уреда. У једном канцелар води записник у споровима чија вриједност прелази 8 перпера, а у другом у споровима чија је вриједност нижа. Канце-

лар не може ни о чему водити записник ако не засједа суд. Ако настане потреба да нешто запише, може да то уради у присуству неког од судија. Ово се односи на ствари које су спорне. Уколико се докаже да је канцелар поступио противно, плаћа на име казне 50 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини и дужан је да накнади штету коју је непрописним писањем некоме проузроковао.

LXXXII ПОГЛАВЉЕ

О набављачу

Наређујемо да све приходе општине убирају набављачи а да расходе врше према наређењима у складу с одредбама Статута. О свим приходима и расходима обавезни су да сваког трећег мјесеца полажу рачун судијама и вијећницима. Након извршеног обрачуна судије су дужни да резултат обрачуна утврде руком канцелара и да након истека године свог мандата положе рачун прихода и расхода општине новим судијама и вијећницима и назначе све дугове општине, које је општина, према ономе што је записао канцелар и што је унесено у књиге набављача, и коме дужна да плати. Уколико о неком дугу новим судијама нијесу дати писмени докази, бивши набављачи дужни су да те дугове плате из својих средстава. Сваки од набављача прима на име плате 4 перпера. Све залоге и средства од продаје која припадају општини пријмају набављачи и судије се у те послове не смију мијешати, Сви залози и приходи од продаја морају се без изузетка скупити.

LXXXIII ПОГЛАВЉЕ

О сеницију и ватаку

Наређујемо да су сенициј и ватак под заклетвом дужни да слушају наређења судија и да дању и ноћу буду на располагању општини. Исто су тако дужни да позивају свакога кога је потребно и за кога им судије нареде да приступи суду. За вријеме суђења дужни су да непрекидно буду присутни. Ако неки од њих откаже послушност, плаћа на име казне 8 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини, и уједно губи службу.

LXXXIV ПОГЛАВЉЕ

О адвокату

Наређујемо да нико не може захтијевати од општинских адвоката да дају изјаве ако им посао није повјерен од странке у присуству судија и адвоката противне странке. Адвокат је дужан да поставља питања и одговара савјесно као да се ради о његовој ствари. Ако се адвокату докаже да је питао или одговарао злонамјерно, губи службу и плаћа својој странци сву штету и никад више не може бити општински адвокат. За сваки предмет чија вриједност прелази 12 динара адвокат има право на награду од 1 динар. Странку коју је раније узео да заступа адвокат не може напустити и заступати другу, под пријетњом казне од 4 перпера у корист општине.

LXXXV ПОГЛАВЉЕ

О свим службеницима које треба изабрати

Наређујемо да у нашој земљи не може бити више службеника него што је у овом поглављу назначено. Првенствено морају то бити судије, па вијећници, нотар, адвокати, казнаци, канцелар, набављачи, те сенициј и ватак. Нико од наших грађана не смије примити неку другу дужност осим напријед наведених, под пријетњом казне од 100 перпера коју плаћа и онај ко је примио и онај ко му је дао такву дужност.

LXXXVI ПОГЛАВЉЕ

О сакупљању пореза

Уколико је некоме повјерено да убира неки општински порез, наређујемо да је обавезан да га убира правилно и по упутствима и да о томе положи рачун судијама и вијећницима. Уколико не положи потпуни обрачун, плаћа на име казне 4 перпера и накнађује штету и никад више не може добити општинску службу.

LXXXVII ПОГЛАВЉЕ

О суђењу

Наређујемо да судије у својој служби морају судити свима онима који од њих траже правду, и то објективно у складу са Статутом а не пристрасно, из мржње или за мито, већ праведно. Судије за вријеме суђења не смију подржавати ни једну странку, нити је учити шта да говори, већ морају слушати изјаве обију странака. Судија не смије битиничији адвокат све док не истече она година за коју је изабран. Канцелар мора за вријеме суђења бити у суду и вјерно записивати изјаве странака. Кад се заврши расправа, судије су дужни да донесу пресуду у складу са статутом и да је написану пред странкама путем канцелара прогласе.

LXXXVIII ПОГЛАВЉЕ

О предмету који су рјешавали судије и вијећници

Наређујемо да се предмет о коме су рјешавали судије и вијећници било једногласно или већином гласова с куглицама сматра чврсто и ваљано ријешеним.

LXXXIX ПОГЛАВЉЕ

О позивању на суд

Наређујемо да се свака особа мора позвати на суд путем сениција или ватака, и то лично а не путем чланова породице. Ако је неко на такав начин позван на суд па први пут не приступи, плаћа 2 динара суду. Ако други пут не приступи, плаћа 4 динара, а ако не приступи ни трећи пут — нека се сматра да се оглушио и нека му се суди у одсуству у случајевима кад је то могуће.

Ако трећи пут не приступи а позван је да дâ очитовање, судије ће донијети коначну пресуду на његову штету. Ако нека особа има суђење и на расправу је прописно позвана па не дође први пут, плаћа 2 динара суду, други пут 4, а ако трећи пут изостане — нека се сматра да се оглушила и нека се суди у одсуству у случајевима кад то може бити, а кад не може, нека се донесе коначна пресуда у складу са Статутом.

LXXXX ПОГЛАВЉЕ

О томе да се не путује изван земље за вријеме расправе

Ако нека особа има с другом спор па онај ко је тужио или онај ко је тужен оде изван нашег подручја и не дође у року ни он ни његов заступник или адвокат, наређујемо да су судије дужни да другој страни дају коначну пресуду.

LXXXXI ПОГЛАВЉЕ

О сумњивом судији

Ако нека особа хоће да изузме неког судију од суђења као оца, брата, дједа, ујака, зета, свекра, дјевера, нећака или кума било по својој или жениној страни, наређујемо да то може учинити. Ако други судије питају за мишљење оног ко је изузет, плаћају на име казне 8 перпера општини, а пресуда није ваљана и не обавезује.

LXXXXII ПОГЛАВЉЕ

О суђењу ономе ко нема онолико за колико је тужен

Ако је нека особа тужена због дуга или нечег другог и буде с правом осуђена по тужби а нема да плати ономе ко ју је побиједио, наређујемо да су судије обавезни да ту особу овоме ставе на располагање, осим ако се међусобно не слажу.

LXXXXIII ПОГЛАВЉЕ

О симонији

Наређујемо: ако неки судац прими мито у неком спору, и то му буде доказано, да плати на име казне 50 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини, и да никад више не може добити општинску службу. Поред тога, дужан је да накнади штету странци која је изгубила спор. Исто важи за нотара и друге службенике.

LXXXXIV ПОГЛАВЉЕ

О забрани дружења судија и канцелара са странкама

Наређујемо да ниједан судија, канцелар, предложени свједок, гасталд или арбитар не смије јести и пити с неком од странака у спору ако јело и пиће та странка плаћа, све док траје спор. Ко поступи противно, и то се докаже, плаћа на име казне 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина ономе ко се жали.

LXXXXV ПОГЛАВЉЕ

О дану суђења

Наређујемо да судије могу одређивати рочишта само 2 дана у седмици, и то у понедељак и у петак. Уколико то раде и у другим данима, њихов рад није ваљан и не обвезује. Странцу се може одређивати рочиште и судити сваки дан. Један судија може сам судити само у споровима вриједности мање од 2 перпера, и то уз записник који води канцелар, а не друкчије.

LXXXXVI ПОГЛАВЉЕ

О забрани подношења тужбе за вријеме жетве и бербе

Наређујемо да ниједан наш грађанин не може тужити другога због посједа за вријеме жетве, тј. од Св. Вита до Св. Илије, и за вријеме бербе од Св. Марије у аугусту до Св. Михаила у септембру. Тужба се може подићи против онога ко је с посједа покупио плодове који морају остати на чување код неке друге особе, коју одреди суд, све док суд не одлучи о питању посједа.

LXXXXVII ПОГЛАВЉЕ

О суђењу у одсуству

Ако је неко позван на расправу на прописан начин а не дође ни трећи пут, наређујемо да га судије морају судити у одсуству, ако се ради о предмету у коме је то дозвољено, и другу страну увести у посјед који тражи, пошто суд наплати таксе за увођење у посјед. На исти начин морају судије увести у један посјед противне стране онога ко је подигао тужбу због дуга. Ако у року од године дана приступи суду да спаси своју парницу, претходно је дужан да противној страни плати све трошкове које јој је проузроковао, а затим ће се довршити спор према доказима које странке пруже. Нико не може бити суђен у одсуству у споровима вриједности мање од 10 перпера, већ само у оним веће вриједности.

LXXXXVIII ПОГЛАВЉЕ

О онима који неће да одговарају на тужбу

Наређујемо да особа која је позвана на расправу, а на позив судије који јој у крајим размацима три пут рече „Одговорајте“ неће да одговара, губи свако право у спорном предмету и да је пресуда коначна.

LXXXXIX ПОГЛАВЉЕ

О удатој жени која је позвана на суд

Наређујемо да свака удата жена која је позвана на суд а нема мужа у земљи мора приступити суду или послати законског заступника да даје изјаве о предмету. Онај ко хоће да се испита њен муж који није у земљи дужан је да положи трошак за писмо

којим се он позива, а те трошкове сноси странка која изгуби парницу. Ако позвани не приступи суду да одговара у року који одреди суд било сам било путем свога адвоката, биће суђен у складу са Статутом.

С ПОГЛАВЉЕ О одговору на тужбу

Наређујемо да свака особа која је тужена због посједа и због вриједности веће од 8 перпера има право на рок од 15 дана за одговор. Ако се ради о вриједности мањој од 8 перпера, предмет се препушта нахођењу судија.

СI ПОГЛАВЉЕ О противрјечју жене у парници мужа

Одређујемо да ниједном нашем грађанину, који је тужен пред било којим судом у нашем граду, његова жена не може ни на који начин противрјечити.

СII ПОГЛАВЉЕ О забрани мијењања стања на посједу

Наређујемо: ако нека особа врши измјене стања на неком посједу у спору, плаћа казну од 4 перпера, од чега половина припада суду а половина ономе ко се жали, и парница се има окончати према доказима. Ако нека особа тражи у парници више од онога што је праведно, плаћа казну од 12 перпера суду.

СIII ПОГЛАВЉЕ О исправи и свједоцима

Наређујемо да свака особа може оспоравати истинитост нотарске исправе начињене у суду у року од три дана, и истинитост исказа свједока у току од једног дана. Ако у овим роковима то не учини, судије су обавезни да донесу пресуду на основу исправе или исказа свједока.

СIV ПОГЛАВЉЕ О ономе ко прије тужи

Ако неко приступи суду да некога тужи, наређујемо да је суд дужан да оконча парницу. Ако странка која је изгубила спор хоће да тужи странку која је добила спор, мора претходно да поступи према пресуди и послије тражи своје право, док је друга странка дужна да одговара по правилима Статута.

СV ПОГЛАВЉЕ О парничењу с особом која посједује ствар

Наређујемо да се свака особа која се са другом парничи мора парничити с доказима. Онај ко држи ствар може је држати

без доказа ако онај који ту ствар тражи нема доказа, али се у том случају мора заклети по нашим обичајима.

CVI ПОГЛАВЉЕ

О доказима у спору на суду

Наређујемо да нико не може доказивати своје право на суду на други начин осим признањем противне стране, законитим свједоцима, нотарском исправом, исправом снабдјевеном печатом општине или исправом написаном руком противне стране са свједочима којима ће се вјеровати као нотарској исправи, те исправом написаном властитом руком са свједоцима.

CVII ПОГЛАВЉЕ

О запљени ствари од стране суда

Ако нека особа учини да суд заплијени неки посјед или ствар а противна страна је вольна да одговори на наводе, док онај који је тражио запљену не може или неће да пружи доказе, наређујемо да су судије дужни да ослободе посјед или заплијењену ствар до коначне пресуде.

CVIII ПОГЛАВЉЕ

О признању адвоката

Ако неки адвокат у суду призна неку чињеницу пред судијама и канцеларом а ту је присутна његова странка која на то не стави приговор, наређујемо да је признање чврсто и вальано као да га је учинила сама странка. Ако странка на признање стави приговор, такво признање није вальано и не обавезује.

CIX ПОГЛАВЉЕ

О пресуди судија, арбитара и гасталда

Ако се неко спори с другим пред судијама, арбитрима и гасталдима о једној ствари а ови донесу пресуду о више ствари, наређујемо да таква пресуда није вальана и не обавезује.

CX ПОГЛАВЉЕ

О оптуживању странца

Ако неки наш грађанин лиши слободе странца оптужујући га за случајеве за које је надлежан да суди цар и ако тражи од странца да положи кауцију, одређујемо да је овај дужан да кауцију дâ тиме да ће отићи пред цара у року који му се одреди. Ако неће да дâ кауцију, судије су дужни да га ставе на распологање ономе ко кауцију тражи. Ако кауцију дâ у року а неће да оде везан пред цара, кауција ће се задржати за плаћање дуга који се од притвореног тражи. Ако притворени оде у року а онај који кауцију тражи то не учини, обавезан је да плати све трошкове ономе ко је отишао.

СХІ ПОГЛАВЉЕ **О доказима на суду**

Ако је нека особа с другом у спору, наређујемо да су обе странке дужне да пружају доказе за вријеме суђења, а ако једна странка послије донесене пресуде након извјесног времена донесе исправу или други доказ, тај доказ није ваљан и не обавезује, а пресуда донесена у складу са Статутом остаје заувијек чврста.

СХІІ ПОГЛАВЉЕ **О доказу свједоцима**

Ако нека особа тужи другу са свједоцима па је свједоци издају, наређујемо да се друга страна ослобађа без заклете.

СХІІІ ПОГЛАВЉЕ **О свједоцима**

Наређујемо да се у суду свједоцима противна страна може противити: ако свједок има мање од 14 година, ако је противној страни отац, брат, синовац нећак, ујак, дјед, дјевер, зет, свекар или неки други сродник било по мушки било по женској лози. Свједочити не може ни слуга, сиромах који нема иметка више од 20 перпера, ко тражи или дугује кrv, кум, Словен или Арбанас, онај који често свједочи, жена, кривоклетник, издајник домовине, два човјека која су скупа становала и особа која користи ствари свједока. У брачним споровима и питањима мираза сваки сродник може бити свједок и једне и друге стране, уколико нема нотарске исправе. Још хоћемо да се жени вјеријује ако се ради о дану мљевења у млину, о старости дјеце и о невиности дјевојке. Свједоку се може вјеровати само у предметима вриједности мање од 10 перпера а не веће ако не постоји нотарска исправа.

СХІV ПОГЛАВЉЕ **О предлагању свједока у суду**

Наређујемо да свака особа која тужи суду другу све доказе који се траже мора пружати за вријеме суђења, а судије морају заклети свједоке на истину у присуству странака. Послије тога морају испитивати свједоке у присуству канцелара а у одсуству странака, и то сваког свједока за себе. Канцелар мора записивати њихове исказе и мора питати о мјесту, о времену, о оному што су видјели и чули, о сигурности исказа и броју присутних, и према њиховом свједочењу судије морају донијети пресуду.

СХІV ПОГЛАВЉЕ **О лажном свједочењу**

Наређујемо: ако се једној особи докаже да је нашла лажног свједока, да плати општини казну од 8 перпера и штету ономе

коме ју је проузроковала, а онај ко се криво заклео плаћа исту казну општини. Ни један ни други не могу никад више добити општинску службу.

СХVI ПОГЛАВЉЕ

О заклињању свједока

Наређујемо да свједоци који свједоче на суду морају у својим исказима бити сагласни и да се морају заклињати прије ручка. Уколико неки свједок буде заклет послије ручка или буде дао исказ послије ручка, такав исказ не важи.

СХVII ПОГЛАВЉЕ

О свједочењу оца у спору између синова

Наређујемо да отац може бити свједок у спору између сина и кћери у свакој ствари која се односи на диобу његових добра, а мајка не може.

СХVIII ПОГЛАВЉЕ

О сјведоцима између грађана и Словена

Наређујемо да у спору између грађанина и Словена или Арбанаса страна која предлаже свједоке мора предложити половину своједока из свог народа а половину из народа противне стране. Уколико се учини противно, свједочење није ваљано.

СХIX ПОГЛАВЉЕ

О позивању свједока

Наређујемо да сваки свједок који је предложен у суду мора бити позван путем сениција или ватака да дâ свој исказ. Ако не приступи на три позива, или приступивши неће да свједочи плаћа сву штету која од тога настане странци која је изгубила спор. Ако је свједок болестан, судије су дужни да с канцеларом оду к њему и испитају га под заклетвом да ће говорити истину. Ако нека жена треба да се закуне, судије су дужни да с канцеларом оду к њој и да је закуну.

СХХ ПОГЛАВЉЕ

О томе како мора свједочити клерик

Наређујемо да ниједан клерик предложен за свједока на суду не може бити присињен да свједочи пред судијама, већ пред бискупом и његовим викарима.

СХХI ПОГЛАВЉЕ

О року у коме судије морају донијети пресуду

Наређујемо да су судије дужни да у року од 20 дана пошто се заврши расправа донесу пресуду. Ако то не учине, онај судија који није хтио донијети пресуду у року плаћа казну од 8 перпе-

ра. Уколико се нека особа успротиви пресуди која је донијета у складу са Статутом, плаћа казну од 12 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини. Пресуда која није донијета у складу са Статутом није ваљана и не обавезује.

СХХII ПОГЛАВЉЕ

О спору за дуг с исправом

Наређујемо: ако се нека особа спори на основу исправе о дугу, власник исправе је дужан да се закуне на истинитост исправе у погледу висине дуга, а да му противна страна може само приговорити да се неистинито заклео. Уколико се исправа односи на посјед или животињу, не мора се потврдити заклетвом.

СХХIII ПОГЛАВЉЕ

О дугу општини

Наређујемо да судије морају присилити сваког дужника општине да плати дуг од пореза, купопродаје и осталог.

СХХIV ПОГЛАВЉЕ

О нотарској исправи која је издата у складу са Статутом

Наређујемо да је свака нотарска исправа с два или три свједока и с једним судијом о сваком уговору и дуговању, начињена у складу са Статутом, чврста и ваљана и да се никаквим свједоком не може побити, те да је пресуда која је на основу ње у складу са Статутом донесена — у цијелости чврста.

СХХV ПОГЛАВЉЕ

О лажној исправи

Ако нека особа поднесе суду лажну нотарску исправу, брисану на сумњивоме мјесту или са нечим додатим што је сумњиво или исправу без свједока или која не потиче од правог нотара, наређујемо да је дужна да плати казну од 50 перпера општини и да губи оно што је том исправом тражила.

СХХVI ПОГЛАВЉЕ

О старој и новој пресуди

Ако нека особа тужи неког човјека са старом или новом исправом о пресуди а противна страна се брани исправом о истом спору, наређујемо да се сматра ваљаном најновија исправа ако је сачињена у складу са Статутом. Ако се ради о нотарским исправама о дугу, најприје се мора у цијелости исплатити дуг по старијој исправи. Исто важи и за дуг који се доказује свједоцима.

СХХVII ПОГЛАВЉЕ

О катастику

Наређујемо да општински нотар не смије преписивати катастик својих претходника без наредбе судија. Уколико му је од су-

дија наређено да га препише, мора га преписати од тачке до тачке, од ријечи до ријечи, те ништа не смије додати ни изоставити. Тако преписан остаје на снази за свагда.

СХХVIII ПОГЛАВЉЕ

О томе где се може тужити клерик

Ако један клерик намјерава да тужи другог клерика, наређујемо да то може учинити само пред бискупом или његовим викарима, а да пресуда мора бити написана руком општинског нотара и снабдјевена печатом бискупа. Бискуп мора судити и овим особама: јеретицима, редовницима и зеленашима као и мужу и жени о миразу ако се дијеле.

СХХIX ПОГЛАВЉЕ

О несметаном четрдесетогодишњем посједу

Наређујемо да свака особа која посједује неку некретнину као кућу, ходник, камене степенице, бунар, виноград, поље, врт, маслињак, земљиште, ливаду и замљиште с орасима мирно и несметано 40 година, и то се може доказати, има право да ту некретнину посједује заувијек.

СХХХ ПОГЛАВЉЕ

О приговарању

Ако нека особа хоће да стави приговор у присуству свједока, нотара или канцелара, а страна на коју се приговор односи сматра се повријеђеном и приправна је да на то одговори на суду, наређујемо да такав приговор није ваљан и не обавезује.

СХХXI ПОГЛАВЉЕ

О забрани оспоравања дугова

Наређујемо да ниједан наш грађанин не може оспоравати дуг нашега грађанина о коме постоје исправа или свједоци. Ко учини противно плаћа на име казне 8 перпера општини и дуг ономе ко га мора примити, док је онај ко га мора платити тог дуга ослобођен. Нико не може наплаћивати дуг нашега грађанина или странца, осим ако се наш грађанин налази изван земље и одреди пуномоћника да умјесто њега наступи и наплаћује његове дугове.

СХХXII ПОГЛАВЉЕ

О тражењу дуга од странца

Наређујемо: ако неки наш грађанин затражи у суду исплату дуга који је странац учинио у нашем граду, странац је дужан да одговара пред нашим судијама. Ако је дуг учињен на другој страни, наш грађанин је дужан да оде и тужи странца за дуг у његовом граду. Право које наши грађани уживају у неким сусједним градовима мора с наше стране да буде враћено према њиховим грађанима у напријед наведеним предметима.

СXXXIII ПОГЛАВЉЕ

О улажењу у посјед без дозволе

Ако нека особа уђе у посјед непокретних или покретних ствари без дозволе судија, наређујемо да сви докази које има о тим непокретним или покретним стварима губе вриједност а она свако своје право и да плати казну од 12 динара општини.

СXXXIV ПОГЛАВЉЕ

О нађеној ствари

Наређујемо: ако неко нађе неку туђу ствар, то мора објавити путем сениција и ватака пред судијама и на тргу викањем да се таква ствар нашла. Ко учини противно, одузме му се ствар, а задржавање ствари сматраће се крађом и дужан је да плати казну.

СXXXV ПОГЛАВЉЕ

О женидби синова

Наређујемо да отац има пуну власт да ожени синове прије пунолјетства и да прими мираз жене свог сина и употреби га како хоће. Кад син постане пунолјетан, отац га може женити само с његовом вольом и примити мираз његове жене само с његовом вольом. Ако син неће да отац прими мираз његове жене, већ он сам, отац га може истјерати из куће или га примити са женом. Ако отац неће да прими мираз жене свог сина, већ хоће да то учини син, овај је дужан да то учини. Ако настане случај да се мираз мора вратити, то мора учинити син који га примио, а ни у ком случају отац или мајка.

СXXXVI ПОГЛАВЉЕ

О диоби браће

Наређујемо да се кћерима које су остале без оца и мајке мора подијелити сва имовина оца и мајке на једнаке дијелове, изузев кћери која има мужа, у ком случају њен мираз не улази у диобу. Ако остане један брат са сестрама или сестром, или браћа са сестром или сестрама, брат или браћа морају удати сестру или сестре које се могу удати из цјелокупне имовине оца и мајке, а кад се све удају — све оно што остане припада брату или браћи на једнаке дијелове.

СXXXVII ПОГЛАВЉЕ

О женидби и удаји дјече

Наређујемо: сваки отац који има кћери за удају најприје је дужан да уда кћери а послије да ожени синове. Ако неки од синова хоће да се ожени без воље очеве и мајчине прије него му се удају сестре, отац и мајка имају власт да га отјерају из куће.

СXXXVIII ПОГЛАВЉЕ

О удатим кћерима

Наређујемо да отац и мајка који имају удате кћери а имају синове не могу кћерима дати нешто више преко мираза, већ све

ствари које остану послије давања мираза припадају сину или синовима или дјеци сина или синова. Ако нема синова, кћери могу међусобно подијелити на једнаке дијелове ствари које су преостале послије давања мираза кћери или кћерима.

CXXXIX ПОГЛАВЉЕ

О забрани давања туђе ствари у мираз

Наређујемо да нико не може туђу ствар дати у мираз, ни даровати, ни замијенити. Онај ко то учини плаћа казну од 8 перпера општини и плаћа ономе коме је дао ствар цијену коју одреде три човјека одређена од суда, а ствар се враћа власнику са свим приходима почевши од времена кад му је одузета, осим ако је посјед или ствар уживана 40 година и то се може доказати.

CXL ПОГЛАВЉЕ

О посједовању мираза

Наређујемо да се сваки мираз, који се слободно посједује за вријеме од годину дана и уживају плодови без ичијег приговора и противљења, може посједовати заувијек.

CXLI ПОГЛАВЉЕ

О тражењу наплате дуга и мираза

Наређујемо да сваки онај ко се налази у земљи и намјерава да тражи наплату дуга из датог мираза има за то рок од мјесец дана од дана кад је мираз дат. Ако се не налази у земљи, рок му је шест мјесеци, а ако се не налази у држави царевој — годину дана. По истеку ових рокова не одговара никоме.

CXLII ПОГЛАВЉЕ

О давању у мираз обрађеног посједа

Ако нека особа дâ у мираз обрађен виноград и обрађено поље а не упозори да плодове не даје у мираз, наређујемо да се сматра да су виноград и поље с плодовима дати у мираз.

CXLIII ПОГЛАВЉЕ

О забрани отуђивања мираза

Наређујемо: ако неко какву ствар из мираза своје жене с њеном вољом а не из сиромаштва отуђи и жена му умре, дужан је да од свог иметка накнади мањак продатог или отуђеног мираза или мираз у цјелини. Ако муж умре прије жене, и у том случају је дужан да накнади отуђене дијелове мираза који се не смије смањити. Ако муж и жена падну у сиромаштво, могу с вољом и дозволом судија и вољом обојице продавати ствари из мираза, сносећи штету сваки по половину. Удата и неудата жена могу замјењивати дијелове мираза у своју корист.

CXLIV ПОГЛАВЉЕ

О диоби зета и снахе

Наређујемо: ако неки човјек као зет или нека жена као снаха оде у кућу таста или пунице односно свекра или свекрве или

код дјевера односно шуре да заједнички живе, па послије хоће да се одијеле од ових, сваки може собом да понесе оно што је до- нио, а приходи за ту годину дијеле се по главама.

CXLV ПОГЛАВЉЕ

О посједовању удовичке постельје

Наређујемо да је свакоме ко послије смрти жене или мужа хоће да посједује удовичку постельју или постельју умрлог мужа то дозвољено, али мора добро обраћивати винограде, поправљати куће и чувати све друге ствари као да су његове, властите. Уколико кроз вријеме од годину дана не врши све потребне радове у виноградима, не покрива куће ако је то потребно, или ако продаје покретне или непокретне ствари, и то му се докаже, губи све ствари женине или жена мужевљеве и мора их предати онима којима припадају пошто је у потпуности извршен тестамент умрлог или умрле, и док посједује постельју дужан је да сваке године приреди један ручак у мјесту где лежи умрли или умрла. Ако треба држати годишњицу смрти, све трошкове сноси онај ко држи постельју из имовине умрлог или умрле, и не може се изговорити да нема средстава.

CXLVI ПОГЛАВЉЕ

О подјели оца са синовима

Наређујемо: ако неко има законите синове и хоће да им подијели своју покретну и непокретну имовину, може то учинити. Ако синови нијесу задовољни, отац подјелу може извршити и сваком дати једнаки дио. Отац може једном сину дати више него другом у вриједности до 20 перпера, било да се ради о кући или градилишту. Ако отац хоће да за живота задржи дијелове свих синова и да их не дијели, може их задржати. Исто право има и мајка. Послије смрти оца и мајке браћа могу подијелити очинска добра с тим да се све што се нађе мора подијелити једнако по главама.

CXLVII ПОГЛАВЉЕ

О удаљавању синова из куће

Наређујемо да сваки отац који остане удовац и мајка удовица могу сина који неће да живи са њима и слуша њихове заповијести удаљити из куће и да нијесу дужни да му дају никакву ствар очеву односно мајчину, већ могу читавог живота сваку ствар држати и посједовати.

CXLVIII ПОГЛАВЉЕ

О разбаштињењу дјеце

Наређујемо да сваки отац и свака мајка могу разбаштинити своје синове из ових разлога: ако син туче оца или мајку; ако отац или мајка падну у сиромаштво а син, иако има од чега, неће

да их храни; ако су отац или мајка у затвору, а син неће да их откупи премда има средстава; ако син постане јеретик или отпадник од римске вјере. Ако кћерка постане јавна курва а нема родитеља него браћу, ови је могу разбаштинити једнако као отац и мајка. Ако нема браће већ сестру, која је добра, ова је може разбаштинити од добара оца и мајке и задржати и посједовати читав дио сестре курве.

CXLIX ПОГЛАВЉЕ

О другој жени

Наређујемо да је онај коме умре прва жена и ожени се другом, а с првом нема наследника, дужан да мираз прве жене врати ономе коме припада, и то прије него што се ожени другом. Ко учини противно не може се оженити другом женом.

CL ПОГЛАВЉЕ

О дјеци прве и друге жене

Наређујемо да дјеца прве жене која нијесу примила мираз своје мајке за живота оца, а он се оженио другом женом и има с њом дјеце, најприје имају право мираз своје мајке у потпуности наплатити из очевих добара, а из преосталог мора се исплатити мираз мајке дјеци друге жене. Исто вриједи ако постоје три или четири жене. Ако дјеца друге или треће жене не нађу довољно очевог иметка да наплате мираз своје мајке, то иде њима на штету. Дјеца прве жене нијесу дужна да дају ништа дјеци друге или треће жене. Ако дјеци свих жена буду исплаћени мирази њихових мајки из очеве имовине, преостатак очева иметка дијеле сва дјеца на једнаке дијелове по главама.

CLI ПОГЛАВЉЕ

О усвојеној дјеци

Наређујемо да онај ко има жену а нема законите дјеце и жели да има усвојену може, с пристанком жене, усвојити дјецу свог брата или самог брата. Ако нема брата ни његове дјеце, може усвојити сестру или њену дјецу. Ако нема сестру ни њене дјеце, може усвојити онога ко му је од рода најмилији. Усвојење дјеце мора се извршити пред судијама или свједоцима путем нотарске исправе. Дијете на тај начин усвојено име право на сва родитељска добра једнако као законито и рођено дијете. То може учинити и муж који је без жене и жена без мужа.

CLII ПОГЛАВЉЕ

О диоби између свих

Наређујемо: ако браћа или сестре или браћа и сестре мужева и жена међу собом раздијеле очинска и материнска добра и добит коју носе та добра заклетвом, потврдом свједока или нотарском исправом, та је диоба ваљана. Ако такву диобу учине

споразумно а без заклетве, без свједока и без нотарске исправе, а неки од њих побољша свој дио оправивши кућу, посадивши виноград, узоравши поље, направивши јарке или међе, или учили било какву побољшицу — то иде њему у корист, а диоба је ваљана као да о томе постоји нотарска исправа. И ниједан унук с дједом и рођаци међусобно не могу се дијелити друкчије осим тако да свакоме припадне оно што је посједовао његов отац.

CLIII ПОГЛАВЉЕ

О продавачима општине

Наређујемо да продавачи који су постављени од суда и општине имају од посједа у вриједности 30 перпера и више 12 динара, и то од онога ко прима новац и да је купопродаја од њих извршена у складу са Статутом чврста и ваљана заувијек без права приговора. Онај ко има да прими дуг не може продавати неки посјед или кућу без општинских продавача, који од купопродаја у вриједности испод 30 перпера имају право на 6 динара, а од купопродаја у вриједности испод 5 перпера немају ништа.

CLIV ПОГЛАВЉЕ

О подјели сувласништва

Одређујемо: ако нека особа има некретнину, маслињак или воћњак у заједници с другима и намјерава да се подијели, дужна је да пред судијама изјави да хоће да се подијели са сувласницима који на то пристају и да затражи да се одреди особа која ће их подијелити. Судије су дужни да пошаљу два или три човјека од повјерења да тај посјед подијеле тако да сваки има свој ред у пећи и млину.

CLV ПОГЛАВЉЕ

Како се мора продавати посјед

Наређујемо да је свака особа која намјерава да прода један посјед дужна да то каже судијама или канцелару и затражи да се путем сениција и ватака уз звоњаву звона огласи узастопце три пута да се тај посјед продаје и да се тражи ко ће га купити. Попшто је три пута звонило, канцелар је дужан да о томе напише биљешку и преда је нотару, а власник посједа да оде код нотара. Ако се на други начин продаја изврши, није ваљана и не обавезује. Ако неко прода кућу у којој има дасака а на то не упозори купца, дрво припада купцу.

CLVI ПОГЛАВЉЕ

О забрани дјечацима да продају посјед

Наређујемо да ниједан дјечак испод 14 година не може продати ниједан свој посјед. Џевојка од 12 година и више, ако нема од чега да живи, може да прода свој посјед. Ако се поступи друкчије, продаја није ваљана.

CLVII ПОГЛАВЉЕ О куповању животиња на тргу

Наређујемо: ако неки наш грађанин купи на Тргу св. Ивана коња, вола, магарца или другу животињу пред свједоцима, а пошто ју је купио неки странац га окриви за крађу споменуте животиње, грађанин је дужан да странцу каже име онога ко му је животињу продао. Ако му не зна име, мора се на то заклети. Ако странац хоће да откупи ту животињу, доказавши да је његова, мора власнику дати онолико колико је овај дао за животињу, на шта се власник мора заклети.

CLVIII ПОГЛАВЉЕ О залогу на покретнинама

Наређујемо да ниједна особа која има у залог неку покретну ствар не може залог продати прије рока, а кад истече рок мора отићи пред судије и три пута упозорити дужника да мора залог искупити, у ком су случају судије дужни да му дају овлашћење да прода залог, процјенивши његову вриједност путем сениција или ватака. Ако се залог прода за више, оно што је више мора се дати власнику залога, а ако се прода за мање од дуга, судије су дужни да из онога што се продало подмире дуг. Ако онај који држи залог користи залог, дужан је да накнади оно што мањка залогу, пошто се докаже да га је уживао. Ако дужник о томе не поднесе доказе, вјероваће се заклетви онога ко држи залог. Животиња се не може држати у залог без доказа.

CLIX ПОГЛАВЉЕ О залогу на некретнинама

Наређујемо да свака особа која држи у залог посјед или кућу који доносе плодове може задржати од прихода онолико колико износи дуг по одбитку трошкова. Доказ да је некретнина дата у залог може бити само нотарска исправа, а друго не.

CLX ПОГЛАВЉЕ О износу новца због којег се држи залог

Ако је спорно за колики износ новца нека особа држи залог, наређујемо да је онај ко држи залог дужан да о томе положи заклетву и вјероваће му се.

CLXI ПОГЛАВЉЕ

О томе да отац и мајка не одговарају за дугове дјеце

Наређујемо да нико није дужан да плати дуг који су учили или његов син или кћерка или дјеца без одобрења оца или мајке, а ни шогор за шогора. Онај ко се задужио биће присиљен од судија да лично својим иметком одговара ономе ко му је позајмио, и кад постане власник дијела који му припада од оца или мајке

онај ко му је позајмио може од њега тражити онолико колико му је позајмио.

CLXII ПОГЛАВЉЕ

О плаћању дуга за оца и мајку

Ако се отац или мајка задуже и за живота не плате дуг, дужна су да то учине дјеца ако имају очевог или мајчиног иметка. Ако таквог иметка немају, нијесу дужна да плате дуг.

CLXIII ПОГЛАВЉЕ

О коњу или магарцу узетом у најам

Ако неко узме у најам коња или магарца, наређујемо да не смије прекорачити рок договореног путовања, нити смије коња или магарца оптеретити више него што је договорено. Ко учини противно плаћа двоструки износ најамнине и казну од 12 динара општини. Ако коњ или магарац цркне, онај ко га је унајмио мора га платити. Ако му неко коња или магарца одузме на силу, штету сноси власник коња или магарца. Ако је коња или магарца узео на свој ризик, дужан је да га плати. Уколико му је коњ или магарац украден у присуству власника или његовог момка, штету сноси власник. Ако ни власник ни његов момак нијесу били присутни, дужан је да га плати онај ко га је узео у најам.

CLXIV ПОГЛАВЉЕ

О куповању траве

Наређујемо да су судије у оној години за коју су изабрани дужни да купе сву траву са мјеста на којима нијесу настањени влаштаки, и то за ону цијену за коју је прије купована. Ако неће да је купују, сваки судија плаћа општини казну од 20 перпера, а ако неки од њих поступи противно овој одредби, плаћа казну од 3 перпера општини.

CLXV ПОГЛАВЉЕ

О томе да се људи у затвору не могу обавезати

Наређујемо да људи у затвору или под паском страже не могу стварати никакве обавезе, а ако то учине такве обавезе нијесу ваљане и не обавезују.

CLXVI ПОГЛАВЉЕ

О тестаменту

Наређујемо да свако ко има 14 година може начинити тестамент с нотарском исправом или са свједоцима или написавши га својом руком уз потврду свједока. Ко има мање од 14 година не може начинити тестамент, а ако га је начинио он није ваљан и не обавезује. Ако овај умре, с његовом се имовином поступа као с имовином онога ко је умро без тестамента, па коме више припадне. Ако женска особа нема мужа, може начинити тестамент од 12 година.

CLXVII ПОГЛАВЉЕ

О забрани утицаја на састављање тестамента

Наређујемо да ниједан човјек ни жена не смије никога учи-ти како ће начинити тестамент. Ако се за некога утврди да је то учинио, губи све оно што му је тим тестаментом остављено, а ако му није ништа остављено плаћа казну од 8 перпера, од чега по-ловина припада општини а половина ономе ко је то пријавио.

CLXVIII ПОГЛАВЉЕ

О вјеродостојности тестамента

Наређујемо да је сваки тестамент учињен нотарском испра-вом или са свједоцима или написан својеручно уз потврду свје-дока чврст и ваљан. Нотар је дужан да напише тестамент који му поднесу са свједоцима скрбници умрлог, и то пошто испита свје-доке. Ако нотар неће да напише тестамент, судије су дужни да на тестамент ударају печат општине, и пошто је то учињено тестамент је ваљан и нико се не може умијешати да учини нешто друго осим оног што му је тестаментом одређено. И с оним стварима које нијесу ушле у писани тестамент поступа се према томе коме би припале да тестамента нема. Ако послије умрлог или умрле оста-ну дугови а скрбницима тестамента је повјерено да то уреде, ови морају дугове платити. Ако нема имовине из које би се дугови платили, скрбници нијесу дужни да их плате никоме.

CLXIX ПОГЛАВЉЕ

О више тестамената

Ако неко у свом животу начини више тестамената и сви се појаве послије његове смрти, наређујемо да је последњи тестамент учињен у прописаној форми ваљан, а да се сви други поништавају и немају никакве вриједности.

CLXX ПОГЛАВЉЕ

О тестаменту учињеном извана

Ако неко из нашега града састави тестамент изван нашега града пред три свједока грађанина или странца, наређујемо да је тај тестамент дужан донијети у земљу у року од три мјесеца ако се налази у провинцији, а ако се налази изван провинције у року од годину дана. Пошто је тестамент донио у земљу, мора га у року од 8 дана предочити судијама, који су дужни да га дају написати руком нотара и на њу ударити печат општине. Ако у про-писаном року не дође у земљу и не приступи судијама, тестамент није ваљан и не обавезује.

CLXXI ПОГЛАВЉЕ

О тестаменту редовнику

Наређујемо да је онај ко оде у редовнике — за вријеме од годину дана од дана ступања у редовнике или у неки ред овла-

шћен да направи тестамент. Пошто се зареди нема више право да путем тестамента располаже ни једном својом непокретном ствари, а његова имовина иде ономе коме припада у случају кад нема тестамента. Ако редовник не начини тестамент прије него је ступио у редовнике или у року од годину дана послије тога, а начинио га је у вријеме кад је то могао, тај је тестамент ваљан и обавезује.

CLXXII ПОГЛАВЉЕ

О могућностима располагања имовином у тестаменту без обзира на дјецу

Наређујемо да сваки човјек, имао дјеце или не, има право да тестаментом расположи свим својим добрима у циљу да плати туђе и врати оно што је бесправно узео. Овакав тестамент не могу побијати ни синови ни кћери ни било која особа.

CLXXIII ПОГЛАВЉЕ

О тестаменту жене која има наследника

Наређујемо да свака удата жена која има наследника може тестаментом располагати петином свог мираза, ако га није дала кћери у мираз или ако није нешто дала синовима. Оним што јој преостане може тестаментом располагати у оквиру права распологања петим дијелом.

CLXXIV ПОГЛАВЉЕ

О тестаменту жене без наследника

Наређујемо да жена која нема наследника може путем тестамента располагати четвртим дијелом свог мираза, а да се три дијела враћају оцу и мајци. Ако нема оца и мајке, три дијела припадају браћи и дјеци браће. Ако ових нема, припадају сестрама и њиховој дјеци. Ако јој је неко изван дао неку ствар у мираз, мора је вратити било њему или његовим наследницима на једнаке дијелове по главама. Ако нема никога од напријед именованих, жена може тестамнетом располагати свом својом имовином као мушкарац.

CLXXV ПОГЛАВЉЕ

О тестаменту синова

Наређујемо да сваки син који има оца или мајку живу и хоће да сачини тестамент може то учинити ако му отац и мајка дозволе да у садашњости дијели имовину. Ако тестаментом расположи имовином оца и мајке, такав се тестамент може извршити само послије смрти оца или мајке.

CLXXVI ПОГЛАВЉЕ

О тражењу дугова онога који је умро без тестамента

Ако неки човјек или жена умре без тестамента па се тражи враћање њихових дугова, наређујемо да је она особа која је наследник и која држи имовину умрлог дужна да плати дугове о којима постоје докази.

CLXXVII ПОГЛАВЉЕ

О клерику који умре без тестамента

Ако клерик умре без тестамента, наређујемо да његова имовина припадне ономе ко долази у обзир у случају кад свјетовњак умре без тестамента изузев онога што је купио или добио из црквене имовине а што се мора вратити цркви.

CLXXVIII ПОГЛАВЉЕ

О расипнику

Наређујемо: ако је неко расипник и расипље своја добра, судије су дужни под заклетвом да пронађу неког његовог сродника и да му га нотарском исправом поставе за старатеља и овом дају право да обрађује и одржава све његове посједе и подмирује трошкове, а оно што преостане да преда власнику, тј. расипнику.

CLXXIX ПОГЛАВЉЕ

О тестаменту са свједоцима

Тестамент сачињем у нашем граду са свједоцима и од старатеља тестамента показан нотару да га напише у прописаној форми овај мора примити и, пошто је испитивањем свједока уз заклетву утврдио истинитост старатеља и садржаја тестамента, дужан је да га напише у присуству судија и аудитора који га, као што је то прописано, морају потписати.

CLXXX ПОГЛАВЉЕ

О тестаменту сачињеном ван наше земље

Наређујемо: тестамент који је сачињен са свједоцима нашим грађанима или странцима ван наше земље може се, ако је учињен у држави нашег цара у року од три мјесеца, а ако је учињен изван наше државе у року од годину дана, донијети у наш град, и то рачунајући од дана када је написан. Пошто је у предњим роковима донесен у наш град, мора се у року од 8 дана показати нотару у присуству судија и аудитора. Пошто су испитани свједоци тестамента у циљу потврде његовог садржаја, и на тај начин испитана истинитост тестамента, нотар је дужан да га напише у присуству судије и аудитора као што је то прописано. Ако се тестамент у споменутим роковима не предочи, није ваљан и не обавезује.

CLXXXI ПОГЛАВЉЕ

О томе да награда за писање тестамента не може бити већа од 12 гроша

Да би се избегли свака превара и лукавство, наређујемо да нико ко је другоме написао тестамент не може у туђем тестаменту написати ни присвојити више од 12 гроша. Ако напише или присвоји више, то није ваљано и не обавезује, већ само оно, како је речено, испод 12 гроша.

CLXXXII ПОГЛАВЉЕ

О томе ако пожар захвати маслине

Ако неко запали грм, сламу или гувно близу маслина и пла-мен се прошири између маслина, а он не виче да му се помогне да угаси пожар већ побјегне, наређујемо да уколико има штете плати казну од 12 динара, од чега половина припада кнезу а по-ловина власнику, и да је дужан да накнади сву штету. Уколико докаже да је викао за помоћ, није дужан да плати казну, већ са-мо штету власнику.

CLXXXIII ПОГЛАВЉЕ

О дужности гашења пожара

Ако је неко могао да иде да гаси пожар у граду а није хтио, наређујемо да плати казну од 12 перпера, од чега половина при-пада кнезу а половина општини. Ако је пожар настао изван гра-да па је неко позван да га гаси и то чује а не оде да гаси, плаћа казну од 12 перпера, као што је то напријед речено. Ако се запа-ли општинска трава, свако је дужан да гаси пожар, а ко неће — плаћа исту казну.

CLXXXIV ПОГЛАВЉЕ

О забрани крађе на кланици

Наређујемо: онај који нешто украде на кланици или сакри-је неку животињу са циљем да не плати царину, и то се докаже, дужан је да плати казну од 2 перпера, од чега половина припада кнезу а половина царинику,

CLXXXV ПОГЛАВЉЕ

О крађи општинске ствари

Наређујемо да сваки ко украде општинску ствар, и то се до-каже, плаћа казну од 25 перпера општини, да накнади штету и да никад више не може добити општинску службу.

CLXXXVI ПОГЛАВЉЕ

О затицању човјека у крађи

Ако се нека особа затече у крађи, наређујемо да се вјерује заклетви покраденог, а да је крадљивац дужан да му накнади онолико за колико се заклео.

CLXXXVII ПОГЛАВЉЕ

О крађи грожђа и других плодова

Ако се неко ухвати да краде грожђе и друге плодове, наре-ђујемо да има да плати казну од 12 динара, од чега половина при-пада кнезу а половина власнику, и дужан је да накнади власни-ку сву штету.

CLXXXVIII ПОГЛАВЉЕ

О крађи слуге и слушкиње

Ако неки слуга или слушкиња украде неку ствар у кући свога газде или на другоме мјесту или су то урадила њихова дјеца, и то се докаже, па неко прими те ствари, наређујемо да је овај дужан да плати казну од 12 динара општини и крађу власнику.

CLXXXIX ПОГЛАВЉЕ

О преотимању слуге и слушкиње

Ако нека особа преграби неком слугу или слушкињу или њихову дјецу или ако овима нека особа савјетује да побјегну од газде, наређујемо да је дужна да плати казну од 8 перпера и да накнади штету. Ако слуга или слушкиња нешто украду у кући газде или побјегну, газда их може везати и затворити без икакве одговорности.

CLXXXX ПОГЛАВЉЕ

О крађи са слугом и слушкињом

Наређујемо: ако неки слободан грађанин нешто украде са слугом или слушкињом по дану, и то се докаже, слободан грађанин плаћа крађу власнику и казну од 2 перпера; а ако крађу изврши ноћу, плаћа казну од 4 перпера. Ако је било више саучесника у крађи са слугом или слушкињом, сваки плаћа своју казну општини.

CLXXXXI ПОГЛАВЉЕ

О ономе ко изврши освету

Наређујемо: ако неко изврши освету или вражду, а има жену, не може употребити никакву женину ствар за откуп освете. Уколико би владалац хтио нешто да јој одузме, општина је дужна да је брани по закону, а човјек који је извршио лудост мора из свог имања да плати освету; а ако нема из чега владалац има власт над његовом особом.

CLXXXXII ПОГЛАВЉЕ

О издаји

Ако нека особа изврши издају према нашем граду, наређујемо да сва њена добра припадну општини, а издајнику да се одсијече глава. Ако побјегне из наше земље, биће заувијек из ње протјеран.

CLXXXXIII ПОГЛАВЉЕ

О фалсификовању печата општине

Наређујемо: ако неко фалсификује општински печат у корист човјека, за неку сврху или из пакости, и то се докаже, да плати казну од 100 перпера општини и да никад више не може добити службу или почаст у општини.

CLXXXXIV ПОГЛАВЉЕ

О плоту

Ако се некој особи докаже да је запалила, откинула или покварила туђи плот, плаћа казну од 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина власнику.

CLXXXXV ПОГЛАВЉЕ

О становању странаца у нашем граду

Ако неки странац дође да станује у нашем граду с намјером да постане грађанин, наређујемо да је за вријеме од годину дана ослобођен сваког присилног рада. Ако га тражи газда Словен или Латинин или нека друга особа, општина је дужна да га брани, и ниједан наш грађанин му не може судити осим судија, нити га као свог присвојити. Ко учини противно плаћа казну од 50 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини.

CLXXXXVI ПОГЛАВЉЕ

О забрани наплате дугова за странце

Наређујемо да ниједан наш грађанин не може тражити исплату дуга за странца, било с исправом или без ње, осим самог власника дуга. Уколико неки наш грађанин учини противно, плаћа сву штету или дуг, а дужник је ослобођен дуга и слободан.

CLXXXXVII ПОГЛАВЉЕ

О протјеривању жене из куће

Наређујемо да ниједан муж не може отјерати из куће жену коју је примио с миразом, већ је дужан да је држи у кући и са њом има право да држи и мираз. Ко учини противно плаћа казну од 8 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини.

CLXXXXVIII ПОГЛАВЉЕ

О забрани паљења брда

Ако неки човјек запали брдо и то му се докаже, наређујемо да је дужан да плати казну од 8 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини, те да накнади штету. Ако је ватру намјерно подметнуо, плаћа казну од 50 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини, и дужан је да накнади штету.

CLXXXXIX ПОГЛАВЉЕ

О забрани пуштања стоке у винограде

Наређујемо: ако неко нађе у винограду, засијаном пољу и посађеном врту неку животуњу, и то се докаже, власник животиње плаћа казну од 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина власнику посједа, односно оштећеном.

СС ПОГЛАВЉЕ

О клупи

Ако нека особа намјерава да постави пред кућом клупу, плаћа 12 динара општини, а клупа мора бити величине коју одреде судије, тако да не смета јавној улици. Ако хоће да више клупе постави настрешницу, дужан је да је постави у висини од једног и по паша. Ко учини противно плаћа казну од 12 динара, од чега половина припада кнезу а половина општини.

ССI ПОГЛАВЉЕ

О надстрешници и своду

Ако неко хоће да направи надстрешницу или свод, наређујемо да то мора учинити у висини од једног паша и по. Ко учини противно плаћа казну од 12 динара и дужан је да га сруши. Уколико то не учини, плаћа 8 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини, и дужан је да га сруши.

ССII ПОГЛАВЉЕ

О узимању на зајам

Наређујемо: ако неко хоће да нешто узме на кредит или зајам, може то учинити оптеретивши себе или своју домовину изузев мираза своје жене.

ССIII ПОГЛАВЉЕ

О паши животиња на дио

Ако неко да некоме на пашу овце и краве, наређујемо да од принове два дијела припадају власнику животиње а трећи пастиру, не рачунајући животиње које су дате на пашу. Ако од ових која цркне, пастир је дужан да кожу и месо дâ власнику. Ако вук коју животињу поједе, пастир је дужан да је плати власнику. Ако нека буде украдена дању, пастир је дужан да је плати власнику, а ако се то догоди ноћу, и то се докаже, пастир је дужан да обавијести власника и овај је дужан да тражи животињу, а не пастир. Ко учини противно плаћа казну од 8 перпера, од чега половина припада суду а половина власнику овце. Уколико између власника овце или краве и пастира постоји уговор, поступаће се по уговору.

ССIV ПОГЛАВЉЕ

О свињама датим на дио

Ако неко дâ свиње на пашарење на дио, наређујемо да је пастир дужан да их пашари три године и припада му од свега половина. Ако пастир изгуби коју свињу или је вук поједе или нека цркне, дужан је да плати.

ССV ПОГЛАВЉЕ

О старатељу малолjetnika

Ако има малолjetne дјеце без оца и мајке, наређујемо да су судије дужни да им једног од сродника поставе за старатеља и заступника који за њих може на суду тужити и одговарати.

CCVI ПОГЛАВЉЕ

О забрани да двојица туже за исту ствар

Ако једна особа тужи другу због некретнина или неке друге ствари и о томе настане спор, наређујемо да нико други више не може подићи тужбу због те исте ствари.

CCVII ПОГЛАВЉЕ

О праву говора на суду

Наређујемо да нико на суду не може говорити у прилог или на штету неке странке, већ мора ћутати препуштајући то странкама и њиховим адвокатима. Ко поступи противно плаћа казну од 12 динара.

CCVIII ПОГЛАВЉЕ

О забрани задужења мираза

Ниједан ожењени грађанин или удата жена, док имају пунолетне дјеце, немају право да задуже мираз ни нотарском исправом ни нагодбом ни на било који начин или из било којег разлога. Ако неко учини противно, такав посао није вальан и не обавезује.

CCIX ПОГЛАВЉЕ

Како се морају држати кључеви ковчега у коме се чува Статут

Одређујемо да се кључеви ковчега општинског уреда морају држати на сљедећи начин: један кључ држи један од судија, а други канцелар. Кад се наврши година за коју су изабрани, судије и канцелар су дужни да покажу Статут новоизабраним службеницима без икакве обмане. Уколико се нешто сумњиво пронађе и докаже да је намјерно учињено, сваки од судија и канцелар плаћају општини 50 перпера.

CCX ПОГЛАВЉЕ

О Целестрини

Наређујемо да ниједан наш грађанин не може да се усели код неког човјека из Целестрине ни да прими њиховог човјека ни да се настани односно држи кућу у Целестрини. Ко учини противно плаћа казну од 50 перпера општини и сваки наш грађанин може за то да га тужи изузев ако је бискуп са каптолом некоме то дозволио или ако су ови вольни да држе људе у Целестрини.

CCXI ПОГЛАВЉЕ

О току воде

Наређујемо да тамо где је у старо вријеме текла ријека, зденац и поток или било каква вода, тим истим током мора тећи и даље. Ко учини противно плаћа казну од 4 перпера, од чега половина припада општини а половина ономе ко се жали.

CCXII ПОГЛАВЉЕ **О особи која је умрла без тестамента**

Наређујемо ако нека особа умре без тестамента сва њена имовина припада дјеци. Ако нема дјеце, припада оцу и мајци. Ако нема оца и мајке заједно него само једно од њих, имовина припада браћи. Ако браће нема, имовина припада дјеци браће. Ако дјеце од браће нема, имовина припада сестрама. Ако сестара нема, припада дјеци сестре. Ако ових нема, припада најближим сродницима, и то очева имовина очевим сродницима, а мајчина мајчиним до четвртог степена. Ако је умрли без тестамента имао какву ствар коју је сâм зарадио, та ствар припада оцу и мајци. Ако ових нема, женине ствари припадају мужу, а мужевљеве жени. Ако ових нема, ствари припадају општини.

CCXIII ПОГЛАВЉЕ **О тражењу незадовољне жене**

Наређујемо да се ниједна особа не може бранити од тужбе тиме да му жена није била задовољна, већ је сваки дужан да учини оно што је праведно и како јој је пресуђено у складу са Статутом тако нека остане за свагда. Уколико пресуда није у складу са Статутом, сваки је може побијати и тражити да се опозове.

CCXIV ПОГЛАВЉЕ **О давању некретнина цркви**

Ако неки наш грађанин дарује посјед цркви, наређујемо да је дужан да плати порез владару као што се то радило у прошлости или ће његов наследник бити дужан да на ове некретнине стално плаћа порез.

CCXV ПОГЛАВЉЕ **Забрана тражења путем владара**

Наређујемо да ниједан наш грађанин не може од другог тражити никакву ствар уз помоћ владара ни на основу његове повеље, осим оних ствари које је од владара добио. Ако би се неко умијешао да тражи неку штету, коју је имала противна страна, мора сам платити оно што је тражио и на име казне 100 перпера владару а 100 перпера општини.

CCXVI ПОГЛАВЉЕ **О штети у винограду**

Ако некој особи настане штета у винограду, наређујемо да је дужан да је плати онај који је у близини прије тога вршио бербу, као и казну од 12 динара.

CCXVII ПОГЛАВЉЕ **О опљачканом од стране владара**

Ако неки наш грађанин буде од цара или његова достојанственика опљачкан без своје кривице већ кривицом општине хоћемо да је општина дужна да га брани и да му плати све трошкове пута са циљем да се он ослободи, као и да му накнади сваку штету коју је због општине по закону претрпио.

CCXVIII ПОГЛАВЉЕ **О забрани давања дојенчета**

Наређујемо да је онај који неком нашем грађанину дâ дојенче дужан да за њега плаћа, док је дојенче које му је дато слободно.

CCXIX ПОГЛАВЉЕ **О дужности грађана да један другога брани**

Наређујемо да се сваки наш грађанин мора бранити. Кад наш грађанин опази да против нас долазе Словени, мора један другога бранити. Ако од тога настане некоме штета, општина је дужна да га брани и да му накнади штету.

CCXX ПОГЛАВЉЕ **О цедуљи о порезу**

Наређујемо да цедуље о порезу написане руком канцелара имају вјеродостојност нотарске исправе. Ако неко за кога је написано да је дужан да плати порез тврди да га је платио, а то није забиљежено у цедуљи, другог доказа о томе да га је платио по Статуту нема и вјероваће се уз заклетву ономе ко је цедуљу написао.

CCXXI ПОГЛАВЉЕ **О забрани слања писама против општине**

Наређујемо да било који наш грађанин који пошаље писмо из Котора или некога другога краја или усмено нешто поручи против општине или на штету општине, и то му се докаже, губи сву своју имовину у корист општине.

CCXXII ПОГЛАВЉЕ **О забрани отуђења мираза**

Наређујемо да жена која нема наследника може отућити од свог мираза само четврти дио. Уколико мираз продаје из нужде, дужна је да са странком дође на суд и да тражи дозволу судија.

CCXXIII ПОГЛАВЉЕ **О затицању животиње на пољу**

Наређујемо да је свака особа која нађе какву животињу на пољу засијаном житарицама, а са њом је и власник животиње,

дужна да животињу истјера или је убије. Ако није присутан власник, не смије је ни истјерати ни убити, већ може звати на одговорност власника, који је дужан да плати штету и казну од 8 перпера. Нико се ни на какав начин не може жалити на онога ко отјера или убије животињу, под пријетњом казне од 8 перпера.

CCXXIV ПОГЛАВЉЕ

О забрани магацинирања соли у граду

Наређујемо да ниједан наш грађанин не смије у граду магацинирати со, под пријетњом казне од 50 перпера, осим онолико колико је допуштено купити за кућне потребе, и то до 2 вагана.

CCXXV ПОГЛАВЉЕ

О забрани продаје меса без тегова

Наређујемо да се месо ни на какав начин не смије продавати без тегова којима ће се мјерити свака либра меса, под пријетњом казне садржане у статуту.

CCXXVI ПОГЛАВЉЕ

О забрани продаје страног вина у граду

Наређујемо да нико не смије продавати у граду страно вино све док се не прода наше. Кад се наше вино распродато и у земљи остане 6 бачава, сваки може продавати вино с дозволом судија, с тим да је дужан да плати десетину општини. Ко учини противно плаћа на име казне 50 перпера и губи вино.

CCXXVII ПОГЛАВЉЕ

О забрани чупања младица маслине са циљем да се однесу из земље

Наређујемо: ниједан наш грађанин не смије чупати из земље младице маслине ни своје ни туђе и носити их изван наше земље, под пријетњом казне од 5 перпера. Ако се странац затече да их носи из наше земље а не каже ко му их је дао, плаћа казну од 10 перпера.

CCXXVIII ПОГЛАВЉЕ

О наградама за хватање крадљиваца

Наређујемо да стража има право на половину награда за хватање крадљиваца који буду ухваћени ноћу, и то како награда које распише општина тако и свих осталих.

CCXXIX ПОГЛАВЉЕ

О забрани рада недјељом

Наређујемо да је у част Бога свакоме забрањено да ради у недјељу, под пријетњом казне од 8 перпера.

ССXXX ПОГЛАВЉЕ

О забрани куповања вина изван подручја

Наређујемо да је свака особа која купи вина од бербе дужна да писмено јави царинику колико је вина купила. То се вино не може продавати у земљи, већ се мора извести изван земље преко границе. Вријеме до кога се може држати у граду јест Ускрс. Код кога се нађе вино послије овог рока губи вино, и оно припада општини, и плаћа на име казне 20 перпера, од чега половина припада општини а половина кнезу, изузев случај ако некоме недостаје да напуни бачву, у ком случају је дозвољено да може купити највише 20 чабара.

ССXXXI ПОГЛАВЉЕ

О забрани поновног избора за судије, капетане и набављаче прије истека рока од 4 године

Наређујемо да онај ко је био судија, капетан или набављач не може поново бити биран на ту дужност прије него истече рок од 4 године. Уколико буде изабран прије, избор није вальан, Уколико је неко од споменутих службеника изабран према напријед споменутом реду, то се више не може мијењати. Уколико би неки наш грађанин настојао да се тај ред измијени, плаћа казну од 100 перпера владару.

ССXXXII ПОГЛАВЉЕ

О грађанину опљачканом у неком граду владара

Уколико би неки наш грађанин у неком граду владара био опљачкан без разлога, општина је дужна да му накнади штету.

ССXXXIII ПОГЛАВЉЕ

О грађанину позваном на суд

Наређујемо: ако било који наш грађанин хоће да отпутује а позван је на суд по тужби нашега грађанина и на тај начин избјегава да одговара било сам било путем свог старатеља или адвоката, ако се не одазове на први позив нек буде суђен у одсуству ако се ради о спору изнад 10 перпера, а ако се ради о спору мање вриједности суд ће донијети коначну пресуду.

ССXXXIV ПОГЛАВЉЕ

О забрани куповања владаочевог посједа

Наређујемо да ниједан наш грађанин не може купити ни некобине ни покобине од владаоца, него само од продавалаца општине. Ко учини противно плаћа казну од 25 перпера и губи куповину, а купопродаја није вальана и не обавезује. Ни на који начин и ни из било којег разлога не може наш грађанин ући у посјед покобне ствари нашега грађанина и примити је у име владара. Ко учини противно плаћа напријед споменуту казну и губи

куповину коју је дао, а купопродаја није ваљана нити обавезује, те не може посједовати купљену ствар, док власник има неоспорно право да слободно ужива своје власништво с куповином коју је од нашега грађанина примио.

CCXXXV ПОГЛАВЉЕ

О томе да се не може вјеровати исправи написаној руком дужника

Наређујемо да се никаквој исправи о дугу написаној руком дужника са свједоцима не може вјеровати, изузев оној о дугу нижем од 10 перпера. Ако се ради о дугу већем од 10 перпера, не може се вјеровати никаквој исправи осим нотарској. Ни о некретнинама се не може вјеровати никаквој исправи осим нотарској, изузев тестамента који је написан својеручно са свједоцима.

CCXXXVI ПОГЛАВЉЕ

О неприхваташњу општинске службе

Ако неки наш грађанин буде изабран за општинског службеника па неће да прихвати службу у року од три дана као што каже Статут, дужан је да пође изван града на границу, и то на мјесто где му је одређено, и да тамо остане три мјесеца. Ако неће да оде, плаћа казну од 50 перпера, а на његово мјесто биће постављен други службеник изузев цариника, који ако не послуша и прихвати дужност плаћа казну од 8 перпера.

CCXXXVII ПОГЛАВЉЕ

О томе да се не може поништити исправа путем владара

Наређујемо да ниједан наш грађанин не може постићи помоћу владара да се поништи исправа о његовом дугу или о посјedu или о нечем другом што мора платити нашим грађанима, а о чему смо ми надлежни да судимо. Ко учини противно плаћа казну од 100 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини, и дужан је да плати сву штету коју би од тога имао наш грађанин.

CCXXXVIII ПОГЛАВЉЕ

О неприхваташњу капетаније

Ако је нека особа постављена за капетана а неће да прихвати капетанију, наређујемо да има да плати казну од 30 перпера. И сваки Будванин који буде одређен за стражара а неће да прими ту дужност плаћа исту казну.

CCXXXIX ПОГЛАВЉЕ

О плаћању пореза на купљени посјед

Наређујемо да је сваки онај ко купи посјед од некога ко је дужан некој другој особи или порез општини, а нема из чега да

плати, сâм дужан да подмири тај дуг па да послије тражи накнаду од продаоца.

CCXXXX ПОГЛАВЉЕ

О разбаштињењу синова од стране оца

Наређујемо да је сваки отац који има мушку дјецу овлашћен да свој иметак поклања коме му се свиди.

CCXXXXI ПОГЛАВЉЕ

О забрани давања мошта и уља из млина

Наређујемо да нико не смије давати некоме вина, мошта и уља из млина или цијеђеног уља под пријетњом казне од 8 перпера, од чега половина припада кнезу а половина општини. Од овога се изузимају сиромаси.

CCXXXXII ПОГЛАВЉЕ

О порезу на приход

Наређујемо да се на сваки приход нашега грађанина од вина, уља, пшенице и других житарица, лана, смокава, крушака, ораха, млина, брашна, стоке, крава, вуне, паше коза и оваца, пекара, млинова за уље и најамнине од кућа — мора одредити порез. Уколико судије, који буду у то вријеме, друкчије поступе, плаћају казну од 100 перпера.

CCXXXXIII ПОГЛАВЉЕ

О жалби на пресуду

Наређујемо да се сваки грађанин коме буде дата пресуда у спору вриједности веће од 30 перпера, а сматра се повријеђеним у праву, може жалити у Котор у року од једне године. Уколико пресуда буде опозвана, другој страни мора бити накнађена штета, а ономе ко се жали — трошкови. Судије који су били у то вријеме плаћају казну од 25 перпера.

CCXXXXIV ПОГЛАВЉЕ

О праву прекупа посједа

Наређујемо: ако неки наш грађанин прода свој посјед а неки његов рођак који се налази изван државе нашег владара хоће да га прекупи, има за то рок од годину дана. Ако се установи да га не прекупљује за себе него за друге, и то се може доказати с два или три свједока добре вјере, плаћа казну од 100 перпера владару. Ако нека особа хоће да учини фиктивну исправу о даровању, нотар је дужан да закуне обје стране о томе да ли та особа дарује или продаје посјед, и само о ономе на шта су се заклеле обје стране нотар је са судијом и аудитором дужан да начини исправу.

Исто тако наређујемо да је онај сродник који хоће, као што је то напријед написано, да прекупи посјед свог сродника дужан

да за њега плати 20%. Такође наређујемо да ниједан странац који није наш становник и који није рођен у нашој земљи не може прекупити ниједан посјед свог рођака, већ само они наши грађани који станују и рођени су у нашој земљи и који дају 20%.

CCXXXXV ПОГЛАВЉЕ

О забрани уношења страног вина у земљу без знања судија

Наређујемо да је свака особа која довезе страно вино морским путем за продају дужна да плати грош царине по чабру еина и да је дужна да обавијести судије о томе кад ће га искрцати. Ко учини противно плаћа казну од 8 перпера и губи вино. Ако нека особа продаје вино у луци или на нашем подручју напак, дужна је да плати дукат на 20 чабара. Ова царина хоћемо да се употреби за радове и трошкове земље. Осим тога, хоћемо да онај наш грађанин који је купио страно вино у луци ово измјери нашом мјером. Ко учини противно плаћа казну од 15 либара и губи вино.

CCXXXXVI ПОГЛАВЉЕ

О царини на трговачку робу за Св. Ивана

Да не би била утаяјена царина на трговачку робу, наређујемо да убудуће ниједна особа не може распаковати ни продавати робу док је не покаже цариницима. Ако учини противно, плаћа царину и казну од 8 перпера и има се вјеровати цариницима. Уз то хоћемо, ако неко повриједи прописе о царини, и то му цариници могу доказати, да им се вјерује, а да онај ко прикрије или утаји царину плати казну од 8 перпера царинику или цариницима. Даље хоћемо да сваки у року од два мјесеца од када је донио робу плати царину, а ако је не плати, да накнадно плати двоструко и да су судије дужни да га на то присиле. Осим тога хоћемо да ни судије нити иједан грађанин не могу узети или држати никакву ствар на коју се односи споменута царина без дозволе старатеља цркве св. Ивана. Ко би то учинио нека на њега падне срџба божја и св. Ивана. Још хоћемо да сваки цариник или старатељ цркве св. Ивана буде обавезан да сваке године положи рачун о приходима и расходима цркве св. Ивана.

CCXXXXVII ПОГЛАВЉЕ

О скупљању средстава за покривање цркве св. Ивана

Наређујемо да се ниједан судија нити било ко други не усуди да узме новац од споменуте царине за трошкове општине, већ се споменута царина мора скупљати годишње за радове на покривању цркве св. Ивана. Сваки ко учини противно овој одредби плаћа казну од 50 перпера и то како онај ко је хтио да узме новац тако и онај ко га изда за друго осим за радове на споменутој цркви.

CCXXXXVIII ПОГЛАВЉЕ О забрани сељацима да купују посјед

Наређујемо да ниједан сељак не може купити посјед у дистрикту Будве. Нотар који о томе начини исправу дужан је да плати вриједност посједа општини, а исправа није ваљана и не обавезује, било да се ради о купопродаји било о даровању. Исто тако ниједан странац који није рођен код нас или наш грађанин не може купити споменути посјед ни на какав начин и ни у коју сврху, а уколико купи — таква купопродаја није ваљана и не обавезује.

CCXXXXIX ПОГЛАВЉЕ О забрани странцима да пашаре на нашим границама

Наређујемо да ниједан странац не смије вршити испашу на нашим границама и земљиштима, осим људи из Сузане с ону страну Самбра уз давање казнацима по старом обичају. То не могу дозволити ни судије ни казнаци. Ко се затече у паши губи стоку и плаћа казну од 50 перпера владару, Судије и казнаци који то дозволе плаћају казну од 100 перпера владару.

CCL ПОГЛАВЉЕ

О забрани давања сељацима поља и земљишта на рад

Наређујемо да се ниједан наш грађанин не усуди да сељацима који станују изван нашег дистрикта близу Папратине повише и ниже пута даде на рад поље и земљиште, под пријетњом казне губтика тога земљишта у корист општине, а то земљиште општински прокуратори могу изложити на јавну лицитацију. Онај наш грађанин који је напријед именован им дао земљиште на рад плаћа казну од 50 перпера, од чега половина припада владару а половина општини. И онај наш грађанин који је земљиште дао противно одредби овог поглавља плаћа исту казну. Уколико би неко из споменутих села вршио пашу на споменутим предјелима, хоћемо да плати казну од 50 перпера владару.

CCLI ПОГЛАВЉЕ

О томе како се мора скупљати општинска царина 1426. индикација четврта, на дан 25. априла

За обавијест свакој особи или трговцу који с робом тј. са сукном или са порхетом дође у Будву, наређујемо да је дужан да плати по бали 20 гроша и за сваки јорган два гроша а за све друге ствари и робу коју је донио на продају у Будву 3% и нека се ниједан трговац који је дошао у Будву са споменутим стварима не усуди да их распакује и продаје прије него што робу покаже царнику општине. Ако учини противно, плаћа казну за сваку балу сукна 1 дукат, за сваку балу порхета 12 динара, за сваки јорган 12 динара, а за друге ствари и робу 20%, и поред тога плаћа

царину; ове казне, као што је напријед речено, припадају царинику или цариницима. Од напријед споменуте царине половина иде за градњу цркве св. Ивана нашег заштитника, а половина општини. Сва прокријумчарена роба која се пронађе припада општинским цариницима. Сваки трговац који прође кроз наш дистрикт дужан је да плати напријед споменуту царину.

CCLII ПОГЛАВЉЕ

О томе да ниједан наш грађанин не смије остављати имовину сродницима Словенима

Наређујемо да ниједан наш грађанин који је по оцу наш грађанин а по мајци Словен или Арбанас не може дати ни отућити ни за живота ни послије смрти ни на један начин ни у било коју сврху своја очинска и материнска добра рођацима по мајци, тј. Словенима или Арбанасима, већ само сродницима нашим грађанима, и то до четвртог степена. Ако поступи противно, то није ваљано и не обавезује.

CCLIII ПОГЛАВЉЕ

О томе да се не смије отућити никакав посјед оптерећен милостињом

Наређујемо: ако неко оптерети какав свој посјед милостињом цркви или некој особи, такав се посјед не може ни продати ни дати ни отућити ни на какав начин ни у било коју сврху без споменутог оптерећења, и нико га не може посједовати изузев са споменутим оптерећењем: онај ко треба да користи терет обавезан је да га сваке године утјерије, а ако то не чини, нек се не сматра тога достојним осим за годину дана као и код најма од куће.

CCLIV ПОГЛАВЉЕ

О томе да ниједан наш грађанин не може бити бискуп

Наређујемо да никада ниједан наш грађанин, био у граду или изван, не смије предузети кораке да постане бискуп било избором каптола нашега града, било путем владара, било милошћу папе, и то ни на какав начин и у било коју сврху. Ако се неко нађе и поступи против ове одредбе, хоћемо да плати нашем владару казну од 500 златних дуката. Ако му случајно владар опрости казну или је не тражи, хоћемо да је плати општини. Ако му неко јавно пружи помоћ или подршку, и то се може доказати, дужан је да и он плати казну на напријед изложени начин.

CCLV ПОГЛАВЉЕ

О слободним миразима

Наређујемо да мирази наших грађана буду слободни и да ниједна жена није дужна да из свог мираза плати дуг мужа ни на какав начин ни у било којем случају, већ да споменути мирази буду у цјелости од свега ослобођени, а да муж не може задужити

мираз своје жене осим из нужде за живот, у ком случају га може задужити и продати како је то одређено нашим Статутом. Уколико се поступи друкчије, није ваљано и не обавезује.

CCLVI ПОГЛАВЉЕ

О томе како свештеници морају одговарати пред судом

Хоћемо да од сада унапријед сваки свештеник који путем сениција или ватака буде позван на суд мора приступити суду и одговарати у присуству наших судија и нашег суда исто као свјетовњаци у свим предметима покретнина и некретнина, изузев ако се ради о злочину или кад се томе противе црквени разлози.

CCLVII ПОГЛАВЉЕ

О року за жалбе

Наређујемо да сваки наш грађанин који има спор пред судијама, ако се осјећа повријеђен донесеном пресудом, има право да се у року од 15 дана жали у Котор, као што каже Статут, и има рок од годину дана да прослиједи жалбу. Ако у року од годину дана жалбу не прослиједи и не затражи од власти у Котору да пресуду опозову, пресуда онаква какву су је донијели судије постаје чврста и ваљана, изузев оправдане запреке у случају смрти и рата.

CCLVIII ПОГЛАВЉЕ

О пресуди судија у предметима вриједности ниже од 10 перпера у првом степену

Наређујемо да наши судије могу судити и без писања у уреду свакој особи која пред њих дође да тужи другу у предмету до 10 перпера вриједности. Онај који тужи дужан је да приведе суду два или три свједока, као што то каже Статут. И према ономе што посвједоче свједоци у записник, судије су дужни да суде без расправе као што је то напријед речено, и дужни су да дају написати пресуду путем канцелара и да је прогласе пред странкама. У предметима вриједности веће од 10 перпера судије не могу судити осим на начин како предвиђа наш Статут. Ако се ради о напријед споменутој вриједности, судије могу на првом рочишту судити без расправе. Ако је позвани непослушан и не појави се, нека му се суди на првом рочишту у споровима споменуте вриједности и без нотарске исправе ако се тужилац закуне на оно што тражи.

CCLIX ПОГЛАВЉЕ

О томе да жена не може заложити ни продати свој иметак без мужа

Ако неки муж који има закониту жену оде случајно изван дистрикта Будве да тамо борави једну, двије или више година а жена му је сиромашна и не може од прихода хранити ни себе ни

дјецу, хоћемо да је жена обавезна да затражи од судија дозволу и да с том дозволу смије продати онолико од свог мираза колико је потребно да се може пристојно хранити у оквиру прихода а не преко тога. Судије су дужни да савјесно испитају да ли она има од чега да живи и без продаје, па тек ако утврде да нема, дозволиће јој продају. Ако се поступи друкчије, продаја није ваљана и не обавезује.

CCLX ПОГЛАВЉЕ

О забрани нотару да пише исправе без судије и аудитора

Наређујемо да наш нотар не смије написати ниједну исправу без судије и аудитора, већ исправа мора бити написана у њиховом присуству и они морају потписати сваку нотарску исправу у присуству обје странке и њиховом властитом. Исправе написане на овај начин чврсте су и ваљане и не могу се поништити исказом никаквог свједока. Све исправе које су написане на начин који је у супротности са овом одредбом немају никакве вриједности.

CCLXI ПОГЛАВЉЕ

О кратошијским виноградима

Наређујемо да је сваки онај ко од нашега грађанина узме да обрађује кратошијски виноград на наполицу дужан да га током цијelog марта оре и копа, а током маја окопава између трсова, чисти од лишћа, оре и везује. Осим тога, хоћемо да га је дужан трећи пут орати до Св. Вида и односити земљу најкасније до Св. Петра. Даље хоћемо да је онај ко узме млади виноград на наполицу дужан да га први пут копа током читавог марта, други пут током читавог маја и да је од јабука, смокава и крушака дужан половину дати власнику винограда. Ако је винограду потребан какав други виноградарски рад, дужан је да га обави у сезони, а што се тиче колаца, дужан је да их ставља према договору. Ко учини противно плаћа казну од 4 перпера и губи вино, а сваки рад дужан је добро обавити у одговарајуће вријеме као што је то напријед написано, изузев јарака за воду и чишћења грмова, што је дужан учинити како се договоре.

CCLXII ПОГЛАВЉЕ

О винограду узетом на рад по споразуму

Наређујемо да је у случају кад неки наш човјек да другоме виноград на наполицу тај њихов међусобни споразум чврст и ваљан. Онај ко је дао виноград на рад за више година не може га одузети од онога који га је примио док рок не истече. Исто тако онај који га је узео на рад не може га напустити док не истече рок. Ко учини противно плаћа казну од 8 перпера, изузев ако неки од њих умре, у ком случају престаје обавеза за обје стране.

CCLXIII ПОГЛАВЉЕ

О предмету који је расправљен у Вијећу

Наређујемо да је одлука Вијећа против некога нашега грађанина о дугу или о нечем другом заувијек чврста и ваљана. Уколико би неки судија или вијећник хтио послије тога да је повуче, плаћа казну од 50 перпера владару.

CCLXIV ПОГЛАВЉЕ

О тужби странца или грађанина

Наређујемо: ако неки странац тужи владару нашега грађанина, за кога је одређена порота од наших грађана, ови су дужни да се закуну у корист нашега грађанина на такав начин да буде ослобођен од онога за шта га је странац тужио. Ако неки наш грађанин не буде хтио да се закуне за нашега грађанина са циљем да буде ослобођен, дужан је да му плати све трошкове које је имао кривицом странца, изузев ако је наш грађанин на злу гласу, у ком случају није више дужан да се закуне у његову корист. Ниједан наш грађанин или становник нашега града не може одредити странца за адвоката да подигне тужбу пред владаром. Ко учини противно плаћа напријед наведену казну нашем грађанину који је тиме оштећен.

CCLXV ПОГЛАВЉЕ

О забрани свештеницима да дарују своју незакониту дјецу

1431. 25. априла

Наређујемо да ниједан свештеник који има мајку или оца или браћу или рођаке нема никакво право, како каже Статут, да мијења стање својих добара преносећи их на друге са циљем да их остави својој незаконитој дјеци, и то ни на какав начин ни из било којег разлога, ни за живота ни послије смрти. Ако друкчије поступи на било какав начин и из било којег разлога, све оно што је учинио нема никакве вриједности и сва његова добра припадају његовим најближим сродницима, како то каже Статут, изузев што може завјештати своја добра црквама и сродницима и продати их или отуђити ономе коме му се свиди. Као што је напријед речено, својој незаконитој дјеци ни својим наложницима не може остављати своја ни покретна ни непокретна добра. Ако неко предузме кораке да се опозове ова одредба, плаћа казну од 300 перпера владару.

CCLXVI ПОГЛАВЉЕ

О томе да жена која има наследника може завјештати

Наређујемо да жена која има синова или кћери или других наследника може тестаментом располагати петином свог мираза као и других добара које посједује, која јој припадају или која је на било који начин прибавила.

CCLXVII ПОГЛАВЉЕ

О томе да се повјерелац не може ставити у посјед покретне ствари

Одређујемо да су судије, ако је наш грађанин тужен због дуга, дужни да донесу одлуку. Ако буде коначном пресудом осуђен, судије не могу повјериоца ставити у посјед покретне ствари, изузев случај кад нема непокретних. Судије су дужни да позову општинске продаваче и дужника који мора продавачима дати толико своје имовине колико је од процјенитеља одређено да је потребно да се намири дуг.

CCLXVIII ПОГЛАВЉЕ

О томе кад је неко осуђен због дуга

Хоћемо: ако је нека особа осуђена због дуга, судије морају наредити ономе ко је осуђен да плати дуг и да се у року од 8 дана по наредби судија обрати општинским продавачима и процјенитељима да у складу са Статутом процијене и продају онолико од његове имовине колико је довољно да се подмири дуг. Ако случајно осуђени неће да плати ни на споменути начин стави на располагање своју имовину, судије су овлашћени да општинским процјенитиљима ставе на располагање онолико његове имовине колико је потребно да се према пресуди најмири дуг, а продавачи и процјенитељи су дужни да у складу са Статутом у року од два мјесеца по закону изврше своју дужност. У случају да то неће да учине, дужни су да оштећеној страни накнаде сву штету која јој њиховом кривицом настане. Исто тако судије, ако у напријед споменутом року не изврше своју дужност, плаћају исту казну, а поред тога сваки судија и процјенитель плаћа казну од 8 перпера, од чега половина припада владару а половина оштећеној страни, а онај ко је дужан мора платити дуг ономе ко треба да га прими. Даље хоћемо да сви они који су осуђени а нијесу изјавили жалбу морају одмах платити судске трошкове оној страни која је добила парницу. Ако осуђени у року од три дана не плати напријед споменуте судске трошкове, плаћа осим трошкова и казну од 8 перпера, од чега половина иде владару а половина оштећеној страни.

CCLXIX ПОГЛАВЉЕ

О забрани продаја вина за више од 4 солда по конати

1440. 28. новембра.

Одређујемо да се нико ни на какав начин ни из било којег разлога не смије усудити да продаје вино више од 4 солда по конати, под пријетњом казне од 50 перпера, која припада владару, и да губи право на вино које је за продају одредио противно овој наредби.

CCLXX ПОГЛАВЉЕ О донесеној одлуци

1440. 30. децембра.

Одређујемо да свака одлука коју је донијело Вијеће у пуном засједању мора бити записана у уреду и да је као таква чврста и ваљана као и сам Статут.

CCLXXI ПОГЛАВЉЕ О забрани продаје туђег посједа

Наређујемо да ниједна особа не може продати, заложити, замијенити, нити даровати као милостињу ни отућити на било који начин никакав посјед док прдавац који хоће да прода или отући посјед не покаже нотарску исправу о томе да је посјед његов. Ако пак нема нотарске исправе али може са свједоцима доказати да су он или његови преци тај посјед 40 година без сметње посједовали, у том случају тај посјед може продати и отућити и за купца је таква купопродаја чврста и ваљана. Уколико би наш нотар начинио исправу о купопродаји или отућењу противно овој одредби, мора на име казне платити онолико колико је купопродајна цијена или вриједност проданог посједа. Исто тако купац који посјед купи противно овој одредби губи посјед и дужан је да накнади сваку штету која од тога настане оној особи којој припада или би могао припасти тај посјед, уз придржавање права сродника да посјед прекупе и спасу, као што то кажу наши закони.

CCLXXII ПОГЛАВЉЕ О забрани ношењу бачава изван града

Свака особа која борави у нашем граду ако прода или извее бачву или бачвицу изван града плаћа казну од 8 перпера и губи дрво, и то једнако грађани као и странци.

CCLXXIII ПОГЛАВЉЕ О забрани примања животиња у залог

Никаква жива животиња не смије се примити у залог без јамства свједока, и онај ко животињу прими у залог без јамства свједока дужан је да врати животињу власнику и да на име казне плати 8 перпера.

CCLXXIV ПОГЛАВЉЕ О забрани извоза жита из града

Наређујемо да ниједан наш грађанин не може износити жито изван града, под пријетњом казне од 50 перпера, од чега половина припада кнезу а половина градској стражи, и да не може за то од судије добити дозволу, осим за количину до 4 стара, под пријетњом казне судији од 8 перпера.

CCLXXV ПОГЛАВЉЕ

О забрани слања војске изван земље

Наређујемо да се ниједан наш грађанин не смије усудити да препоручи или заговара да се пошаљу људи или сакупи војска да иде преко границе на тражење владара или неког његовог капетана, и то ни на какав начин и било када, и да се по овом питању не смије слати амбасадор, под пријетњом казне од 100 перпера, од чега половина припада владару а половина општини.

CCLXXVI ПОГЛАВЉЕ

О томе да се може завјештати рођацима-странцима

Хоћемо да оно поглавље које је донесено 25. априла 1428. а које говори о томе да се не смије имовина завјештати сродницима-странцима више није ваљано и да од сада унапријед сваки наш грађанин може својим рођацима по својој вољи завјештати и да сваки сродник има право на своје наслеђе према старинским законима. Напријед споменуто поглавље поништавамо и нико се више на њега не смије обазирати, с тим што сваки законити сродник може завјештати законитим сродницима ма где се они налазили, а незаконитим сродницима који не станују у нашем граду не може ни на какав начин. Стога поништавамо оно поглавље и хоћемо да ово буде чврсто и ваљано.

CCLXXVII ПОГЛАВЉЕ

О томе како се морају накнадити трошкови у жалбеном поступку

Ако нека пресуда буде донијета од власти у нашем граду и на њу је изјављена жалба у складу с нашим законима па од надлежних аудитора буде потврђена, хоћемо да онај против кога буде донесена пресуда плати и накнади све трошкове путовања, свједока, заступања, адвоката, нотара и канцелара оној страни у чију је корист донесена пресуда, и то онако како буду трошкови утврђени. Због напријед споменутих пресуда не може се више накнадивати никаква штета ни интерес који би заступала једна од странака.

CCLXXVIII ПОГЛАВЉЕ

О томе да се не смију давати на рад посједи странцима који не станују у земљи

Хоћемо да се од сада унапријед мора пазити да ниједан наш грађанин не би дао неки свој посјед на рад странцу који с породицом не станује у нашем граду по било којем основу, било као ливел, било на дио, било у закуп тако да би на њему посадио или дао посадити виноград, под пријетњом да га изгуби и плати казну од 25 перпера а странац трошкове и муку коју је у тај посјед уложио; ова казна иде у корист благајне нашег пресвијетлог владара, те се ни на какав начин не може опростити.

CCLXXIX ПОГЛАВЉЕ О томе како се бира нотар наше општине

1448. индикација XI, на дан 21. септембра.

Да не би настала нека срамота у састављању исправа у облику који предвиђају наши закони, одређујемо да од сада у будуће сваки наш грађанин може обављати нотарски посао у граду Будви под условима и обичајима какви су били до сада, поништајући свако друго поглавље и закон који је овоме противан, с тим да нотар мора бити изабран и потврђен од Великог и Малог вијећа и да му служба траје годину дана.

CCLXXX ПОГЛАВЉЕ О нагодбама

Да се избегну срамота и спорови који свакодневно настају између оца и синова, одређујемо и наређујемо: ако од данас унапријед настане спор или неслагање између оца и сина или кћери, или мајке и сина, или међу браћом, или међу браћом и сестрама и обратно у граду Будви, морају се смјеста изабрати два заједничка пријатеља, и то свака страна по једнога, који ће бити судије у погледу права и имовине, и оно што они одреде ваљано је и обавезује заувијек и нико се против такве пресуде не може жалити. Уколико изабрани судије не могу да се сложе о одлуци, ректор може изабрати трећег судију с истим правима која имају два прва, и та три изабрана судије морају свршити и пресудити ствар и по свом увјерењу и савјести донијети пресуду о спору који је предат у њихове руке. Ако би споменути судије арбитри развлачили вријеме у свршавању предмета који им је повјерен, начелник Будве је дужан да им одреди казну, коју морају платити а која ће бити утјерана од општинских прокуратора, а од те казне половине припада ректору а половина општини. Ако прокуратори ову казну неће да наплате, износом казне ће задужити њихов рачун као приход општине. О овим арбитражним расправама не може нико други водити записник осим канцелар ректора града Будве.

CCLXXXI ПОГЛАВЉЕ Измјена напријед споменуте одлуке

дана 3. децембра 1452, у Великом вијећу.

Иако је раније донесена једна одлука са циљем да се избегну срамота и спорови који свакодневно настају између оца и дјече и браће и сестара, и стога у њој стоји да јој се треба повинути и да је оно што одлуче судије чврсто и ваљано заувијек без права жалбе, сматрајући да је та одлука донекле непоштена, наређујемо да се од сада у будуће све размирице које су ријешене на начин као у претходној одлуци могу побијати и у погледу ријечи и чињеница или боље у погледу права и имовине, тако да се онај који се сматра повријеђеним може жалити у складу с правилима

Статута. У томе су судије, изабрани од странака, послије донесене пресуде дужни да се појаве пред влашћу да би потврдили одлуку тако да се онај ко се сматра повријеђеним може жалити.

CCLXXXII ПОГЛАВЉЕ

О томе да сви службеници који су изабрани морају остати двије године у контумацији

1453. дана 25. априла, индикција XV.

Да би се изbjегла свака срамота и неприлика која би се из тога могла изродити и да би владали мир, слога и јединство у нашем Вијећу, хоћемо да од сада унапријед сви службеници који су изабрани од садашњег Вијећа за било коју службу, а који се избор врши на дан Св. Марка као што је то старински обичај, морају остати у контумацији двије године и нико од њих не може од Вијећа на исту дужност поновно бити изабран док не истече споменута контумација од двије године, али може на друге дужности.

CCLXXXIII ПОГЛАВЉЕ

О томе да казнаци не могу продавати општинску траву

1455. 25. априла

Наређујемо да од сада унапријед наши казнаци не могу и не смију продавати или на други начин отуђивати општинску траву сељацима из села »Gernoi de Mercoi« или другим насељима испод пута, под пријетњом казне од 50 перпера сваком казнацу, од које једна трећина иде државној благајни, трећина начелнику, а трећина ономе ко је пријавио. Осим тога, споменути казнаци губе за свагда службу, при чему остаје на снази одредба Статута.

CCLXXXIV ПОГЛАВЉЕ

Шта се подразумијева под Малим вијећем

1503. 25. априла, у Великом вијећу

Будући да је од стране овог вијећа Малом вијећу дата власт да за добро ове општине може набављати залихе потребне за дјељење, па је стога важно да због дужних обзира за ову сврху буду изаслане подесне и повјерљиве особе, предлажемо да убудуће и заувијек буду и сматрају се члановима споменутог вијећа угледни судије, који буду у то вријеме, са судијама и прокураторима њиховим претходницима. Такође три благајника катедrale с прокураторима општине спадају у ово вијеће, с истим овлашћењима као што то произлази из већ прихваћеног предлога. Кад год се догоди да се неко од напријед именованих не налази у земљи или да је неки од напријед именованих судија постао благајник, начелник са судијама који буду на окупу може позвати у Мало вијеће онога ко им се учини подесним док се не попуни број од тринесторице.

CCLXXXV ПОГЛАВЉЕ О општинском Малом вијећу

1503. 25. априла

Будући да се више пута дододило да се нијесу могли сакупити на вијећање сви они који су се нашли у граду стога што су се налазили у уобичајеној контумацији од три године или стога што по постојећим прописима нијесу могли скупа на истој дужности радити рођаци, па се тако за јавне службе нијесу могле изабрати подесне и способне особе као што би то одговарало општим потребама, предлажемо да од сада за сваку службу могу бити узети и радити скупа рођаци сваког степена изузев оца са синовима, рођене браће, дјевера и шурaka и стричева са синовцима, и да ниједном од службеника контумација не траје више од годину дана.

CCLXXXVI ПОГЛАВЉЕ О Школи тијела Исусова

Као корисна ствар у част великог Бога и његове славне мајке дјевице Марије, а за што већу оданост цркви блаженог Св. Ивана, основана је и уређена једна школа или братовштина коју ће моћи да похађа свако ко плати унапријед 8 гроша да се могу купити свијеће и свијећњаци који су томе култу потребни. На челу те установе и тог реда биће викар овога града, који ће се побринути да од овог вијећа буду изабране особе које ће имати дужност да саставе правила Школе с клаузулама за које сматрају да су им потребне. Овоме се додаје да сваки пут кад свештеник иде да причести болесника треба да звоне звона Св. Ивана.

CCLXXXVII ПОГЛАВЉЕ О добу старости вијећника

Будући да је раније одлуком овог вијећа било предвиђено да нико ко нема 20 година не може ући у вијеће, а ипак се више пута, кад је за разне потребе сазвано вијеће, дододило да се није могло сакупити, тако да се важне и потребне ствари нијесу могле ријешити, предлажемо да од сада, упркос некој ранијој одлуци по овом питању, сви они који су навршили 18 година, а што треба да потврде заклетвом свог оца или ујака или стричева, могу ући у споменуто вијеће и вршити дужности као остали.

CCLXXXVIII ПОГЛАВЉЕ О контумацији од 8 дана у споровима вриједности мање од 10 перпера

1479. 19. марта, у Великом вијећу

Ако је неко суђен у одсуству, може у року од 8 дана да се појави пред господином начелником и плативши трошкове да се жали и тражи обустављање пресуде, коју ће саслушати угледни господин начелник са судијама, и размотривши њену основаност, како у погледу проведеног поступка тако и одлуке о праву, пони-

штиће је или потврдити. Странка која је изгубила дужна је да плати све трошкове страни која је побиједила, као што се то ради у Венецији. Ако прође рок од 8 дана по објави пресуде у одсуству а жалба није изјављена, пресуда је чврста и ваљана и сматра се да се претворила у коначно пресуђен предмет. У погледу спорова у вриједности веће од 10 перпера поштоваће се одредбе и правила Статута у погледу три позива, као што је то и уобичајено.

CCLXXXIX ПОГЛАВЉЕ О жалбама

1469. дана 27. децембра, у Великом вијећу, у књизи управе лист 85.

За добробит наших грађана и поданика мора се одбацити сваки сувишни пут који продужава спорове, а нарочито онај који је послије смрти судија, ректора и осталих наших службеника за постизање повољнијег рјешења потребан. Стога се за убудуће предлаже да свако, и ако умру судије, ректори или други службеници, може против пресуде или било којих других аката који су против њега донесени изјавити жалбу и захтијевати повољније рјешење ако наведе оно што у складу с прописима наших закона треба навести и поводом жалбе против односних пресуда или аката постићи право жалбе Вијећу или колегију у циљу коначног рјешења. У погледу осталих пресуда или других аката који су донесени након горе споменутог временског рока, мора се придржавати правила закона и обичаја за тражење повољнијег рјешења. Враћању судских награда не подлијеже нико од напријед именованих.

CCLXXXX ПОГЛАВЉЕ О наградама за суђење

У Великом вијећу

У погледу суђења нека општински прокуратори за своју награду од свога мањих од 200 дуката имају један дукат, а од већих два дуката, и ништа друго. Пресуде донесене против повјеренства за извршење тестамента, управе добара и њиховог састава биће споменутој служби оспорене, а споменути судије нека имају један дукат на сто, и не више. Будући да појверенства за извршење тестамента не могу због чврстоће наших законов пoniштити пресуде донесене на основу нагодбе, нека се зна да у случају и кад повјеренство за извршење тестамента или странка призна дуг или рече, као што се обично каже, нека буде правда, судије немају право ни на шта.

CCLXXXXI ПОГЛАВЉЕ О удатој или неудатој жени

Наређујемо да од сада унапријед ниједна удата или неудата жена нема власт да отуђује своја добра ни на какав начин ни из било којег разлога, ни за живота ни послије смрти, изузев теста-

ментом. Ако има наследника, може у тестаменту располагати петим дијелом, а ако нема — четвртим, а остало припада дјеци. Ако ове нема, припада унуцима. Ако унука нема припада оцу и мајци или ако једног од ових нема оцу или мајци. Ако нема ни оца ни мајке припада браћи, ако браће нема — дјеци браће. Ако дјеце од браће нема припада сестрама, а ако сестара нема припада дјеци сестара. Уколико никога од напријед именованих нема, може завјештати као мушкарац. У случају да нема наследника, рођацима странцима ни на који начин ни из било којих разлога не може тестаментом остављати ни даривати, већ рођацима нашим грађанима. Ако нема никога од напријед именованих рођака наших грађана, може по својој вољи остављати нашим грађанима. Ако учини противно, њена добра иду нашим грађанима као у случају кад нема тестамента. Ако сродника наших грађана нема, имовина припада општини. Ни у ком случају ни из било којег разлога не може завјештати ни даровати ни продавати ни заложити ни дати ни отућити имовину рођацима странцима. Уколико то учини, то не обавезује и није ваљано за свагда.

CCLXXXII ПОГЛАВЉЕ

О томе да се посједи продати или отућени а оптерећени јамством за мираз жене могу запосјети у корист ових мираза

Још одређујемо: ако муж или свекар или старатељ свекра продају посједе оптерећене јамством за мираз жена или их отуће по старом обичају, жена или невјеста или они који их замјењују, кад буду хтјели да наплате мираз, могу заузети продате или отућене посједе ако се из непроданих посједа мужа или свекра не могу намирити мирази, и то за онолико колико недостаје а како то тражи правда. Ако се судијама буде чинило да се ове продаје или отућења врше пријеварно на штету мираза и њиховог плаћања, са продатим или отућеним посједима поступиће се као са оним непродатим или отућеним и неотућеним према нахођењу судија.

CCLXXXIII ПОГЛАВЉЕ

О томе да је имовина мужа оптерећена јамством за мираз жене од часа када је жена доведена у кућу

Да не би од сада унапријед било никаквог питања у случају када се додогоди да се појави каква исправа о дугу мужа од времена када је жена доведена у кућу мужа, а прије него је осигуран њен мираз, хоћемо да су од сада унапријед сва добра мужевљева оптерећена јамством за мираз жене, и то од времена када је жена доведена у кућу, и да од тог времена она буде прва од свих повјеритеља који су послије тога склопили уговор.

CCLXXXXIV ПОГЛАВЉЕ

О томе да у случају смрти мужа не буде на штету жене то што није приговорила заузимању мужевљевих некретнина

Будући да је за жену која је у власти мужа због стида срамотно да иде пред јавне судије да оспорава тражења, хоћемо да у случају смрти мужа не шкоди жени то што су мужевљеви посједи заузети или присвојени стога што томе за живота мужа није приговорила, и да то може постићи, изузев ако је вијест о томе заиста услиједила послије смрти мужа или кад се чуло да је умро, а иначе да јој рок за приговор тече годину и један дан од смрти мужа. Нек се исто тако поступи ако би неко започео да изнова обрађује мужевљев посјед.

CCLXXXXV ПОГЛАВЉЕ

О томе да дужник мора бити осуђен ако повјерилац од њега тражи дуг

Желећи да свако наплати свој дуг, наређујемо: у случају кад повјерилац од дужника тражи оно што му мора дати, нека повјериоцу пресудом судија буде дата власт да од дужника тражи повраћај кредита и нека дужник на то пресудом буде осуђен. Ако дужник изјави да је спреман да плати ако му повјерилац врати исправу коју против њега има, а повјерилац неће то да учини, нека судије који су судили повјериоца потпуно осигурају за дуг тако да буде према свима сигуран, али нека не остану код тога да га присиле да плати.

ИМЕНА ПРЕСВИЈЕТЛИХ РЕКТОРА И НАЧЕЛНИКА БУДВЕ
МЛЕТАЧКИХ ПЛЕМИЋА ОД ВРЕМЕНА ПРЕДАЈЕ ПРЕВЕД-
РОМ ГОСПОДСТВУ КОЈА ЈЕ УСЛИЈЕДИЛА 1442

- 1442 Luca da Canal¹
1443 Ranier Vitturi
1453 Nicolo Diedo
1461 Nicolo Remundo
1462 Andrea da Molin²
1465 Lodovico Bembo
1465 Luca da Canal
1471 Silvestro Pisani
1478 Francesco de Priolis
1484 Antonio Ghisi
1485 Giacomo Guerini
1490 Daniel Cocco
1492 Alvise Longo
1498 Vicenzo Gradenico
1500 Nicolo Memo
1503 Mosè Antonio Erizzo
1503 Aurelio Bragadin
1513 Z. Battista Pesaro
1515 Marin Bondumier
1519 Gabriel Cicogna
1521 Marin Falier
1524 Alvise Contarini
1528 Giacomo Celsi
1533 Donà Dolfin
1538 Paolo Dolfin
1545 Piero Civran
1553 Girolamo Bembo

¹ Није никад дошао у Будву.

² Убијен је од Которана и Маина. У ствари је 1464. убијен од људи
Ивана Црнојевића, (Archivio di stato — venezia Senato Mar 4. giugno 1469 V
pag. 103).

- 1567 Paolo Dolfin
 1569 Piero Pasqualigo³
 1571 Augustin Pasqualigo³
 1572 Benedetto Civran
 1573 Salverio Pisani
1575 Silvestro Pisani
 1576 Leonardo Bembo
 1579 Girolamo Malipiero
 1583 Marco Celsi
 1586 Giov. Francesco Baduer
 1589 Marc' Antonio Valaresso
 1591 Piero Grimani
 1593 Francesco Corner
 1595 Alessandro Loredan
 1598 Alvise Balbi
 1600 Piero Zorzi
 1602 Lorenzo Pasqualigo
 1605 Francesco Pasqualigo
 1607 Pandolfo Lalatesta
 1610 Giov. Battista Benzon
 1613 Sebastian Marcello
 1616 Filipo Parutta
 1619 Michiel Morosini
 1621 Lorenzo Malipiero
 1624 Gabriele Parutta
 1627 Luca Polani
 1629 Pasquale Dolfin
 1631 Daniele Balbi
 1636 Giov. Piero Barozzi
 1640 Lorenzo Pasqualigo
1642 Francesco Grimani
 1647 Alencandro Benzon
 1652 Catarin Ferro
 1654 Alberto Barbaro
1657 Giacomo Barbaro
 1660 Nicolo Bragadin
 1663 Nicolo Zaccarol
 1665 Francesco Baldi
 1668 Bernardo Baldi
 1670 Marco Morosini
 1671 Zuane Venier
 1674 Francesco Badoer
 1676 Paolo Balbi
 1679 Francesco Balbi
 1683 Nicolo Zancaroti
1684 Antonio Guerini

³ Према Morosiniu (Andrea Morosini, Storia della Republica Veneziana lib. X превод Venezia 1784), од страха од Турака 1571. напустио Будву, па га стога Farlatti оптужује за издајство.

1685 Zan Antonio Semitecolo
1687 Zorzi Bon
1690 Paolo Vitturi
1694 Andrea Bembo
1700 Ferdinando Ghedini
1702 Francesco Bon
1705 Baldisero Barozzo
1767 Antonio Bon
1770 Andrea Pasqualigo
1773 Zan Andrea Baldi
1774 Zuan Contarini.
1786 Zan Alessandro Zorzi
1794 Bernardo Zorzi
1796 Andrea Pasqualigo⁴

⁴ Отпутовао из Будве 17. јула 1797, пошто је претходно предао власт града у руке црногорског митрополита.

ИСПРАВКЕ

- Стр. 31 поглавље LXXIII
Умјесто ријечи „дневник”, треба ријеч „исправу”
- Стр. 32 поглавље LXXVIII
Умјесто „сједоче”, треба „свиједоче”
- Стр. 35 поглавље LXXXII
Умјесто „не слажу”, треба *не сложе*”
- Стр. 36 поглавље LXXXVII (шести ред одозго)
Послије ријечи „због дуга” додати текст: „ако у року од године дана не дође и не одговори на тужбу, пресуда да је трајна и коначна”.
- Стр. 42 поглавље CXVIII
Први дио реченице треба да гласи: „ако лаик намјерава да тужи клерика...”
- Стр. 42 поглавље CXXXI
У поглављу ријеч „оспоравање”, замјењује се са ријечју „откупљивање”
- Стр. 44 поглавље CXXXIX
У првој реченици послије ријечи „мираз”, додати: „Ни продати,...”
- Стр. 44 поглавље CXLI
У наслову стоји „и мираза”, треба „из мираза”
- Стр. 45 поглавље CXLVI
У седмом реду у реченици: „Исто право има и мајка” додати ријечи „али не и да их дијели”.
- Стр. 46 поглавље CXLIX
У првом реду послије ријечи „жена” додати „и оће да се ожени са”...
- Стр. 56 поглавље CCII
Нови текст поглавља треба да гласи: *Наређујемо: ако неки наш грађанин узме кредит или зајам слободно то може учинити оптеретивши и своју имовину, изузев мираза своје жене.*
- Стр. 57 поглавље CCX
Текст прве реченице треба да гласи: „*Наређујемо да ниједан наш грађанин не може присвојити неког човјека из Целестрине, ни прихватити њиховог човјека нити може да држи кућу у Целестрини*”.
- Стр. 63 поглавље CCXXXX
Са фуснотом повезати ово поглавље са чланом 148 Статута
- Стр. 63 поглавље CCXXXXIV
У шестом реду стоји „фiktivnu исправу”, треба да стоји „ваљану исправу”
- Стр. 64 поглавље CCXXXXIV
У посљедњем реду послије ријечи „... у нашој земљи” додати ријечи „сагласно раније поменутим старим одредбама”...

Стр. 65 поглавље CCXXXVIII

Завршна реченица поглавља треба да гласи: „Исто тако ниједан странац, који није рођен код нас или није наш грађанин не може купити споменику посјед ни на какав начин и ни у коју сврху, а уколико купи – таква купопродаја није ваљана и не обавезује. Уколико се поступи супротно – све припада општини”.

Стр. 65 поглавље CCLI

У трећем реду стоји „20”, треба „2”

Стр. 66 поглавље CCLII

У четвртом реду одозго брише се ријеч „и материнска”

Стр. 71 поглавље CCLXXI

У првом реду послије ријечи „продати” треба да стоји ријеч „даровати”

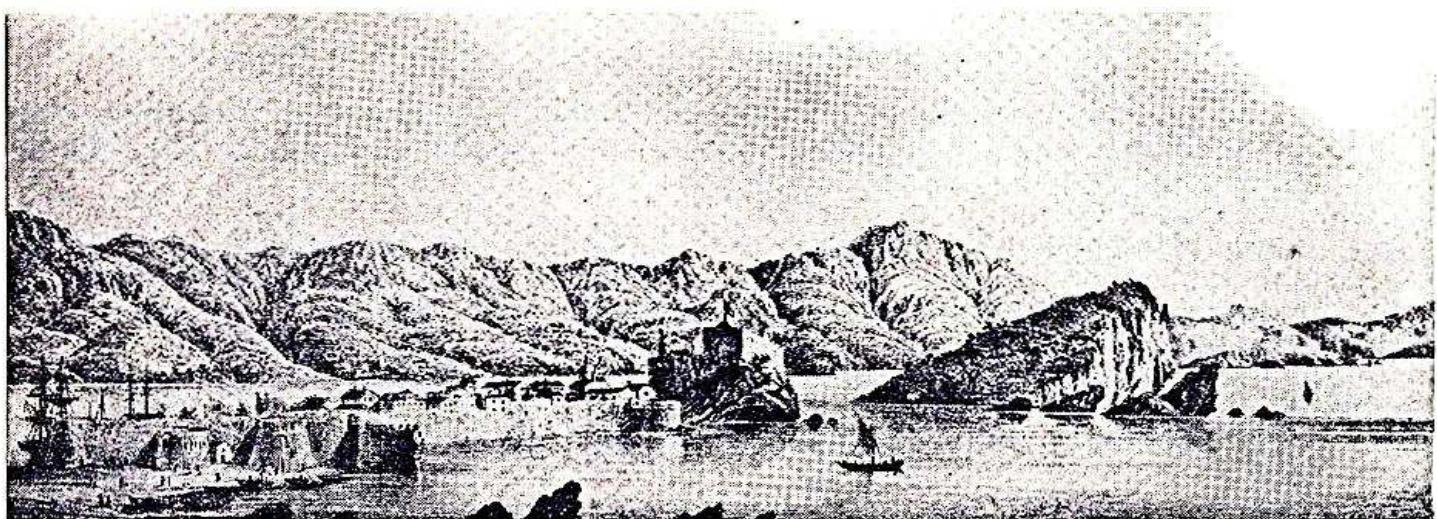
Стр. 79 У фусноти 1 не треба да стоји ријеч „никад”

Стр. 79 У наслову бришу се ријечи „ректора и”

Стр. 79 У фусноти 2 умјесто „венезија”, треба *Венезија*; умјесто „гиунго” треба „гујгно”

Стр. 80 Поред имена „Piero Pasqualigo” не треба број фусноте 3

Стр. 81 Умјесто „црногорског митрополита” треба „митрополиту Црне Горе”.

PRAEFATIO.

Tertio hoc tomo collectionis, quam Academia nostra sub titulo *Monumenta historico-iuridica Slavorum meridionalium* curat vulgandam, tria continentur statuta, statutum civitatis Buduensis, civitatis Scardonensis, et Phariensis, quorum duo priora typis nunquam sunt edita, tertium vero, et si Venetiis a. 1643—6 editum, nunc invenitur rarissimum. Quo tempore et quo modo statuta haec lata sint, inquiremus alio in loco, ubi ea quoque exhibebimus, quae visa sunt necessaria ad iuris, in illis civitatibus vim nacti, historiam clarius cognoscendam, et ad statuta plenius intelligenda; hic loci codices adducimus, quibus usi sumus in statutorum textu ad primam fidem reducendo.

I. Statuti Buduensis textum nobis recensentibus tres codices erant prae manibus:

α) Codex, qui in bibliotheca s. Marci Venetiis asservatur sub signo *MSS. Ital. Cl. II. n. 38.* Tempus, quo exaratus sit, nullibi adnotatum habet, sed in chartaceis foliis 48 conscriptus est literis, nunc quidem palecentibus, talis formae, quae eius natales post medium saeculum XVII ponendas omnino prohibet. Ultimae paginae adnexa haec nota nomen scriptoris patefacit: *Francesco Barisoni nodaro publico di Cattaro ha fedelmente copiato da un'altro simile esistente nelle mani del signor Nicolò Scororco da Budua, sottoscritto e signato.* Aliud documentum a scriptore hic nominato, publico notario, exaratum, quamvis summis curis quae situm, nullum invenimus. Codex hic praefert titulos omnium capitum ea serie, qua in corpore statuti disponuntur; adjuncta nulla habet. Quum sit omnibus codicibus antiquior et correctior, nostrae editioni substernit fundamentum. Parvas vero mutationes, quas tamen censuimus inducendas, ad calces paginarum positas signo A notavimus.

β) Alter codex, qui in eadem s. Marci bibliotheca Venetiis custoditur sub signo *MSS. Ital. cl. II. n. 37.*, prima pagina adnotatum habet tempus, quo conscriptus est: *Anno 1700 Patta N. 9. Indizione romana N. 8. L'anno della creazione del mondo 6899.*; secunda pagina sacras reliquias nominat, quae in principali ecclesia s. Ioannis Baptistae venerabantur

Buduæ: *Inventario delle reliquie nella chiesa di s. Giovanni Battista del 24 giugno 1691*; tertiae paginae inscriptus est capitum elenches: *Indice di tutti li capitoli della legge municipale di Budua disposti per ordine alfabetico, et suoi numeri alla margine, et la lettera (C), qual significa carta, ubi non capita, quo sequuntur ordine, uti par est expectare, sed adducuntur capitum argumenta alfabetico, ast minime perfecto, modo.* Capita denique alterum alteri imediate sequuntur usque ad cap. 295, (pag. 127), prout in codice primo, nulla statuti divisione in sectiones aut partes facta. Additamenta codex habet haec: 1) *Tariffa de prezzi, che si pagavano in cancellaria per atti da registrare o copiare*, cui nomina subscripterunt Vincentius Barbarigo et Victor Bragadino, veneti in Dalmacia et Albania syndici a. 1547 (vide p. 67). 2) *Registro et inventario del numero delli privileggi et terminazioni concesse in diversi tempi alla fidelissima comunità di Budua dal sig. Giorgio Despot et dalla serenissima repubblica di Venetia.* Adducuntur vero privilegia usque ad an. 1679 Buduensibus concessa (v. p. 70). 3) *Inventario delle lettere e terminazioni degli eccellentissimi provveditori generali, esistenti in un libro della comunità.* Scripta haec et decreta a Venetis in Albania magistratibus prodierunt an. 1622 inter et 1693 (v. p. 76). 4) Additamen, tum *Nomi de' illustrissimi signori podestà di Budua, e tempo, in cui furono, de' quali parte vi sono volumi e parte non, onde quei saranno notati col seguente segno della croce — adfert nomina, sed non omnia, civitati praefectorum ordine chronologico ab a. 1442—1705* (v. pag. 80). — Quas hic codex, collatus primo, diversas habet lectiones suo loco signo B notavimus, additamenta autem remisimus in nostram partem secundam, quae inscribitur *Documenta*.

7) Tertius codex, e bibliotheca domini Kukuljević acquisitus, in bibliotheca Academiae nostrae custoditur sub num. 455. Pulchre in foliis 113 in extenso est conscriptus Buduae an. 1854 et a Stephano Ljubiša, tunc temporis civitatis Buduensis secretario, sigillo publico est munitus, subscriptus et firmatus hoc modo: *collazionato e trovato a dovere coll' originale.* Quod exemplar hic originale dicitur, nec est originale, nec ex originali transcriptum, est tamen duabus vicibus a magistratibus firmatum, nempe 24 augusti 1805 a Buduensi praetore Pavianović, et 14 octobris a Laurentio Zacharia Gratia, primo regiae generalis pro Albania commissionis secretario. Nota, quam Pavianović apposuit, quaeque sonat: *onniamente conforme all' esemplare autenticato, che si conserva dalli nobili signori capi ed agenti di questa spettabile comunità -- edocemur in tabulario Buduensi a. 1805 extitisse exemplar vetustius.* In hoc autem exemplari aderat haec de ejus tempore et scriptore nota, quam etiam

exemplar a Pavianović firmatum refert: *Ego Christophorus Ivanović canonicus ac notarius vicarialis curiae Buduensis fideliter exemplavi superscripta statuta ac leges municipales civitatis Buduae ex originalibus de verbo ad verbum, ad usum et comoditatem spectabilis comunitatis ejusdem civitatis.* — *Ego Petrus de Bravis vicecancellarius praetorialis ex commissione speciali illustrissimi domini Catharini Ferro potestatis dignissimi totum paelegens exemplum statuti ac legum municipalium civitatis Buduae ad modum nostri domini Christophori Ivanovich canonici ac cancellarii apostolicae curiae Buduensis perspexi, et nil in eo inveni, quod in omni genere ac numero fideliter de verbo ad verbum non concordet cum originali suo; in cuius fidem propria manu me subscripsi, ac sigillo divi Marci sigillavi. L. S. S. M.* — *Noi Cattarin Ferro per la serenissima republica di Venetia podestà di Budua e suo distretto. A qualunque illusterrimo et ecclentissimo, magnifico over publico rappresentante, a cui le presenti nostre perreniranno, facciamo ampla e indubitata fede, come il suddetto domino Pietro Bravi è nostro attuale vicecancelliere pretorile, persona legale, che di espressa nostra commissione ha incontrato il presente statuto con l'originale, a cui pubbliche soscrizioni qui e da per tutto si può e deve prestare fede. In quorum fidem. Budua li 25 maggio 1653. Cattarin Ferro podestà. L. S. C. B. Francesco Ivanovich cancelliere della sp. comunità scrissi d'ordine.* Hoc ergo vetustius exemplar, ex quo prodiit exemplar a Pavianović firmatum, an. 1653 a Christophoro Ivanović, canonico et notario Buduensi, ex originali, prout saepius asseritur, est transcriptum. Originalis nunc nulla novimus vestigia.

Exemplar Academiae nostrae, prout exemplar¹ a. 1805, praefert titulum: *Copia delli statuti e delle leggi municipali della fedelissima comunità di Budua, tratta da simile autentica contenuta nel codice delli suoi privileggi e statuti sine leggi municipali alla medesima accordati e concessi dall'ex veneto dominio, a cui si dedicò l'anno 1442, come risulta da ducale 20 Ottobre 1465, pur estratti dal predetto codice delli suoi privileggi, dalla qual risulta la di lei dedizione. e le concessioni, che le furono fatte da Giorgio Despot.* Post haec sequitur diploma ducis Christophori Mauri 20 octobris a. 1465 datum, quo nomine Reipublicae con-

¹ Desiderio ducti, ut editio nostra quo exactior prodiret, suplices epistolas 26 ianuarii 1882 misimus Buduensi civitatis praefecto, ut ad aliquod tempus hoc nobis mittere vellet anni 1805 exemplar, cui nostrum exemplar conferremus. Scripsimus, quantum inde honoris et gloriae sit futurum Budueusi civitati, si quo fidelius et exactius typis editum fuerit monumentum illud juridicum et literarium. Sed ne responsum quidem accepimus. Qua demum ex causa?

firmantur privilegia Buduensibus ab Albaniae gubernatore concessa anno 1442, quum sese Reipublicae dediderunt. Succedunt dein 295 capita statuti.

Hunc ordinem contulimus codici primo, et potiores lectiones varias notavimus signo C.

δ; Quartus denique codex p[re]œ oculis nostris erat, qui in tabulario iacet fori appellatorii Iadrensis. Prout titulus docet *Privileggi e statuti della fedelissima comunità di Budua*, in duas partes dispescitur. In prima parte numerantur privilegia a Venetis Buduensi civitati concessa, atque multa decreta a magistratibus Venetis, in eadem civitate commoratis, lata; in parte secunda post titulos capitum capita ipsa statuti adducuntur numeris crescentibus signata usque ad caput 279; capita posteriora nullum numerum gerunt. Ultimo capiti subscripti sunt *L. S. Catarin Ferropadi*. — *Francesco Ioanovich coadiutore spettabil della comunità scrisse d'ordine*. Succedit *Tariffa della mag. comunità di Budua dell'i pagamenti dell'officio della cancellaria al cancelliere e cavaliere*, cui subscriptum est: *Cristoforo Zianovich exempla(vit)*. Codicem hunc, quem exaravit vir italicae linguae tam ignarus ut saepius sensum reliquerit obscurum, in textu redigendo posthabuimus. E prima ejus parte quaedam documenta, aliis codicibus non inserta, selegimus et inter *Documenta* posuimus, ubi alia nonnulla scripta lector inveniet, ex tabulario Veneto extracta et e nostris manuscriptis depromta, quibus status civitatis Buduensis uberius illustraretur.

STATUTA

ET

LEGES

CIVITATIS BUDUAE, CIVITATIS SCARDONAE,
ET CIVITATIS ET INSULAE LESINAE.

OPERA

PROF. SIMEONIS LJUBIĆ.

ZAGRABIAE 1882—3.

OFFICINA SOCIETATIS TYPOGRAPHICAE.

I. Statuto di Budua.

Queste sono le usanze et li statuti della città di Budua, dati et confermadi perpetuamente per la Signoria, secondo che contiene nelli privileggi dell'i nostri Signori.

CAP. I. REGALIE DEL CONTE.¹⁾

In primamente²⁾ quando misser imperador³⁾ venisse alla nostra città, la terra sia tenuta de⁴⁾ darli tre manzari, over se alcun nuntio over ambasador⁵⁾ fosse mandato per lo m. imperador alla città nostra⁶⁾, la città sia tenuta de darli tre manzari.

Quando venisse lo⁷⁾ conte novellamente a pigliar lo contado, la⁸⁾ città sia tenuta a darli tre manzari, et deve haver lo pratich⁹⁾ de ciaschedun pesce, che vendono li forestieri; et ciaschedun sia tenuto di vender il pesce nel scagno della pescaria sotto pena di danari 4¹⁰⁾.

Ancora deve haver il conte d' ogni barca di forestieri di biave¹¹⁾ over de sal, che se vendesse a marina, mozzo uno, se havesse un' arboro; et se havesse doi arbori, deve haver mozza doi; ma dal¹²⁾ cittadino non debba haver cosa alcuna¹³⁾. Et questa biava o sal deve¹⁴⁾ partirla con il commun per mità¹⁵⁾.

Ancora deve haver perperi 4.¹⁶⁾ per un vestimento, quando se mette la colta.

Ancora è tenuta la terra de dar al conte yperperi¹⁷⁾ cinque dell'i denari dell' acrostico¹⁸⁾.

Ancora se il conte volesse star nella terra, il commun sia tenuto de darli la casa. Et ancora ciascun¹⁹⁾ alpodo²⁰⁾ delle vigne sia tenuto darli²¹⁾ corbula una di vino, quando fosirà alpodi²²⁾, et quando non sarano, non habbia²³⁾ cosa alcuna²⁴⁾.

¹⁾ Hic titulus in A. desideratur. ²⁾ In C. Imprimamente. ³⁾ In B. lo m. imperatore. ⁴⁾ de vel di alternatim in omnibus codicibus. ⁵⁾ In B. over R. alcun nuntio over ambacciatore. ⁶⁾ In B. della nostra citta ⁷⁾ lo, il vel el alternatim in omnibus codicibus. ⁸⁾ la deest in C. ⁹⁾ In C. praties. ¹⁰⁾ In C. e chi non lo vendesse nel scagno, paghi per pena dr IIII. ¹¹⁾ In C. biava. ¹²⁾ In C. de. ¹³⁾ In C. deve havere, ma deve esser franco. ¹⁴⁾ In B. debia. ¹⁵⁾ In C. la deve partire per mezzo con il comun. ¹⁶⁾ In B. da perperi 4. ¹⁷⁾ In C. a conte perperi ¹⁸⁾ In B. dalli denari del arrostiello. ¹⁹⁾ ciascun vel ciaschedun alternatim in omnibus codicibus. ²⁰⁾ In B. ciascun alpedo. ²¹⁾ In C. de darli. ²²⁾ In B. al padi. ²³⁾ In B. non sara, non debbia. ²⁴⁾ In C. non deve haver niente.

*

Ancora deve haver il conte la quarta parte delle vendite, che pertien a m. lo imperador, eccetto delli huomini di Celesorina¹⁾, da quali²⁾ non habbia³⁾ pena alcuna, ma l' habbia il commun⁴⁾.

Ancora deve haver il conte le cause⁵⁾ de yperperi dieci in suso, et de yperperi dieci in giù se⁶⁾ habbia il senicio et il vataco⁷⁾, de chi metesse in possession il conte.

Et il conte non possa lassar visconte nissun nostro cittadino, se non li giudici⁸⁾; et similmente il casnezzo⁹⁾ non possa in luoco suo lasciar altro che li giudici¹⁰⁾; et se alcun cittadino recevesse alcun delli detti officii, paghi per pena yperperi 50.

Item dovemo¹¹⁾ dar ogni anno nella festa di s. Zuanne a m. lo imperador yperperi cento manco denari 4.

Ancora sia tenuta la città a dar al casnezzo dell' imperador yperperi dieci, quando si raccoglie¹²⁾ lo acrostico; et è tenuta la città a darli tre fiade da¹³⁾ manzar la prima volta, che viene in la terra¹⁴⁾.

Ancora sia tenuta la terra nostra a far hoste de homeni 50 fin' a Scutari, fin' a Zenta et fin' a Cattaro, quando m. lo imperador andasse personalmente; et se non andasse personalmente, che la nostra terra non sia tenuta mandar alcun¹⁵⁾ hostador in niuna parte. Et se la nostra¹⁶⁾ facesse alcuna preda, lo m. imperador debbia¹⁷⁾ haver la decima parte della preda; et se alcun delli nostri hostadore furasse alcuna cosa della preda¹⁸⁾, stia in arbitrio de m. lo imperador di castigar quel ladrone¹⁹⁾. Et se alcun fosse scritto pel²⁰⁾ commun ad andar in hoste, et non volesse andar, paghi per pena yperperi dieci, la mità²¹⁾ al commun et la mità al conte; et capitano²²⁾ dell' hoste, che non volesse andar con la hoste, paghi per pena yperperi 20, la mità al commun et la mità al conte, eccetto se lui²³⁾ havesse legitima scusa²⁴⁾; et il capitano dell' hoste habbia il soldo per doi hostadore et il cavallo del commun. Et il conte deve²⁵⁾ haver un hostador, et il vataco et²⁶⁾ lo senicio die haver un hostador. Item la nostra città sia²⁷⁾ tenuta di dar a m. lo imperador o se dessi esso lo cercasse²⁸⁾.

Anchora che nissun cittadin ne forestier possa esser preso²⁹⁾ nella città senza rason; et il cittadino, che è colpevole, stia in casa³⁰⁾, et paghi a

¹⁾ In B. *Celestrina* V. cap. 210. ²⁾ In B. *da quelli*. ³⁾ In B. *non habbia desideratur*. ⁴⁾ In C. *lagando delli huomeni de celestina, che non deva haver pena nissuna, se non li deve haver il comun*. ⁵⁾ In C. *li attagij*. ⁶⁾ In B. *le*. ⁷⁾ In C. *in zoso deve haver lo senicco e vatano*. ⁸⁾ In C. *lagando zudesi*. ⁹⁾ In C. *per lo simile modo lo casnezlo*. ¹⁰⁾ In C. *in sopè lagur nissun se non li zudesi*. ¹¹⁾ In C. *Stan devano*. ¹²⁾ In C. *si colge*. ¹³⁾ In C. *a loco da*. ¹⁴⁾ In C. *quando vien in prima in la terra*. ¹⁵⁾ In C. *a nadar nessun*. ¹⁶⁾ In C. *la nostra hoste*. ¹⁷⁾ In C. *deve*. ¹⁸⁾ In C. *et se facesse alcuna cosa della preda alcun delli nostri hostadore*. ¹⁹⁾ In C. *la punition sia in possidentia de ms imperador di quel ladron*. ²⁰⁾ In C. *per il*. ²¹⁾ In C. *la mitade* ²²⁾ In C. *lo capitano*. ²³⁾ In C. *lagando se esso*. ²⁴⁾ In B. *causa*, in C. item *causa*, et adjungitur: *che non sia tenuto d' andar*. ²⁵⁾ In C. *dié*. ²⁶⁾ In C. *deest vataco, et loco et legitur con*. ²⁷⁾ In B. et C. *non sia*. ²⁸⁾ In C. *deest esso, in B. autem: o se ello li cercasse*. ²⁹⁾ In C. *piudo*. ³⁰⁾ In C. *e lo cittadino fosse colpevole in stia in casa*.

termine¹); et se non havrà di che pagar o dar piezaria, volemo, che stia in potesta de m. lo imperador.

CAP. II. DE LIBERTA DE CHI VENISSE A STAR IN LA TERRA.

Se alcun homo²) dell' imperador o de alcun suo baron o de nostro cittadino venisse a star nella³) nostra città, che non sia tenuto servir ad altri che al commun⁴). Et se alcun nostro cittadino over Schiavo o Albanese lo volesse prender⁵) o appropriar a se, paghi per pena yperperi 50 a m. imperador, et l' homo sia franco; et ciascun nostro cittadino sia tenuto a difenderlo per⁶) ogni modo.

CAP. III. DI CHE⁷) DEVE GIUDICAR L'IMPERADOR.

Ciascheduno deve saper, che m. lo imperador⁸) concede alla nostra città⁹), che d' ogni cosa possano¹⁰) giudicar li giudici della nostra terra¹¹) con li nostri statuti, tanto homo terriero¹²) quanto forestiero, che avanti loro se placitasse¹³), eccetto¹⁴) che trasse a se¹⁵) de infedeltade, de homecidio, de servo, de serva et de cavallo robbado o morto, di queste cose vuole lo imperador giudicar lui¹⁶). Ancora vuole¹⁷) m. lo imperador, che nissun nostro cittadino, che fosse citado avanti esso¹⁸) imperador con lettera o con bolla, o fosse citado delle cose, che l' imperador si ha tratto a se per giudicar¹⁹), non sia tenuto andar dietro²⁰) la citatione dalla²¹) festa di santa Maria di settembre fino la²²) festa di s. Michiel; et dalla festa di s. Michiel fin la²³) festa di s. Maria di settembre²⁴) ciaschedun citado con lettere o con bolla²⁵) sia tenuto andar dietro²⁶) la citation.

CAP. IV. DE CONTE, CHE VIEN DA NOVO.

Ordinemo²⁷), che il conte, quando di p...²⁸) da m. lo imperadore²⁹) a pigliar il contado, si debbia congregar il commune a son della campana di s. Zuanne, et meter il conte a sacramento, che debbia conservar et obbedir li ordenamenti et le usanze del nostro statuto. Et se lui³⁰) non volesse giurar³¹) et conservar li nostri statuti, il commun non lo debba receiver per conte.

¹) In C. a termino. ²) In C. ordinando e per ms lo imperador, che se alcun homo ³) In C. in. ⁴) In C. tenuto a servir a nessun salvo al commun. ⁵) In C. piar. ⁶) In C. in. ⁷) In C. di chi. ⁸) In B. che s. m. imperator. ⁹) In C. citade. ¹⁰) In C. possa. ¹¹) In B. citta. ¹²) In C. terenno. ¹³) In B. plaitasse. ¹⁴) In C. lagando loco eccetto. ¹⁵) In B. che tra se a se. ¹⁶) In C. de cavallo furado o morto; di queste ditte cose volse lo ms. imperador stesso giudicar. ¹⁷) In C. volte. ¹⁸) In C. lo. ¹⁹) In C. che avesse lo ms. imperador stesso a giudicar. ²⁰) In C. d' andar da drio. ²¹) In C. della. ²²) In C. della. ²³) In C. della. ²⁴) In B. tantum: dietro la citatione fino la festa di s. Michel et della festa di s. Maria di settembre. ²⁵) In C. con litera o con bollo. ²⁶) In C. drio. ²⁷) In C. ordiniamo. ²⁸) In B. di pr. to in C. da prima, forsas de parte aut de preccetto. ²⁹) In C. da m. imperadore Desit rien ³⁰) In C. esso. ³¹) In C. zurar.

CAP. V. DE DOI¹⁾ STATUTI.

Ordinemo, che nella nostra città siano due²⁾ statuti di un tenore, l'uno si debbia salvar nel tesoro³⁾, et l' altro lo debbi⁴⁾ haver la corte, per giudicar con esso.

CAP. VI. DI QUELLI, CHE NON SANNO LE USANZE.

Ordinemo⁵⁾, che nissun homo non possa scusarsi⁶⁾, che non sà questi statuti, tanto terrier quanto forestier, ma paghi la pena, secondo che haverà⁷⁾ offeso.

CAP. VII. DELLA FESTA DI S. ZUANNE BATTISTA⁸⁾ CONFALON.

A honor di Dio⁹⁾ e di m. s. Zuanne Battista ciaschedun homo, che venisse alla sua festa, tre dì avanti e tre dì doppo la festa sia libero et franco di ogni cosa de¹⁰⁾ ciaschedun homo; et colui, che facesse alcuna molestia nella città o nel nostro distretto¹¹⁾, paghi per pena yperperi 50, eccetto però quello¹²⁾, che fosse bandito per il commun, et de homicidio.

CAP. VIII. DE EDIFICAR CASA.

Ciaschedun¹³⁾, che volesse edificar casa de muro da novo, o desegnasse in loco¹⁴⁾, che non fu anticamente casa, sia tenuto di chiamar li giudici, ove intende edificar la casa, et faciala per il suo loco; et per li zalmagi della casa deve lasar un palmo de canna della sua terra; et se edificasse la casa per logo stranio, perda il lavorier, et paghi per pena yperperi 8, la mità al conte et la mità al commun. Et facciasi fare di ciò lettera di notaro, come lascia del suo terreno

CAP. IX. DE RENOVAR CASA.

Se¹⁵⁾ alcun homo edificasse casa sua, o renovasse¹⁶⁾ de muro o de legname, et per tre dì non le¹⁷⁾ fosse contradito al lavorar¹⁸⁾, da poi non possa haver contrario¹⁹⁾ di nissuna persona.

CAP. X. DE PORTA VERSO IL VICINO.

Nissun²⁰⁾ possa far porta de casa o fenestra inver della porta del suo vicino; quando però in altra parte²¹⁾ non se potesse far porta o fenestra. Chi facesse il contrario, paghi per pena²²⁾ denari 12, la mità al conte et la mità al commun, et²³⁾ seri la porta o finestra.

¹⁾ In C. *dei*. ²⁾ In C. *item dei*. ³⁾ In C. *nello tesauro*. ⁴⁾ In C. *diè loco lo debbi*. ⁵⁾ In C. *ordiniamo*. ⁶⁾ In C. *possa haver scusa dicendo*. ⁷⁾ In C. *secondo haveva offeso*. ⁸⁾ In C. *deest Battista*. ⁹⁾ In C. *comandamo a honor de Dio* ¹⁰⁾ In C. *loco de legitur che*. ¹¹⁾ In C. *nella cittade e nel nostro distretto*. ¹²⁾ In C. *lassando quello*. ¹³⁾ In C. *Constituimo che ciaschedun*. ¹⁴⁾ In C. *casa da nuovo da muro o de leguame in logo*. ¹⁵⁾ In C. *Comandemo che se*. ¹⁶⁾ Hic in C. *de novo*. ¹⁷⁾ In C. *li loco le*. ¹⁸⁾ In B. et in C. *lavorier*. ¹⁹⁾ In B. *contraria*. ²⁰⁾ In C. *volemo, che nessun*. ²¹⁾ In C. *lagando se d' altra parte*. ²²⁾ Hic in C. *vox de*. ²³⁾ In C. *et che*.

Statuimo, che in loco, che anticamente non fu¹⁾ scalla, non sia per l'avenire²⁾, eccetto³⁾ se il patron della casa havesse lasciato⁴⁾ della sua terra, quanto bastasse a far la scalla con prova di carta di notaro. Chi facesse il contrario, paghi per pena denari 12, la mità al conte e la mità al commun, et butti la scalla⁵⁾.

Ciaschedun⁶⁾, che trovasse fondamenti di casa sua o de scala sotto terra o ugual con la terra; come contien li fondamenti, così sia li confini di quella casa o scalla.

Nissun⁷⁾ homo possa far scalle de legname, dove non havesse fondamenti de pietra; dicemo tanto de quelli, che fo fatti⁸⁾, che ciascun, che⁹⁾ li fosse comandato per la corte, la debbia gettar; et se non la volesse gettar, paghi per pena yperperi 4, la mità al conte e la mità al commun.

Chi¹⁰⁾ volesse far fenestra sopra la casa del suo vicino, la possa far per lume. Che non possa gettar nisuna immonditia, ne metter tavola ne legno sopra la casa del vicin sotto pena di denari 2¹¹⁾, la mità al conte et la mità al commun, et si seri la finestra. Et se il vicino volesse alzar la sua casa, si debbia serar la finestra.

Ordinemo¹²⁾, che ciascun, che buttasse fondamenti stanii, o de casa o scalla per forca¹³⁾, et li fosse provato, paghi per pena yperperi 8, la mità al conte et la mità a chi¹⁴⁾ si lamentasse, et satisfaci il danno¹⁵⁾ al patron dell'i fondamenti.

Ciaschedun¹⁷⁾, che volesse far il¹⁸⁾ muro o asedio infra la casa sua e del suo vicino, faccia alle spese delle parti; et se si trovasse fondamento, et alcuna delle parti provasse, che l' fondamento è suo, faciasi quel muro o asedio a spese di quello, che provasse, et posseda¹⁹⁾ perpetuamente. Et se una delle parti fosse povera, et che non potesse far il muro o asedio, la parte, che lo può far, lo faccia, et l' altra parte li sia

¹⁾ In C. fò. ²⁾ In C. ne da mò avanti. ³⁾ In C. lagando. ⁴⁾ In C. lagado.

⁵⁾ In C. et la scala se getti. ⁶⁾ In C. comandemo che ciaschedun. ⁷⁾ In C. ordinemo che nissun. ⁸⁾ In C. piera, fatto. ⁹⁾ Desit in C. che. ¹⁰⁾ In C. ordinemo chi.

¹¹⁾ In C. chi facesse il contrario paghi b. 12. ¹²⁾ In C. volemo et ordinemo. ¹³⁾ In C. fondamenti stranii de casa o scalla per farca, verisimiliter per forza.

¹⁴⁾ In C. a chi desideratur. ¹⁵⁾ In C. et satisfatti il damazo. ¹⁶⁾ In C. intro vicino.

¹⁷⁾ In C. Statuimo che ciaschedun. ¹⁸⁾ In C. desit il. ¹⁹⁾ In C. e sposada.

tenuta¹⁾ a sattisfar delle spese la mittade fino ove siesi di altezza²⁾ la sua casa. Et se alcuna delle parti se volesse alzar⁴⁾ più del suo vicino, si possa alzar³⁾ a sue spese; et se l' altra parte per alcun tempo se volesse levar alto, quanto si leva il suo vicino, sia tenuto de satisfarli della mità delle spese, et la parte povera non possa esser astretta⁵⁾ per il pagamento a vender possession, ma⁶⁾ paghi delle sue rendite a termine⁷⁾, et il termine sia de volontà delli giudici.

CAP. XVII. DE MURO DI SUSO IN ZOSO.

Comandemo, che ciaschedun muro infra due case, che va de suso in zoso, sia de ambe le parti, eccetto se una⁸⁾ delle parti provasse, che tutto il muro è suo; et il muro, che sia⁹⁾ per tresso infra dui dase, sia¹⁰⁾ della casa di suso, eccetto che la casa di sotto provasse¹¹⁾, che il muro è suo o tutto o parte, secondo la prova così sia il muro posseduto.

CAP. XVIII. DE MURO FRAGIDO.

Se alcun muro¹²⁾ o portego se trovasse rovinoso, che stasse in pericolo di cader, del qual se lamentasse alcuna persona, li giudici siano tenuti a far comandamento al patron del muro o del portego, e paghi per pena yperperi 4, la mità al conte et la mità al commun; et se fosse fatto alcun danno per il muro o portego, che paghi tutto il danno.

CAP. XIX. DE FORCHA.¹³⁾

Statuimo, che in quel loco, che fu forcha anticamente, volemo, che sia; et se il patron la volesse cambiar da quel loco, la possa affiger presenti li giudici¹⁴⁾; se la possede anni 40, liberamente la posseda¹⁵⁾; et chi facesse il contrario, paghi per pena denari 12, la mità alla corte et la mità, a chi se lamentasse.

CAP. XX. DE MASIERA INFRA DOI CASE.

Ordinemo¹⁶⁾, che se fosse questione¹⁷⁾ de masiere infra doi case, et che non vi fosse persona dall' una parte ne dall' altra¹⁸⁾, volemo, che ciascuna delle parti posseda, come possedeva avanti tanto in pado quanto in celaro.

CAP. XXI. DE ZALMAGI.

Ordinemo, che nissun possa voltar li zalmagi dal¹⁹⁾ suo tetto sopra il tetto del vicino a farli nocumento alcuno, ma debbi²⁰⁾ lasciar li zalmagi,

¹⁾ In C. *tgnuda* ²⁾ In C. *fina ove tien de altezza*. ³⁾ In C. *levar alto*. ⁴⁾ In C. *levar*. ⁵⁾ In C. *costretta*. ⁶⁾ In C. *ma che*. ⁷⁾ In C. *delli suoi renditi al termine*. ⁸⁾ In C. *lagando se l'una*. ⁹⁾ In C. *va loco sia*. ¹⁰⁾ In C. *sia il muro*. ¹¹⁾ In C. *di fatto provasse*. ¹²⁾ In C. *incipit: Comandemo, che se alcun muro*. ¹³⁾ In C. *De furca*. ¹⁴⁾ In C. *in quel luoco la possa fizer presente giudici* ¹⁵⁾ In B. *si lu possede anni 40, et chi possede sopra il muro stranio per anni 40, liberamente li posseda; et in C. item ac in B., sed se loco si*. ¹⁶⁾ In C. *Ordinamo*. ¹⁷⁾ In C. *costion*. ¹⁸⁾ In C. *che prova non fosse ne dall' una parte ne dall' altra*. ¹⁹⁾ In B. *et C. del, rectius*. ²⁰⁾ In C. *sennon li debbia*.

come erano anticamente sotto pena di denari 12¹), la mità alla corte et la mità a chi si lamentasse, salvo se provasse, che ragionevolmente si poteva menar, et nissuno possa più trar li zalmagi solo un palmo di cana dalla sua casa; et chi li tirasse più, cadaun lo possa dimandar.

CAP. XXII. DE AERE, CHE VA PER TRESSO.

Ordinemo, che l'aere, che và per tresso dentro²) due case, quell'aere volemo, che sia della casa di sopra, salvo se la casa di sotto³) havesse scalla, che la scalla deve remanir discoperta; et se scalla non fosse, che lassi discoperto un palmo di cana per li zalmagi, salvo se la casa di sotto⁴) provasse, che l'aere è suo, volemo, che sia suo; et l'aere volemo, che tanto sia alto⁵), che non noccia alli vicini ne al commun. Chi facesse il contrario, paghi⁶) per pena yperperi 4, la mità al conte e la mità al commun, et debbi pur gettar il lavorier.

CAP. XXIII. DE AERE, CHE VA DE SÙ IN GIÙ.

Ordinemo⁷), che l'aere, che và di sù in giù⁸) dentro due case per tutta la nostra città, volemo, che quell'aere sia per mezo d' una parte e dell'altra, salvo se alcuna delle parti mostrasse prova, che la comprada⁹) sia sua; et se si volesse far¹⁰) solaro o portego, sia il detto aere suo, et lo faci tanto alto, che non noccia alli vicini et al commun. Chi facesse il contrario, paghi per pena denari 12, e pur che getti il solaro o portego in terra.

CAP. XXIV. DE IMMONDITIE.

Ordinemo, che nissuna persona non debbi gettar immonditie nissuna ne de portego, o de solaro, o de zetar in via publica et in ogni via della città, sotto pena di denari 12, la mità alla corte et la mità al commun.

CAP. XXV. DE TERRA DE FONDAMENTI.

Ordinemo, che nissuna persona possa gettar in ogni via terra di fondamenti ne de zelario¹¹); se alcuno facesse cosa di novo o renovasse, sotto pena di yperperi 4¹), la mità alla corte et la mità al commun, et che porti la terra¹³) di fuori della via della città.

CAP. XXVI. DE CASA A FITTO.

Ordinemo, che se alcuno desse la casa a fitto ad anno o a mese, che avanti del termine il padron non lo possa cacciar di casa, salvo se il padron volesse lui stesso andar a star li¹⁴), avanti che se compisse il

¹) In C. come erano anticamente; chi facesse il contrario, paghi per pena denari 13.
²) In C. drento.
³) In C. di fatto.
⁴) In C. di fatto.
⁵) In C. atto.
⁶) In C. Chi facesse il contrario, che debba gettar il lavorier dell'aere; et se non volesse gettar, paghi.
⁷) In C. Ordinamo.
⁸) In C. de suso in zoso.
⁹) che l'ha comprada.

¹⁰) In C. et se volesse far lo solaro.
¹¹) In C. zolari.
¹²) In C. chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 4.
¹³) In C. et la terra, che la porti.
¹⁴) In C. volesse lui stesso a starle.

termine; et se fosse altrimenti¹⁾ cacciato avanti il termine, che non sia tenuto a darli niente del pagamento di casa; et se esso si partisse²⁾ senza volontà del padrone della casa, avanti che compisse il termine a star nella casa, che sia tenuto a pagarli intieramente l'affitto di tutto l'anno; et se la casa havesse alcun diffetto per causa di quello stesse in essa, o che vi stete⁴⁾, se li si puol provar, debbi pagar tutto il danno fatto per causa sua. Et se alla casa bisognasse qualche cosa a reconciar, che il padron della casa dovesse conciar. Et se il padron non volesse conciar, quello, che sta nella casa, debba venir avanti li giudici per lamentarsi, et li giudici siano tenuti comandar al padron della casa, che la conzi; et se non la volesse conciar, quello, che stà nella casa, la debbi accomciar sopra l'affitto della casa. Et se più d'un anno stesse nella casa, il padron della casa non li possa cercar niente salvo con prova.

CAP. XXVII. DE CASA DE VICINO A FITTO.

Ordinemo, che chi volesse casa del suo vicino a fitto, che il padron della casa non la possa dar ad altri, solo al vicin, per tanto precio, quanto li da un' altro senza fraude⁵⁾. Et questo dicemo in capo dell' anno, quando la cerca alcun altro. Et se il vicino non la volesse a⁶⁾ principio dell' anno, il padron possa dar la casa a chi li piace⁷⁾, et il vicin non li possa adur nissun contrario⁸⁾, fino che non complissa⁹⁾ l' anno.

CAP. XXVIII. DEL GIORNO DI¹⁰⁾ MOLINO.

Ordinemo, che ciaschedun molinaro non debbia haver altro per suo sallario salvo la domenica; et chi non ha giorni nel molino¹¹⁾ o notte, et venisse a macinar, paghi quarta una di biave¹²⁾ de uno mozo al padron del dì o della notte; et se più tolesse o facesse fraude al padron, paghi per pena denari 12, la mità al conte et la mità al commun; et nissun molinaro o molinara possa gettar quello, che macina et metter un' altro, fino che il primo non compisse. Chi facesse il contrario, paghi la detta pena. Et che nissun padron de molini possa meter moliner se non secondo la forma del statuto, ne nissun moliner possa entrar; chi facesse il contrario, paghi denari 12 al conte et al commun. Ancora velemo, che il padron del molin habbia la mità della farina, et il molinaro l'altra mità, et sempre mai sia tenuto il molinaro a dormir al molino. Et se fosse alcun furto del molin, il molinaro lo paghi a quello, che fosse furado.

CAP. XXIX. DE RENOVAR CANAL.

Statuimo, che nissun padron del molin o molinaro non possa renovar canal del suo molino, se non essendo presente li giudici, et farlo, come fu anticamente et non più; et chi ellevasse¹³⁾ più il canale, che per prova

¹⁾ In C. *altramenti*. ²⁾ In C. *et se ello se partisse*. ³⁾ In C. *che stesse*. ⁴⁾ In B. *che stesse in essa, o che ri stesse li*. ⁵⁾ In C. *frauda*. ⁶⁾ In C. *in loco a*. ⁷⁾ In C. *a chi le piacesse*. ⁸⁾ In C. *contrasto*. ⁹⁾ In C. *compisce*. ¹⁰⁾ In C. *del*. ¹¹⁾ In B. *et chi non ha del giorno di molino*; in C. *autem*; *et chi non ha giorno nel molino*. ¹²⁾ In C. *biava*. ¹³⁾ In C. *allerasse*.

si provasse ¹⁾, paghi per pena yperperi 4, la mità al conte et la mità al commun, et sbassi il canal, come fu anticamente.

CAP. XXX. DE MOLIN D'OLIVE²⁾.

Ordinemo, che ciaschedun mulinaro d' olive ³⁾ non debba tuor per masenadura più di copa una d' olive per quattro mozi⁴⁾ ben masenadi e condotti a casa senza fraude; et se masenasse manco, si debbi⁵⁾ pagare per ragione. Chi facesse il contrario, paghi per pena denari 12, la mità al conte et la mità a chi li⁶⁾ lamentasse.

CAP. XXXI. DE FORNARI.

Ordinemo, che ciascuna fornara non habbia a tuor⁷⁾ per suo pagamento più di pani quattro per ciaschedun forno ben cotto. Chi facesse il contrario, paghi per pena denari 12, la mità al conte et la mità a chi li⁸⁾ lamentasse.

CAP. XXXII. DI PIANTAR VIGNA.

Ordinemo, che ciaschedun, che volesse piantar⁹⁾ vigna in sua terra, et non li fosse contradito per alcun, che fosse nella città, per spatio di giorni otto¹⁰⁾, et se non fosse nella provinta de m. lo imperador per spatio d' un anno, passati questi termini non possa più alcuno opponerli ne con breve ne con guarenti¹¹⁾.

CAP. XXXIII. DE TAGLIAR ARBORI.

Ordinemo, che se alcun si attrovasse, provevolmente che tagliasse arbore stranio de oliva, o incendesse studiosamente, che paghi per pena yperperi 50 et il danno, la mità della pena alla corte et la mità al commun; et se non si può provare, che giuri il calumniato con cinque huomeni. Et chi tagliasse vite o viti studiosamente, pagni la detta pena et il danno; et chi tagliasse altro arbore pomifero¹²⁾, paghi per pena yperperi 2 et il danno.

CAP. XXXIV. DE LAVORAR VIGNA O CAMPO ALLA MITÀ.

Ordinemo, che ciaschedun, che levasse vigna a lavorar a mezo o a parte o campo, che sia tenuto a lavorar ben ogni opera necessaria, che convien alla vigna o al campo, et che non possa andar un senza l' altro a tuor delli frutti; et il lavorador, se non lavorasse ben la opera o le opere della vigna in complimento fino il giorno di s. Pietro, perda tutta l'opera et yperperi 4 per pena; et il campo, se ben non lavorasse, che paghi la parte sì come frutarà¹³⁾ il campo del vicino ben lavorado; e chi facesse il contrario, perda l'opera.

¹⁾ In C. s' attrovasse. ²⁾ In B. de molin d' oglio. ³⁾ In B. che ciascun molin d' oglio. ⁴⁾ In C. cof. (coffa?); in B. autem: più de cap. una 4 mozzi. ⁵⁾ In C. debbagli. ⁶⁾ In C. li. ⁷⁾ In C. che ciascheduna fornara non debba a tuor. ⁸⁾ In C. si loco li ut supra. ⁹⁾ In C. impiantar. ¹⁰⁾ In B. di giorni 16. ¹¹⁾ In C. passato questi termini, che nissun non li possi più opponer ne con breve ne con quartentri. ¹²⁾ In C. fruttifero. ¹³⁾ In C. che paghi in parte come frutasse.

Ordinemo, che qualunque persona levasse qualche cosa avanti il lavorier, che il padron del lavorier, quando venisse il tempo del lavorier, sia tenuto di dar novella al lavorante la sera, et il lavorante debba²⁾ dimandar a lavorar; et se non andasse³⁾, che paghi per pena denari 12, et sia creduto quello, che dà a lavorar, de dinari 12 in giù, et pur che vadi a lavorar.

CAP. XXXVI. DE STAILO.

Ordinemo, che se alcuna persona togliesse lavorier a⁴⁾ stailo a lavorar vigna⁵⁾, campo, casa o altra cose, sia tenuto a lavorar ben et compir al termine⁶⁾ secondo li patti, che fra esse parti haveranno fatto; et se ben non lavorasse ben, o non compisse al termine, perda tutto lo stailo et il danno, che havesse il padron, e paghi per pena denari 12, la mità al conte⁷⁾ e la mità al commun.

CAP. XXXVII. DELLI TARMI⁸⁾.

Ordiniamo⁹⁾, che li tarmi dentro le vigne o campi et horti siano della vigna o campo o horto di sopra, salvo se la parte di tutto¹⁰⁾ havesse carta di notaro¹¹⁾ come la turma¹²⁾ è sua.

CAP. XXXVIII. DE MASIERA O TARMA.

Ordinemo, che le terme e le masiere, che cadessero in terra strania, quello¹³⁾, sopra il quale cadesse la terma o masiera, chiami il padron della terma o masiera avanti li giudici, dicendo, che li¹⁴⁾ dovesse levar la terma caduta¹⁵⁾ o li pezzi della masiera; et se non li volesse levar al termine, che li fosse detto per la corte, li pezzi¹⁶⁾ o la terra sia di quello, sopra il quale è caduta, et possa lavorar fino li suoi confini.

CAP. XXXIX. PER FAR MASIERA.

Ordenemo, che se alcun paron volesse far masiera di novo, la faccia per il suo loco, et debbi lasciar sotto la masiera un palmo di canna della sua terra, et la parte di sotto non possa per niun tempo lavorar quel palmo ne accostarsi alla masiera per niun lavorier. Ancora volemo, che a nissuna masiera, che si farà o che sia fatta, non se possa accostar lavorier nissun; chi facesse il contrario, paghi per pena denari 12, la mità al conte et la mità a quello, che si lamenta.

CAP. XL. DI NON PIANTAR ARBORO APPRESSO IL VICINO.

Ordinemo, che se alcun volesse piantar arboro alcuno, lo pianti nella sua terra, allargo¹⁷⁾ della terra del suo vicino un passo di canna. Chi

¹⁾ In C. *lavorano*. ²⁾ In C. *debba la* ³⁾ In C. *andassi*. ⁴⁾ In B. et C. *o* *loco a.* ⁵⁾ In C. *togliesse a stailo a lavorar vigna.* ⁶⁾ In C. *et compir a termino.* ⁷⁾ In C. *alla corte.* ⁸⁾ In B. et C. *turmi, turmi vel turme.* ⁹⁾ In C. *Ordinemo* ¹⁰⁾ In C. *di sotto.* ¹¹⁾ In C. *nodaro.* ¹²⁾ In C. *la terra.* ¹³⁾ In C. *quello.* ¹⁴⁾ In C. *li deest.* ¹⁵⁾ In B. *la terra caduta;* in C. *la terma cascada.* ¹⁶⁾ In B. *li pezzi;* in C. *li pezi.* ¹⁷⁾ In B. et C. *a largo.*

facesse il contrario, il suo vicino habbia potestà con comandamento della corte di tagliarlo e deradicar¹⁾ quell' arboro e pomeri, e paghi per pena denari 12, la mità alla corte e la mità a chi si lamentasse²⁾.

CAP. XLI. ARBORI IN LOCO STRANIO.

Ordinemo, che tutti li arbori fruttiferi, che sono piantadi appresso la vigna o terra del suo vicino³⁾; in prima della nogara, tutte le noce, che caderanno nella terra del suo vicino, si spartano per metà con il padron della nogara; et delli perari, tutti li peri, che caderanno nel loco del vicino, siano del padron della terra, ove caderanno; et che nissuna delle parti possa montar sopra quelli rami, che fossero sopra la terra del vicino, per cogliere li frutti; et questo s' intenda d' ogni alboro pomifero eccetto dell' oliva⁴⁾, che tutto il frutto, che caderà in terra strania, sia del padron dell' olivera; et se il padron della terra volesse tagliar i rami stando in la terra sua, il ramo, che li nocesse, lo possa tagliar con una falce o manera⁵⁾, che habbia lo maneblò⁶⁾ da un branco, eccetto l'albero de olivo, che non lo possa tagliar.

CAP. XLII. DELLI VERMENI DE OLIVI IN TERRA STRANIA.

Statuimo, che se alcuno havesse olivero⁷⁾ in terra strania, et alcun cadesse delle olive, li possa il padron dell' oliva piantar da capo essi vermeni, che nassessero, et sia del padron dell' oliva et non del padron della terra; et che il padron della terra non possa lavorar la terra appresso la oliva un passo di canna attorno. Chi facesse il contrario, paghi di⁸⁾ pena denari 12, la mità alla corte et la mità a chi si lamentasse⁹⁾ et il danno.

CAP. XLIII. DE TERRA A PARTE, VIGNA O CASA A FITTO.

Ordinemo, che se alcuno dasse vigna o campo o casa a lavorar a parte, o casa a fitto, et poi si dovessero queste possessioni¹⁰⁾ in dotte, o se vendesse o donasse o mutasse, volemo, che non le possa tuor da colui, che le lavora, se non finito l' anno.

CAP. XLIV. DE CAMPO A PARTE.

Velemo¹¹⁾, che se alcuno dasse campo ad alcuna persona¹²⁾, il padron del campo non lo possa tuor per darlo ad altra persona a lavorar. L' istesso la possa lavorar tanto la coltura quanto la stobla; et se il padron glie la levasse, paghi per pena denari 12, la mità alla corte, et la mità a chi si lamentasse, et sia tenuto a pagarli tutto il danno. Et se colui, che la ricevesse a lavorar, lasciasse di lavorar, paghi la detta pena et el danno al padron, eccetto però se¹³⁾ li bovi li morissero o fossero rubati o esso morisse.

¹⁾ In B. o del deradicar; in C. o de stradicarlo. ²⁾ In C. a chi se lamenta.

³⁾ In B. appresso la vicino o del suo vicino. ⁴⁾ In C. della olivera. ⁵⁾ In C. manara. ⁶⁾ In B. et C. maneblò. ⁷⁾ In C. olivaro. ⁸⁾ In C. per. ⁹⁾ In C. se lamenta. ¹⁰⁾ In B. et poi si dassero questi possesioni; in C. et possedesse queste possesioni. ¹¹⁾ In C. Ordinemo. ¹²⁾ In B. dasse campo a parte alcuna, per cosa.

¹³⁾ In C. salvo se.

Ordinemo, che se alcuna persona menasse acqua per solco de aier, la debbi¹⁾ menar, come se mena anticamente, et non altrimente. Chi facesse il contrario, paghi de pena denari 12, la mità alla corte et la mità a quello, che recevesse²⁾ il danno, et tutto il danno.

CAP. XLVI. DE BUTTAR³⁾ AERE.

Statuimo, che se alcuno volesse far fossado da novo sotto la terra del suo vicino, o là, che non fosse terma, ma⁴⁾ la terma fosse uguali⁵⁾; volemo, che lassi della terra sua un camalcho⁶⁾ infra la terma et il fossado. Et se volesse far ploto per quel camalezo, che la possa fare; et li fossati, che si trovano fatti antiquamente⁷⁾, il padron li possa rinnovare, come fu antiquamente.

CAP. LVII. DE FOSSADI.

Ordinemo, che li fossadi fatti per tresso, che sian della possession di sotto, salvo se la parte di sopra provasse il contrario giustamente, come è suo il fossato, che sia suo. Et li fossati, che vanno de sù in giù⁸⁾ dentro due possessioni, sia per mezzo⁹⁾ dell' una possession e dell' altra, salvo se alcuna delle parti provasse, che il fossato è suo, il qual debba esser suo; e nessun homo possa gettar fossado scoperto o coperto in coste del fossado del suo vicin, salvo che lo metta in capo del fossato del vicin; et nessun non possa coprir fossado antico, dove corre il fossato del suo vicino. Chi facesse il contrario, paghi per pena denari 12, la mità alla corte e la mità a chi si lamentasse¹⁰⁾, et il danno al padron.

CAP. XLVIII. DE NON BUTTAR¹¹⁾ ACQUA DI FOSSADO DE RIVAGINE O FIUME.

Ordinemo, che nessun non possa buttar acqua de fossado di rivagine o de fiume in strada dentro le vigne e campi sotto pena de yperperi 4¹²⁾, la mità alla corte et la mità al commun; salvo se la potesse menar nella strada per tresso, che andasse in altra bocca del fossado, che non nuoca¹³⁾ alli vicini, che lo possa menar, et non per longo¹⁴⁾ della via.

CAP. XLIX. DELLA STRADA DENTRO LE VIGNE.

Ordinemo, che ciaschedun debbia conciar le vie guaste¹⁵⁾ dentro le vigne o campi, o fossi necessitadi¹⁶⁾ di conciarle; et chi non volesse conciar, paghi per pena¹⁷⁾ denari 12, et la sua vigna non la possa serar, ma la gente passi per essa, fin che conci la via.

¹⁾ In C. *lo debba*. ²⁾ In C. *che havesse*. ³⁾ In C. *gettatur*. ⁴⁾ *ma* in B. *desideratur*.

⁵⁾ In B. *ugualo*, in C. *ugual*. ⁶⁾ In B. *camalezo*, in C. *camaleze*. ⁷⁾ In B. *anticamente*. ⁸⁾ In B. *che vanno su e giu*. ⁹⁾ In B. *sia permesso*. ¹⁰⁾ In C. *se lamerta*. ¹¹⁾ In C. *gittar*. ¹²⁾ In C. *Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 4*. ¹³⁾ In C. *osa*. ¹⁴⁾ In C. *et non per luogo*. ¹⁵⁾ In B. *conciar delle strade*. ¹⁶⁾ In C. *necessità*. ¹⁷⁾ In C. *deest per pena*.

Ordinemo, che nissun persona possa metter fuogo in ronco fatto dentro le olive ne in stobla sotto pena di yperperi ⁴), la mità alla corte et la mità a quello, ch' se lamentasse, et pagar²) il danno al patron del danno. Et chi volesse lavorar, lavori con zappa et con arratro³).

Statuimo, che chi havesse deffetto per alcun maestro della sua opera, che li fosse⁴) provato, paghi tutto il danno et denari 12 al commun per pena⁵).

Statuimo, che ciascun maestro de ogni arte, che prendesse⁶) a lavorar opera, non possa tuor altra a lavorar, fino che non compisse la prima sotto pena di denari 12⁷), la mità al conte e la mità al commun.

Ordinemo, che il nodaro della città o sacristan di s. Zuanne o cancellier o sinicio⁸) o vataco le loro case siano franche et libere d' ogni datio de commun et d' ogni altra angaria.

Ordinemo, che tutte le misure della terra siano uguali et li pesi et li brazzolari; et colui, al quale si ritrovasse falsa⁹), paghi per pena yperperi otto, et mai¹⁰) habbia officio del commun. Et quello, che fosse trovato official per la corte sopra le misure, che sia tenuto ogni mese a misurar le misure. Et se l' official non volesse misurar ogni mese, paghi la detta pena, la mità al conte et la mità al commun; et li giudici siano tenuti d' accordar doi boni huomeni sopra di ciò per quanto si può accordar.

Ordinemo, che ciaschedun camardar sia tenuto di pagar la doana della camarda ogni sera: per buffalo o bò o vacca denari 2¹¹), per porco e porca denari 1, per pecora foleri 15¹²), et per ciaschedun scampo per anno denari 12¹³); et chi non pagasse la sera, paghi per pena denari 12¹⁴), la mità alla corte e la mità al doanier¹⁵). Et se lo caligador non lo

¹⁾ In C. *ne in stobla, chi facesse il contrario paghi per pena perperi 4.* ²⁾ In C. *pagar deest.* ³⁾ In C. *et chi volesse lavorar, lavori con zappa, et con aratro possa lavorar.* ⁴⁾ In C. *che l' facesse.* ⁵⁾ In C. *paghi tutto il danno al patron del danno, et denari 12 per pena del commun.* ⁶⁾ In C. *rendesse.* ⁷⁾ In C. *Chi facesse il contrario, paghi de pena denari 12.* ⁸⁾ In B. *zenitio, in C. sencio.* ⁹⁾ In C. *misure, pesi et brazolari della terra siano uguali, et quello, che si ritrovasse falso.* ¹⁰⁾ In C. *mal.* ¹¹⁾ In C. *denari 8.* ¹²⁾ In C. *foleri 18.* ¹³⁾ In B. *denari 12 per pena, la mità alla corte et la mità al duanier.* ¹⁴⁾ In C. *paghi per una denari 12.* ¹⁵⁾ In B. *desunt verba anteposita i. e. la mità alla corte et la mità al doanier.*

avisasse la sera alli giudici, in altro non sia creduto; et il caligador, quando accusasse, sia tenuto di giurar; et se alcun fesse la vie¹) in altra parte di fora di comarda per vender, paghi la detta pena et la doana.

CAP. LVI. DELLI PESI DI CAMARDA²).

Ordinemo, che quello, che è sopra li pesi di camarda messo per il commun, debbia avanti pesar la carne a cadauno et senza fraude, et per suo sallario deve haver per ogni pecora folari 1, de vacca folari 4, de bove folari 2, de porco o porca folari 2. Et questi folari li debbino pagare li beccari; et se alcuno non lo pagasse la sera, paghi per pena denari 4. Et quello, che tien li pesi, sia tenuto di guardar, che alcun beccaro non vendesse carne cuiada³) per castrado, o carne, che fosse morta per ammazada in beccaria, et sia tenuto d' accusarlo alla corte, et sia creduto con sacramento. Chi facesse il contrario, paghi per pena yperperi 8 al commun; et li giudici non possa⁴) dar licenza a vender tal carne morta.

CAP. LVII. DE PARTIR CARNE.

Ordinemo, che chi volesse comprar qualche animale per partir la carne et vender la pelle, sia tenuto a pagar la doana. Et se comprasse dal beccaro⁵) alcun' animale per partir la carne et vender la pelle, il beccaro paghi la doana. Et se alcuno passasse per il distretto di Budua con qualche animale, che sia tenuto di pagar la doana se si⁶), come se la vendesse in beccaria⁷). Chi facesse il contrario, paghi per pena denari 12, la mità al conte e la mità al commun, et la doana⁸).

CAP. LVIII. DE CONDUR BIAVA.

Ordinemo, che se alcuno nostro cittadino havesse biava o altra grassa di fora della nostra terra, sia tenuto di condurla nella terra nostra et non altrove sotto pena di yperperi 50⁹), la mità al conte et la mità al commun; et se non li si potesse¹⁰) provar, giuri lo accusador quanto sa con boni homini degni di fede.

CAP. LIX. DE GRASSA.

Ordinemo, che se si trovasse, chi trazesse¹¹) grassa della terra o forestiero o terriero, come ogni biava o farina o carne o lardo o formaggio o sonza o sevo¹²), paghi per pena yperperi 50 e perda la grassa, salvo se il forestier provasse, chi la vende, che paghi la pena quello, che la vende, la mità alla corte e la mità al commun, salvo se ad alcuna persona fosse fatta la gratia per li giudici et consiglieri, che la possa trar.

CAP. LX. DE PORTAR BIAVA DA MAR.

Ordinemo, che se alcun conducesse biava da mar, forestier o terrier, il commun sia tenuto carizar la biava nella terra a sue spese, et di pagarli

¹) In B. et C. *fesse carne.* ²) In C. *comarda.* ³) In C. *furada.* ⁴) In C. *possano.* ⁵) In C. *comardar.* ⁶) In B. et C. *così.* ⁷) In C. *comarda.* ⁸) In B. et paghi la doana. ⁹) In C. *Chi facesse il contrario, paghi di pena yperperi 50.*

¹⁰) In C. et se non se l' potesse. ¹¹) In B. *tradesse.* ¹²) In B. o *conza o soou.*

la casa ; et niuna persona possa comprar di quella biava ne a mar ne in cittade, fin che non fosse bandita per la terra ; et nissun possa comprar di quella biava¹⁾ se non quanto li basta a magnar per casa sua, et non di vender ; et il patron della biava, dopo che havrà principiato a vender, debba finir. Chi facesse il contrario, paghi per pena yperperi 50, la mità al conte et la mità al commun.

CAP. LXI. DI NON COMPRAR GRASSA²⁾.

Ordinemo, che niun³⁾ cittadino o forestier debba comprar nella terra o nel nostro destretto cipole, agli, mercina⁴⁾, lino, lana, pesce, formaggio a revender, se non quanto li fa mestier per casa sua, salvo a quello, che li fosse fatto gratia dalli giudici con il consiglio, sotto pena di denari 12, la mità al conte e la mità al commun.

CAP. LXII. DI NON PORTAR NELLA TERRA VINO DE FORA.

Ordinemo, che nissuna persona possa partar vini di fora⁵⁾ nella nostra terra, ne oglio, ne fighi, sotto pena di yperperi 50⁶⁾, la mità al conte et la mità al commun, et perda la cosa, che porta, salvo quando la città fosse in necessità di oglio, che possa metter con licenza di giudici et conseglieri.

CAP. LXIII. DI NON COMPRAR VINO NELLA CITTÀ.

Ordinemo, che se alcuno comprasse botte di vino nella nostra cittade o nel nostro destretto, per nissun tempo lo possa vender nella città⁷⁾ ne nel nostro destretto. Chi facesse il contrario paghi per pena yperperi 8, la mità al conte et la mità al commun, et perda il vino.

CAP. LXIV. DI NON PASCOLAR BOVI DENTRO LE BIAVE.

Ordinemo, che niun' homo debbia pascolar bovi o cavalli o salmier⁸⁾ dentro le biave fino che non siano tutte le biave raccolte, salvo sel fosse ligado, che non facci a niuno danno⁹⁾. Chi facesse il contrario, paghi per pena denari 12, la mità al conte et la mità al commun.

CAP. LXV. DI NON ESSER CITTADINO NODARO¹⁰⁾.

Ordinemo, che dopo la morte d' Ascanio¹¹⁾ non possa esser notaro nissuno nostro cittadino, se non forestier buon homo et con buona scientia. Et se alcun cittadino nostro procurasse per se o per altri a parlar della notaria, paghi per pena perperi 500¹²⁾, la mità all' imperador et la mità al commun ; et nissun offitio¹³⁾ del commun possa giamai haver. Et lo

¹⁾ di quella biava deest in C. ²⁾ In C. cap. LXII. ante cap. LXI. positum.

³⁾ In B. nisun. ⁴⁾ In C. maruna. ⁵⁾ In B. vino di fora; in C. vino di fura.

⁶⁾ In C. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 50. ⁷⁾ In B. nella nostra città. ⁸⁾ In B. o cavallo o salmer. ⁹⁾ In B. che non faccia nisun danno; in C. che non faccia niun danno. ¹⁰⁾ In C. hic additum: Revocato come al Nro. 279.

¹¹⁾ In C. Astanio. ¹²⁾ In C. perperi 50. ¹³⁾ In C. offe.

notaro forestier habbia per suo sallario danaro uno de ciascheduna carta del nostro cittadino et da forestieri denari 2 et la casa de bando.

CAP. LXVI. DELLE PUTTANE.

Ordinemo, che ciascheduna puttana, che la¹⁾ fosse provato per doi o tre homeni, non debba portar ombrano²⁾ in testa a nostra usanza se non faciol, ne possa star appresso³⁾ gentildonne o monache ad habitare in vicinanza in pena di perperi 8, la mità al conte e la mità al commun. Et se alcuna si trovasse per prova, che facesse malefitio, o che fosse ruffiana, che non dovesse star nella nostra terra se non per tre giorni; et se fosse trovata star più, paghi per pena perperi 4, la mità al conte et la mità al commun, et sia frustata per tutta la terra, et sia bandita in vita sua dalla nostra terra.

CAP. LXVII. DE QUELLI, CHE VENDONO PESCI DE MAR.

Ordinemo, che ciaschedun homo, che vendesse pesce de mar, non possa venderne, se prima non chiama li giudici o li spenditori, che comprassero per il commun quello li bisognasse, sotto pena di danari 12⁴⁾, la mità al conte et la mità al commun, et perda il pesce. Et in altra parte non possa vender pesce se non nella pescaria de commun sotto la medesima pena⁵⁾.

CAP. LXVIII. DE L' ARCA DEL COMMUN.

Ordinemo, che sempre mai l' arca del commun, che si tien il sigillo con li privileggii, debba haver tre chiave, le quali debbano esser tenute una per ogni giudice; et se alcuna persona havesse privileggi del commun, debba venderli alli giudici sotto pena di perperi 8⁶⁾.

CAP. LXIX. DE PONER DACIA.

Ordinemo, che sempre mai li giudici con il consiglio debbano poner dacia et desetina per dovana de possesion. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 50, la mità al conte e la mità al commun, et per nissun tempo se possa guastar la doana. Chi la guastasse, paghi la ditta pena et la doana sia sempre mai ferma.

CAP. LXX. DEL GIORNO, CHE SI CREANO LI OFFICIALI.

Ordinemo, che il giorno di s. Marco evangelista si debbi sonar la campana di s. Zuanne, et congregarse li gentil' huomeni almeno trenta in conseglie et non manco; et se fossero più, debbano andar in conseglie, et ellegger li officiali del commun per ballotte, et a colui, che toccasse la balotta veriglia, debbi ellegger, chi deve esser nell' officio, il quale se la guadagnasse per la maggior parte⁷⁾, esso debba haver il detto officio fermo, et se ello la

¹⁾ In C. *che li.* ²⁾ In B. *ossitranò;* in C. *ombraro.* ³⁾ In C. *hic additum de.*

⁴⁾ In C. *Chi facesse il contrario, paghi per pena denari 12.* ⁵⁾ In C. *Chi facesse il contrario, paghi la detta pena.* ⁶⁾ In C. *alli giudici; et chi non li desse et li fussero trovati, paghi per pena perperi 8 al comun.* ⁷⁾ In B. *in quel se guadagnasse maggior parte.*

perdesse per la maggior parte, che non si debbi metter più ballotta per lui et¹⁾ per il detto offitio. Et che debbino poner tre giudici, otto consiglieri e due capitani, doi spendidori, doi avocati, doi auditori e tre venditori et stimadori, et il vescovo debbi metter a sacramento li detti officiali, essendo fatti.

CAP. LXXI. DELLI OFFICIALI ELETTI.

Ordinemo, che ciaschedun official del commun, come giudici, consiglieri, avocati, spendidori e capitani eletti con la forma del statuto, quali non volessero accettar l' officio per tre giorni, il terzo giorno debba partir et star per tre mesi alli confini, che li fosse comandadi²⁾ a star per pena, et sia posto un' altro officiale; la qual pena volemo³⁾ che sia perperi 50, qual sia del commun, et la paghi ciascun nostro cittadino⁴⁾, il qual fosse eletto per officiale, et non volesse obedir, come è detto di sopra; detragando de postore⁵⁾, che paghi di pena al commun perperi 8, se non volesse receiver o accettar il suo officio⁶⁾.

CAP. LXXII. DE AMBASSIATORI ELETTI.

Ordinemo, che ciaschedun, che fosse eletto ambassiator, sia tenuto di obbedir li comandamenti dellli giudici e del conte⁷⁾ di tutte le commissioni, che per loro li fossero fatte; et se non volesse andar a far l' ambasciata, o se facesse pure⁸⁾ la commission, paghi per pena perperi 50, e tutto il danno, che il commun havesse; et habbia per suo sallario danari 6 al giorno, se andasse a Cattaro, et il cavallo, et danari 7 per il fante; et se andasse in logo più appresso, habbia danari 4 et il cavallo, et denari 1 per il fante.

CAP. LXXIII. DE ELLEGGER NOTARO.

Ordinemo, che il notaro si debbi elegger per li giudici et consiglieri et per tutto il consiglio per ballotte, et che chi havesse più ballotte, quello sia notaro, et che⁹⁾ quello sia tenuto d' obedir il suo officio et li comandamenti dellli giudici con li consiglieri fatti secondo il statuto; et se non volesse obbedir, perda l' officio, et paghi per pena perperi 50, la metà al conte et la metà al commun, et sia tenuto in¹⁰⁾ termine di giorni 8 di far la carta del di, che li fosse comandato di scriver dalli giudici, gastaldi, arbitri de vendita, cambio, dote, testamento, de patti d' imprestito o de credenza et di tutte le altre cose, che si deve scriver con raggione et al statuto; et¹¹⁾ nissuna carta possa far per guarenti de patti o d' altre cose, se non sono presente le parti. Et non possa in loco suo lasciar altra¹²⁾ persona, se non a beneplacito dellli giudici.

¹⁾ In C. et deest. ²⁾ In C. comandato. ³⁾ In C. volemo et determinamo. ⁴⁾ In C. perperi 50, la qual pena debbi pagar al comun ciascuno nostro cittadino. ⁵⁾ In C. de postero. ⁶⁾ In C. hic additum: et questa usanza volemo, che si osservi nella nostra citta, quando si fanno li nostri officiali. ⁷⁾ In C. delli giudici e del consiglio rectius. ⁸⁾ In C. oltre loco pure, recte. ⁹⁾ che in C. desideratur. ¹⁰⁾ In C. sin. ¹¹⁾ In C. per loco et. ¹²⁾ In C. alcuna.

Ordinemo, che se il notaro non volesse scriver alcuna carta de sententia data per li giudici secondo il statuto per spatio di giorni 8, li giudici siano tenuti farla scriver da altri et sigillar con il sigillo del commun, et sia perpetuamente ferma et creduta.

CAP. LXXV. DE ARBITRI.

Ordinemo, che li arbitri si debbano¹⁾ trovar de volontà delle parti per sacramento de fede in presentia dellli giudici et del cancelliero; et così fatti, ciò che fosse per li detti arbitri fatto²⁾, giudicato, o concordemente fatto secondo il statuto, sia perpetuamente fermo et rato.

CAP. LXXVI. DE FAR PROCURA, CHE ANDASSE DE³⁾ FUORA.

Ordinemo, che ciaschedun, che intendesse andar de fuora della nostra terra a star più d' un' anno, sia tenuto da far suo procurator avanti li giudici et il cancelliero, a far scriver in cancellaria o avanti lo notaro a far carta di notaro, che quel procurator possa per esso domandar et responder avanti la corte et sodisfar d' ogni cosa, rason, come la sua persona propria. Et se il procurator confessasse sopra quella persona, della quale è procurator, alcuna cosa, la qual incoresse in pregiudicio, quella confession non tenga ne vaglia.

CAP. LXXVII. DE FAR CORTESIA.

Ordinemo, che se venisse alcun gentil'homo dell'imperator o dell'imperatrice o altro gentil' homo, che li fosse per far honor, li giudici con il consiglio possano spender et farli honor del magnar et del bever; et se non fossero li consiglieri, li giudici possano spender con li spendidori; et se alcuno cercasse dono, li giudici non possano donar cosa nissuna senza il conseglio.

CAP. LXXVIII. DE PERSONA, SOPRA LA QUAL FOSSE FATTO CONSEGLIO.

Ordinemo, che quando alcuna persona facesse alcun deffetto al nostro commun, che fosse cittadino, et per esso fosse consigliato, et in quel consiglio fosse alcun suo parente, quel parente debba andar fuora del consiglio, fino che si determina il fatto sopra quella persona; et li parenti s' intendano quelli, che il statuto li rebutta per testimonianza. Et dopo che quelli o quella persona fosse condannata, li giudici et il consiglio siano tenuti incontinentе constringerlo.

CAP. LXXIX. DE NON REVELAR PAROLA.

Ordinemo, che se alcuna persona revelasse parola, che fosse detta in consiglio o fatta, paghi per pena perperi 8, et mai habbia officio del commun.

¹⁾ In C. *si debbano*. ²⁾ In C. *fatto deest*. ³⁾ In C. *de deest*.

Ordinemo, che il cancelliero si debbi ellegger per li giudici et per il consiglio, et dopo elletto debbi giurar d' esser reale alli comandamenti, che li comandassero li giudici nel suo quaderno giustamente, et in giudicio o termini e la deposition delli guarenti et la sententia data per li giudici con il statuto, e trar la sentenzia in cedula, e darla al nodaro, legendola avanti li giudici; et se lui si trovasse in falso¹⁾, perda l' officio et il soldo, et la cancellaria sia creduta; et per suo soldo habbia d' ogni questione, che fosse suthina, denari 2, e di questione, che non fosse suthina, abbia denari 1, et per suo soldo habbia perperi 25 del commun, et che paghi la datia come li altri cittadini. Et se alcuno dicesse ad altro villania essendo in consiglio, paghi per pena perperi 8, la mità al vilaneggiato.

CAP. LXXXI. DE DUE CANCELLARIE²⁾.

Ordinemo, che sempre mai siano doi cancellarie; nell' una che scriva il cancelliere li placiti de perperi 8 in sù, et nell' altra de perperi 8 in giù, e altramente non si deve scriver. Ancora volemo, che il cancellier non possa scriver cosa nissuna se non sedendo la corte; et se facesse bisogno scriver alcuna cosa, la possa scriver in presenza d'alcun giudice. Et questo dicemo di cosa, che fosse in questione. Et se il cancelier facesse il contrario provevolmente, paghi per pena perperi L, la mità al conte e la mità al commun, et il danno, che alcuno ricevesse per il suo scriver alto.

CAP. LXXXII. DE SPENDITORE³⁾.

Ordinemo, che tutte le rendite del commun le debbino ricever li spendidori, et spender fedelmente come li fosse comandato, secondo che è scritto nello statuto; et di tutte le rendite et delle spese sia tenuto ogni terzo mese a mostrar conto alli giudici et alli consiglieri, et fatto il conto, li giudici facino scriver la summa della rason per mano del cancellier; et finito l' anno suo, li giudici siano tenuti di render conto di tutte l'entrade et le spese alli giudici novi et alli consiglieri, et di dar tutti li debiti⁴⁾, che deve por⁵⁾ il commun, et a chi li deve pagar per scritto del cancellier, et il quaderno delli altri spenditori si debbia pagar et non altro debito. Et se alcun debito non dessero in scritto alli giudici novi, li spenditori passati debbano pagar di cassa⁶⁾. Et li spenditori habbino per suo sallario perperi 4 ciascun d'essi. Ancora volemo, che tutti li pegni et vendite, che appartien al commun, che le debbino tutte ricever li spenditori, et li giudici non si debbino impacciar in cosa nissuna, et tutti li pegni et vendite si debbano raccor, et non perdonar nissuna.

CAP. LXXXIII. DE SENICO ET VATACO.

Ordinemo, che lo senico⁷⁾ et vataco siano tenuti per sacramento ad obbedir li comandamenti delli giudici de di e di notte in servitio del commun lealmente, et siano tenuti di chiamar ogni homo, che fosse da chiamar et citar ciaschedun alla corte, che li fosse detto per li giudici, et sempre

¹⁾ In C. *fallo*. ²⁾ In C. *de due cancellieri*. ³⁾ In C. *de spenditoris*. ⁴⁾ In C. *et di dar tutto il credito*. ⁵⁾ In B. et in C. *pagar*. ⁶⁾ In C. *casa*. ⁷⁾ In C. *sencio*.

mai stiano appresso la corte, quando sarà giuditio. Et se alcuno di essi non volesse obbedir, paghi per pena perperi otto, la mità al conte et la mità al commun, et perda l' officio.

CAP. LXXXIV. DE AVOCATO.

Statuimo, che li avocati di commun nissun possa dimandar a risponder senza commission delle parti, et questa commission sia fatta presenti li giudici et presente il suo avocato, et l' avocato sia tenuto fedelmente di dimadar et responder come per sua cosa; et se ello domandasce o respondesse maliciosamente, et li fosse provato, perda l' officio, et paghi tutto il danno, che havesse la sua parte, et mai più habbia officio del commun. Et deve haver l' avocato¹⁾ suo sollario d' ogni avocaria de denari 12 in suso danari 1, et la parte, che commettesse avanti per²⁾ se a placitar³⁾, et non la possa abbandonar et parlar per l'altra in pena di perperi 4, che li paghi al commun.

CAP. LXXXV. DE TUTTI LI OFFITIALI, CHE DEVONO ESSER FATTI.

Ordinemo, che nella nostra terra non debbano esser più offitiali se non quanto contien il presente capitolo. In prima devono esser li giudici, li consiglieri, il nodaro, li avocati, li casneci⁴⁾, il cancellier, li spenditori, lo senicio et vataco⁵⁾. Volemo, che nissun nostro cittadino possa ricever alcun altro officio fori delli soprascritti in pena di perperi 100⁶⁾, tanto a chi ricevesse detto officio, quanto a chi lo dasse⁷⁾.

CAP. LXXXVI. DE COLEGER DATIA.

Ordinemo, che se alcuno fosse trovato per coleger alcuna datia del commun, sia tenuto di colegerla secondo li fosse commesso lealmente et render ragione alli giudici et alli consiglieri; et se non desse piena ragione, paghi per pena perperi 4 et il danno, et non habbia mai officio de commun.

CAP. LXXXVII. DE GIUDICIO⁸⁾.

Ordinemo, che li giudici del suo offitio debbano giudicar a tutti, che cercano ragione avanti di essi con il statuto lealmente, et non per parte ne per odio o per simonia, se non ragionevolmente; ne possa per alcuna delle parti parlar⁹⁾ in giuditio, o ammaestrar a parlar così; se non debbia ascoltar le parti et le loro parole, et non possa per nissun avocato esser quell' anno; et il cancelliere debbia esser in ogni giuditio a scriver le parole delle parti lealmente; et essendo concluso per le parti, li giudici

¹⁾ In C. hic ponitur *per* ²⁾ In C. deest *per*. ³⁾ In C. additum: *e a responder all' avocato per quello debbia placitar.* ⁴⁾ In C. casnezli. ⁵⁾ In C. et valacco. ⁶⁾ In C. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 100. ⁷⁾ In C. additum: „et ante dicemus di colui, che desse l' officio, quanto di quello, che lo ricevesse, che debbia pagar la detta pena.“ ⁸⁾ In B. alia manu additum: *et che il giudice non possa far avocato per quell' anno.* ⁹⁾ In B. *ne per alcuna delle parte non possa parlar in giudicio.*

siano tenuti di dar la sententia con il statuto, et farla divulgar per il cancellier in scritto avanti le parti.

CAP. LXXXVIII. DE COSA, CHE FOSSE FATTA PER LI GIUDICI E PER IL CONSIGLIO.

Ordinemo, che cosa fatta per li giudici et consiglieri de bon concordio o per la maggior e sana parte per ballotte messe, sia fermo et rato.

CAP. LXXXIX. DE CITAR HOMO ALLA RAGIONE.

Ordinemo, che ciascuna persona si deve citar alla corte per il senico¹⁾ o per il vataco, et citar personalmente, et non dir in casa alla fameglia; et essendo così citado, non comparendo la prima volta, paghi danari 2 alla corte; et la seconda se non comparisse, paghi danari 4 alla corte; et se non venisse la terza, sia contumace di cosa, che può esser contumace. Et (se) la terza fiatta²⁾ non comparisse alla corte per risponder, li giudici diano sententia diffinitiva contro esso. Et se alcuna persona havesse giudicio, et fosse chiamata in giudicio secondo la forma soprascritta, et non venisse, paghi denari 2 la prima fiata, et la seconda danari 4, et la terza sia contumace, se deve essere, et se non, habbia sententia diffinitiva secondo il statuto.

CAP. LXXXX. DI NON ANDAR FUORI INFRA LA QUESTIONE.

Ordinemo, che se alcuna persona havesse questione con alcuno altro, et quello, che domanda o che vien domandado, andasse fuori del nostro distretto, et non venisse al termine per se o per suo procuratore o avocato, li giudici siano tenuti di dar all' altra parte sententia diffinitiva.

CAP. LXXXI. DE GIUDICE SOSPETTO.

Ordinemo, che se alcuna persona volesse alcun degli giudici refudar in giudicio, possa refudar, come padre, fratello, avo, abiunculo, genero, socero, cugnado, nevo, compare, tanto della parte sua quanto della moglie³⁾. Et se li altri giudici volessero conseigliar quello, che è refudado per tal modo, paghino⁴⁾ li giudici perperi 8 per pena al commun, et la sententia non tenga ne vaglia.

CAP. LXXXII. DE SENTENTIAR ALCUNO, CHE NON HAVESSE TANTO, QUANTO LI VIEN DIMANDATO.

Ordinemo, che se alcuna persona fosse dimandata de debito o d' altra cosa, e con ragione fosse vinto per plaito⁵⁾, et non havesse di che pagar quello, che lo havesse vinto, li giudici siano tenuti di dar a quello, che havesse vinto, la persona, eccetto se tra loro non s' accordassero.

CAP. LXXXIII. DE SIMONIA.

Ordinemo, che se alcun giudice recevesse simonia per alcuna questione, et li fosse provato, paghi per pena perperi 50, la mità al conte et la

¹⁾ In C. senicio. ²⁾ In A. B. et C. et la terza fiata. ³⁾ In C. quanto della parte della moglie. ⁴⁾ In C. paghi. ⁵⁾ In C. placito.

mità al commun, et mai piu possa haver officio del commun¹); et il danno, che havesse la parte, che perdesse la questione; e tanto dicemo del notaro e degli altri officiali.

CAP. LXXXIV. DE NON USAR GIUDICE O CANCELLIER CON LE PARTI.

Ordinemo, che nissuno dellì giudici et²) il cancelliere o alcuno guarente³) dato o gastaldo o arbitro possa magnar o bever con alcuna delle parti, che stanno in questine; cioè se alcuna delle dette parti facesse la spesa al magnar et al bever, fino che stanno in questione. Chi facesse il contrario provevolmente, paghi per pena danari 12, la mità al commun et la mità a quello, che si lamenta.

CAP. LXXXV. DEL GIORNO DI ASCOLTAR GIUDICIO.

Ordinemo, che li giudici non possano ascoltar giuditio salvo due giorni alla settimana, il lunedì et il venerdì; et se ascoltasse, non tenga ne vaglia. Il forestier possa ascoltar ogni giorno et giudicar. Et uno dellì giudici non possa solo giudicar, se non de perperi doi in giù, per scritto del cancellier et non altramente.

CAP. LXXXVI. DE NON DIMANDAR DE CALCAZUNO.

Ordinemo, che nissun nostro cittadino possa dimandar alcun' altro de possession de tempo de calcazuno, cioè da s. Vito fin s. Elia, o de vendema da s. Maria di agosto fin s. Michiel di settembre, logando⁴) dellì frutti delle possession⁵) possa quelli domandar, il qual debbi restar apresso una persona per comandamento della parte⁶), sino che dalli giudici venga dechiarita la questione della possessione.

CAP. LXXXVII. DE CONTUMACIA.

Ordinemo, che se alcun fosse chiamato o citado a plaito per quello, che lo deve chiamar, et non venisse fino la terza fiata, li giudici lo debbano condanar de contumacia, se di cosa, che può esser contumace, et meter l' altra parte nella possession, che cerca, levando li attazzi⁷) la corte; et si cercasse debito, li giudici lo debbano metter in una possession per il debito, che cerca per simil modo; et se per spatio d' un' anno non venisse a responder alla detta questione, sia data sententia perpetual e diffinitiva; et se avanti dell' anno venisse a recuperar il suo plaito, in prima debbia sodisfar alla parte tutte le spese, che havesse fatto, et poi sia plaito secondo le prove delle parti. Et niuno possa esser contumace da perperi dieci in giù, se non da perperi dieci in sù.

CAP. LXXXVIII. DI QUELLI, CHE NON VUOL RISPOSNER AL PLAITO.

Ordinemo, che se alcuna persona fosse domandata avanti li giudici per plaito, et alcuno dellì giudici li dicesse tre fiate con pizzolo intervallo,

¹) In C. hic ultima periodus desideratur. ²) In C. o loco et. ³) In C. guarcate.

⁴) In C. lagando. ⁵) In B. logando li frutti della possession. ⁶) In C. corte. ⁷) In B. et C. attagij.

respondè, et esso non volesse responder, perda ogni sua ragione di ciò che venisse dimandato, et dia sententia deffinitiva.

CAP. LXXXIX. DE MOGLIE, CHE FOSSE CITATA ALLA RAGIONE.

Ordinemo, che cadauna moglie maritada¹⁾ fosse dimandata alla corte per se, non havendo il marito nella terra, debba comparer per se o per suo responso²⁾ legittimo a responder de³⁾ presente; et se alcuno volesse domandar a suo marido, non essendo in la terra, quella persona, che lo vol⁴⁾ dimandar, sia tenuta di far le spese per portion della lettera cittatoria, che si deve mandar per esso a spese, di chi perderà la questione; et se il citato non comparisse alla ragione a responder per se o per suo avocato nel termine, che li fosse assegnato per la corte, sia sententiatato secondo dice il statuto.

CAP. C. DE IN IUDICIO⁵⁾.

Ordinemo, che ogni persona, che fosse dimandata a più⁶⁾ di possessione o de perperi 8 in sù, habbia termine di risponder giorni 15, et de perperi 8 in giù, sia in providentia delli giudici.

CAP. CI. DE CONTRADIR LA MOGLIE AL PLAITO DEL SUO MARITO.

Statuimo, che nissun nostro cittadino, che fosse dimandato avanti qualunque corte nella nostra città, la sua moglie non li possa nissun contrario dar per nissun modo.

CAP. CII. DE NON FAR NOVITADE.

Ordinemo, che se alcuna persona facesse novità in alcuna possessione stando in questione, paghi per pena perperi 4, la mità alla corte e la mità a quello, che si lamenta, et il plaito sia secondo le prove; et se alcuna persona cercasse in plaito più di quello, che deve haver ragionevolmente, paghi per pena danari 12 alla corte.

CAP. CIII. DE CARTA E GUARENTI.

Ordinemo, che ciascheduna persona possa oponer a carta di notaro data in giudicio contro esso per spatio di giorni tre compidi et guarenti per un giorno; et se alli termini non podesse opponer, li giudici debbano proceder per sententia secondo la lettera o li guarenti.

CAP. CIV. DE CHI PRINCIPIA A DOMANDAR.

Ordinemo, che chi se apprestasse⁷⁾ avanti la ragione per domandar alcun, il suo plaito si deve finir; et se la parte, che perde il plaito, volesse domandar la parte, che guadagna il plaito, sia tenuta prima satisfarla d'ogni cosa, et poi dimandi la sua ragione, et l'altra parte li sia tenuta a responder secondo il statuto.

¹⁾ In C. *mandata*. ²⁾ In B. et C. *responsal*. ³⁾ In B. *del*. ⁴⁾ In C. *che le vuol*.

⁵⁾ In B. *De iudicio e termine d'avocato*. ⁶⁾ In B. *demandata a pia*. ⁷⁾ In B. *che chi ci presentasse*; in C. *che alcuna persona s'appresentasse*.

CAP. CV. DE PLAITAR ALCUNA PERSONA, CHE POSSEDE.

Ordinemo, che ciascheduna persona, che plaitasse¹⁾ alcun' altra, si²⁾ de plaitar con prova; et quello, che tien la cosa, la deve tenir³⁾ senza prova; et se quello, che domanda, non l' a⁴⁾ prova, l' altra parte debba giurar secondo le nostre usanze.

CAP. CVI. DE PROVAR QUESTIONE IN GIUDITIO.

Ordinemo, che nissun possa provar la sua questione in giudicio, se non per confessione della sua parte contraria, o per testimonii legitimi, o per carta di notaro, o pér carta sigillata con il sigillo del commun, o per carta scritta per man del suo adversario con guarenti, che siano creduti come carta di notaro, la carta de sua man con guarenti.

CAP. CVII. DE COSA FATTA A VITAR⁵⁾ PER LA CORTE.

Ordinemo, che se alcuna persona facesse per la corte a vitar⁶⁾ alcuna possessione o altra cosa, et la parte contraria volesse respondere de presente, et questo, che vita la cosa, non si potesse provar o non volesse, li giudici siano tenuti a liberar la possessione o cosa vitada per sententia deffinitiva.

CAP. CVIII. DE CONFESSION DE AVOCATO.

Ordinemo, che se alcun avocato confessasse in giudicio alcuna cosa avanti li giudici et il cancelliero, e presente è la persona, per la quale è avocato, non le contradicesse, quella confessione sia ferma et rata, così come se la confermasse quella persona, per la quale è avocato; et se li contradicesse, quella confession non tenga ne vaglia.

CAP. CIX. DE SENTENTIA DATA PER GIUDICI ARBITRI E GASTALDI.

Ordinemo, che se alcun homo havesse questione con altri avanti li giudici, gastaldi o arbitri⁷⁾ di una cosa, et quelli dessero sententia di più d'una cosa, quella sententia non tenga ne vaglia.

CAP. CX. DE ACCASUNAR FORESTIER.

Statuimo, che se alcun cittadino nostro prendesse alcun forestiero, accusandolo delli casi, che deve giudicar l' imperator, volemo, che s el cittadino li cercasse piezaria al forestier, sia tenuto di darla avanti li giudici d' andar al termine, che li metesse. Et se non volesse dar piezaria, li giudici siano tenuti di darlo a quello, che la⁸⁾ cerca. Et se desse la piezaria, et quello, che lo dà ligado, non andasse avanti la signoria nel termine, quelli piezzi siano tenuti di pagar il debito, che vien cercato, all'accasonato. Et se l' accasonato andasse nel termine, et quello, che lo cerca, non andasse, sia tenuto di pagar tutte le spese a quello, che lo⁹⁾ andasse.

¹⁾ In C. *placitasse*. ²⁾ In C. *le loco si*. ³⁾ In C. *che deve tener*. ⁴⁾ In C. *non ha*.

⁵⁾ In B. *vitar*; in C. *agiutar*. ⁶⁾ In C. *ajutar*. ⁷⁾ In B. *altri loco arbitri*

⁸⁾ In C. *lo* ⁹⁾ In C. *lo* desideratur.

CAP. CXI. DE DAR PROVA IN GIUDICIO.

Ordinemo, che se alcuna persona havesse plaito con qualunque persona, ambe le parti sieno tenute di dar le sue prove stando in giudicio, et poi che fosse data sententia, et alcuna delle parti venisse con carta per alcun tempo o con altra prova, quella prova non tenga ne vaglia, et la sententia data con il statuto sia ferma perpetuamente.

CAP. CXII. DE DAR GUARENTI.

Ordinemo, che se alcuna persona domandasse alcun altra¹⁾ con guarenti, et li guarenti li faliasse, l'altra parte sia libera senza sacramento.

CAP. CXIII. DE GUARENTI.

Ordinemo, che a guarenti possa opponer la parte contraria in giudicio, se il guarente fosse de manco de anni 14, o se li fosse padre o fratello o cugino carnale o nievo o barba o avo o cugnado o genero o socero o consegno²⁾, e quello se intenda³⁾ tanto del paron⁴⁾ quanto della moglie li sopradetti⁵⁾. Ancora non può esser servo, povero, che non habbia del suo fino perperi venti, inimico del sangue, compare, Schiavo, Albanese, et quello, che stesso guarentasse, femena, spergiuro, traditore della terra, duoi huomeni che stassero insieme, o quel che partecipa nella cosa⁶⁾, che vien da guarenti. In matrimonio e in dote ogni parente sia creduto in guarenticia⁷⁾ tanto dell' una parte quanto dell' altra, là dove non fosse carta di notaro, se fosse questione. Ancora volemo, che la moglie sia creduta, se fosse questione di giorno de molino, de età d' anni⁸⁾, de fanti, de virginità de punzella, e nissun guarante sia creduto, se non de perperi xci in giù, et de lì in su non, se non vi è carta di notaro.

CAP. CXIV. DE DAR GUARENTI IN GIUDICIO.

Ordinemo, che ciascheduna persona, che domandasse in iudicio alcun'altro, tutte le sue prove le debba dar stando in iudicio, se li fossero⁹⁾ cercate, et li giudici debbano metter a sacramento li guarenti avanti la parte di dir la verità; dopo li deve esaminar presenti il cancelliere absente le parti cadauno degli guarenti da per se, et il cancelliere deve scrivere la loro testimonianza, et li debba domandar del loco, del tempo, di veduta, di audita, di certanza et de numero, et secondo la loro testificatione li giudici debbano dar la sentenzia.

CAP. CXV. DE FALSO GIURAMENTO¹⁰⁾

Ordinemo, che se alcuna persona se trovasse falso guarante provevolmente, che paghi per pena perperi 8 al commun et il danno a colui, che havesse il danno; et quello, che desse il falso guarante, paghi la detta pena al commun, et ne uno ne l' altro habbia mai officio del commun.

¹⁾ In C. *alcun altra deest* ²⁾ In B. *consegno*. ³⁾ In B. *et questo si intende*; in C. *e questo s' intenda*. ⁴⁾ In C. *baron*. ⁵⁾ In B. et C. *soprascritti*. ⁶⁾ In C. *casa*.
⁷⁾ In C. *in guarenti*. ⁸⁾ In B. *de etta de anni*. ⁹⁾ In C. *fosse*. ¹⁰⁾ In C. *guarente*.

CAP. CXVI. DE METTER GUARENTI A SACRAMENTO.

Ordinemo, che li guarenti dati in giudicio debbano esser di un concordio nella loro testificatione, et si debbano¹⁾ metter a sacramento sempre mai avanti disnar; et se fosse dopo disnar messo a sacramento o testificasse da poi disnar, non tenga quella testificatione.

CAP. CXVII. DE GUARENTI DI PADRE FRA FIGLI²⁾.

Ordinemo, che il padre stesso possa esser guarente tra li figli et figliole d' ogni cosa, cioè in parzogna³⁾ dell'i suoi beni, et la madre non possa esser guarente.

CAP. CXVIII. DE GUARENTI TRA CITTADINO E SCHIAVO.

Ordinemo, che ogni guarentia⁴⁾ data tra cittadino et⁵⁾ Schiavo o Albanese, quella parte, che li dà, deve dar la mità della sua gente et i altra mità della gente dell' altra parte; et se fosse in contrario, quella guarentia non tenga.

CAP. CXIX. DE CHIAMAR I GUARENTI.

Ordinemo, che ciaschedun guarente dato in giudicio si deve chiamar per il senicio o per il vataco a testificar la sua guarentia; et se non venisse tre fiate, essendo chiamato, o venendo, non volesse testificar, paghi tutto il danno, che havesse la parte, che perdesse la questione. Et se il guarente fosse infermo, li giudici siano tenuti con il cancellier di andar da esso, et farli testificar con sacramento la verità. Et se alcuna femina havesse a far sacramento, li giudici con il cancellier siano tenuti di andar da essa, e metterla a sacramento.

CAP. CXX. COME DEVE TESTIFICAR IL CHIERICO.

Ordinemo, che nissun chierico, detto⁶⁾ guarente avanti li giudici, non possa esser costretto a testificar avanti li giudici, ma debba testificar in mano del vescovo o de suoi vicarii.

CAP. CXXI. DEL TERMINE, CHE LI GIUDICI HANNO DI DAR SENTENTIA.

Ordinemo, che li giudici siano tenuti di dar ogni sententia, essendo conclusa per le parti, per spacio di giorni 20; et se non la dassero, quel giudice, che non la volesse dar nel termine, paghi per pena perperi 8; et se alcuna persona oponesse a sentencia data con il statuto, paghi per pena perperi 20, la mità al conte e la mità al commun; et se la sentencia fosse data contro il statuto, non tenga ne vaglia.

CAP. CXXII. DE QUESTIONE DE DEBITO CON CARTA.

Ordinemo, che se alcuna persona havesse questione con lettera di debito, il⁷⁾ padron della carta con sacramento affermar debba la sua carta di

¹⁾ In C et li debbino. ²⁾ In C. figliuoli. ³⁾ In B. in portogna. ⁴⁾ In B. et C. guarentitia ⁵⁾ In C. o loco et. ⁶⁾ In C. dato. ⁷⁾ In C. al.

quanto deve haver del debito, et la parte contraria non li possa dar¹) niente, se da manco giurasse. Et lettera di sententia non si deve affermar con sacramento, se fosse di possessione o di animale.

CAP. CXXIII. DE DEBITO DEL COMMUN.

Ordinemo, che li giudici siano tenuti di costrenzer ogni debitor del commun de dacio, de vendite o de alcun altro debito.

CAP. CXXIV. DE CARTA DI NOTARO CON IL STATUTO.

Ordinemo, ciascuna carta²) di notaro con due o tre guarenti et uno degli giudici di ciaschedun patto e debiti fatta³) con il statuto, sia sempre mai firma et rata, et per nissun guarente possa⁴) romper, et de sentencia con il statuto al tutto sia firma.

CAP. CXXV. DE CARTA FALSA.

Ordinemo, che se alcuna persona⁵) presentasse in giudicio carta de notaro falsa o rasa in loco suspecto, o giontado alcuna cosa suspetta, o fosse senza guarenti, o che non fosse de man de giusto notaro, paghi per pena perperi 50 al commun, et perda ogni question, che cercasse con quella carta.

CAP. CXXVI. DE CARTA DE SENTENTIA ANTIQUA O NOVA⁶).

Ordinemo, che se alcuna persona domandasse alcun homo con carta antiqua de sententia, o nova, et⁷) l'altra parte si diffendesse con carta de quella medesima questione; quella carta, che fosse più nova, se debba haver ferma secondo il statuto fatta; e carta de notaro de debito, quella, che fosse avanti fatta, se debbia avanti pagar in complimento che la nova; o debito con guarenti, quello, che è primo, si debbi pagar avanti.

CAP. CXXVII. DE CARTA DE CATASTICO.

Ordiniamo⁸), che il notaro della terra non possa rescriver carta dell'i cattastici dell'i suoi predecessori senza comandamento dell'i giudici, et essendo comandato⁹) per li giudici a rescriver, se die rescriver¹⁰) a punto a punto et da parola in parola, niente agionger o sminuir; et così rescritta vaglia perpetuamente.

CAP. CXXVIII. DOVE SI DEVE DOMANDAR AL CHIERICO.

Ordinemo, che se alcun laico volesse domandar alcun chierico d'alcuna cosa, non la possa domandar se non avanti il vescovo o avanti li suoi vicarii, et la sentencia sia scritta per man del notaro della terra et sigillata

¹) In C. dir. ²) In C. che ciascheduna carta ³) In B. o debitto fatto. ⁴) In B. si possa; in C. se possa. ⁵) In C. possa. ⁶) In C. e nuova ⁷) In B. se loco et. ⁸) In C. Ordinemo. ⁹) In C. commandamento. ¹⁰) In C. desunt verba se die rescriver.

col sigillo del vescovo. Et deve giudicar le ditte persone, heretici, religiosi, usurari de usura, de dote se fosse perzogna¹⁾ fra l' marito et moglie.

CAP. CXXIX. DE POSSEDER ANNI 40 PACIFICAMENTE.

Ordinemo, che²⁾ ciascheduna persona, che possedesse alcuna possessione immobile, come casa, portego³⁾, scala de fondamenti, furca⁴⁾, vigna, campo, horto, olivi, terre, erbe, nogare, et per spatio de anni 40 senza nissuna protestatione pacificamente, provevolmente, posseda perpetuamente.

CAP. CXXX. DE PROTESTATIONE.

Ordinemo, che se alcuna persona volesse protestar in presenza delli guarenti o del notaro⁵⁾ o del cancelliero, et la parte, contro la qual protestasse, fosse parata a responder in giudicio de quello, che protestato⁶⁾, si sentisse aggravato, et fosse parato a rispondere, quella protestatione non tenga ne vaglia.

CAP. CXXXI. DE NON ACCATTAR⁷⁾ DEBITI.

Ordinemo, che ciaschedun nostro cittadino (non) possa accattar debito con carta o guarenti fatto sopra cittadino nostro. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 8 al commun, et il debito a chi lo die ricever; et quello, che lo⁸⁾ diè pagar il debito, sia franco di esso. Ne procurar possa nissun sopra debito de nostro cittadino ne de forestier, salvo se il nostro cittadino non fosse nella terra, che possa far suo procurator, a comparer e trar li suoi debiti.

CAP. CXXXII. DE CERCAR DEBITO A FORESTIER.

Ordinemo, che se alcun nostro cittadino cercasse in giudicio ad alcun forestier delli cittadini de fora debito fatto nella nostra città, sia tenuto quel forestier a responder avanti li nostri giudici; et se in altra parte è fatto il debito, il nostro cittadino sia tenuto di andar e domandar quel forestier alla sua città del debito; et la ragione, che fosse fatta alli nostri cittadini in alcuna delle città nostre vicine, quella medesima ragione noi dobbiamo fare a loro cittadini delle sopra dette cose.

CAP. CXXXIII. DE ENTRAR IN POSSESSION SENZA LICENZA.

Ordinemo, che se alcuna persona entrasse in alcuna possession, che altri possede, senza licenza delli giudici per forza, o in alcun altra cosa mobile, tutte le prove, che havesse sopra la possessione o altra cosa, non tenga ne vaglia, ma perda ogni sua ragione, et paghi per pena denari 12 al commun.

CAP. CXXXIV. DE COSA TROVATA.

Ordinemo, che se alcuna persona trovasse cosa strania, la debba far preconizar per il senicio et vataco avanti li giudici, et per la piazza

¹⁾ In B. *parzogna*. ²⁾ In C. *hic se*. ³⁾ In C. *potega*. ⁴⁾ In B. *forca*. ⁵⁾ In C. *e del nodaro*. ⁶⁾ In C. *protestasse*. ⁷⁾ In C. *accettar* ⁸⁾ In C. *lo deest*.

cidar, tal così si attrovà. Chi facesse il contrario, et fosseli¹⁾ presa la cosa, le sia rappresentata per furto, et paghi la pena²⁾.

CAP. CXXXV. DE MARITAR LI FIGLI³⁾.

Ordinemo, che il padre habbia libera potestà di maritar li suoi figli, avanti che fossero in età legittima, et receiver la dote della moglie di suo figlio⁴⁾, et far di essa ogni sua volontà. Et quando il figlio fosse di legittima età, il padre lo possa maritar con volontà del figlio, et receiver la dote della moglie del suo figlio con volontà sua. Et se il figlio non volesse, che il padre riceva la dote della sua moglie, ma la volesse lui stesso receiver, il padre lo possa licenciar di casa sua, et menarlo con sua moglie, se volesse. Et se il padre non volesse receiver la dote della moglie del suo figlio, ma volesse, che la receva il figlio, il figlio⁵⁾ sia tenuto di receiver la dote; et se venisse il caso di render⁶⁾ la dote, il figlio, che l' havesse⁷⁾ recevuta, sia tenuto renderla⁸⁾ et non il padre per nissun modo, ne la madre del figlio sia a ciò tenuta.

CAP. CXXXVI. DE PARZOGNA DE FRATELLI.

Ordinemo, che tutte le figliuole, che restassero orfane di padre et di madre, tutti li loro beni paterni⁹⁾ et maternali, che havessero, si debbino partire per cavo di homo ugualmente, salvo se alcuna figliola havesse il marito, il padre et la madre, la sua dote sia scapola et franca. Et se rimanesse un fratello con le sorelle, o sorella o fratelli con sorella o con sorelle, il fratello o fratelli debbano maritar la sorella o sorelle con li beni paterni et materni in tutto, che se può maritar; et essendo maritate le sorelle, tutto quello, che resta, sia del fratello o fratelli, et habbia ciaschedun la parte sua per cavo d' homo.

CAP. CXXXVII. DE MARITAR ET UXORAR¹⁰⁾ LI FIGLIOLI.

Ordinemo, che ciascun padre, che havesse figliole a maritar et figlioli ad uxorar, in prima debbia maritar le figliole, et poi uxorar li figlioli; et se alcuno delli figlioli se volesse uxorar senza volontà del padre et della madre avanti che le¹¹⁾ sue sorelle fossero maridate, il padre et la madre habbino potestà cacciare quel figliolo fora di casa.

CAP. CXXXVIII. DE FIGLIOLE MARIDATE.

Ordinemo, che qualunque padre o madre havesse figliole maridate, et havesse figlioli maschi, non possa dar alle figliole cosa nissuna più delle sue doti, ma tutte le cose, che remanessero delle dote delle figliole, sia del figliolo, et de figlioli mascoli, o alli figlioli del figliolo o delli figlioli mascoli¹²⁾; et se non fossero figlioli, le figliole femine possano partir insieme

¹⁾ In C. posseli ²⁾ In C. adjungitur sottoscritta. ³⁾ In C. figliuoli. ⁴⁾ In C. de suoi figlioli. ⁵⁾ In C. il figliolo. ⁶⁾ In C. vender. ⁷⁾ In C. l' haverà. ⁸⁾ In C. venderla. ⁹⁾ In C. paternati. ¹⁰⁾ In C. exorar. ¹¹⁾ In C. delle loco che le. ¹²⁾ Haec periodus in C. repetitum transcriptoris incuria.

per cavo d' homo ugualmente le cose, che avanzassero delle dote della figliola o delli figlioli¹).

CAP. CXXXIX. DE NON DAR COSA STRANIA IN DOTE.

Ordinemo, che nessun homo possa dar cosa strania in dote, ne vender, ne donar, ne cambiar; colui, che dasse per prova cosa strania²) o vendesse, o donasse, o cambiisse, paghi per pena perperi 8 al commun, e paghi, quanto fosse estimata la detta cosa per tre homeni, per la corte trovati, a quello, che havesse dato la cosa, et la cosa sia renduta al suo padron con tutte l'entrade, cominciando dal tempo, che li fù tolta la cosa, fin'al presente, eccetto se la detta cosa e possessione fosse posseduta provevolmente anni 40.

CAP. CXL. DE POSSEDER DOTE.

Ordinemo, che ogni dote data et posseduta liberamente per anno uno, et recevuti li frutti, et non li fosse opposto per nissun ne contradetto, posseda in perpetuo.

CAP. CXLI. DE CERCAR DEBITO SOPRA DOTE.

Ordinemo, che ciaschedun homo, che fosse in la terra, et volesse cercar debiti sopra dote recevute³), habbia termine un mese dal giorno, che fosse data la dote; et se fosse fora della terra, habbia termine mesi sei; et se non fosse nella contrada dell' imperador, habbia spatio de un' anno; passati questi termini, non sia tenuto a responder a nissun.

CAP. CXLII. DE DAR IN DOTE POSSESSION LAVORADA.

Ordinemo, che se alcuna persona dasse in dote vigna lavorada et campo seminado, et non facesse mention delli frutti, che non li dà li frutti in dote, sia la vigna o campo con tutti li frutti suoi.

CAP. CXLIII. DE NON ALIENAR DOTE.

Ordinemo, che se alcuno alienasse alcuna cosa della dote di sua moglie con volontà della moglie non per povertà⁴), et la moglie li morisse, sia tenuto dalli suoi propri beni a satisfar et render il defetto delle dote vendute o alienade integralmente. Et se il barone morisse avanti della moglie, pur sia tenuto il baron a satisfar integralmente le dote alienate, che le dote non die sminuir. Et se il marito et la moglie venissero in povertà, possa vender della dote de volontà et licenza delli giudici et de volontà del marito et della moglie, et il danno sia per mezzo, et possa cambiar delle sue dote con suo avvantaggio la moglie maridata o non maridata.

CAP. CXLIV. DE PARZOGNA DE ZENERO E NUORA.

Ordinemo, che se alcun huomo andasse genero o se alcuna moglie andasse nuora a casa del suocero o de socera o delli cugnadi⁵), che

¹) In C. delle figliole ²) In C. che desse cosa prova per strania. ³) In C. recevuto.

⁴) In C. potestà. ⁵) In B. vignadi.

stessero¹⁾ insieme, et il genero o la nuora si volesse partire dalli sopradetti, tanto, quanto porta seco²⁾ in casa, tanto traza³⁾, et le rendite di quell'anno si parta per cavo d'homo.

CAP. CXLV. DE POSSEDER IL LETTO VIDUAL.

Ordinemo, che ciascun homo o femina, che volesse posseder il letto dopa la morte di sua moglie o de suo marito, lo possa posseder, et lavorar ben le vigne, et conciar le case, et custodir tutte le altre cose, come se fossero sue proprie cose. Et se per un'anno non lavorasse ben le vigne d'ogni opera, o non coprisse le case, se fosse di bisogno, o se vendesse cosa mobile o stabile, che se li potesse provar, perda tutte quelle cose, che fosse⁴⁾ del letto della moglie, o la moglie del baron, et rendali a quelli, che apartien, essendo a pieno satisfato il testamento del morto o della morta; et fin che possede il letto, sia tenuto o tenuto de far un pranzo ogn'anno, ove giace il morto o la morta; et se l'obbito fosse cercato provevolmente, quello, che tien il letto, sia tenuto di pagarlo delle cose del morto o della morta, et non se possa scusare⁵⁾, che die posseder.

CAP. CXLVI. COME DEVE PARTIR IL PADRE CON LI FIGLIOLI.

Ordinemo, che se alcun huomo havesse figlioli legitimi, et volesse loro partir li suoi beni mobili o stabili, li possa partire; et se li figlioli non si contentassero, il padre lo possa far, et assegnar a ciaschedun la sua parte egualmente; et possa dar il padre più a un figliolo che all'altro una possession di valor di perperi 20, sia casa o casale. Et se il padre volesse tener la parte di tutti i figlioli in vita sua, ma non de partir, la possa tener; et la madre habbia questa potestà de tener li beni in vita sua, ma non de partir, et dopo la morte del padre et della madre⁶⁾ li fratelli possono partir li beni paterni⁷⁾; et tutto quello, che s'attraova, si deve partire per cavo d'homo.

CAP. CXLVII. DE MANDAR LI FIGLIOLI DE CASA.

Ordinemo, che ciaschedun padre o madre, che li fosse morto il marito, o al baron la moglie, et il figliolo non volesse star con il padre o con la madre, o non volesse star alli commandamenti del padre o della madre, habbia il padre o madre potestà de mandarli de fora de casa, et non dar cosa nissuna a lui ne del fatto ne del padre ne della madre, ma ogni cosa posseda e tenga il padre e la madre in vita sua.

CAP. CXLVIII. DE DESGRADAR FIGLIOLI.

Ordinemo, che ogni padre e madre possa desgradar li suoi figlioli dell'i suoi beni per queste cause. In prima⁸⁾ se il figliolo battesse il padre o la

¹⁾ In C. *fosseno*. ²⁾ In B. *portassero tantum*. ³⁾ In B. *tanto straza*; in C. *quanto traza*. ⁴⁾ In B. et C. *possede*. ⁵⁾ In B. et non si possa ziuicare quel. ⁶⁾ In C. o *della mulre*. ⁷⁾ In B. *li figlioli possano partir li beni paterni et materni, se in rita loro non fossero partiti*; in C. *li fratelli possano partir li beni paterni et materni, se in rita loro non fossero partiti*. ⁸⁾ In C. *La prima*.

madre. Se il padre o la madre cadessero in povertà, et il figlio, havendo il modo, non li volesse nutrir, o se il padre fosse in carcere o la madre, et il figliolo non lo volesse scomprar, havendo il modo; o se il figliolo deventasse heretico o scismatico¹⁾ della fede romana; o se alcuna figliola fosse publica puttana, et il padre et la madre li fossero morti, et havesse fratelli, questi la possano desgradar come il padre o la madre. Et se la puttana non havesse ne padre ne madre ne fratelli, ma havesse sorella, la qual fosse bona, quella bona possa desgradar de tutti li beni paterni e materni quella sorella²⁾ puttana, et tenir et haver tutta la parte della sorella puttana.

CAP. CXLIX. DE SECONDA MOGLIE.

Ordinemo, se ad alcun homo li fosse morta la prima moglie, et tolesse la seconda moglie, et con la prima non havesse herede, sia tenuto di render la dote della prima moglie, a cui appartien, avanti che prenda la seconda moglie; se facesse il contrario, non possa avanti tuor la seconda.

CAP. CL. DELLI FIGLIOLI DELLA PRIMA MOGLIE ET SECONDA.

Ordinemo, che se li figlioli della prima moglie non havessero tratto la dote della loro madre, essendo il padre vivo, et havesse tolto³⁾ altra moglie, et havesse figlioli con la seconda moglie, inprima li figlioli della prima moglie devono trar⁴⁾ la dote della sua madre dalli beni del padre in complimento, et il resto⁵⁾ si debbi pagar la dote alli figlioli della seconda moglie, quanto receive; tanto dicemo, se fossero tre over quattro moglie. Et se alcun delli figlioli della seconda o della terza moglie non trovassero beni del padre a pagarsi della dote della madre, sia il danno suo; et li figlioli della prima non siano tenuti a satisfar niente alli figlioli della seconda ne della terza; et se li figlioli di tutte le moglie fossero pagati della dote delle lor madri, l'avanzo delli beni del padre debbano dartir tutti li figlioli per cavo d'homo egualmente.

CAP. CLI. DE FIGLIOLI ADOTTIVI.

Ordinemo, che se alcun homo volesse far figlioli adottivi, havendo la sua sposa, e non havesse figlioli legittimi, de volontà de sua moglie possa far li figlioli adottivi li figlioli del fratello o l'istesso fratello; et se non havesse fratello o figlioli di fratello, faccia sorella o figlioli della sorella;⁶⁾ faccia chi a lui piacerà di più carnali. Et questi figlioli si debbano far avanti li giudici o avanti li guarenti et per carta di notaro; et così fatto, debbi haver tutti li loro beni come figliolo legittimo e naturale; et così possa far il baron, quando non havesse moglie; et la moglie, quando non havesse marito.

¹⁾ In C. *seismatico*. ²⁾ In C. *desunt verba: e materni quella sorella*. ³⁾ In C. *tuolto*.

⁴⁾ In C. *tuor*. ⁵⁾ In C. *et del resto*. ⁶⁾ In C. *hic recte additum: et se non havesse sorella o figlioli della sorella*.

Ordinemo, che li fratelli o sorelle o cognati, che tra loro havessero partiti li beni paterni et materni et guadagno per sacramento o con guarenti o con carta di notaro, quella parzogna sia ferma et rata; et se partissero di loro volontà senza sacramento e senza guarenti o carta di notaro, et se alcuno delli detti megliorasse la sua porzione de murar casa, piantar vigne, spredar²⁾ campo, o trar canali, o far fossadi o masiere, o facesse qualsivoglia altra cosa de miglioramenti, sia sua, et la parzogna sia ferma et rata, come se fosse carta di notaro. Et nissun nievo con suo avo, nevodo o cusino possa partir, se non che caduno posseda quello, che possedeva suo padre.

Ordinemo, che li venditori fatti per la corte e per il commun habbiano de possession de perperi 30 e de là in su danari 12 da quello³⁾, che riceve li danari; et la loro vendita, fatta con la forma del statuto, sia ferma et stabile perpetuamente senza alcun contrario; et quello, che deve recever il debito, non possa vender la possessione o la casa senza⁴⁾ li venditori del commun⁵⁾, et de perperi 30⁶⁾ in giù possano haver li venditori danari 6, et da perperi 5⁷⁾ in giù habbino niente.

Statuimo, che se alcuna persona havesse possessioni o olivi o altri arbori con altro in compagnia, et se alcuna delle parti volesse partir, sia tenuta di venir avanti li giudici, e dir, che vuol partir tal possessione, che ha in compagnia con tali huomini, li quali non si contentano de partir, et poi dimanda⁸⁾, che li sia dato, chi la partisca. Et li giudici siano tenuti mandar doi o tre huomeni de fede a partir detta possessione, secondo che habbia cadauno di essi, tratto di forno e molino.

Ordinemo, che se alcuna persona havesse a vender una possessione, sia tenuto de dir alli giudici o al cancellier a farli sonar la campana di s. Zuanne per il senecio et per il vataco tre domeniche, cridando: tal homo vende tal possession sua, chi la comprerà. Et essendo sonate tre domeniche la campana, il cancellier scriva una cedola, come fu sonata la campana, et la dia al notaro, et il patron della possession vada avanti il notaro; et se altramente fosse la vendita fatta, non tenga ne vaglia; et se alcuno vendesse casa, et havesse legname in essa, et non facesse mentione di legname, chè il comprador habbia il legname.

¹⁾ In C. *tra fratelli*. ²⁾ In C. *squadrar*. ³⁾ In B. *e della in su danari 12 de quello*; in C. *e della in so d. 12 da quello*. ⁴⁾ In B. et C. *se non*. ⁵⁾ In B. *deest del comun*. ⁶⁾ In C. *20*. ⁷⁾ In C. *6*. ⁸⁾ In C. *et però domanda*.

Ordinemo, che nissun fante, che non è di età di anni 14, non possa vender nissuna sua possessione, o femina di anni 12, et de anni 12 in suso, se non havesse di che viver, possa vender; se altramente fosse fatto, la vendita non tenga.

Ordinemo, che se alcun nostro cittadino comprasse nella piazza di s. Zuanne alcun cavallo, bò, somiere o altro animale avanti guarenti, et havendo comprato, alcun forestiere lo predesse per furto con detto animale, il cittadino sia tenuto di assegnar per nome la persona, che li ha venduto l'animale a quel forestier; et se non li sà il nome, diè affermar¹⁾ per sacramento, che non li sà il nome; et se il forestier volesse descomprar l'animal, provando, che sono suoi, dia al pádron tanto, quanto li costa, giurando con sacramento, quanto li costò.

Ordinemo, che se alcuna persona havesse alcuna cosa mobile in pegno, non la possa vender avanti il termine, et al termine da poi²⁾, ma dchbi andar avanti li giudici, et far avisato tre volte al debtor, che dovesse scomprar³⁾; li giudici debbano darli potestà de vender il pegno, estimandolo quanto vale per il vataco o per il sinicio; et se più si vendesse, l'avanzo se renda ad padron del pegno, et se manco se vendesse del debito, li giudici faccino in continente satisfar del debito. Et se quello, che tiene il pegno, lo fruasse⁴⁾, paghi tutto il mancamento del pegno, provandoli, che l'ha fruato⁵⁾; et se non volesse provar, giuri quello, che tien il pegno; et animal non se possa retener in pegno senza prova.

Ordinemo, che se alcuna persona havesse possessione in pegno o casa, che frutto rendesse, sia tenuto le rendite della possessione, che ha in pegno, tratte le spese, che li monti al numero del suo debito, provar per carta de notaro⁶⁾, che ha in pegno la possessione, et non altramente.

Ordinemo, che se alcuna persona havesse questione del numero de denari sopra pegno, quello, che tiene il pegno, possa giurar et esser creduto con sacramento, de quanto val il pegno, e non più.

¹⁾ In C. *et se non li sia il nome, di effermar.* ²⁾ In B. *ô dopoi;* in C. *o da poi.*

³⁾ In C. *hic adjungitur: la cosa; et se alla terza votla non la volesse scomprar.* ⁴⁾ In C. *furasce.* ⁵⁾ In C. *furato.* ⁶⁾ In B. *che il monte al numero del suo, debba provar per carta del notaro;* in C. *che li monti il numero del suo, debba provar per carta de nodaro.*

Ordinemo, che alcun homo non sia tenuto di pagar debito, che havesse fatto il figliolo o figliola o figlioli¹⁾ senza volontà del padre e della madre, ne il cugnado per il cugnado; ma quello, che facesse il debito, sia astretto per li giudici a risponder alla persona, che li prestasse, sopra li suoi beni; et quando li venisse la parte paternal o maternal, colui, che gli²⁾ havesse prestato, possa cercar da lui³⁾, quanto gl'imprestasse.

CAP. CLXII. DE PAGAR DEBITO PER PADRE ET PER MADRE.

Ordinemo, che se alcun padre o madre facesse debito, et non lo pagasse in vita sua, li figlioli lo debbia pagar, se havesse alcuna cosa delli beni paterni o materni; et se non havesse niente, non sia tenuto a pagar il debito.

CAP. CLXIII. LE CAVALLO O SOMIERO A NOLO.

Ordinemo, che se alcuna persona havesse tolto cavallo o somiero a nolo, non debbia passar oltre il termine del suo viaggio, che s'accorda, et non debbia poner sopra il cavallo o somiero più cargo, che s'accorda; chi facesse il contrario, paghi doppio nolo et per pena danari 12 al commun; et se il cavallo o somiero morisse, quello, che lo havesse tolto a nolo, li paghi. Et se si⁴⁾ fosse tolto da alcuno per forza, sia a rischio⁵⁾ del patron del cavallo o somiero; et se quello, che l'haveva⁶⁾ a nolo, l'havesse levato a suo rischio⁷⁾, lo paghi; et se li fosse robbato, et il padron o fante del padron fusse con esso⁸⁾, il danno sia del padron del cavallo o somiero; et se non fosse il padron o il suo fante, quello, che lo leva a nolo, sia tenuto a pagarla.

CAP. CLXIV. LE COMPRAR HERBE.

Ordinemo, che li giudici nel suo anno siano tenuti di comprar tutte l'herbe, dove non habbiano li vlastachi, per quel prezio, che furono comprate inanzi; se non li volessero comprar, cadauno delli giudici paghi per pena perperi 20 al commun; et se alcuno d'essi facesse il contrario, paghi per pena perperi 8 al commun.

CAP. CLXV. DE NON OBLIGARSI HOMO IN CARCERE.

Ordinemo, che nissuna persona possa far nissuna obbligazione⁹⁾ in carcere, o retenuta che fosse sotto guardia; et se facesse, non tenga ne vaglia.

CAP. CLXVI. DE TESTAMENTO.

Ordinemo, che nissun¹⁰⁾ homo d'anni 14 possa far testamento con lettere di notaro o con guarenti o scritto di mano con guarenti, et de manco de

¹⁾ In C. o figlioli desideratur. ²⁾ In C. le loco gli. ³⁾ In C. dal suo. ⁴⁾ In C. li loco si. ⁵⁾ In C. a suo risico. ⁶⁾ In C. che lo havesse. ⁷⁾ In B. et C. a suo risico. ⁸⁾ In C. con il patron o il fante del patron. ⁹⁾ In C. hic additum essendo. ¹⁰⁾ In B. et C. ciaschedun.

anni 14 non possa far; se facesse, non tenga ne vaglia quel testamento, ma vadi¹⁾ il fatto suo come di intestado, se morisse, a chi più apartiene; et se non havesse la femina marito, possa far testamento de anni 12.

CAP. CLXVII. DE NON IMPARAR A FAR TESTAMENTO.

Ordinemo, che nissun homo o femina possa ne habbia a imparar nissuna persona a far testamento; che²⁾ se trovasse per prova persona, che armaestrasse, perda tutto quello, che li fosse dato in quel testamento; et se non li fosse dato niente, paghi per pena perperi 8, la mità al commun et la mità alli accusadori.

CAP. CLXVIII. DE CREDENZA DE TESTAMENTO.

Ordinemo, che ogni testamento fatto per carta de notaro o con guarenti di sua mano³⁾, sia creduto fermo et rato, et il notaro sia tenuto de⁴⁾ scriver quel testamento, che li fosse presentado con guarenti per li commissarii del morto, esaminando li testimonii; et se il notaro non volesse scrivere, li giudici siano tenuti di sigillar quel testamento con sigillo del commun, et essendo sigillato, tenga sempre mai, et nissun contrario se possa impazzar altro a far, se non quello, che li sarà commesso nel testamento del testador; et le cose, che non sono scritte, vadeno, come dell'intestado⁵⁾, a chi succede. Et se fussero cercati debiti sopra il morto o morta, et li commissarii havessero commissione di quel debito, siano tenuti a responder; et se non fosse di che pagar, non siano tenuti li commissarii a responder a nissuna persona.

CAP. CLXIX. DE MOLTI TESTAMENTI.

Ordinemo, che ciascheduna persona, che havesse fatto molti testamenti in sua vita, et dopo morto apparissero tutti, quello, che si trovasse più ultimo fatto con forma, sia creduto et fermo, et li altri siano cassi et di niun valor.

CAP. CLXX. DE TESTAMENTO FATTO DE FORA.

Ordinemo, che se alcuna persona della nostra città facesse testamento de fora della nostra città avanti tre guarenti cittadini o forestieri, quel testamento si debbi portar⁶⁾ nella terra per spatio di tre mesi, se fosse nella provincia, et se fosse fora della provincia, per spatio de un'anno; et essendo condotto nella terra, si debbia presentar per spatio di giorni 8 alli giudici, et li giudici farlo scriver per mano di notaro o⁷⁾ con il sigillo del commun; et se nel termine non venisse o non fosse presentato alli giorni 8, dopo detto termine non tenga ne vaglia.

¹⁾ In C. *vedi* loco *vadi*. ²⁾ In C. *chi*. ³⁾ Hic in C. additum: *propria o con guarenti d'altra mano*. ⁴⁾ In C. *deest de*. ⁵⁾ In B. *come del intestador*. ⁶⁾ In C. *portarlo*. ⁷⁾ In C. *e loco o*.

Ordinemo, che ciascheduna persona, che andasse in religione, habbi potestà di far testamento dal primo giorno, che entra in religione over regola per tutto un'anno, et dopo che facesse professione non possa far testamento più de nissuna cosa sua stabile, et le cose sue vada come de intestado a chi appartenesse; et se non havesse fatto testamento avanti della sua professione o dell'anno, et se il testamento fosse in suo tempo che lo possa far, quel testamento non tenga ne vaglia¹).

CAP. CLXXII. DE POTER FAR TESTAMENTO CON FIGLIOLI, O NÒ.

Ordinemo, che cadauno huomo, che havesse figlioli o non havesse, habbia potestà de far testamento di tutti li suoi beni a pagar il stranio et mal tolto; et niun figliolo o figliola possa contradir al suo testamento ne nissuna persona.

CAP. CLXXIII. DELLA MOGLIE CHE POSSA FAR TESTAMENTO HAVENDO HEREDE.

Ordinemo, che ciascheduna moglie, che havesse herede, possa far testamento della quinta parte della sua dote, se non l'havesse data in dote a figliola, o se non dona alcuna cosa alli suoi figlioli mascoli; et di quello, che li resterà, possa far testamento per capo di ragion del quinto.

CAP. CLXXIV. DE TESTAMENTO DELLA MOGLIE SENZA HEREDE.

Ordinemo, che ciascheduna femina, che non havesse herede, possa far testamento della quarta parte della sua dote, et le tre parti ritornino al padre et alla madre; et se non havesse padre o madre, vadino alli fratelli et alli figlioli dellli fratelli²), et se figlioli de fratelli non havesse, vada alle sorelle et alli figlioli delle sorelle³); et se sorelle non fosse, vadi alli figlioli delle sorelle; et se homo di fora li desse alcuna cosa in dote, a quello torni o all' herede, et se debba partir per cavo d'homo egualmente; et se nissuno dellli sopradetti non fosse, habbia potestà di far testamento de tutti li suoi beni come maschio.

CAP. CLXXV. DE TESTAMENTO DE FIGLIOLI.

Ordinemo, che ciaschedun figliolo, che havesse padre o madre vivo, et volesse far testamento, possa far di quanto li concedesse il padre et la madre a distribuir al presente; et se dellli beni paterni o materni facesse testamento, non se possa metter in essecution, se non dopo la morte del padre o della madre.

¹) In C. *quel testamento tenga et vaglia*. In textu hic loci sic corrigendum: *et se non havesse fatto testamento avanti della sua professione o dell'anno, non tenga ne vaglia; et se il testamento fosse in suo tempo che lo possa far, tenga et vaglia.* ²) In C. *et se fratelli non haresse, vada alli figlioli dellli fratelli.* ³) Verba haec et alli figlioli delle sorelle superflua sunt.

CAP. CLXXVI. DE CERCAR DEBITI SOPRA INTESTADO.

Ordinemo, che se alcun homo o femina morisse intestado, et fossero cercadi debiti sopra il morto per prova, quella persona, che succede et tien li beni del morto, sia tenuto de pagar li debiti essendo provato.

CAP. CLXXVII. DE CHIERICO INTESTADO.

Ordinemo, che se alcun chierico morisse intestado, tutti li suoi beni vadino, a chi succede, come di laico, salvo se comprasse o guadagnasse alcuna cosa con il fatto della chiesa, quella cosa, che guadagna o compra, vada alla chiesa.

CAP. CLXXVIII. DE RIBALDO.

Ordinemo, che ciaschedun baratter, che barattasse li suoi beni malamente, li giudici siano tenuti per sacramento di trovar un parente del baratter, et instituirlo suo procurator per carta di nodaro, et farli podestà¹⁾ di tutti li suoi beni a lavorar et mantenir tutte le sue possessioni, e trar le spese delli detti beni, l'avanzo dar al signor²⁾ delle dette possessioni, cioè al baratter.

CAP. CLXXIX. DE TESTAMENTO CON TESTIMONII.

Il testamento fatto con testimonii nella nostra città, qual fosse presentado per li commissarii del detto testamento al nostro notaro per scriver in forma, il qual notaro riceva il detto testamento presente, et prendasi sacramento; et essendo essi certificati per testificatione delli detti testimonii in confirmatione del detto testamento, così esso testamento³⁾ il notaro seriva in presenza del giudice et auditor, nel quale il giudice et auditor debbano metter la lor mano per carta, secondo è ordinato.

CAP. CLXXX. DE TESTAMENTO FATTO FORA DELLA NOSTRA TERRA.

Ordinemo, che il⁴⁾ testamento con testimonii cittadini nostri o forestier fatto per il nostro cittadino de fora della nostra città, il qual testamento fatto nel distretto del nostro imperador habbia termine di presentar nella nostra città per spatio di mesi tre, et se di fora del destretto del nostro imperador fosse fatto, che per spatio d'un'anno sia presentado nella nostra città, cominciando il termine dal tempo, che fosse scritto il testamento, et essendo il detto⁵⁾ testamento udito nella nostra città alli detti termini, che per spatio di giorni otto si debba presentar il⁶⁾ testamento al nodaro con il giudice et auditor⁷⁾, et essendo essaminati li testimonii del detto testamento, delli quali testimonii udendo legittima testificatione in confirmatione del detto testamento, il qual testamento, essendo così esaminato, il nodaro scriva in presentia del giudice et auditor, secondo è ordinato; et se alli detti termini il detto testamento non fosse appresentato, non tenga ne vaglia.

¹⁾ In C. podestà deest. ²⁾ In C. patron loco signor. ³⁾ In C. così esaminato. ⁴⁾ In C. Ordinemo de. ⁵⁾ In C. il nostro. ⁶⁾ In C. il detto. ⁷⁾ In C. con li giudici et auditore.

Instituimo, che per schivar ogni fraude et malitia, che nissuna persona, che scrivesse ad alcun' altro il testamento, che il scrittore a se ne alcun altro in stranio testamento non possa scriver ne appropriar eccetto grossi 12. Et se più scrivesse o appropriasse, non tenga ne vaglia, salvo de grossi 12 in giù, come è detto, et non più.

CAP. CLXXXII. DE SCAMPAR FOCO DENTRO LI OLIVI.

Ordinemo, che se alcuna persona incedesse ronco, stabla o ara²⁾ de fora delle olive, et il foco li scampasse fora del suo ronco o stabla³⁾ o ara, et andasse dentro⁴⁾ le olive, et esso non cridassee, che fosse aiutato⁵⁾ a estinguere il foco, ma fugisse, et fosse alcun danno, paghi per pena denari 12, la mità al conte et la mità al padron del danno, et tutto il danno; et se esso potesse provar d'haver cridato, non sia tenuto pagar la pena, se non il danno al patron.

CAP. CLXXXIII. DE ANDAR A ESTINGUER FOCO.

Ordinemo, che se alcuna persona, che potesse andar a estinguere foco nella città, et potendo, non volesse andar, paghi per pena perperi uno, la mità al conte et la mità al commun; et se fosse foco de fora della città, et alcun chiamasse per agiuto a estinguere il foco, et se alcuno udisse et non andasse, paghi per pena denari 12, come è detto di sopra; et se ardesse alcuna herba del commun, ciaschedun sia tenuto a correr a estinguere il foco; chi non volesse andar, paghi la detta pena.

CAP. CLXXXIV. DI NON FURAR LA DOANA DI COMARDA.

Ordinemo, che se alcuna persona furasse qualche cosa in comarda, et artasse⁶⁾ alcun animale per non pagar la doana provevolmente, paghi per pena perperi 2, la mità al conte⁷⁾ e la mità al doanier.

CAP. CLXXXV. DE FURAR COSA DEL COMMUN.

Ordinemo, che ciascheduna persona, che furasse cosa del commun provevolmente, paghi per pena perperi 25 al commun et il danno, et mai habbia officio del commun.

CAP. CLXXXVI. DE TROVAR DOI VOLTE HOMO IN FURTO.

Ordinemo, che se alcuna persona fosse trovata doi volte in furto, sia creduto con sacramento, et il ladro sia tenudo sodisfarli di quanto giurasse.

¹⁾ In C. *su appropriar a si*. ²⁾ In C. *incendesse ronco, stabla d'ara*. ³⁾ In C. *et il fuoco li scampasse del suo ronchio o stabla*. In B. *stubula loco stabla*. ⁴⁾ In C. *dentro deest*. ⁵⁾ In C. *gitato*. ⁶⁾ In B. *artasse, forsan anientasse*. ⁷⁾ In C. *comun*.

CAP. CLXXXVII. DE FURAR UVA O ALTRI FRUTTI.

Ordinemo, che se alcuna persona se trovasse per prova, che robbi uva, biave¹) o alcun' altro frutto, paghi per pena denari 12, la mità al conte e la mità al padron, che domanda, e tutto il danno.

CAP. CLXXXVIII. DE FURTO DE SERVO O ANCILLA.

Ordinemo, che se alcun servo o ancilla furasse²) alcuna cosa in casa del suo signor o in alcun'altra parte, o li figlioli del servo o dell'ancilla provevolmente, et se alcun recevesse quel furto, paghi per pena denari 12 al commun, et il furto al signor del furto.

CAP. CLXXXIX. DE STRAPONER SERVO O ANCILLA.

Ordinemo, che se alcuna persona straponesse servo o ancilla o figlioli del servo o ancilla o chi³) li desse consiglio a scampar dal padron provevolmente, paghi per pena perperi 8, et il danno del servo o dell'ancilla⁴). Et se il servo o ancilla furasse⁵) qualche cosa in casa deli suoi signori, o scampasse, il signor li possa legar et incarcerar senza questione.

CAP. CLXXXX. DE FURTO DE SERVO O ANCILLA.

Ordinemo, che se alcun libero furasse alcuna cosa con servo⁶) di giorno provevolmente, il libero paghi il furto al padron, et per pena perperi 2; et se furasse⁷) di notte, paghi perperi 4; et quanti ladri fossero con il servo o ancilla, tante pene⁸) paghino, cioè cadaun la sua al commun.

CAP. CLXXXI. DE CHI FACESSE VENDETTA.

Ordinemo, che se alcun homo facesse vendetta o vurasda⁹), et havesse moglie, non si possa levar cosa nissuna della sua moglie per la vendetta. Et se la signoria volesse levar, il commun sia tenuto a deffenderla con ragione; et l'homo, che facesse la folia, paghi del suo fatto la vendetta, et se non havrà del suo fatto di che pagar, la signoria habbia potestà sopra la sua persona.

CAP. CLXXXII. DE INFEDELTÀ.

Ordinemo, che se alcuna persona si trovasse infedele della nostra città, tutti li suoi beni vadino in commun, et al traditor li sia tagliata la testa; et se fugisse di fori della terra, sia sempre mai bandito dalla nostra terra.

¹) In C. *uva bianca*. ²) In C. *fasesse*. ³) In C. *o figli de servo o de ancilla, o se*.

⁴) In C. *hic additum: la mità al comun et la mità al signor del danno, cioè del servo o dell'ancilla*. ⁵) In C. *fasesse*. ⁶) In C. *deest con servo*. ⁷) In C. *fasesse*. ⁸) In C. *tante pure*. ⁹) In B. *vuranda*, in C. *vuresda*.

CAP. CLXXXIII. DE FALSIFICAR IL SIGILLO DEL COMMUN.

Ordinemo, che se alcuna persona falsificasse il sigillo del commun per alcun homo o ingegno o malitia provevolmente paghi per pena perperi cento al commun, et mai habbia officio ne honor del commun.

CAP. CLXXXIV. DE PLOTO.

Ordinemo, che se alcuna persona incendesse ploto stranio o tagliasse o guastasse per prova, paghi per pena denari 12, la mità al conte e la mità al padron¹⁾ del danno.

CAP. CLXXXV. DE STAR FORESTIER NELLA CITTÀ.

Ordinemo, che se alcun homo forestier venisse a star o ad habitar nella nostra città et farsi cittadino, sia libero d'ogni angaria per il spatio d'un'anno; et se il padrone lo cercasse o schiavo o latino o qualche altra persona, il nostro commune sia tenuto deffenderlo, et nissun nostro cittadino lo debba giudicar se non li giudici, ne per suo homo apropiar. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi cinquanta, la mità al conte et la mità al commun.

CAP. CLXXXVI. DE NON CERCAR DEBITI PER FORESTIERO.

Ordinemo, che nissuno²⁾ nostro cittadino possa cercar debiti per alcun forestiero con carta o senza carta, se non il padron del debito stesso lo cercasse. Se alcun cittadino se metesse a far il contrario, paghi tutto il danno over il debito, et il debtor sia assolto et libero.

CAP. CLXXXVII. DE CACCIAR LA MOGLIE DI CASA.

Ordinemo, che nissun'homo possa descacciar la moglie di casa, havendola levata per carta³⁾ della dote, ma la tenga in casa, et con essa tenirà la sua dote con la ragione. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 8, la metà al conte e la mità al commun.

CAP. CLXXXVIII. DE NON ARDER IL MONTE.

Ordinemo, che se alcun'homo accendesse il monte⁴⁾ provevolmente, paghi per pena perperi 8, la mità al conte e la mità al commun, et tutto il danno; et se là metesse studiosamente il fuoco, paghi per pena perperi 50, la mità al conte et la mità al commun, et il danno.

CAP. CLXXXIX. DE TROVAR ANIMALI IN VIGNA.

Ordinemo, che se alcuna persona trovasse qualche⁵⁾ animale in vigna o in campo seminato o in horto piantato provevolmente, il padron dell'animal

¹⁾ In C. signor ²⁾ In C. che se alcun. ³⁾ In C. per causa. ⁴⁾ In C. che se alcun homo mandasse fuoco nel suo campo, et uscisse il fuoco, et andasse il monte. ⁵⁾ In C. deest qualche.

paghi denari 12, la mità al conte et la mità al padron della possession over del danno.

CAP. CC. DE BANCO.

Ordinemo, che se alcuna persona volesse far banco davanti la sua casa, paghi denari 12 al commun, et il banco sia, come ordinaranno li giudici, che non possa nuocere alla via pubblica; et se volesse far soffitato sopra il banco, lo faccia alto un passo e mezzo. Chi facesse il contrario, paghi per pena denari 12, la mità al conte e la mità al commun.

CAP. CCI. DE PADICOL¹⁾ ET ARCHIVOLTO.

Ordinemo, che se alcuno volesse far padacol o archivolto, lo facci²⁾ passa uno e mezzo de canna alto; chi facesse il contrario, paghi per pena denari 12, et gettilo, et se non lo volesse gettar, paghi perperi 8, la mità al conte et la mità al commun, et pur lo³⁾ debbia gettar.

CAP. CCII. DE TUOR IN CREDENZA.

Ordinemo, che se alcun nostro cittadino tolesse in credenza o in prestito, obbligandose, liberamente lo possa far sopra se et suoi beni, salvando le dote della sua moglie.

CAP. CCIII. DI PASCOLAR ANIMALI A PARTE.

Ordinemo, che se alcun homo desse peccore o vacche a pascolare, di tutto il frutto habbia il padrone due parte et il pastore la terza et il capitale sano; et se li morisse del capitale alcuno dell'i animali, dia la pelle et la carne al padron; et se il lupo lo magnasse, il pastor paghi l'animale; et se fosse robato di giorno, lo paghi il pastor; et se fosse robato di notte provevolmente, sia tenuto di avisar il padron, il quale debbi cercarlo, non essendo il pastor tenuto cercarlo. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 8, la mità alla corte con il padron, et la mità a quello della peccora. Et se alcun atto o accordo fosse fatto tra il padron della peccora o vacca et il pastor, sia secondo il danno⁴⁾ accordato.

CAP. CCIV. DE PORCI A PARTE.

Ordinemo, che se alcun desse porci a parte a pascolare, il pastor sia tenuto a pascolarli ben tre anni, et habbia d'ogni cosa la mità; et se il pastor perdesse alcuno o lo magnasse il lupo, lo paghi, e se morisse alcun⁵⁾.

CAP. CCV. DE TUTOR DE FANTI SENZA ETÀ.

Ordinemo, che se fossero fanti orfani de padre et madre senza età, li giudici siano trenuti a far un loro propinquo tutor o procurator, che possa per loro domandar et responder alla corte.

¹⁾ In A. *padicol* et *padacol*; in B. *padicul* et *padaco*; in C. *padicul* et *padacol*.

²⁾ In C. *fassi*. ³⁾ In C. *lo decst.* ⁴⁾ In C. *sia secondo hanno accordato*. ⁵⁾ In C. *e se se morisse alcuno*.

CAP. CCVI. DI NON DOMANDAR DOI D'UNA COSA.

Ordinemo, che se alcuna persona domandasse alcun' altra d' alcuna possessione o d'altra cosa, et venisse la questione, nissun altro possa mai domandar di quella cosa.

CAP. CCVII. DI PARLAR IN GIUDITIO.

Ordinemo, che nissuna persona possa parlar in giuditio o in favor o in danno d'alcuna delle parti, lasciando li loro avocati o le parti, ma cadauno deve tacere. Chi facesse il contrario, paghi per pena denari 12.

CAP. CCVIII. DI NON OBBLIGAR DOTE.¹⁾

Trovandosi alcun cittadino uxorato o moglie maritada, nissuno di essi habbia libertà tanto il marito quanto la moglie d'obbligar dote ne per carta di notaro ne per accordo ne per altro modo o ingegno in fin, che havesse figlioli di legittima età. Chi facesse il contrario, quel far non tenga ne vaglia.

CAP. CCIX. COME SI DEVONO TENER LE CHIAVI DEL STATUTO.

Instituimo, che le chiavi dell' arca di cancellaria si debbano tener in questo modo. Una delle chiavi tenghi uno delli giudici et l'altra il cancelliero; et li giudici con il cancelliero, finito il suo anno, siano tenuti presentar il statuto alli officiali novi senza alcuna fraude; et se si trovasse²⁾ alcuna fraude, che ingeniosamente fosse fatta per prova, li giudici et il cancelliero paghino perperi 50 ogni uno di essi al commun.

CAP. CCX. DI CELESTRINA.

Ordinemo, che nissun nostro cittadino possa ne habbia appropriar ad'alcun' homo de Celestrina, o receiver l'homo suo, ne tenir casa in Celestrina. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 50 al commun, et ciascheduno nostro cittadino lo possa di ciò adadimandar³⁾, salvo se il vescovo con il capitolo faccesse la gratia ad alcuna persona, o se essi volessero tener li homeni in la Celestrina.

CAP. CCXI. DE CORSO D'ACQUA.

Ordinemo, che dove anticamente correva fiume, fontana o rivo et ogni corso d'acqua, per quel medesimo loco debba sempre correr; chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 4, la mità al commun, et la mità a chi si lamentasse⁴⁾.

CAP. CCXII. DE ALCUNA PERSONA, CHE MORISSE AB INTESTADO.

Ordinemo, che se alcuna persona morisse senza testamento, tutti li suoi beni vadino alli figlioli; et se figlioli non havesse, vada al padre et

¹⁾ In C. *dote* desideratur. ²⁾ In C. *et se li trovasse*. ³⁾ In C. *addimandar*. ⁴⁾ In C. *lamenta*.

alla madre; et se padre o madre non havesse insieme, ma fosse uno di essi, vada le cose alli fratelli; et se fratelli non fosse, vada alli figlioli delli fratelli; et se figlioli delli fratelli non fossero, vada alle sorelle; et se sorelle non fossero, vada alli figlioli delle sorelle; et se figlioli delle sorelle non fossero¹⁾, vada a chi è più propinquo, le cose della parte del padre a quelli del padre et la parte della madre a quelli della madre fino²⁾ in quarto grado. Et se l'abintistado havesse alcuna³⁾ cosa del suo guadagno, vada al padre et alla madre; et se quelli non fossero, vada le cose della moglie al marito et quelle del marito alla moglie; et se questi non fossero, vada⁴⁾ le cose dell'intestado in commun.

CAP. CCXIII. DE PLACITO DELLA MOGLIE NON CONTENTA.

Ordinemo, che nissuna persona non si possa deffender de plaito, che la moglie non li fà⁵⁾ contenta, ma cadauno sia tenuto di far ragione; et come li fosse data la sentenza con il statuto, così sia fermo in perpetuo. Et contra il statuto cadauno possa dir, et far revocar.

CAP. CCXIV. DI DAR POSSESSIONI⁶⁾ A CHIESA.

Ordinemo, che se alcun nostro cittadino desse possessione a chiesa, quello, che dà detta possessione, sia tenuto pagar il datio alla signoria, come si faceva al tempo passato; ovvero il suo herede paghi in perpetuo per ditta possessione.

CAP. CCXV. DI NON CERCAR CON SIGNORIA.

Ordinemo, che nissun nostro cittadino non possa cercar ne usar con signoria o con provilia⁷⁾ un contro l'altro de niuna cosa salvo delle cose, che detrasse⁸⁾ alla signoria. Et se alcuno se intramettesse a domandar, che alcun danno, che havesse la parte contraria, sia tenuto de pagar quello, che domandasce, et paghi per pena perperi cento alla signoria et perperi 100 al commun.

CAP. CCXVI. DE DANNO DI VIGNA.

Ordinemo, che se alcuna persona havesse danno della sua vigna, che quello, che comincia avanti a vendemiar apresso la vigna, li paghi il danno e denari 12 per pena.

CAP. CCXVII. DE ARROBBATO⁹⁾ DE SIGNORIA.

Ordinemo, che se alcun nostro cittadino dell'imperador o alcun suo baron non per sua causa ma per causa del commun che fosse arrobbato

¹⁾ In C. desunt verba: *vada alli figlioli delle sorelle; et se figlioli delle sorelle non fossero.* ²⁾ In C. *fino* desideratur. ³⁾ In C. *una loco alcuna.* ⁴⁾ In C. *vadano.* ⁵⁾ In A. *fù loco fù ut in B. et C.* ⁶⁾ In C. *possession.* ⁷⁾ In C. *ponelia loco povelia sc. diploma.* ⁸⁾ In C. *detratte.* ⁹⁾ In B. *arrottado,* in C. *arrobaldo;* ita etiam in contextu capitis.

dal baron legittimamente, volemo, che il commun sia tenuto a deffender et pagarli ogni spesa andando a deliberarsi; et di pagar ogni danno, che havesse per causa del commun legittimamente.

CAP. CCXVIII. DE NON DAR ODOIA.

Ordinemo, che colui, che dasse de odoia¹⁾ ad alcun nostro cittadino, paghi detta odoia; et quello, che li vien dato, sia libero.

CAP. CCXIX. DE CITTADINI GUARENTARSE²⁾ UN CON L'ALTRO.

Ordinemo³⁾, che ciaschedun nostro cittadino si debbi guitar⁴⁾. Et se alcun nostro cittadino sentisse venir Sclavi⁵⁾ contro di noi, che ogn'uno debbi aiutar l'un l'altro; et se intravenisse alcun danno ad alcuno in questa causa, il commun sia tenuto di diffender et satisfar.

CAP. CCXX. DE CEDULA DE DATIO.

Ordinemo⁶⁾, che le cedule⁷⁾ di datii del commun, scritte di mano del cancellier, che siano credute come carta di notaro; et quello, che fosse schritto a pagar datio, et dicesse d'haverlo pagato, et non fosse pontado ne depenado⁸⁾ nè havesse altra prova d'haver pagato secondo il statuto, quello, che scrisse⁹⁾, sia creduto con sacramento.

CAP. CCXXI. DI NON MANDAR LETTERA CONTRO IL COMMUN.

Ordinemo, che qualunque nostro cittadino mandasse lettera da Cattaro o d'altre parti¹⁰⁾, o vero a bocca mandasse a dire contro il nostro commun o qualche cosa per danno del commun, e fosse trovato provevolmente, che tutto il suo vada in¹¹⁾ commun.

CAP. CCXXII. DI NON ALIENAR DOTE.

Ordinemo, che niuna moglie non possa alienar delle sue dote, non havendo herede, salvo del quarto; et se volesse vender per necessità, sia tenuta di venir con le parte per cercar la licenza dalli giudici.

CAP. CCXXIII. DE TROVAR ANIMALI IN CAMPO.

Ordinemo, che qualunque persona trovasse qualche animale in campo de grano o di biava, et il padron dell'animale fosse con l'animale, che quello, che trova l'animale presente il patrón sia tenuto di cacciarlo o tajar detto animal¹²⁾ trovandolo in grano o in biava; et se non fosse il padron dell'animal appresso l'animal, non lo scacci ne tagli, ma possi

¹⁾ In C. *che desse de odoja*. ²⁾ In B. *guarentasse*, in C. *guarenti*. ³⁾ In C. hic additum: *noi giudici di Budua con tutto il consiglio piccolo et grande*. ⁴⁾ In C. *guatar*. ⁵⁾ In C. *Slati*. ⁶⁾ In C. additum: *noi giudici sopradetti con il consiglio*. ⁷⁾ In C. *cedole*. ⁸⁾ In C. *et non fosse postado et deponendo*. ⁹⁾ In C. *ha scritto*. ¹⁰⁾ In C. *a Cattaro o in altre parti*. ¹¹⁾ In C. *al loco in*. ¹²⁾ In C. *o tajar d'animal*.

prender il padron¹), qual paghi il danno et di pena perperi 8, et nissuno si possa lamentar per niun modo contro quello, che cacciasse o tagliasse in pena di perperi otto.

CAP. CCXXIV. DE NON INCANEVAR SAL IN LA CITTÀ.

Ordinemo, che nissun nostro cittadino non sia uso²) di incanevar sal nella nostra città, sotto pena di perperi 50³), salvo che l'homo possa comprar per casa del sal da due mozza in giù.

CAP. CCXXV. DE NON VENDER CARNE SENZA PESO⁴).

Ordinemo, che la carne non si venda per nissun modo senza peso secondo sarà stata stimata tanto⁵) la lira cadauna carne sotto pena contenuta nello statuto.

CAP. CCXXVI. DE NON METTER VIN FORESTIER NELLA CITTÀ.

Ordinemo, che nissuna persona non metta vin forestier nella nostra città⁶), in fin che non se venda il vin della terra; et essendo venduto il vin terrier, et restando la terra in botte sei de vin, cadauno possa vender⁷) con licenza delli giudici, et che paghi la decima al commun. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 50 et perda il vino.

CAP. CCXXVII. DI NON SCALCAGINAR VERMEI D'OLIVI PER PORTAR IN ALTRA CITTÀ.

Ordinemo, che nissun nostro cittadino non possa trar ne scalcagnar a terra vermeni⁸) di olivi de fora della nostra città, ne di suoi ne di stranii, in pena di perperi 5¹). Et se si trovasse forestier a portar fora, et non palesasse, chi gli li ha dati, paghi per pena perperi dieci.

CAP. CCXXVIII. DELLI PEGNI DI LADRI.

Ordinemo, che la guardia habbia la metà de'tutti li pegni de ladri, quali⁹) prendessero de notte, tanto della parte del commun quanto d'ogni cosa, la mità delli pegni de furti.

CAP. CCXXIX. DI NON LAVORAR LA SANTA DOMENICA.

Ordinemo a riverenza di Dio, che nissuna persona non possa andar a lavorar nel giorno di domenica in pena di perperi otto.

CAP. CCXXX. DE NON COMPRAR VINO FORA DEL TERRITORIO.

Ordinemo, che qualunque persona comprasse vino di vendemie, sia tenuto darlo in scrittura al doanier, quanto vin ha comprato; et poi quel

¹) In C. lo possa prender il pastor. ²) In C. non sia uso. ³) In C. e chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 50. ⁴) In C. pesa. ⁵) In C. funto loco tanto.

⁶) In C. terra. ⁷) In C. metter. ⁸) In B. scaleaginar vermei; in C. item vermei.

⁹) In C. quelli.

vino, che comprasse, non volemo, che se possa vender nella terra, ma che si traza fora della terra oltre i confini. Et il termine da tenir il vino nella città sia fin pasqua; et a chi si attrovasse passato questo termine, che perda il vino, qual vada tutto in commun, et paghi per pena perperi 20, la mità al commun et la mità al conte; eccetto se ad alcuno mancasse per impir la botte, volemo, che possa accattar da curbuli 20¹⁾ in giù et non più.

CAP. CCXXXI. DI NON ESSER GIUDICI NE CAPITANI NE SPENDITORI AVANTI IL QUARTO ANNO.

Ordinemo, che cadauno, che fosse stato giudice, capitano et spenditor, non possa in detto officio esser più eletto, se non al quarto anno; et se avanti il quarto anno fosse eletto, non tenga ne vaglia; et essendo eletto alcuno dell'i officiali secondo il detto ordine, non se possa cambiar. Et se alcuno nostro cittadino parlasse per combiarlo, paghi di pena perperi 100 alla signoria.

CAP. CCXXXII. DE CITTADINO AROBBATO DE SIGNORIA.

Ordinemo, che se alcun nostro cittadino fosse arobbato in città de²⁾ signoria, il qual nostro cittadino non havesse alcuna causa, che il commun sia tenuto di pagarli.

CAP. CCXXXIII. DE CITTADINO VITADO PER LA CORTE.

Ordinemo, che qualunque nostro cittadino volesse andar in viaggio, il qual fosse vitado e citado per la corte ad instanza de alcun nostro cittadino, che volesse domandare, et lo detto citado evitando non volesse stare per³⁾ rispondere per se vel per suo procuratore vel avocato, che della detta citacion prima sia condanato de contumacia, se fosse la questione de più di perperi dieci, et se fosse de manco⁴⁾, che sia sentencia deffinitiva.

CAP. CCXXXIV. DE NON COMPRAR POSSESSION DE SIGNORIA.

Ordinemo, che nissun nostro cittadino non possa comprar de⁵⁾ signoria possessione ne stabile ne mobile de' nostri cittadini, salvo se la comprasse dalli venditori del commun. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 25, et perda li denari, et la ditta vendita non tenga ne vaglia; per nissun modo ne impegno⁶⁾ non possa nissun nostro cittadino entrar in possessione a⁷⁾ cosa mobile del nostro cittadino, ne receva per nome della signoria. Chi facesse il contrario, paghi la ditta pena, et perdi li denari, che desse, et la vendita non tenga ne vaglia, ne posseder possa, et il padron habbia la sua possessione libera et franca con il frutto recevuto dal nostro cittadino senza questione.

¹⁾ In C. *che possa anatar da corbali 20.* ²⁾ In C. *du.* ³⁾ In C. *a loco per.* ⁴⁾ In C. *meno loco manco.* ⁵⁾ In C. *da.* ⁶⁾ In C. *ingegno, recte.* ⁷⁾ In C. *o loco a.*

CAP. CCXXXV. DE NON ESSER CREDUTA CARTA SCRITTA DI MANO DEL DEBITORE.

Ordinemo, che nissuna carta scritta di mano del suo debitore con testimonii¹⁾ del debito non sia creduta solo di perperi dieci in giù de debitori²⁾ de grossi; et de più de³⁾ perperi dieci non sia creduta nissuna carta scritta di mano del debitore, solo carta di notaro; ne di possession non sia creduta nissuna carta scritta, solo carta di notaro, salvo testamento de man sua scritto con testimonii sia creduto.

CAP. CCXXXVI. DE NON RECEVER OFFICIO DE COMMUN.

Ordinemo, che se alcun nostro cittadino fosse elletto in officio del commun, et non volesse receiver l'officio per tre giorni secondo dice il statuto, che vada a star tre mesi fori della città alli confini, dove li fosse comandato a star; et se non volesse andar, paghi per pena perperi 50, e sia messo un'altro official in quel loco dell'officio, detragando de postor⁴⁾, che paghi per pena⁵⁾ perperi 8, se non volesse obedir ne receiver il suo officio.

CAP. CCXXXVII. DE NON TAGLIAR CARTA DI SIGNORIA.

Ordinemo, che nissun nostro cittadino non possa procurar con signoria di far tagliar carta, che havesse sopra se de debito⁶⁾, o de possession, che havesse a pagar alli nostri cittadini, delle qual cose dovemo noi giudicar. Chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 100, la mità al conte e la mità al commun, et paghi tutto il danno, che havesse il nostro cittadino per la detta causa.

CAP. CCXXXVIII. DI NON ACCETTAR CAPETANIA.

Ordinemo, che qualunque persona fosse trovata per capitano, et non volesse accettar la capitania, paghi per pena perperi 30⁷⁾; et qualunque Budvano fosse trovato per guaitar, et non volesse accettar detto officio, paghi la detta pena.

CAP. CCXXXIX. DI PAGAR DATIO DI POSSESSION COMPRATA.

Ordinemo, che qualunque homo, che comprasse possessione da alcuno, che colui, che vende la possessione, fosse debtor alcun datio ad alcuna persona o al commun, se non havesse di che pagar, sia tenuto colui, che vende la possession, pagar il datio, dovendo quello, che la possede, pagarlo, et poi cercar contro quello, che glie l'ha venduta⁸⁾.

CAP. CCXXXX. DE DESGRADAR PADRE I FIGLIOLI.

Ordinemo, che ciascun padre, che havesse figlioli maschi, habbia libertà di dar li suoi fatti a chi a lui piacesse.

¹⁾ In C. con suoi testimonii. ²⁾ In B. et C. de debito. ³⁾ In B. perde loco de.
⁴⁾ In C. postar. ⁵⁾ Hic aliqua desunt in B. ⁶⁾ In C. sopra si debito. ⁷⁾ In C. 50.
⁸⁾ In C. et poi ancor contra quello, che gli ha venduto.

Ordinemo, che nissun debba dar ad alcuno vin, mosto ne oglio a molino et de granilera sotto pena di perperi 8, la mità al commun et la mita al conte, eccettuando a poveri.

CAP. CCXXXXII. DEL DATIO DELL'INTRADA.

Ordinemo, che sia messo datio per cadauna intrada, che havesse ogni uno nostro cittadino, cioè di vino, oglio, grano, de ogni biava, et ancora per lino, fighi, peri, noce et per giorno di molino da farina et per bestiame, vacche, lanadi¹⁾, capre et altre pecore da pascolar et per forni di pan et molini di oglio et per nolo di casa. Et li giudici, che fossero in quel tempo, facendo altrimenti, paghino di pena perperi 100.

CAP. CCXXXXIII. DI APPELLACION DE SENTENZIA.

Ordinemo, che ogni nostro cittadino, al quale fosse data la sentenzia sopra esso de perperi 30 in suso, et lui si sentisse aggravato, che possi appellarsi a Cattaro per termine d'un anno; et se la sentenza venisse revocata, che all'altra parte fosse satisfatto il danno, et la spesa a colui, che si adimanda; et li giudici, che furono in quel tempo, paghino de pena perperi 25.

CAP. CCXXXXIV. DE POTER²⁾ DESCOMPRAR POSSESSION.

Ordinemo, che ogni nostro cittadino, che vendesse alcuna sua possessione, et il suo propinquo la volesse descomprar; et se fosse fora del stato del nostro signor³⁾, volemo, che habbia termine un'anno. Et se si trovasse, che esso la discomprasse per altri et non per se, et che questo si potesse provare per doi o tre guarenti di bona fede, paghi per pena perperi 100 al signor⁴⁾. Et se alcun volesse far carta di donacione studiosamente, che l'notaro⁵⁾ sia tenuto a dar sacramento ad una parte et all'altra, se lui dona o vende ditta possessione; et per quanto giurassero tutte due le parti, di tanto il nodaro col giudice et auditor⁶⁾ debbi far la carta et non di più.

Item ordinemo, che quel parente. qual volesse descomprar alcuna possession a⁷⁾ propinquo secondo di⁸⁾ sopra è scritto, volemo, che el comprador per ditto parente paghi vinti per cento.

Item ordinemo, che nissun forestier, il qual non fosse nostro habitante et nativo della nostra terra, che non possa descomprar possession nissuna dell'i suoi propinqui, ma solo possano descomprar li nostri cittadini habitanti et nativi con il modo dell'i sopradetti capitoli antichi, et di dar vinti per cento.

¹⁾ In C. lunadi. ²⁾ In C. deest poter. ³⁾ In C. signor desideratur. ⁴⁾ In C. paghi di pena perperi 100. ⁵⁾ In C. che il detto notaro. ⁶⁾ In C. ii nodaro con giudici et auditori. ⁷⁾ In B. per loco a. ⁸⁾ In C. secondo ho.

Ordinemo, che ciascheduna persona, che portasse vin forestier della marina nella terra per vender, paghi un grosso per corbulo¹⁾ di doana, et sia tenuto far saper alli giudici, quando lo metterà in la terra; et chi facesse il contrario, paghi de pena perperi 8, et perda il vino. Ancora se alcuna persona vendesse vin alla marina over al nostro distretto a spina, paghi ducato uno per corbuli 20. Et questa doana²⁾ volemo che vada in lavorier et in le spese della terra. Ancora volemo, se alcun nostro cittadino comprasse vin forestier alla marina, che lo facci misurar con la nostra misura; et chi facesse il contrario, paghi per pena lire quindici³⁾, et perda il vino.

CAP. CCXXXXVI. DE DOANA DI MERCANTIA DE S. ZUANNE.

Acciò⁴⁾ non sia defraudata la doana della mercantia, volemo, che da mo inanzi ciascheduna persona, che portasse alcuna mercantia, non debbi sballar⁵⁾ ne vender alcuna cosa, fin che non mostri la sua mercantia al doanier o doanieri; et se facesse alcun contrario, che paghi la doana et de pena perperi 8, et il doanier o doanieri siano creduti. Ancora volemo, che se alcuno violasse⁶⁾ la doana, et il doanier o doanieri li potesse dimostrare, siano creduti; et quello, che invola⁷⁾ o defrauda, paghi per pena perperi 8 al ditto doanier o doanieri. Ancora volemo, che, portando mercantia, ciascheduno per spacio di doi mesi debbi pagar la doana; et se non la pagasse, paghi il doppio, et li giudici siano tenuti constrenzerlo. Ancora volemo, che ne giudici ne nissun cittadin non debbia ne possa tuor o tenir alcuna cosa della ditta doana senza licentia de procuratori di s. Zuanne; quello, che tenirà o torrà, sia sopra di lui l'ira di Dio et di s. Zuanne. Ancora volemo, che ciaschun doanier o procurator di s. Zuanne si tenuto ogn'anno render conto dell'intrada et spesa della chiesa di s. Zuanne.

CAP. CCXXXXVII. DE SUNAR⁸⁾ PER COPRIR LA CHIESA DI S. ZUANNE.

Statuimo, che nissun giudice ne nissun altro osa ne presuma più tuor danari della sopraditta doana per spesa nissuna del commun, salvo che la ditta doana si raccoglia a uno⁹⁾ per il lavorier della coperta di s. Zuanne; et cadaun, che contrafasesse di questo¹⁰⁾, cada in pena de perperi 50, tanto quello, che volesse tior, quanto quello, che darà per altro salvo per il lavorier di ditta chiesa.

CAP. CCXXXXVIII. DE NON COMPRAR VILLAN POSSESSION.

Volemo, che niun' homo della villa¹¹⁾ non possa comprar possession nel destretto di Budua; et il notaro, che facesse carta, paghi tutto quello,

¹⁾ In C. corbalo. ²⁾ In C. Et a questa doana. ³⁾ In C. perperi 5. ⁴⁾ C. incipit hoc modo: *Noi cittadini antedetti con consiglio. Acciò etc.* ⁵⁾ In C. stallar. ⁶⁾ In C. volesse. ⁷⁾ In C. inviola. ⁸⁾ In C. spesa. ⁹⁾ In C. anno ¹⁰⁾ In C. a questa. ¹¹⁾ In C. delle ville.

che vale la possessione, al commun, et la carta non vaglia ne tenga tando de vendita quanto de donation. Et per il simile nissun forestier, che non fosse nativo ovver nostro cittadino, non possa comprar al sopraditto modo per modo ne ingegno; et se comprasse, non tenga ne vaglia; et se facesse in contrario, che vada in commun.

CAP. COXXXXIX. CHE LI FORESTIERI NON PASCOLINO LE HERBE NELLI NOSTRI CONFINI.

Ordinemo¹⁾, che nissun forestier, eccetto quelli de Sussane²⁾ da quella banda de Sambro con dar l'antica usanza alli casneci³⁾, non possa pascolar herbe nelli nostri confini e terreni; ne giudici ne casneci non possano far gratia; et chi trovasse, che pascolasse, perda il bestiame, et paghi di pena perperi 50 al signor. Et li giudici o casnezi, che facessero gratia, paghino di pena perperi 100⁴⁾ al signor.

CAP. CCL. DI NON DAR A LAVORAR ALLI HOMENI DELLE VILLE CAMPO O TERRA.

Ordinemo⁵⁾, che nissun nostro cittadino non ardisca dar a lavorar nissun campo o terra alli homeni delle ville, li quali habbitano fora del nostro destretto al lato di Prapratina sopra la via et sotto la via⁶⁾, sotto pena di perder quel suo terren, qual sia del commun; et li procuratori del commun lo possano vender al pubblico incanto. Et paghi detto cittadino, che haverà dato alli sopradetti a lavorar, perperi 50, la mità al signore e la mità al muro del commun. Et quel nostro cittadino, che desse contrario a questo capitolo, paghi la ditta pena. Et se alcun delle ditte ville pascolasse le ditte herbe⁷⁾, volemo, che paghi de pena al signor perperi 50.

CAP. CCLI. COME SI DEVE SCODER LA DOANA⁸⁾ DEL COMMUN.

1426. INDICIONE QUARTA, ADÌ 25. APRIL.

Instituimo per informatione di cadauna persona o mercante, che venisse a Budva con mercantie, cioè con panno, fustagno⁹⁾, paghi per pezza grossi doi, et per ogni schiavina grossi doi, et per tutte le altre cose et mercantie, che portasse per vender a Budva, paghi tre per cento. Et cadasun mercante, che venisse a Budua con le sopradette cose, non ardisca de sbalar¹⁰⁾ ne vender cosa nissuna fin che non mostra al doanier o doanieri del commun; et se contrafasesse in non mostrar, et vendesse et sballasse¹¹⁾, cada in pena per ogni pezza di panno di ducato uno et per ogni pezza di fustagno denari 12 et per ogni schiavina denari 12, et per le altre cose et mercantie

¹⁾ C. incipit hoc modo: *Noi giudici di Budva antedetti con tutto il nostro consiglio grande e piccolo redotti per il buon stato di questa nostra città ordinemo etc.* ²⁾ In B. Sozzana; in C. Susana. ³⁾ In C. con dar cattiva usanza alli casnizi. ⁴⁾ In C. 50.

⁵⁾ C. incipit hoc modo: *Noi antedetti giudici di Budva insieme con tutto il nostro consiglio della nostra città grande e piccolo ridotto insieme volemo et ordinemo etc.* ⁶⁾ In C. di Papratina sopra Savia et sotto Savia ⁷⁾ In C. *Et se alcuna delle dette ville pascolassero le dette herbe.* ⁸⁾ In C. le doane. ⁹⁾ In C. hic adjungitur: *et schiavina.* ¹⁰⁾ In C. stallar. ¹¹⁾ In C. stalasse.

cada in pena di vinti per cento, et paghi la doana, come è detto di sopra, la qual pena sia del doanier o doanieri. Et la sopraditta doana la mità sia alla fabrica della chiesa di s. Zuanne nostro protettor et l'altra mità al nostro commun. Et ancora ogni contrabando, che si trovasse, che tutto sia delli doanieri del commun; et ogni mercadante, che passasse per il distretto nostro, che paghi la ditta doana.

CAP. CCLII. CHE NISSUN¹⁾ CITTADINO NATIVO POSSA LASSAR A PARENTI SCHIAVI²⁾.

Ordinemo, che nissun nostro cittadino, il quale per padre fosse cittadino et per madre Schiavo o Albanese, che lui non possa dar ne alienar ne in vita ne in morte per nissun modo ne ingegno delli beni paterni alli parenti materni cioè alli Schiavi et Albanesi, salvo alli parenti nostri cittadini in sino al quarto grado. Et se altramente facesse, non tenga ne vaglia.

CAP. CCLIII. DI NON LASSAR NISSUNA³⁾ POSSESSION ANGARIZADA PER ELEMOSINA.

Se alcuno nostro cittadino lasciasse alcuna sua possessione angariada a chiesa o ad alcun'altra persona in elemosina, che quella possessione non se possa ne vender ne donar ne alienar per nissun modo ne ingegno salvo de⁴⁾ quell' angaria, che fosse lasciata la possessione, et nissun non la possa posseder salvo con la ditta angaria. Et colui, che deve ricever la ditta angaria, che sia tenuto a constrenzerlo ogni anno; et se non la cercasse, che non sia creto⁵⁾, salvo d'un' anno, come dell'affito di casa.

CAP. CCLIV. CHE NISSUN CITTADINO SIA VESCOVO.

Ordinemo, che per nissun tempo nissun nostro cittadino, o sarà dentro la città o fuora, non se possa intrometter a procurar d' esser vescovo per elletion del capitolo della nostra città, ne con signoria temporale, ne per gratia papale per alcun modo o ingegno; e se alcuno si trovasse, et andarà contra il presente comandamento, volemo, che paghi de pena al nostro signor ducati 500⁶⁾ d'oro; et se per caso il signore gli donasse tal pena, o non la volesse cercare, volemo, che la paghi al nostro commun. Et colui, che gli dasse aiuto o favore publicamente, che si⁷⁾ potesse provar con legittima prova, paghi ancora lui detta pena al modo sopraditto.

CAP. CCLV. DE DOTE FRANCHE.

Ordinemo, che le dote de nostri cittadini siano libere et franche, et che nissuna donna delle sue dote non sia tenuta a pagar nissun debito fatto per suo marito per nissun modo ne ingegno, ma in tutto dette dote siano libere et franche, et il marito non possa obligar la dote di sua moglie se

¹⁾ In C. *nisun nostro*. ²⁾ In C. *adjungitur*: 1428. 25. *aprilis*. V. cap. 276. ³⁾ In C. *alcuna*. ⁴⁾ In C. *con loco de*. ⁵⁾ In C. *et se non lo cercasse, che sia cretto*. ⁶⁾ In C. 50. ⁷⁾ In C. *li*.

non per necessità di viver, nel qual caso possa obligar et vender, si come è disposto per li nostri statuti. Et se altremete fosse fatto, non tenga ne vaglia.

CAP. CCLVI. COME LI PRETTI DEBBANO RESPONDERE IN PRESENZA DELLI GIUDICI.

Volemo¹⁾, che da mo inanzi ciascun prette, che sarà dimandato per il bedello et vataco della nostra corte, debbia comparer a responder in presenza dellli nostri giudici et della nostra corte secondo li mondani in fatti mobili et stabili, risservando²⁾ di maleficio et delle ragioni della chiesa.

CAP. CCLVII. DEL TERMINE D'APPELLARSI.

Ordinemo³⁾, che ciascheduno nostro cittadino, il quale havesse⁴⁾ questione avanti li nostri giudici, havendo data la sua sententia contro alcuno nostro cittadino, et lui si sentisse agravato, habbia termine quindici giorni appellarla a Cattaro, si come dice il statuto, et habbia termine un'anno a prosseguirla; et se per tutto l'anno non la proseguisse, che⁵⁾ venisse revocata per il regimento di Cattaro, essa sententia dopo l'anno sia ferma et rata, secondo sarà data per li nostri giudici; ressalvando⁶⁾ ogni giusto impedimento de mortalità et de guerra.

CAP. CCLVIII. DE SENTENZA FATTA PER LI GIUDICI DE PERPERI DIECI IN GIÙ DI PRIMA INSTANZA.

Ordinemo⁷⁾, che li nostri giudici habbano libero a digiudicar senza scritto di cancellaria a cadauna persona, la qual venisse davanti loro⁸⁾ per domandar alcun'altra persona in fina perperi dieci in giù; e quello, che domanda, sia tenuto a produr due o tre guarenti legitimi, secondo dice il statuto; et secondo che affermaranno li guarenti per scritto di cancellaria, li giudici debbano giudicar senza plaito, secondo è detto di sopra, et debbano far scriver per il nostro cancellier la sentenzia, e prononciarla avanti le parti; et da perperi dieci in sù non habbiano libertà li giudici giudicar, ressalvando⁹⁾ sì, come ordinano li nostri statuti. Et possano giudicar per il sopradetto precio alla prima citatione senza nissun giudicio; et se il citato fosse rebelle, et non comparesse, sia alla prima citatione condannato del detto precio, pur che¹⁰⁾ quello, che domanda, sia tenuto afermar per sacramento senza carta di notaro.

¹⁾ C. incipit hoc modo : *Noi antedetti giudici di Budva ridotti con il nostro consiglio grande e picolo per buon stato e governo della nostra città volemo etc.* ²⁾ In C. salvando.

³⁾ C. incipit hoc modo : *Ordinemo noi giudici sopradetti insieme con il nostro consiglio grande e picolo ridotto insieme per buon stato della città etc.* ⁴⁾ In C. facesse. ⁵⁾ In C. et loco che. ⁶⁾ In C. ressalvando. ⁷⁾ C. incipit hoc modo : *Noi sopradetti giudici di Budva insieme con il nostro consiglio grande e piccolo ridotto a suon di campana per buon stato e governo di questa nostra città ordinemo etc.* ⁸⁾ In C. loro d'avanti.

⁹⁾ In C. ressalvendo. ¹⁰⁾ In C. perchè.

Volemo¹⁾, che se alcun baron havesse moglie legittima, et se per caso il marito andasse fuora del destretto di Budua per star un'anno o due o più, et la moglie fosse povera, che non havesse con che nutrirsi delle entrade ne a se²⁾ ne a suoi figlioli, che ella sia tenuta a domandar licenza alli giudici, et con detta licenza possa vender tanto delle sue dote, quanto se possa nutrir convenevolmente in fino le entrade et non più; et li giudici siano tenuti sopra la loro conscientia esaminar ben, se essa havesse di che viver, che non venda, et se essa non havesse, che possa vendere. Et se altramente fosse fatto, la detta vendita non tenga ne vaglia.

Che il nostro notaro non possa scriver nissuna carta senza giudice et auditor, ma debba scrivere in presentia loro, et essi debbano sottoscriversi in ogni carta scritta dal notaro in presenza d'ambe le parti et di essi giudice et auditor; le qual carte così scritte siano ferme et valide, et non si possano romper per³⁾ nissun testimonio; et tutte le carte, che fossero fatte contro la detta forma, siano di niun valor.

Ordinemo⁴⁾, che qualunque nostro cittadino desse vigna cratosia a lavorar a mezzo, che colui, che la torrà, sia tenuto per mezzo⁵⁾ il mese di marzo d'ararla et scavrarla, et per mezzo il mese di maggio sia tenuto zapparla in fra le vide et scanpanar⁶⁾, et arar et di ligar sia tenuto per tutto maggio. Et ancora volemo, che sia tenuto d'arar la terza fiata in fina s. Vito, et trar la terra l'ultimo termine fino s. Pietro. Et ancora volemo, se alcun homo levasse vigna, che in epogresso⁷⁾, a lavorar a mezzo, che quello, che la lavora, sia tenuto di zapparla per tutto il marzo la prima fiada, et la seconda fiada per tutto maggio, et dell'i pomi, fighi e peri che sia tenuto di dar al padron della vigna la mità. Et se alcuno necessario fosse in mestier della vigna, sia tenuto farli in sason⁸⁾, colli palli⁹⁾ sia tenuto meterli secondo s'accorderanno¹⁰⁾ fra loro. Et chi facesse il contrario, paghi di pena perperi 4, et perda il vino, et ogni lavorier sia tenuto di ben¹¹⁾ lavorarlo in sua sason, secondo è scritto di sopra, detragando se facesse ritasine over fossado over roncaneco¹²⁾, come tra loro s'accorderanno.

¹⁾ C. Incipit hoc modo: *Noi sopravletti giudici con tutto il consiglio volemo etc.*

²⁾ In C. ne sì. ³⁾ In C. deest per. ⁴⁾ C incipit hoc modo: *Noi antedetti giudici di Budva insieme con il nostro consiglio grande e piccolo ridotto per buon stato della nostra città ordinemo etc.* ⁵⁾ In C. per tutto. ⁶⁾ In C. spanpanar. ⁷⁾ In B. levasse la vigna de mehogrelo; in C. levesa vigna de mezzo prezzo. ⁸⁾ In C. seson. ⁹⁾ In B. et C. et li loco colli. ¹⁰⁾ In C. secondo l'accordenuto. ¹¹⁾ In C. deest ben. ¹²⁾ In B. detragando se fosse ritassine over fossado over roncaroco; in C. detragando se facesse ritasine over fossado over non cavasse.

Ordinemo¹), che se alcun nostro cittadino desse vigna a lavorar a mezzo ad alcun'huomo, che sia fermo et rato quell'accordo, che tra loro faranno; et quello, che dà la vigna²), per tanti anni non possa³) levarla da quello, che la receiverà, se non passato esso termine. Et parimente quello, che la lavora, non possa lassarla, se non finito il termine. Et chi facesse il contrario, paghi per pena perperi 8, eccetto se ad alcuna di esse parti succedesse morte, che in ciò non siano tenuti.

CAP. CCLXIII. DI COSA TRATTATA IN CONSIGLIO.

Ordinemo⁴), che cosa, qual fosse trattada in consiglio contra alcun nostro cittadino de debito o de qualunque altra cosa, che sia ferma et rata in perpetuo. Et se alcun giudice o consiglier volesse dapoi revocar questo ordinamento, paghi per pena perperi 50 alla signoria.

CAP. CCLXIV. DE ADIMANDAR FORESTIER O CITTADINO

Statuimo⁵), che se alcun forestier dimandasse alcun nostro cittadino avanti la signoria, per il qual cittadino fosse posta porotta⁶) di nostri cittadini, li quali nostri cittadini siano tenuti di giurar per il nostro cittadino in tal modo, che il nostro cittadino sia libero della questione, che fosse dimandato per il forestier. Et se alcun nostro cittadino non volesse giurar per il nostro cittadino⁷) per deliberarlo, che sia tenuto pagarli tutto il danno et le spese, che havesse fatto il nostro cittadino per causa del forestier, eccetto però se fosse di mala fama, per il qual non sia tenuto di giurar più; et nissun nostro cittadino o habitator della nostra città non possa metter avocato nissun forestier a dimandar più inanti la signoria; chi facesse il contrario, paghi la sopraditta pena al nostro cittadino dannificato.

CAP. CCLXV CHE NISSUN PRETE POSSA DOTAR LI SUOI BASTARDI.

1431. 25. APRILE⁸).

Ordinemo, che ciascun prete, che havesse padre o madre o fratelli o parenti o propinqui secondo dice il statuto non habbia alcuna potestà a far novità di nessuno degli fatti suoi de trametter li fatti suoi per lassar alli suoi bastardi⁹) per nissun modo o ingegno ne in vita ne in morte¹⁰); et se altrimenti facesse per qualche modo o ingegno, tutto quello, che

¹) C incipit hoc modo : *Noi sopradetti giudici con il consiglio ordinemo etc.* ²) In C. dalla loco dà la. ³) In C. non si possa. ⁴) C. incipit hoc modo : *Noi antedetti giudici di Budva con tutto il nostro consiglio grande e piccolo ridotto insieme per buon stato della nostra città ordinemo etc.* ⁵) C. incipit hoc modo : *Noi antedetti giudici di Budva insieme con il nostro consiglio grande e piccolo ridotto per buon stato della nostra città statuimo etc.* ⁶) In C. fosse prova pronta. ⁷) In C. desunt verba : *non volesse giurar per il nostro cittadino.* ⁸) Datum deest in C. ⁹) In C. per donar li suoi bastardi. ¹⁰) In C. additum : *ne alle lor putane ne lasciarli mobili ne stabili.*

farà, sia di nissun valore, ma tutti li suoi fatti vadino alli più propinqui secondo dice il statuto; resalvando¹⁾, che lui possa testar li suoi fatti alle chiese et alli propinqui, e chi²⁾ li piaccia vender et alienar. Resalvando³⁾, come è detto di sopra, non potendo dar alli suoi bastardi ne⁴⁾ alle loro puttane ne lassarli mobili ne stabili. Et se alcuno si tramettesse per revocar questo capitolo, paghi di pena al signor perperi 300.

CAP. CCLXVI. CHE LA MOGLIE, HAVENDO HEREDE, POSSA TESTAR.

Ordinemo⁵⁾, che ciascheduna moglie, havendo figlioli o figliole ovvero heredi, possa far testamento così del quinto della sua dote come d'ogni altri beni, che ella havesse o a quella appartenesse o per cadaun modo conquistasse.

CAP. CCLXVII. DI NON METTER DEBITOR IN COSA MOBILE.

Statuimo, che se alcun nostro cittadino fosse dimandato d'alcun debito, li giudici siano tenuti di far ragione; et essendo il cittadino sententiato per sentenzia diffinitiva, li giudici non possano metter il creditore in cosa mobile, eccetto quando non havesse stabile. Li giudici siano tenuti di chimar li venditori et quello, che deve dar, il qual sia tenuto di assegnar alli detti venditori tante delle sue possessioni, quanto fosse stimato dalli stimadori per ditto debito.

CAP. CCLXVIII. SE ALCUNO FOSSE SENTENTIATO DI ALCUN DEBITO.

Volemo⁶⁾, che se alcuna persona sarà sententiata d'alcun debito, che li giudici siano tenuti comandar a quello, il quale sarà sententiato, che paghi il suo debito, o veramente che in termine di giorno otto, essendoli comandato per li giudici, che il sententiato sia tenuto a raccomandar nelle mani delli venditori et stimadori del commun a vender⁷⁾ et stimar con la forma del statuto tante sue possessioni, quanto se possa⁸⁾ pagar il debito. Et se per caso il detto sententiato non vorrà pagar ne presentar al ditto modo delle sue possessioni, che li giudici habbiano libertà a raccomandar nelle mani delli stimadori del commun tante possessioni di quello, che è sententiato, quanto li potrà pagar il ditto debito; li quali venditori et stimadori, essendo lor presentato al ditto modo, siano tenuti a far il loro officio con la forma del statuto in termine di mesi doi realmente⁹⁾. Et se per caso non lo volessero fare, siano tenuti pagar alla parte offesa tutto il danno, che per loro causa havrà. Similmente li giudici, se non voranno attender a far il loro officio nel preditto termine, caschino nella medesima pena, et oltre di questo cadauno di loro tanto giudici

¹⁾ In C. ressernando. ²⁾ In C. et che. ³⁾ Sic etiam in C. ⁴⁾ In C. et loco ne.

⁵⁾ C. incipit hoc modo: *Noi antedetti giudici di Budva con tutto il nostro consiglio grande e piccolo ridotto per buon stato della città ordinemo etc.* ⁶⁾ C. incipit hoc modo: *Noi antedetti giudici di Budva con tutto il nostro consiglio grande e piccolo ridotto insieme a suon di campana per il buon stato e governo della nostra città volemo etc.* ⁷⁾ In C. avendo loco vender. ⁸⁾ In C. potrà. ⁹⁾ In C. lealmente.

quanto stimadori paghino di pena perperi otto, la mità al signor et l'altra mità alla parte offesa; et colui, che deve pagar, sia tenuto a pagar il debito a quello, che lo die receiver. Et ancora volemo, che tutti quelli, che devono pagar le spese della corte, essendo sententiati, che immediate, non essendo appellata la sentenza, siano tenuti a pagar le spese della corte alla parte, che vencerà la sentenza. Et se il sententiato in termene di giorni 3 non vorrà pagar le preditte spese della corte, paghi de pena oltre le spese perperi 8, la mità al signor et l'altra mità alla parte offesa.

CAP. CCLXIX. DI NON VENDER IL VINO PIÙ DI SOLDI 4 LA CANATTA.

1440. 28. NOVEMBRE.

Instituimo, che per nissun modo ne ingegno nissuno non sia ardito vender vino più di soldi 4 la canatta sotto pena di perperi 50 applicati al signor, et perder quel vin, che meterà a man per vender contro il presente ordine.

CAP. CCLXX. DE PARTE PRESA.

1440. 30.¹⁾ DECEMBRE.

Determinemo, che ogni parte presa per tutto il consiglio sia scritta in cancellaria, la qual sia ferma et rata come il statuto.

CAP. CCLXXI. DI NON VENDER POSSESSION STRANIA.

Ordinemo, che nissuna persona per nessun modo non possa vender alcuna possession ne donar ne impegnar ne cambiar²⁾ ne in elemosina lassar ne alienar per nissun modo, fin che il detto venditor, che volesse vender o alienar la ditta possession, non mostrasse carta di notaro, come ella sia sua propria; o veramente, se carta di notaro non havesse, et potesse testificar et mostrar con legittimi testimonii, che li suoi antecessori et lui l'habbia posseduta anni 40 pacificamente, che quella possession la possa vender et alienar, et il compratore li habbia ferma et rata; et se il nostro nodaro havesse³⁾ alcuna carta de vendita o alienatione contro il presente ordine, debba pagar per pena tanto, quanto sarà la vendita ovvero il valor della possession venduta; et parimente quel comprador, che la comprasse contra il detto ordine, perda la ditta possession, et rifacci ogni danno, che trovasse⁴⁾ haver quella persona, della qual fosse o potesse aspettar essa possession, reservando sempre le ragioni alli propinqui di descomprar et recuperar, secondo dicono li nostri statuti.

CAP. CCLXXII. DE NON TUOR BOTTE DI FUORA.

Qualunque persona, che è della nostra città, qual vendesse o trazesse⁵⁾ botte o cavegio di fuora della città, paghi per pena perperi 8, e perda il legname tanto de cittadini quanto de forestieri.

¹⁾ In C. 2. ²⁾ In C. *cambio far.* ³⁾ In C. *facesse.* ⁴⁾ In C. *potesse.* ⁵⁾ In B. *trovasse.*

CAP. CCLXXIII. DE NON RECEVER ANIMALI PER¹⁾ PEGNO.

Nessun animal vivo non si debba ricever in pegno senza buona guarentitia; et quello, che lo tolesse in pegno senza buona guarentitia, renda l'animal ad padron, et paghi per pena perperi 8.

CAP. CCLXXIV. DE NON TRAR BIAVE DALLA CITTÀ.

Ordinemo, che nissun nostro cittadino non possa trar biave fuora della città sotto pena di perperi 50, la mità al conte et l'altra mità alla guardia della città, et non li possa esser fatta gratia nessuna salvo de mozza 4 in giù sotto pena al giudice di perperi 8.

CAP. CCLXXV. DE NON MANDAR GENTE NE HOSTE FORA DELLA TERRA.

Ordinemo, che nissun nostro cittadino non sia olsante a raccordar ne dir, che si mandi gente ovver hoste²⁾ che si faccia per andar fora dell'i confini a petition del signor ovver alcun suo capitano per nissun modo in perpetuo, ne sopra ciò madar ambasciator, sotto pena di perperi 100, la mità al signore et la mità al commun.

CAP. CCLXXVI. DI POTER TESTAR ALLI FORESTIERI PROPINQUI.

Volemo³⁾, che il capitolo, il quale fu fatto del 1428 adi 25. aprile⁴⁾, il quale dice, che alli propinqui forestieri non si possa testar, volemo, che da mo innanzi cadauno nostro cittadino possa testar alli suoi propinqui a suo beneplacito, et ciascun propinquo habbia la sua heredità secondo li statuti antiqui; et il sopradetto capitolo cassemo, qual non si possa più osservar; salvando ciaschedun legitimo et propinquo possa testar alli legittimi in qualche lato; ma alli propinqui delli bastardi, li qual non fossero habitanti nella nostra città, non si possa testar per modo alcuno. Cassemo però quel capitolo, et volemo, che questo sia fermo et rato.

CAP. CCLXXVII. COMÈ SI DEVONO SATISFAR LE SPESE ALLI VINCITORI IN
APPELLAZIONE.

Se alcuna sententia sarà data per il regimento della nostra città et sarà appellata secondo li nostri statuti, et quella sarà laudata per li suoi auditori, volemo, che quelli, contro chi sarà data quella sententia, paghi et refacci tutte le spese delli passaggi, de bocca, delli avocati et de nodari ovver cancellieri alla parte, in favor di chi fosse data la sententia, secondo, come è debito⁵⁾, saranno tansate; ne per le ditte sententie si debba più refar alcun danno ne interesse, che sostenesse alcuna delle parti.

¹⁾ In C. *in loco per.* ²⁾ In C. *osto.* ³⁾ In C. *Ordinemo loco Volemo.* ⁴⁾ In C. *3 aprile.* V. cap. cclii et notam. ⁵⁾ In B. *secondo è ditto.*

CAP. CCLXXVIII. CHE NON SI DIANO A LAVOR¹⁾ POSSESSONI ALLI FORESTIERI,
CHE NON HABITANO IN LA TERRA.

Volemo, che da quà²⁾ avanti si debbi osservar, che nissun nostro cittadino non possa dar alcun suo terreno a lavorar ad alcun forestiero, che non habita con la famiglia sua in la nostra città sotto alcun color, come a livello, parte, affitto, perchè quello impianti ovvero facci impiantar vigna, sotto pena di perder il terren et perperi 25, et che perda ogni spesa et fatica, che in quel terren haverà messo il³⁾ forestier, la qual pena⁴⁾ sia messa in camera della nostra illustrissima signoria, ne se possa far gratia per nessun modo.

CAP. CCLXXIX. COME SI DEVE FAR IL NODARO DELLA NOSTRA COMMUNITÀ⁵⁾
1448. INDICIONE XI, ADÌ 21 SETTEMBRE.

Acciò non nasca alcun scandalo per far li nostri instrumenti secondo la forma delli nostri statuti, statuimo, che da qua avanti cadaun nostro cittadino possa et vaglia esercitar et far la nodaria in la città di Budva con le condizioni et usanze usate fin' hora, cassando ogni altro capitolo et statuto, che fosse in contrario; il qual nodaro debba esser elletto et confirmato per il conseglie grande e piccolo, et duri un'anno.

CAP. CCLXXX. DE COMPROMESSI.

Per oviar scandali et lite, che giornalmente nascono fra padre et figlioli⁶⁾, statuimo et ordinemo⁷⁾, che se da quà avanti nascerà lite ovver differenza tra padre et figliolo o figliola, ovver madre con figliolo, o fratello con fratello o con sorella et per converso⁸⁾ in la città de Budva, che imediate siano tenuti di elezer due comuni amici, cioè uno per parte, li quali elletti siano suoi giudici de ragion e de fatto, et quello, che per loro sarà terminato, vaglia e tenga in perpetuo, et nissuno si possa di tal sentenza appellar. Et li detti giudici così elletti, se non potessero accordarsi a sententiar, il rettor habbia libertà ellezer un terzo giudice con quella medesima libertà, che hanno li doi primi, li quali tre elletti debbano terminar et sententiar secondo il suo parer et conscientie delle differencie et cause, che saranno messe nelle loro mani. Et se li detti giudici arbitri dilatassero il tempo a spedir quella causa, della qual fossero giudici, che il podestà di Budua gli debbi metter pena, che la debbino spedir, la qual pena sia scossa per li procuratori del commun, della qual la mità sia del rettor et l'altra mità del commun. Et se li procuratori non la volessero scoder, che li sia messa a suo conto per intrada del commun. Nelle qual cause ordinarie⁹⁾ non possa scriver altri, che il cancellier del rettor della città di Budva.

¹⁾ In C. *a lavorar*. ²⁾ In C. *da mò*. ³⁾ In C. *adiungitur detto*. ⁴⁾ In C. *suma*.
⁵⁾ In C. *città loco comunità*. ⁶⁾ In C. *figlio*. ⁷⁾ In C. *ordinamo*. ⁸⁾ In C. *concerto*.
⁹⁾ In C. *arbitrarie*.

DIE 3. DECEMBRIS 1452, IN MAIORI CONSILIO.

Conciosia che per avanti fosse presa una parte per oviar scandolo o lite, che tutti li di nasceva fra padre e figlioli, fratello e sorella; et perchè in la detta parte si contien, che si debba comprometer, come in essa, et quello, che per li detti giudici sarà terminato, sia fermo et rato in perpetuo, et che non si possa appellare. Et considerando la detta parte esser alquanto inhonesta, ordinamo¹⁾, che da qui avanti tutte le differenze, che vertissero come nella precedente²⁾ parte appar, che sia in libertà de comprometter de ditto et de fatto, se a loro piacerà, o veramente³⁾ de ragione e de fatto, acciò che se alcun si tien aggravato, se possa appellare secondo l'ordine del statuto. Et che non siano tenuti li giudici, che saranno elletti per la parte, fatta la sententia, comparir avanti il reggimento, et quella far rattificar, accio che chi si tien aggravado, se possa appellare.

CAP. CCLXXXII. CHE TUTTI LI OFFICIALI, CHE SARANNO ELETTI, DEBBINO STAR ANNI DOI IN CONTUMACIA.

1453. DIE 25. APRILIS, INDICIONE XV.

Per oviar ogni scandalo et briga, che potesse nascere, et acciò sia pace e concordia et unione tra il nostro⁴⁾ consiglio, volemo, che da qui avanti tutti li officiali, che saranno fatti per il presente consiglio di ciaschedun officio, che si suol far il giorno di s. Marco, come è antico costume, debbano star in contumacia per anni doi, et alcuno di quelli non possa esser eletto per il detto consiglio nel medesimo officio, che fosse stato, sino che non comparirà la contumacia di detti anni doi, ma in altri officii liberamente possa esser eletto.

CAP. CCLXXXIII. CHE LI CASNECI NON POSSANO VENDER L'HERBE DEL COMMUN.

1455. 25. APRILIS.

Ordinemo, che da mò avanti li nostri casneci non debbano ne possano vender ovver per altro modo alienar l'herbe del commun a quelli Gernoi de Mercoi over ad altre ville sotto la via sotto pena a cadauno casnezzo de perperi 50, delli quali la terza parte debba andar alla camera della nostra signoria, la terza parte al podestà et l'ultima terza parte all'accusator. Et li detti casnezzi siano privi in perpetuo di quell'officio, non derogando al capitolo del statuto.

CAP. CCLXXXIV. CONSIGLIO PICCOLO QUAL S'INTENDI.⁵⁾

1503. 25. APRILIS, IN MAIORI CONSILIO.

Essendo per questo consiglio stata data autorità al consiglio piccolo di poter per beneficio di questa spettabile comunità far qualche provision necessaria ad spedizione, che importa, che a questo siano deputate persone

¹⁾ In C. ordinemo. ²⁾ In C. predetta loco precedente. ³⁾ In C. meramente loco o veramente. ⁴⁾ In C. nostro deest. ⁵⁾ In C. s'intenda.

idonee et secrete per convenienti rispetti: l'andrà parte, che de cettero et in perpetuo siano et esser s'intendano del detto consiglio li spettabili giudici, che per tempora¹⁾ saranno, insieme con li giudici et procuratori predecessori loro²⁾. Ancora li tre tesorieri del domo con li³⁾ procuratori del commun, con quella istessa autorità fu data al detto consiglio, come per parte presa sopra di ciò consta. Et quotiescunque accadesse, che qualcheduno delli sopradetti nominati non si attrovasse nella terra, ovvero che qualcheduno delli sopra nominati giudici fosse tesorier, che il podestà con li giudici, che s'attrovaranno, possano chiamar con loro⁴⁾, chi li paresse fin al numero di 13.

CAP. CCLXXXV. 25 DITTI⁵⁾ IN CANCELLARIA COMMUNIS FACIENS PARVUM CONSILIJ.

Essendo più volte occorso, che per non haversi voluto redur consiglio tutti coloro, che s'hanno trovato nella città, havevano⁶⁾ la solita contumacia di tre anni, et per non poter far in un'officio parenti per li statuti decredati⁷⁾, che nelli officii publici nò s'hanno potuto elezer persone idonee et pratiche, si come per universal comodo et reputation si convenirebbe. Impero l'andrà parte, che de cetero in qualunque officio possino esser toliti, et remanendo, si esercitino parenti di ciascun grado, eccetto padre con figlioli, fratelli, germani⁸⁾, cugnadi et barbani con nepoti ex parte fratris; et niun official s'intendi haver contumacia, se non di un'anno et non più.

CAP. CCLXXXVI. CIRCA LA SCOLA DEL CORPO DI CRISTO.

Util cosa saria per honor del sommo Iddio et della gloriosissima madre sua vergine Maria, et per maggior devotione della chiesa del beato s. Zuanne, che a laude et riverenza del corpo del salvator nostro Jesu Christo è instituita et ordinata una scola over fratalia, in la qual ogn'uno possa entrarvi, pagando avanti tratto grossi 8, acciò si possa comprar cere e doppiieri⁹⁾ et altre cose a tal culto necessarie; et sopra tal institutione et ordine sia deputato il vicario di questa città, da esser elletti per questo consiglio, i quali habbino a formar il capitular di questa scola con quelle clausule, che li parerà bisognar. Hoc adito, che quotiescunque li sacerdoti con il santissimo sacramento voranno andar a comunicar qualche infermo, debbano far sonar la campana di san Zuanne.

CAP. CCLXXXVII. CIRCA LA ETÀ DE CONSIGLIERI.

Essendo stato altre volte per decreto di questo consiglio provisto, che alcun, che fosse d'età d'anni 20¹⁰⁾, non potesse entrar in esso, et pure¹¹⁾ più volte in molte occorentie essendo stato ordinato consiglio, non si ha potuto ridur¹²⁾ per modo, che non si ha potuto provedere alle cose necessarie

¹⁾ In C. *pro tempore.* ²⁾ In B. valde imperfecte: *s'intendano al detto consiglio, li quali giudici et procuratori predecessori loro.* ³⁾ In C. *hic additum: tre.* ⁴⁾ In C. *coloro loco con loro.* ⁵⁾ In B. *23 dicti.* ⁶⁾ In C. *haveranno.* ⁷⁾ In C. *per gli assenti deve darsi.* ⁸⁾ In B. *fratelli con germani.* ⁹⁾ In C. *dobieri.* ¹⁰⁾ In C. *d'anni 30.*
¹¹⁾ In C. *et perchè.* ¹²⁾ In C. *raddure.*

et occorrenze; l'anderà parte¹⁾, che de cetero, non ostante alcun ordine²⁾ per antea sopra di ciò esponente, che tutti quelli, che saranno d'età d'anni disdotto, affermando per sacramento di suo padre over barbani, possino entrar in detto consiglio et haver officii, come sogliono haver gli altri.

CAP. CCLXXXVIII. CIRCA LA CONTUMACIA DI GIORNI OTTO DA PERPERI DIECI
IN GIÙ.

1479. 19. MARZO, IN CONSIGLIO MAGGIORE.

Se alcuno venirà sententiato in contumacia, habbia libertà in termine di giorni 8 comparir avanti misser lo podestà, pagate le spese, dolersi e dimandar carceration³⁾ di detta sentenza, la qual sia aldida per il magnifico misser lo podestà con li giudici, et conoscendo quella star male ovver bene si per disordine⁴⁾ come per merito, la possa tagliar o laudar; et la parte perdente paghi tutte le spese alla vincitrice, come si osserva a Venetia; et passato il termine di giorni otto doppo fatta la sentenza absente non essendo appellata, sia ferma et rata et transeata⁵⁾ in re iudicata. Veramente de perperi dieci in suso siano osservate tutte le giurisdiction et observantie del statuto delle tre citation giusta il consueto.

CAP. CCLXXXIX. DELLE APPELLATIONI.

1469.⁶⁾ DIE 27. DECEMBRIS, IN MAIORI CONSILIO IN LIBRO REGINA⁷⁾ CARTE 85.

Reicienda est pro comoditate civium et subditorum nostrorum omnis superflua via⁸⁾, que lites producit, et illa potissimum gratiari, quas post mortem iudicum, rectorum et aliorum officialium nostrorum oportet. Quamobrem vadir pars, quod de cetero non ostante aliquorum iudicum, rectorum vel al aliorum officialium infra mortui essent, quilibet de sententiis et quibuscumque aliis actibus contra se latis sine⁹⁾ alicuius gratie impetratio se appellari queat, citatis citandis iuxta formam legum nostrarum earumque sententiarum seu actorum appellationis consequi sive ad consilia seu collegia duci et diffiniri possit; de sententiis vero et aliis actibus ab eo temporis spatio supra latis servetur forma legum ac consuetudines petendarum gratiarum non subiacerunt aliquo suprascriptorum ad restitutionem carratorum.

CAP. CCLXXXX. DELLI CARATTI.

In consiglio grando sopra zudegado di provisori per suoi caratti habbiano da ducati 200¹⁰⁾ in giù ducato uno; et da 200¹¹⁾ in su ducati doi et non altro; le sententie fatte contro le commessarie, governason et formation, al detto officio¹²⁾ sarà contestade, haver debba detti giudici ducato uno

¹⁾ In C. hic additum: messa per li predetti onorandi giudici. ²⁾ In C. ordinario loco ordine. ³⁾ In C. avanti M. S. lo podestà, le spese decorsi e dimandar carceration. ⁴⁾ In C. ordine loco disordine. ⁵⁾ In C. transeat. ⁶⁾ In B. 1459. ⁷⁾ In C. regiminis. ⁸⁾ In C. supersluis loco superflua via. ⁹⁾ In C. sive loco latis sine. ¹⁰⁾ In B. da ducati cento. ¹¹⁾ In B. et de ducento. ¹²⁾ In C. contro le comsarie, governator et formasson al ditto officio.

per cento et non più; et perchè le commessarie non puono¹⁾ per esser la fermezza delle leze nostre, tuor le sententie volontarie, sia dichiarito, che de quelli, li commissarii o continentì contestassero²⁾ il debito o diranno³⁾, come solemo⁴⁾ dir, fiat ius, che in questo caso li giudici non habbiano cosa alcuna.

CAP. CCLXXXI. DE MOGLIE MARIDADA O NON MARIDADA.

Ordinemo⁵⁾, che da mò in anzi nissuna moglie maridada o non maridada non habbia potestà de alienar dell'i beni suoi per nissun modo ne ingegno ne in vita ne in morte, salvo alla morte possa far testamento, se l'havesse herede, del quinto, e se non havesse herede, del quarto, et il resto vada alli figlioli; et se figlioli non fosse, vada alle figliole dell'i figlioli; et se figlioli ne figliole de figlioli non fosse⁶⁾, vada al padre et alla madre; et se uno di essi fosse o padre o madre, a colui vada, et se padre ne madre non fosse, vada alli fradelli; et se fradelli non fosse, vada alli figlioli dell'i fradelli; et se figlioli dell'i fradelli non fosse, vada alle sorelle; et se sorelle non fosse, vada alli figlioli delle sorelle; et se li sopradetti non fossero, possa testar come maschio; et alli forestieri propinqui, se non havesse herede, per nessun modo ne ingegno non possa testar ne donar, salvo alli propinqui nostri cittadini; et se propinqui nostri cittadini non fossero nissun de sopradetti, possa testar a sua volontà a nostri cittadini. Et se farà il contrario, tutti li suoi beni vada come dell'intestado, alli nostri cittadini; et se propinqui nostri cittadini non fosse, vada al commun. Et alli forestieri propinqui per modo ne ingegno ne in vita ne in morte non possa testar ne donar ne vender ne impegnar ne dar ne alienar; et se farà, non tenga ne vaglia in perpetuo.

CAP. CCLXXXII. CHE LE POSSESSION VENDUTE OVVER ALIENATE, OBLIGATE ALLE DOTE DELLE FEMINE, SI POSSANO INVESTIR PER RAGION DELLE SUE DOTE

Statuimo etiandio, che se il marito ovver socero ovver commissario del socero venderanno le possessioni per le repromisse obligade, ovvero alieneranno secondo la usanza vecchia, la moglie ovver la nuora o quelli, che saranno in loco di esse femine, quando essi voranno scuoder esse repromesse, possa etiamdio investire quelle possessioni vendute o alienate, veramente quelle da esser pagate delle possessioni del marito over del socero non vendute, se elle basta; et se non bastano, per quello, che manca, se habbi recorso alle dette possessioni vendute, et in quelle si paghi, come vuole la ragione. Veramente se parerà alli giudici, che queste vendite o alienazioni si faccino per fraude in danno delle repromesse et pagamento di esse repromesse, si facci delle possessioni vendute et alienate

¹⁾ In B. non posono. ²⁾ In C. confessassero ³⁾ In C. o dicano. ⁴⁾ In C. como soleno. ⁵⁾ C. incipit hoc modo: *Noi giudici di Budva insieme con tutto il nostro consiglio grande et piccolo reduto dopo il suono della campana per buon stado et mantenimento della nostra città tutti unanimi et di buon concordio ordinemo etc* ⁶⁾ In C. et se figlioli non fosse, vada alli figlioli dell'i figlioli; et se figlioli ne figlioli de figlioli non fosse

come di quelle, che non sono state vendute ne alienate, si come alla discretion delli giudici parerà.

CAP. CCLXXXIII. CHE LI BENI DEL MARITO SIANO OBLIGATI ALLA MOGLIE AL TEMPO, CHE SARÀ MENADA.

Acciò che da mò avanti non sia alcuna questione, quando aviene, che alcuna carta de debiti appar fatta contro il marito, dopo che la moglie è transduta in casa del marito, et avanti che ella sia fatta sicura della sua dote, et di ciò ella se dice primo creditor, volemo, che da mò inanzi tutti li beni del marito siano obligati alla femina dal tempo, che ella è transducta¹⁾, et da quel tempo ella sia prima degli altri creditori, che haveranno dopo contratto.

CAP. COLXXXXIV. CHE MORENDO IL MARITO, NON NUOCA ALLA DONNA, SE ELLA NON CHIAMA, QUANDO LE POSSESSONI DEL MARITO SARANNO INVESTITE.

Conciosia cosa che alla femina in potestà del marito per causa della pudicicia sua è cosa vergognosa andar avanti publici iudici, et contestare in piado, volemo, che se, morendo il marito, le sue possessioni saranno investitite ovver appropriade, non nuoca alla moglie, se ella non chiama in vita del marito, et questo ottenga, eccetto se la noticia non sarà seguita doppo la morte veramente del marito, ovvero aldida la morte di quello, non li cora il tempo del chiamar, se non de un'anno et un giorno della morte del marito. Et così se osservi, quando alcun lavoraria la possession del marito da novo.

CAP. CCLXXXV. SE L CREDITOR DIMANDA IL DEBITO DAL DEBITOR, CHE SIA SENTENCIATO.

Desiderando, che cadaun scoda il credito suo, ordinemo, che se alcun creditor domanda il suo debtor quello, che lui²⁾ li diè dar, et per sentencia delli giudici sarà data potestà al creditor, che domandi il suo credito al debtor, el sia per sentenza condannato; et se il debtor dirà, esser apparecchiato a pagar, se lui, che è condannato, li vuol render³⁾ la carta, che esso havesse contro di lui; et se ello non gli la renderà, li giudici, che haveranno giudicato, faccino piena segurtà al creditor per il debtor, si che esso sia sicuro con tutti, et non restino a strenserlo a pagar.

¹⁾ In C. iterum transluda. ²⁾ In C. *lui* deest. ³⁾ In C. *mandar loco render*.

II. Documenta.

I. TARIFA CANCELLARIAE BUDUENSIS.

Tariffa della magnifica comunità di Budua delli pagamenti dell'ufficio della cancellaria.

Al cancelliere et cavalliere.

Per notar un comandamento possa tuor il cancelliere soldi uno.

Per notar il termine soldi uno.

Per notar un advocato grossi uno, et non possa astrenzer alcuno a far notar advocato, ma ogni uno in libertà de far notar a posta.

Per notar una procura soldi quattro, et per cavarla in pubblica forma altri soldi otto, in tutto soldi dodese.

Per la fede della legalità del notaro soldi otto.

Per cadauna lettera, che si scriverà ad istanza d'alcuno soldi otto.

Per ogni libello ovver domanda in scriptis, cioè per accettarla et registrarla, grossi doi, come si fa al presente.

Per ogni resposta et presentation et contradiction in scriptis, posta dal detto cancellier o registrata grossi doi.

Per esamination di cadaun testimonii grossi doi.

Per notar un obligation grossi quattro.

Per far inventario grossi quattro solamente e non più.

Per notar una quietation grossi quattro.

Per sentenze civil si volontarie come indicatorie habbia il cancelliere si da terrier come da forestier soldo uno e mezzo per ducato fino d ucati 25, et di là in ducati 50 soldo uno per ducato oltra quelli primi, et da 50 fino 100 picoli sei per ducato, ed 100 in suso fino 300 ducati uno in tutto, ed di 300 in suso che summa che sia, possa tuor un ducato, che saranno doi in tutto.

Per cadaun comandamento alli stimatori de comun grossi doi.

Per notar et registrar la relation et stima fatta grossi 4.

Per sententia arbitraria non possi tuor se non grossi 8.

Per vendition de ducati venti grossi 4, de 50 otto, e de 50 in su 12.

Per li boletini di notificazion grossi doi.

Per esecution de sentenza soldi doi per ducato.

Per contra lettere grossi doi.

Per un salvo condotto soldi sedeci.

Per prolongar un salvo condotto soldi otto.

Per registrar delle lettere ducali soldi sedeci.

Et se fosse de privilegi perperi uno.

Per registrar di cadaun altra lettera soldi otto.
Per ogni denunzia et sentenzia e diffesa grossi doi.
Per esaminazion di ogni testimonio grossi doi.
Per sentenza criminal perperi uno.
Per pignoration ducato mezzo.
Per depenar una condanation soldi 4.
Per copia de processi ducati 2.

*Tarifa solutionum cancellarii et comilitonis in criminalibus, de qua fit
mentio in ordinibus per officium nostri sindicatus concessis huic fidelissime
comunitati sicut in privilegio die XV. septembris 1547.*

Cadauna querella grossi doi.
Per esamination delli testimonii grossi doi.
Per relation della citation a diffesa grossi uno.
Per diffesa sì in scrittura come in bocca grossi 2.
Per un atto grossi 2.
Per cadaun inquisition grossi 2.
Per il mandato citatorio grossi 2.
Per la presentation del reo grossi 2.
Per la relation di cadauno grossi 2.
Per il relascar grossi 2.
Per cadaun costituto al plaito grossi 6.
Per cadaun costituito a tortura grossi 6.
Per sentenzia banditoria ad tempus grossi 6.
Per cadauna sentenza de bando deffinitiva grossi 6.
Per cadauna carta de copia grossi 6.
Per produtione dell atti curti non possa detto cancellier tuor più di
grossi doi per produtta, sebene in quel atto, che si produce, si attenissero
più capitoli ovvero atti, di modo che detti atti fossero pertinenti alla detta
produtta.

Item per cercar cadaun atto in cadaun libro grosso uno.

Vicenzo Barbarigo sindico. Vettor Bragadin sindico.

Per letion di cadaun posto nella prigion aspri doi.

Per relasation de redention aspri doi.

Per le fatiche del detto cancellier di metter il reo a calteggiar de
plano et alla corda et governarlo eccetto le spese da bocca aspri dodici.

Quas quidem solutiones ut supra limitatas, nos Vicentius Barbarigo et
Victor Bragadin provisores et advocatores auctoritate magistratus sindicatus
predicti (ordiniamo) di non permetter, che alcun dell libri della cancel-
laria siano portati fuora della cancellaria, (in pena) di ducati 25 per ca-
dauna fiata tra l acusatione et quel magistrato, che farà l'esecutione; et così
volemo sia inviolabilmente osservato et esequito. In quorum fidem etc.

Date Antibari die xvii. septembris 1547.

Camillus Strata cancellarius m. p. L. Segletti.

Ego Hieronimus de Canal publicus notarius et de presenti clarissimi
regiminis Antibari cancellarius premissas tariffas ex seris originalibus in
hanc publicam formam fideliter redegi et exemplavi, et in fide robur et
testimonium subscripsi, et sigillo divi Marci corroboravi et signavi.

Li clarissimi signori Cristoforo Valier et Francesco Erizzo, sindici, proveditori, auditori et avogadori in Dalmatia et Albania, vista la presente tariffa presentata per li mag. signori giudici della spetabile communità di Budua, et vedendo, che la terminatione dellli clarissimi signori Vincenzo Barbarigo et Vittor Bragadino loro predecessori, che proibisse il poter estrarer alcun libro et scrittura de cancellaria per li disordini, che ne seguitano: Non possi il cancellier per li processi, che forma, per li quali vengono chiamati in scala alcune persone, aver utilità per la presentation di quella persona più di mezzo talero; et se sarà proclamato più d'un, abbia per cadaun proclamato mezzo talero, sotto pena di ducati 50, la mità sii di chi farà esecutione et l'altra mità alli reverendi fratti della madonna di Budua. Item detto cancelliero sotto pena di ducati 50 applicati come di sopra sii tenuto per tutto il presente mese di luglio far trascriver in ottima forma la presente tariffa in una carta grande in lettera intelligibile, et quella tender in cancellaria. In resto habbiamo aprovato et confermato et aprobiamo et confermiamo la presente tariffa come sta et giace.

Budua nell'officio del sindacato nostro il dì 11 luio 1595.

Cristoforo Valier sindico in Dalmatia et Albania.

Francesco Erizzo sindico in Dalmatia et Albania.

L. S Pietro Bravich can. pr. ho fatto copiar di fida a me mano presente tariffa di spese dell'officio dall'originale, et in fede sottoscritto et sigillato.

Copia estratta dall'originale esistente nell'officio della cancellaria pretoria in foglio di carta bergamina dietro il statuto.

Nos Stefanus Tiepulo pro serenissimo ducali dominio Venetiarum capitaneus generalis. Havendone fatto istanza li zudesi e procuratori della università d'Antivari, che vogliamo terminare, che si come li cavalli, che si strazano per conto di mercantia di territorio di Dolcigno, pagano all'illusterrima signoria ducati uno per cavallo, de qual pero che accadono D. 20 de valuta, fossemo contenti, che anche quelli, che si trazano dal territorio predetto d'Antivari, pagassero almeno aspri 25 per cadauno, attento che così li roncini come ogni sorte di cavallo, sebbene eccede D. 20, pagano solamente aspri 12, et avuta consideratione alla richiesta sopradetta alla osservanza di Dolcigno, avemo voluto terminare et per tenor delle presenti terminiamo, che pagando per l'avenire li roncini, che si trazono fuori di questo territorio, altri cavalli, che si trazeranno et che eccedendo dti. 20 et siano per conto di mercantia, pagar debbano ad essa communità aspri 25 per cadauno. La qual concessione comettemo a cadaun rappresentante per l'illusterrima signoria nostra, che debba esser osservata et eseguita, et sia al beneplacito della predetta illusterrima signoria nostra. In quorum fidem etc.

De galea in porto d'Antivari alli 11 zugno 1552.

Stefanus Thiepulo capitaneus generalis maris. Andreas Surianus cancellarius. Pietro Bravi vice cancellarius pretorius.

Codex 37 Marcianae.

II. INDEX PRIVILEGIORUM ET TERMINATIONUM DATARUM COMMUNITATI BUDUAE.

Registro et inventario del numero dell'i privileggi et terminationi concesse in diversi tempi alla fidelissima comunità di Budua dal sig. Giorgio Despot e dalla serenissima repubica di Venetia.

1442. *Franciscus Foscari etc.*

1. Che si debba far forza, e fortificar le mura della città.
2. Che il publico imprestarebbe 50 stara di formento.
3. Che in Budua si tenghi camera di sali.
4. Che a governo di Budua manderebbono N. H. Veneto.

1443. *idem.*

1. Ch'il sal di Salzna si venda a Budua.
2. Ch'al rettor di Cattaro sia scritto per li confini di Budua.
3. Che la doana della beccaria sia della comunità.
4. Che Budua sia murata, come nel privilegio precedente.
5. Che li Buduani comprino e vendino formenti dove li paresse.
6. L'impositione dell'inviolabile osservanza.

1443. *idem.*

1. Ch'in Albania dalli rettori sia permessa l'estrazione di formenti alli Buduani.

1453. *idem.*

1. Rinuova l'ordine sudetto per l'estrazione alli rettori d'Albania.

1454. *idem.*

1. Persuade Stefano Zernovich duca di Montenegro, che a Buduani lascia godere pacificamente il suo proprio.

1461. *Nos Julius Contarenus et Antonius Venerius, sindici etc.*

1. Riservano alli Buduani per li guasti del territorio il ricorso alla serenissima signoria.
2. Che con danari di sali si muri Budua.
3. Che li prezzi di vini siano riservati all'arbitrio de podestà.
4. Che il podestà col cancelliere si fornischi di carne col terzo di manco, et un quarto sia per li soldati a prezzo e peso corrente.
5. Che li caratti di cancellerio e sbirri siano quelli di consuetudine.
6. Che nissuno casalino goda salario in presidio.
7. Che l'appellationi siano dirette a Cattaro.
8. Che la terminatione sudetta sia osservata.

1462. *Christophorus Mauro etc.*

1. Che si fabricchino le mura della città.
2. Che di caratti di cancellieri s'informi la signoria.
3. Che si paghi il datio del vino, che si vende a spina.
4. Che fornito il podestà di carne per uso suo, il resto sia per noi.
5. Che si castighin severamente li villani, che daneggiano la campagna.
6. Che si possa comprare animali in piazza senza licenza del podestà.
7. Che li Buduani possino far estrazione di formento d'Albania.
8. Che quelli, che fanno casa in monte, non paghin affitto al podestà.

9. Che li forestieri non possin portar li vini.
10. Che li casalini et ammogliati non godino sallario.
11. L'impositione dell'inviolabil osservanza.

1465. idem.

1. Che li beni di Nicolo Stratovich per attacco del commun si possino vender.
2. Che di Costagnizza la signoria vuol essere informata.
3. Che Buduani possin far estrattioni de formento entro el colfo.
4. Che per fedeltà di Buduani la signoria li concederebbe ogni honesta dimanda.
5. Che la signoria per hora non voleva vietare alli Cattarini il salario in Budua.
6. Che li Buduani non paghino decime alli vicarii dell'arcivescovo d'Antivari fuori il datio publico.
7. Che niun forestiero, il quale non è nobile di Budua, possi esser giudice.
8. Che li privileggi della comunità siano osservati.
9. Contiene la resa volontaria de Buduani seguita primo agosto l'anno dell'humana redentione 1442 con statuti d'Antivari.
10. Che il criminal sia di rettor di Cattaro, civil di Buduani. L'appellatione a Cattaro.
11. La concessione di Giorgio Despot di statuti a Buduani.
12. La concession di Giorgio Despot della doana e beccaria.
13. La confermatione delle suddette concessioni dell'eccellentissimo senato.
14. L'assegnazioni d'appellationi della sentenza dell'i podestà di perperi cento in su al rettor di Cattaro, di ducento in su al conte e capitaneo overo camerlengo di Zara, in su di ducati duecento si passi a Venetia.
15. L'impositione dell'inviolabil osservanza.

1472. Nicolaus Tronus etc.

1. Che li Buduani paghino a Ivan Zernovich perperi duento per datiaro da essi salvato.
2. Che manderebbono doi gallere in aiuto della fortificatione.
3. Che li soministrarebbe ogni aiuto di soldi per la fortificazione.
4. Che li provederebbe di monitione necessaria.
5. Che li sia concessa una gallera vecchia per negarla sopra Sivanella.
6. Che chi amazza suddito turchesco in danno di beni sia impune.
7. Che li Buduani si governino e reggano con statuti d'Antivari.
8. Che li Cattarini per havere amazzato a tradimento N. H. Andrea da Molin proveditor non godino sallario in Budua.
9. L'impositione dell'inviolabil osservanza.

1484. Joannes Mocenigo etc.

1. Che Buduani circa pagar il datio siano trattati a foggia d'Antivarini.

1490. Augustinus Barbadico etc.

1. Commette al podestà osservi privileggio di non pagarsi cosa alcuna di vigna o possessione.

2. Che Buduani non paghino cosa alcuna per vigna o possessione fuori il datio della signoria come di sopra.

1492. idem.

1. Che li Buduani in vece della decima di vini paghino il xvº.

1499. Nos Bernardinus Lauretanus et Nicolaus Delphinus sindici etc.

1. Che a Budua non si possi condur vin forestiero dalla bocca di Cattaro fino Punta negra in pena di ducati 200.
2. Che possa vendersi l'arsenal vecchio, e fabricar il nuovo.
3. Che la sentenza fatta contro la forma di privilegi sia nulla.
4. Che li Buduani non siano aggravati al lavoro di fabbricà; ch'il capitolo nono del privileggio 1465 si osservi.
5. Che di vini, si conducono a Venetia, si paghi il datio a Venetia, e non a Budua.
6. Che provederebbono a Cattaro di monitione.
7. Che li rettori siano tenuti a dimandar giudici nelle sentenze in pena di perdere li caratti.
8. Che non si paghi ch'il xvº. per il vino senza un soldo preteso dalli rettori.
9. Che saranno fortificate le mura.
10. Che in Budua si paghino caratti, quali in Antivari.
11. Che li rettori mandino alla beccaria per fornirsi di carne.
12. Che li pescatori non siano tenuti portar pesce in castello, ma il podestà mandi fornirsi in pescaria.
13. Che le misure stiano in mano di procuratori del commune.

1500 Augustinus Barbadico.

1. Conferma capo per capo la sudetta terminazione.

1502 Leonardus Lauretanus etc.

1. Che per erettione del fontico in Budua dona il pubblico stara di formento quattrocento.

1503 Leonardus Lauretanus etc.

1. Che sia deputato monitionero in lire vinticinque con pieggiaria.

1513 idem.

1. Che li Pastrovichi non possino condur vini a Budua, se non quando non vi fosse terriero più di botte sei.

1517. idem.

1. Che provederebbe il publico di stradiotti in Budua.
2. Che li fratelli uterini non succedano con figlioli legittimi in bonis paternis ab intestato, ma tantum in maternis.
3. Che circa pagamento del datio di vino, si conduca a Venetia, non si innovi altro.
4. Che li vascelli, che capitano con vittovaglie a Budua, non paghino arborazzo.

5. Che di sal di Nona si manderebbono sali a Budua.
6. L'impositione dell'inviolabil osservanza.

1519. idem.

1. Che alli cancellieri non si paghino gl'aspri doi per botte di vino.

1524 Andrea Gritti etc.

1. Che alli cancellieri non si paghino altrimenti gl'aspri doi sudetti.

1528. idem.

1. Conferma il privileggio sudetto circa condurci vini da Pastrovichi.

1533. idem.

1. Che il publico spedisce ducati 150 e ferramenta per restauratione delle mura con doversi tenire conto dal podestà et agenti.
2. Concede Manoli Paleologo con otto stradiotti in Budua.
3. Che li soldati faccino onnimamente il debito loro nella guardia diurna e notturna, et in caso di transgressione il rettor li castighi.

1538. idem.

1. Che mandarebbe stradiotti sette, che siano quindici con fanti 10 italiani.
2. Che mandarebbe soldi per restauratione delle mura.
3. Che destinarebbe capo bombardiero con missione di monitioni necessarie.

1538. idem.

1. Avisa, che si mandano 7 stradiotti e 10 fanti italiani.

1539. Petrus Lando etc.

1. Avisa haver proveduto di denari per fortificazione delle mura, di cap. bombardieri, et di munitione necessaria per mezzo di rettor di Cattaroi

1545. idem.

1. Concede ducati 120 per le fabriches.
2. Cambia Manoli Paleologo con cap. Zuane Struva.
3. Commette al rettor di Cattaro la provisione necessaria di monitioni.
4. Impone al podestà il maneggio cauto del fontico.
5. Che continuamente stia capo bombardiero per governo dell'artigliaria.

1553. Marcus Antonius Trevisanus etc.

1. Che li Pastrovichi siano essenti solamente di quel vino, che conducono per uso loro in Pastrovichio senza venderlo ad altri.

1564. Hieronymus Friolus etc.

1. Che siano mandate colombrine doi da vinti, e archibuggi 25.
2. Che siano spesi li ducati 600 sudetti nelle fabriches.
3. Che il sangue di cinque Maini amazzati e 25 feriti sia pagato dal tratto di moza 35 di sali della signoria.
4. Che manderebbono di sali desegnati dalli proveditori di sale.

5. Che farebbono resti acconciata la guardia di soldati.
6. Che quelli vini, si conducessero in Venetia, non paghino datio a Budua se non a Venetia, con lasciarsi pieggiaria a Budua di non portarsi altrove.
7. Che concedono doi stendardi con suoi penoncini.

1566. Terminatione dell'illusterrissimo signor Alvise Minotto fu rettor di Cattaro.

1. Che li Pastrovichi siano sottoposti a tutte le fattioni, angarie e gravezze reali col denaro, e che le persone siano libere.

1567. Hieronimus Priolus etc.

1. Che siano spesi ducati 600 dalla signoria in fabrica del castello nel modo esteso nel privileggio, e il conto si tenghi dal scontro eletto dal conseglie.
2. Che il datio del xxxº sia della communità, e chiesa di s. Giovanni Battista cattedrale.
3. Che il vino si terriero come forestiero non possa vendersi più di soldi quattro la canatta.
4. Che sia osservato esso privileggio inviolabilmente.

1572. Aloysius Mocenigo etc.

1. Scrivono alli rettori di Cattaro, che li Buduani siano sodisfatti.

1573. idem.

1. Che per reparare alle ruine di mura e castello guasto dalla furia turchesca manderebbono ducati 2000.
2. Che li stara 200 di formenti di quelli, s'havevano indebitato li Buduani doppo ripatriati, si paghino in anni cinque in mano del podestà per spendersi con ducati 2000 in restauratione delle mura con l'assistenza d'un scontro della communità.
3. Che li Buduani siano restituiti nell'antico possesso del datio della beccaria, et il datio del pane li sia donato per gratia singolare.
4. Che manderebbono ducati 150 di legnami, et altre cose necessarie per la restauratione.
5. Che il podestà debba prohibire a soldati e stradiotti a non danneggiar la campagna.
6. Che li privileggi di Buduani sarebbono confirmati in ogni convenienza.
7. Che le paghe de soldati sarebbono mandate a Cattaro.

1577. Sebastianus Venerio etc.

1. Che commetterebbe al rettor di Cattaro la spesa di ducati 2000 promessi già per la restauratione delle mura.
2. Che il prencipe imprestarebbe stara cento per essere pagati in termine di anni uno.
3. Che si darebbe ordine alli proveditori delle fortezze di mandare il terzo delle robbe chieste.
4. Che sia confermati li privileggi del prencipe Barbarigo di 7. marzo 1500 sotto pena di ducati 200.

1. Che vuol la signoria informazione del castello per dovuta deliberatione.
2. Che occorrendo homicidio tra Buduani e Pastrovichi, non si debbin tagliar le vigne, ma la giustitia proceda contro li rei.
3. Che li Pastrovichi godino essentione senza pregiudicio di datii della communità.
4. Che circa pagar datio de vini, si conducono in Venetia, sia osservata la consuetudine.
5. Che il proveditor di Cattaro mandi in Budua a far pagamento della stradia.
6. Che il publico le dona cecchini 200 per erettione del fontico, a qual dovranno sovraintender li rettori di Budua soli, riservata l'appellatione.

-
1. Non concede alli Pastrovichi l'essentione di quattro brazza di panno, benchè per uso loro.
 2. Che li Pastrovichi, che hanno casa o beni stabili nella città o territorio di Budua, siano soggetti a tutte le fattioni e angarie di robba e le persone libere.

1590. idem.

1. Che non si possi alienar, ne dar in dotte beni stabili a sudditi turcheschi.

1596. Marinus Grimano etc.

1. Che manderebbono ducati 200 in tavole et altre robbe, e ducati 200 per fabriche di torrioni e case di soldati.
2. Che si mandi di polvere a Budua.
3. Che siano donati delli denari della signoria cecchini 200.

-
1. Commette al rettor di Cattaro di pagar in Budua la stradia come per la parte de primo decembre 1573.
 2. Lettera del gran imperator Baiazet Begh, contiene il confin di Budua antico dalla fumera di Becich, Trestudenzi, Colies, Maestori, et a Jurievaz, che si chiama chiesa, et a Drenovstiza, e da li sopra il mare fino Pietra rossa.

1606. Leonardus Donato etc.

1. Rimette la decisione di valle di Zavalla contentiosa tra Buduani e Pastrovichi al proveditor general di Zara.
2. Ch'occorrendo al rettor di Cattaro esammi in Budua, si facci dal cancelliere di Budua, over mandi il suo, ricercando cosa straordinaria.
3. Che, contente le parti, il proveditor di Cattaro giudichi in appellatione in maggior summa di ducati 100.
4. Che il podestà di Budua sia giudice di prima istanza nel fontico, et il proveditor di Cattaro di seconda fino ducati 100, et in sù a Venetia.
5. Circa l'essentione di Pastrovichi di vini forestieri deciderà proveditor general detto.
6. Che circa l'essentione, che Pastrovichi fanno agl'altri terminarà proveditor general sudetto.

1606. Gio. Battista Contarini proveditor general.

1. Che la valle di Zavalla è da quella parte di Pastrovichi.
2. Che li Pastrovichi possino condurre vini forestieri per uso suo solamente.
3. Che li Pastrovichi non possino essentar alcuno.

1603. Filippo Pasqualigo procurator di S. Marco.

1. Che li podestà esseguiscan tagli e modificationi di rettori di Cattaro in appellationi.
2. Che il podestà si serva di carne e pesce in beccaria et pescaria.
3. Che non si debba bollar huomini o case per spese di processi.
4. Che le donne di conditione civile siano esaminate a casa.
5. Che sopra li pagamenti ingordi presi da Attilo Guerra cancellier sia inquirito.

1615. Parte in Pregadi.

1. Che volendo una parte di litiganti, che l'appellatione si devolga a Zara, e l'altra a Venetia, quella sia admessa di Zara.

1615. Sentenza dell'illusterrissimo signor Gio. Franco DolFINO fu rettor di Cattaro.

1. Che Marco di Nicolo Medin paghi il datio di vino forestiero, stante esso vino non è nasciuto in territorio di Pastrovichi.

1619. Accordo fatto tra il consiglio di Budua e pescatori.

1. Che li pescatori vendino il pesce d'Albania a soldi 4 la libra, e non a occhio.

1620. Antonio Barbaro procurator proveditor generale.

1. Che il capitale del fontico sia posto in scrigno sotto tre chiavi, una che sia dal rettor, una dal giudice, una dal procuratore.
2. Che il cancelliere della comunità tenghi due libri, cioè zornal, et libro di notar dar et haver.
3. Che le provisioni di formenti siano fatti a tempi avantaggiosi.
4. Che non si possi levar danaro dal scrigno senza parte presa in consiglio della comunità.
5. Che con mandato si consegni il formento al forner a calamero, che sarà elevato.
6. Che il fornaro sia tenuto ogni 15 giorni portar denaro in cassa del fontico.
7. Ch'il rettor debba far pagar li debiti del fontico, e torre cinque per cento di pena doppo soddisfatto il debito.
8. Che il rettore sia tenuto al fin del regimento portar fede a Venetia dalli agenti del soldo del fontico, e senza quella non possi andar a cassello.
9. Che sudetta parte sia registrata nella cancellaria di Cattaro e Budua.

1621. Lunardo Malipiero podestà di Budua.

1. Che siano straportate alcune partite dell'administratione del denaro del fontico dal libro vecchio nel nuovo.

2. Che il medemo sia fatto di datii, e li registri siano sottoscritti dal podestà et agenti.
3. Che si tenghi libretto per registrare li mandati del denaro del fontico e datii sottoscritto come di sopra.
4. Ch'il cancelliere della comunità non accetti alcun carico publico o datio della comunità.
5. Che trascurando il cancelliere, paghi per pena ducati 100.
6. Che gli ordini predetti ogni anno a s. Marco siano in consiglio publicati.
7. Che il salario del cancelliere della comunità sia di ducati 10 all'anno.
8. Che siano osservate le terminations dell'eccellenzissimo signor procuratore Barbaro.
9. Parte presa nel consiglio di Budua per l'approbatione di detti ordini.
10. Che chi è debitor del fontico o commun, non possi haver offitio nel commun.

1621. Spazzo dell'eccellenzissimo signor Giust' Antonio Belegno proveditor general.

1. Che il podestà non possi sforzar li pescatori a pescare per uso di palazzo, salvo quando pescassero ex se.

1623. Parte in Pregadi.

1. Proibisce il tagliar d'olivari così domestici, come salvatici sotto pena.

1624. Spazzo dell'eccellenzissimo signor Francesco Molino proveditor generale.

1. Che i caligheri vendano le scarpe a ragione di soldi 2 e picoli sei il punto.

Terminatione di eccellenzissimi sindici Andrea Giustinian et Ottavio Vallaresco di 25. novembre 1575.

1. Che li caligheri vendano le scarpe a ragione di soldi 2, e picoli sei il punto.

1627. Joannes Cornelio.

1. Che Rinaldo Bellafusa a ellettione del consiglio di Budua sia investito ceroico col salario publico.

1627. In Pregadi al proveditor general in Dalmatia et Albania.

1. Che li giudici di Budua habbino il voto consultivo nel giudicare col podestà.
2. Commette la restauratione delle mura della città.
3. Che il podestà di Budua habbia tre per cento di sale, che si vende a Budua, et i sallarii si paghino col estratto di detti sali.

1633. Franciscus Ericio etc.

1. Che le mura della città sian ristorate.
2. Che la compagnia di fanti italiani 25 sia sempre effettiva.
3. Che tutti in Budua soggiaccino alle fattioni di propria difesa.
4. Rimette la decisione di tal aggravio al proveditor general.
5. Che li sia cambiata.

6. Che il proveditor di Cattaro sia giudice iuappellabile sino ducati 100, et il proveditor general in Dalmatia sino ducati 200.
7. È registrata la fede dell'i rettori di Cattaro della fedeltà di Buduani verso il prencipe serenissimo.

1636. Lettera dell'illusterrissimo signor Antonio Molin fu rettor a Cattaro.

1. Che il consiglio della spettabil communità sia superiore a qualsisia altro parere del popolo, che non ha consiglio nell'ellettione dell'indulgenza del Carmini.

1636. item.

1. Conferma l'investitura fatta dalla communità in Antonio Antonioli nella carica di ceroico.

Codex 37 Marcianae.

III. ALIUS INDEX LITTERARUM ET TERMINATIONUM.

Inventario delle lettere e terminationi degl'eccellenzissimi proveditori generali, esistenti in un libro della communità.

1622. Zorzi Moresini. — Che li rettori e proveditori di Cattaro non si ingerischino, che solamente nelle appellazioni.
1636. Alvise Mocenigo. — Che non sia diminuito il sallario del maestro di scuola.
1648. Lunardo Foscolo. — Che non sii diminuito il sallario de maestro di scuola.
1654. Lorenzo Dolfin. — Circa il credito della cassa.
1659. Antonio Bernardo.

Che nella materia della giurisdizione di cotesto reggimento ne siano osservati li confini secondo dispongono li pubblici decreti.

Ogn'uno, ch' havrà preso domicilio in cotesta terra, debba essere soggetto in civil e criminal di questa giustitia.

Che le ducali circa l'assegnamento del datio del xxxº siano osservate puntualmente da ogn'uno, salvo vi si fosse alcun ordine in contrario.

Che nel pagamento del datio del vino non si possa introdurre novità alcuna.

Che gl'abitanti nuovi, che volessero fermarsi in questa giurisdizione, debbano prima giurar la fedeltà col dar la pieggiaria.

1660. Andrea Cornaro.

Che sii sottoposto alla giudicatura di questo reggimento capitan Andrea Medin, non ostante essere egli rollato.

Che il reggimento di Cattaro non possi pregiudicare in alcuna parte alle giurisdizioni, che gode questo reggimento.

Che gl' atti interlocutorii civili ne criminali non si possano appellar.

1662. Gerolimo Contarini. — Che li Pastrovichi, Maini e Poborri siano sottoposti a questa giudicatura confermata in publico, cioè qui habitanti.

1663. Gerolimo Contarini. — Che li provedorì di Cattaro non possino obligar li bastimenti, che vengono d'Albania per far altrove contumacia, ma a Budua.
1663. Idem. — Che li Pastrovichi non destabilino la quiete.
1665. Catarin Cornaro. — Che il rettor e provedor di Cattaro non possi inferir ne permetter pregiudicij ne alli privileggi, ne al reggimento di Budua.
1673. Pietro Civran. — Conferma e ordina, che siano osservati li privileggi della comunità di Budua.
1676. Gerolimo Grimani. — Che qui si possi far la contumacia.
1676. Idem. — Che per ovviar li scandali, siano levati di qui li Pastrovichi.
1677. Idem. — Per la morte di due Turchi.
1677. Idem. — Che il podestà stia ne' suoi limiti.
1678. Pietro Valier.
 Che si possi andar sotto Spizza con cautella alla sanità.
 Che sopra absenza non si possi trattar, se non è discomprata.
1678. Idem. — Terminatione di varii capitoli in materia di sanità.
1678. Idem. — Che si possi far qui la contumacia.
1679. Idem. — Che non si vadi esaminar a Cattaro.
1681. Girolamo Cornaro. — Per aggiustamento della fiumara Bielavstizza.
1682. Lorenzo Donà. — Sopra gl'insulti di Pastrovichi, et il confine.
1682. Idem. — Circa li R. R. Padri sia osservato et praticato, come in altre città della provincia.
1683. Idem. — Che siano rimossi gl'abusi.
1683. Lorenzo Donà.
 Terminatione, che da cadaun publico rappresentante di queste provincie e specialmente dall'attual podestà di Budua, successori e loro ministri siano inviolabilmente osservati et esseguiti i privileggi e leggi di questa comunità.
 Sopra la sconvoltura di volumi.
 Che le porte sian libere per introdur li propri effetti.
 Che li vascelli et altre barche, che da Albania et altri luochi capitano con carichi de formenti, vini, et altre vittoaglie, non siano aggravati di chi si sia alla contributione d'alcuna cosa.
 Che in materia di sanità sia osservata la teminatione dello eccellentissimo signor Pietro Valier di 21 agosto 1678.
 Che li vini forestieri non si possano introdur ne vender, come nelli privileggi.
 Che il podestà si proveda della carne in beccaria quanto è per uso suo necessario, et il rimanente resti in libertà de venditori.
 Che in ordine a quanto dispongono le parti dell'eccelso consiglio di x. non possa esser per cancelliere chi si sia, e sotto qualunque pretesto essercitarsi con quel reggimento, che fosse nativo di quel luoco, tenesse strette parentelle etc.
1683. Marin Michieli. — Per dar licenza al vescovo Dubich in materia di sanità.
- 1669 e 1684. — Che il padre guardiano delli R. R. P. P. renda conto della robba della chiesa.

1688. Girolamo Cornaro. — Libertà di convocar il conseglie anco contro il podestà.
1689. Girolamo Cornaro. — Che siano conservate le prerogative.
1693. Daniel Dolfin 4º. — Conferma li privilegi e prerogative della comunità.
1693. Idem. — Suffraggio perchè da tutti resti pagato il datio del xxx. La fede di Zaccaria Salomon.
1642. *Lettera dell'eccellenzissimo signor procurator provveditor general Giovanni Battista Grimani.*
1. Che il conseglie di Budua ellegga due tansatori sopra le spese criminali e civili dell'officio della cancellaria.
1652. *Suffraggio dell'eccellenzissimo signor Girolamo Foscarini procurator provveditor general in Dalmatia et Albania.*
1. Che il cancelliere della comunità sia essente d'ogni datio in virtù del statuto.
1677. Le publiche deliberationi espresse nella ducal sopra la scrittura e capitoli presentati nell'eccellenzissimo collegio dal dottor Christophoro Ivanovich e Zuanne Solimani ambasciatori della fedelissima comunità di Budua.
1679. *Aloysius Contareno etc.*
1. Che sia rimossa ogni novità, venisse tentata di popolari et habitanti contro li statuti e privilegi della fedelissima comunità et particolarmente in materia delle cariche, che suol dispensar il consiglio.
- Cod. 37. Marcianae.

IV. NOMINA POTESTATUM BUDUAE.

Nomi dell'illusterrissimi podestà di Budua, e tempo, in cui furono, de' quali parte vi sono volumi e parte non, onde quei saranno notati col seguente segno della croce, et primo l'anno¹

1442. Sig. Luca da Canal fù primo podestà di Budva †. *Eletto il 1º agosto, ma non andò a Budva. (Senato Mar.)*
1443. Sig. Ranier Vitturi †. *Trovavasi in Budva a 12. agosto di quest'anno (Commemorali e Relaz. I. 2. V. pag. 100.).*
1453. Sig. Nicolò Diedo †.
1461. 28. marzo. Sig. Nicolò Remundo (*V. capitoli pag. 102.*)
1462. Sig. Andrea da Molin, quale fu interfetto da Cattarini e Maini †. *Nel 1464 fu veramente ucciso da gente di Giovanni Cernoević (Senato Mar. 4. giugno 1469 V. pag. 103.).*
1465. Sig. Ludovico Bembo vice podestà †. *V. documento alla pag. 105. del 30. maggio.*
1465. 20. ottobre. Sig. Luca de Canal. *V. documento alla pag. 105.*

¹ Sub hoc titulo in codice Marciano Clas. II. n. 37. reperitur series aliquorum venetorum potestatum Buduae. Illud vero, quod cursivo caractere expressum est, a nobis additum.

1471. marzo. Sig. Silvestro Pisani. *V. documento del 1472. alla pag. 108.*
 1471. aprile. Sig. Zuanne Zonta (Zantani) † *Giunto di recente. V. documento del 1472. alla pag. 107.*
 1478. 4. ottobre. Sig. Francesco de Priolis, infermo, ottiene il permesso di ripatriare (*Maggior Consiglio. Regina*).
 1484. Sig. Antonio Ghisi †.
 1485. Sig. Giacomo Guerini †.
 1490. Sig. Daniel Cocco †. *A 6. marzo 1491. gli si dà il permesso d'un mese (Mag. Cons. Stella).*
 1492. Sig. Alvise Longo †.
 1498. Sig. Vicenzo Gradenico, cui a 10 giugno si dava il permesso per un mese di venire a Venezia (*Mag. Cons. Stella*).
 1500. Sig. Nicolò Memo †. *Si ricorda come podestà di Budva in luglio 1499. (Sanuto) e in maggio 1501 (Secr. Cons. Rogat.).*
 1503. Sig. Mosè Antonio Erizzo †, il quale in marzo passava in Antivari, e in sua vece veniva a Budva
 1503. Sig. Aurelio Bragadin camerlengo in Cattaro (*Sanuto*).
 1513. Sig. Z. Battista Pesaro †.
 1515. Sig. Marin Bondumier †. *Eletto a 25. febbrajo 1515 (Diari di Marc'Ant. Michiel).*
 1519. Sig. Gabriel Cicogna †. *Era già in decembre 1516. podestà (Sanuto).*
 1521. aprile. Sig. Marin Falier (*Sanuto*).
 1524. Sig. Alvise Contarini †. *Trovavasi in Budva secondo la relazione dei sindici L. Venier e J. Contarini a 27. ottobre 1525.*
 1528. Sig. Giacomo Celsi †.
 1533. Sig. Donà Dolfin †.
 1538. Sig. Paolo Dolfin †.
 1545. Sig. Piero Civran †. *A 22. maggio 1547 Alvise Gritti venire eletto a podestà, ma rinunziava (Mag. Cons. Novus).*
 1553. Sig. Girolamo Bembo. *Secondo la relazione del sindico Gio. Bat. Justiniano era a Budva come podestà a 18. agosto, e trovavasi ancora a 6. aprile 1555. (V. Com. et Rel. II. 69. 89. 235).*
 1567. Sig. Paolo Dolfin †.
 1569. Sig. Piero Pasqualigo †.
 1571. Sig. Agustin Pasqualigo. *Secondo Morosini lib. X. abbandonò Budva per timore de' Turchi, onde il Farlati, lo accusa di tradimento, mentre a 2. marzo 1572. per le degne operazioni ivi fatte fu grazioso della contumacia del tempo, che fu al carico (Mag. Cons. Angelus).*
 Delli seguenti poi, che furono per podestà qui a Budua, si ritrovano i volumi in cancellaria, et primo l'anno
 1572. sino i 1573. Sig. Benetto Civran.
 1573—1576 Sig. Salverio Pisani. *Dalla relazione dei sindici Andrea Justiniano e Ottaviano Valiero risulta, che in agosto 1575. era podestà di Budva Silvestro Pisani di Francesco.*
 1576—1579. Sig. Leonardo Bembo.
 1579—1581. Sig. Girolamo Malipiero.
 1583—1586. Sig. Marco Celsi.
 1586—1589. Sig. Giov. Francesco Baduer.

- 1589—1590. Sig. Marc'Antonio Valaresso.
 1591—1592. Sig. Piero Grimani.
 1593—1595. Sig. Francesco Corner.
 Un'altro dell'istesso del medesimo anno.
 1595—1597. Sig. Alessandro Loredan.
 1598—1600. Sig. Alvise Balbi.
 1600—1602. Sig. Piero Zorzi. *In un suo dispaccio del 16. aprile 1602 si dice già da due anni podestà.*
 1602. 7. agosto. Sig. Lorenzo Pasqualigo (*Dispacci. Rettori*).
 1605—1607. Sig. Francesco Pasqualigo.
 1607—1610. Sig. Pandolfo Malatesta. *In dispaccio 2 luglio 1608. si dice da otto mesi nel carico (Dispacci. Rettori).*
 1610—1613. Sig. Gio. Battista Benzon. *Restano i suoi dispacci al doge del 25. novembre 1610. e del 16. luglio 1611. (Dispacci. Rettori)*
 1613—1615. Sig. Sebastian Marcello.
 1616—1618. Sig. Filipo Parutta.
 1619—1620. Sig. Michiel Morosini. *Suo dispaccio del 29. luglio 1619. (Dispacci. Rettori).*
 1621—1624. Sig. Lorenzo Malipiero.
 1624—1627. Sig. Gabriele Paruta. *Suo dispaccio del 29. luglio 1625. (Dispacci. Rettori).*
 1627—1629. Sig. Luca Polani.
 1629—1631. Sig. Pasquale Dolfin.
 1631—1635. Sig. Daniele Balbi.
 1636—1639. Sig. Gio. Piero Barozzi.
 1640—1642. Sig. Lorenzo Pasqualigo.
 1642—1644. Sig. Francesco Grimani.
 1647—1651. Sig. Alessandro Benzon.
 1652—1654. Sig. Cattarin Ferro.
 1654—1656. Sig. Alberto Barbaro. *Ricordato in dispaccio dicembre 1656. del proveditore generale in Dalmazia.*
 1657—1660. Sig. Giacomo Barbaro.
 1660—1662. Sig. Nicolò Bragadin. *Secondo il dispaccio 21. settembre 1662. del proveditore generale in Dalmazia era di ritorno in Venezia.*
 1663—1665. Sig. Nicolò Zancarol.
 1665—1668. Sig. Bernardo Balbi.
 1668—1669. Sig. Francesco Balbi.
 1669—1670. Sig. Francesco Balbi. *Antonio Priuli proveditore general in Dalmazia scrive a 9. giugno 1668. al doge di aver posto in luogo del vice podestà di Budva Francesco Balbi il già podestà d'Almissa Bernardo Balbi. Onde la serie per questi tre ultimi dovrebbe mutarsi nel seguente modo :*
 1665—1668. *Sig. Francesco Balbi vice podestà.*
 1668—1670. *Sig. Bernardo Balbi già podestà d'Almissa.*
 1670—1671. Sig. Marco Moresini.
 1671—1674. Sig. Zuane Venier.
 1674—1676. Sig. Francesco Badoer.
 1676—1679. Sig. Paolo Balbi.

- 1679—1683. Sig. Francesco Balbi.
 1683—1684. Sig. Nicold Zancaroli.
 1684—1685. Sig. Antonio Querini.
 1685—1687. Sig. Zan Antonio Semitecolo.
 1687—1690. Sig. Zorzi Bon
 1690—1693. Sig. Paolo Vitturi.
 1694—1699. Sig. Andrea Bembo.
 1700—1702. Sig. Ferdinando Ghedini.
 1702—1704. Sig. Francesco Bon.
 1705—1706. Sig. Baldisera Barozzi.
 1767. 20. ottobre. *Antonio Bon. Dispacci del provedor generale Antonio Renier, e lettera del Bon al Renier.*
 1770. 15. agosto. *Sig. Andrea Pasqualigo III°. In dispaccio del prov. gen. Condulmer.*
 1773. 13. febbrajo *Sig. Zan Andrea Balbi. Suo dispaccio a Gaetano Molin prov. estr. in Cattaro.*
 1774—1775. *Sig. Zuan Contarini. In dispacci del prov. gen. Giacomo Contarini.*
 1786. ottobre. *Sig. Zan Alessandro Zorzi. In dispaccio del prov. gen. Fran. Falier.*
 1794—1795. *Sig. Bernardo Zorzi. Disp. del prov. gen. Alv. Marin.*
 1796—1797. *Sig. Andrea Pasqualigo. Partiva da Budva a 17. luglio 1797, avendo consegnato il governo della città a mani del metropolita del Montenero.*

V. BUDUA IN POTESTATE STEPHANI SERBIAE ET GRAECIAE IMPERATORIS.

1351. Nerodimia.

Gloria al tuto continente Dio nostro, fator del zielo e dela tera, et al fiol della sua deità Jesu Christo, et al Spirito Sancto, signor Dio vivo et vero, raxion et documento e potente dextera, amator del homo, al homo per mezzo del so fiol de ogni sapienzia colla tua sapienzia ornasti, et con Spirito Sancto alla tua deità all'amor e grande grazia mettesti: signor dio mio con la tua potentia ziel e la terra fortificasti, e con la dolcezza del Spirito Sancto ziel e la terra e le belezze del ziel imbelisti, et de ogni dolcezza adempisti col fiol dela tua deità con raxion, fede e sapienzia fortificasti, et al inferno la porta et potentia ruinasti con la crucifixion e spargimento di sangue de Dio nostro et tuo fiol, et con te solo Dio et homo; Dio per mezzo della tua deità, et homo per la sua umeltà et graziosa incarnazion per la parola del glorioso Gabriele a Nazaret de Galilea, ala purissima et mundissima gloriosa et molto umel verzene Maria fiola de Abram, et fiola e madre della tua deità; a nui la lexe e la raxon mostrasti ala creazion del nostro impero. Io Stephano con la grazia de Dio imperator de Servia e de Grezia, pronepote del sancto Simeone Nemagno molto glorioso et novo colador de Mira dela gloriosa sedia de Servia signor, et al suo fiol et al besavo nostro signor signor Stephano primo incoronato di corona re, et al suo fiol santo Sava archievescovo de Servia

et fiol e succendor dell'imperio e signoria deli avi e besavi e progenitori nostri iurai a tutti la leze, possession, privilegii confermar, et sopra tutti alli zentilhomeni de Catharo per la loro vera fede et onorievol servitù, lo qual sempre hanno portato alli nostri genitori et progenitori et principue al nostro imperio. Adesso sia noto a tutti, come io Stephano imperator, essendo a Budua in la giesia de sancta Dei Genetrice, se approximò li zentilhomeni de Chataro per nome Michiel Buchia, Grube Bistetich, Marco Bagasich, Piero Buchia, Drago Marcovich, digando, che signor patriarca occupa i confini de Chataro. Et io Stephano per la dio grazia imperador de Servia e de Grezia, volendo alla giustizia e ala leze mostrare logo, al patriarca fessem intender, essendo el patriarca appresso el imperio nostro a Prescien a paro con li zentilhomeni de Chataro personalmente, io dissi, che respondeno. Et in quel luogo li zentilhomeni de Chataro dissero le sue raxon come avevano dito per avanti, et il signor patriarca ghe risponde: che vada homeni da ben e de bona fede, e che veda sopra lor fede et anima la matiera e li confini fra li confini. Signor imperador intendendo simel resposta, benedisse la risposta del patriarca, e mandò sopra la fede loro Amiocus et Radosavo Zarnoevich; et soprascripti Amiocus et Radosavo moverono, portavano li confini de Chataro alla presenzia del nostro imperio in Nerodimglia. Comenza el confin antico de Chataro de Tat in piera rossa in Prievor in la giesia de santo Trifone in susio in Copa et indo fin Dubovichcha Jeala in Viligna iama in Ponesdo come son segnati li confini per piere firme, e per mezzo de Dreunounich in susia in Umsana Glavia in susio in Maistorscho Urato per tutta la Montagna, e per la corona de Loutien per la costiera in Studenaz a Corita, e de Studenaz per mezzo Pusido a Carstaz in Pestigng Grad per dretura in Selete per la corona del monte in sosio in fiumara de Zuta. Questi confini antichi de Chataro fina el confin quello dete domino imperador a la comunita de Chataro, zoè Ledenize e Salase per la loro fede et onorevol servizio. E de altra banda per lido del mar comenza el confin de Chataro per lido de mar fino la fiumara de Luta, tuta Dobrosa, et de altra banda comenza el confin de Chataro, per lido de mar a Bobruista, e cussi in Preulac sin giesia de sancto Archangielo reedificada per li zentilhomeni et communità de Chataro, quello che confermò et dete lo nostro imperador a Chataro: Lustiza con tutto el contado e con tuti piani, custiere, case e con tute raxon et pertinenzie sue, e cuxi per dretura per lido del mar a Ruose in giesia dela pura Dei Genetrice per lido del mar a Jas. Poi vedendo el nostro imperio simel discussion e truovamento deli confini del tuto el governo de Chataro per Miocus e Radoslavo, al patriarca e alli zentilhomeni de Chataro dissembo, come intendessimo de Miocus e Radoslavo, et come sta la cosa, et a quel domino santissimo patriarcha et sopradieti zentilomeni umelta et obbedienza mostrasseno, et vedendo la sua voglia, e la cossa del pastor christian, e la volontà dei nostri honorievol zentilhomeni de Chataro, benedissembo et confermassembo e confermemmo questo zerchio soprascripto, come sta scritto per ordene in questo brevelegio che sia de Chataro, e che siano valiosi con tutto el suo governo come li piazze vender, donar, e dar in dote, e sottometter alla giesia, e lassar ali fioli, e far ogni sua volonta in eterno. E se si trovasse qualche imperador over signor

drio de nui over de nostri descendenti, et che volesse contradir questo soprascripto, che sia maledetto et anatematizado, e che sia prevaricado del corpo e del sangue de Christo, e che non sia benedetto de Gesu Cristo omnipotente e dela purissima madre soa, e de tutta gloria zelestial e de nui Stephano imperador. Questa discusion de confini suprascripti de Miocus e Radoslavo con la parola et mandato del signor Stephano imperador e con la volunta et parola del signor patriarcha Chio Danielo, et con la parola delli zentilhomeni de Chataro, e a mi Zago Gregorio comandò signor signor imperador, che scriva questa scrittura e brevelegio in confirmation de suoi primi brevelegi et scritture quello prima dete signor imperador a Chataro, et al presente quel che el se troverà per ordene, che sia de Chataro, come xe scritto de sopra in eternum. Et questa scrittura io Gregorio porto et dete alli soprascritti zentilhomeni de Chataro avanti la presenzia e faza del signor imperador e del signor patriarcha, e li sono presenti in la corte dell'imperador in Nerodimia nobili et eletti zentilhomeni dell'imperio voievoda Chiessar, conte Wlatico, conte Goislavo et Millos so fradello, Branco Alladinovich, Ceovich Vocassin et suo fradello Uglessa et vaivoda Mircho, et Branco Rasisabiel, et molti altri primari zentilhomeni pizulli et grandi, et tutti vedesseno confirmation et benedizion imperial delle possession et brevelegi de Chataro, confirmasseno et benedissero, et a la benediction et confirmation imperial umiltà mostresseno, et alla benediction et confirmazion imperial tutti zentilhomeni dissero amen. Anno domini 1351. Stephano per la dio grazia imperator de Servia e de Grezia.

(Catharus Dalmatiae civitas . . . auctore Flaminio Cornelio. Patavii 1759 p. 59.)

VI. PRIMA NOTITIA DOMINII DOMUS BALSÆ BUDUÆ.

1367. 8. aprilis. Venetiis.

Cum Andreas Laureano iam diu receperit damnum a quodam castellano Budue Poveresto, et pluries scriptum fuerit presenti castellano et domino Budue Balso, ut satisfaciat eidem civi nostro, quod ipse etiam sepius per litteras facere obtulit, sed nunquam facere curavit; ideo capta fuit pars, quod committatur capitaneo culfi Andree Geno, ut ordinet eidem Balso, quod infra quatuor menses integre satisfaciat illi damno (sc. vi centum ducatorum); elapso vero dicto termino sine effectu, capitaneus et rectores intromittant bona sua ubicumque reperiri poterunt usque ad integrum satisfactionem.

Misti XXXII. 41. in veneto archivio.

VII. RADIZ DE CERNUE DOMINUS BUDUÆ.

1392. 30. octobris. Venetiis.

Privilegium magnifici domini Radix de Cernue domini Zente, Budue etc. partium Sclavonie de gratia intus et extra cum suis filiis et heredibus. Anthonius Venerio dei gratia dux Venetiarum etc. Universis et singulis tam amicis quam fidelibus et tam presentibus quam futuris presens

privilegium inspecturis salutem et sincere dilectionis affectum. Tanto benignius ducalis providentia consuevit personas honorabiles et magnificas sibi devotas et fideles honoribus prevenire, ipsorumque fidem et devotionem dignis retributionibus compensare, ac ipsas dotalibus favoribus convallare, et ipsarum petitiones liberalius exaudire, quanto ducatui nostro devotiores fide et operibus se ostendunt. Attendentes igitur multiplicis fidei puritatem et devotionis plenitudinem, quam magnificus et potens vir dominus Radiz de Cernue, dominus Zente et Budue¹⁾ etc., intimus amicus noster, ad nostre magnitudinis excellentiam habere promptis affectibus se ostendit, qui in agendis nos, ducatum nostrum et singulares personas ducatus eiusdem tangentibus promptum et devotum laudabiliter et incessanter se prebuit atque prebet, supplicationibus nobis sua parte porrectis gratiosius annuentes, prefatum magnificum dominum Radiz nostrorum omnium consiliorum et ordinamentorum necessaria solemnitate servata in Venetum et civem nostrum cum suis filiis et heredibus perpetuo recepimus atque recipimus, et Venetum et civem nostrum cum suis filiis et heredibus facimus, et pro Veneto et cive nostro cum suis filiis et heredibus in Venetiis et alibi deinceps haberi et procurari omni effectu et plenitudine volumus et tractari, ipsum sincere benevolentie brachiis amplexantes, et firmiter statuentes, quod singulis libertatibus, beneficiis, imunitatibus et honoribus quibuscumque, quibus alii honorabiles Veneti et cives nostri gaudent et perfrui dignoscuntur, prefatus magnificus dominus Radiz eiusque filii et heredes in Venetiis et extra perpetuo gaudeant et utantur, idemque dominus Radiz per suum procuratorem legitimum nobis fidelitatis prestitit debitum juramentum; in cuius rei fidem et evidentiam pleniorem presens privilegium fieri iussimus, et bulla nostra aurea pendente muniri. Datum in nostro ducali palatio anno dominice incarnationis millesimo trecentesimo nonagesimo secundo, mensis novembris die ultimo, indictione prima.

(Liber Privilegiorum I. 104 in archivio veneto).

VIII. SANDALUS DE CHOSACHI DOMINUS BUDUAE.

1396. 22. iulii. Venetiis.

Privilegium egregii viri domini Sandali de Chosachi, Rassie et Bosne magni voyvode de extra cum suis filiis et heredibus. Anthonius Venerio dei gratia dux Venetiarum etc. Universis et singulis tam amicis quam fidelibus, et tam presentibus quam futuris, presens privilegium inspecturis, salutem et sincere dilectionis affectum. Tanto benignius ducalis providentia consuevit personas magnificas sibi amicabiles et devotas honoribus pervenire, ipsarumque fidem et devotionem dignis retributionibus compensare, ac ipsas dotalibus favoribus convallare, et ipsorum petitiones liberalius exaudire,

¹⁾ Radiz de Cernue habuit dominium Buduae et partis Zentae tempore reten-tionis Georgii Stracimiri domini Zentae et Buduae per Turchos. Die vero 31. maii 1396. Georgius, libertati donatus, retulit duci veneto de interfectione die 25. aprilis facta Radiz Cernue patriae destructoris per suum exercitum, et quomodo illam partem sui territorii, quam Radiz in manu forti tenebat, denuo in suam potestatem rededit (Listine IV. 377).

quanto ducatui nostro devotiores fide et operibus se ostendunt. Attendentes igitur multiplicis benevolentie puritatem et devotionis plenitudinem, quam egregius ac magnificus dominus Sandali de Cosachi miles, Rassie Bosneque magnus voyvoda, ac Budue et Zente dominus¹⁾, carissimus et intimus amicus nostri dominij, ad nostre magnitudinis excellentiam habere promptis affectibus se ostendit, qui in agendis nos, ducatum nostrum et singulares personas ducatus eiusdem tangentibus promptum et devotum laudabiliter et incessanter se prebuit atque prebet, supplicationibus nobis sua parte porrectis gratiosius annuentes, prefatum magnificum dominum Sandali nostrorum omnium consiliorum et ordinamentorum necessaria solemnitate servata, in Venetum et civem nostrum cum suis filiis et heredibus perpetuo recepimus atque recipimus, et venetum et civem nostrum cum suis filiis et heredibus fecimus et facimus, et pro veneto et cive nostro cum suis filiis et heredibus in Venetiis et alibi deinceps haberi et procurari omni effectu et plenitudine volumus et tractari, ipsumque sincere benevolentie brachiis amplexantes et firmiter statuentes, quod singulis libertatibus, beneficiis, imunitatibus et honoribus quibuscumque, quibus alii honorabiles cives veneti et cives nostri gaudent et perfrui dignoscuntur, prefatus magnificus dominus Sandali cum suis filiis et heredibus in Venetiis et extra perpetuo gaudeat et utatur. Nobis quoque prefatus dominus per venerabilem virum Theodorum archidiaconum Scutariensem, ambaxatorem suum, soleniter prestigit fidelitatis debitum iuramentum. In cuius rei fidem et evidentiam plenioram presens privilegium fieri fecimus, et bulla nostra aurea pendente muniri. Datum in nostro ducali palatio anno dominice incarnationis millesimo trecentesimo nonagesimo sexto, die vigesimo secundo iulii, inductione quarta.

Liber Privilegiorum I. 120 in veneto archivio

IX. RESPUBLICA VENETA PRIMA VICE DOMINA BUDUAE.

1405 13. septembris. Venetiis.

1405. inductione XIV, die 13. septembris. Sapientes consilii. Capta: quod respondeatur oratoribus serenissimi regis Bossine et similiter Crevoye ad ambasiatam nobis expositam parte sua, per quam ipsi requirunt a nostro dominio, si nos volumus impedire de factis Catari, cum ad ipsos spectet locus predictus, quod veritas rei est, quod alias nos fuimus requisiti de volendo nos intromittere de factis dicte terre, et quod nos noluimus nos intromittere de dictis factis nec volumus, et ita est nostra intentio: et si erunt et remanebunt contenti de ista nostra responsione, bene quidem, quando autem non remanerent contenti, sed dicent et peterent, qui dicimus, si nos impediemus, tunc dici sibi debeat, quod noluimus nos impedire nec volumus nec impediemus in complacentiam dominorum predictorum.

Ad alteram partem, in qua faciunt mentionem de locis Dulcigni, Budue et Antivari aquisitis per nos, de quibus nos rogant, quod in casu, quo

¹⁾ Puta has terras accepisse a Georgio Stracimiri domino Zentae pro auxilio ei conlato contra Radiz Cernue.

velimus exire de illis locis, debeamus complacere Sandali amico suo, responderi beat, quod veritas rei est, quod dum vixit dominus Georgius Strazimiri, nos viximus secum in bono amore et benivolentia, et nunquam inter eos et nos fuit aliqua (causa) erroris vel novitatis, nec fuisset parte nostra, nisi processisse a domina Helena consorte sua et a domino Balsa filio suo, qui fracta fide et promissionibus suis armata manu et hostiliter arripuit nobis loca nostra, faciendo etiam nobis multa alia damna notabilia, propter quod vigilantes ad recuperationem eorum et ad nostram vindictam, sicut domino placuit, qui est iustus iudex, nos recuperavimus loca nostra, et aquisivimus de suis, que loca tanquam nostra et bene ac iuste aquisita tenemus, et dispositi tenere sumus et gubernare ad honorem nostrum, sicut facimus alia loca nostra, sperantes in divina gratia, cum iuste illa aquisiverimus, quod poterimus per longa tempora conservare ad honorem dictorum dominorum suorum et aliorum nostrorum amicorum. De parte alii, de non 2, non sinceri 2.

Secreta consilii rogatorum II. 147. in archivio veneto.

X. SENATUS VENETUS DE ELECTIONE POTESTATIS BUDUAE.

1405. 18. septembris. Venetiis.

Die xviii. septembris 1405. Ser Laurentius Bragadino, ser Fantinus Viadro, sapientes ordinum. Capta: quod fiat unus potestas Budue in hoc consilio per duas manus electionum et unam per scrutinium inter dominum, consiliarios, capita et sapientum consilii, ordinum et guerre, qui sit per duos annos etc. De parte omnes alii, de non 1, non sinceri 0¹).

Senato. Mixti XLVII. 19. in archivio veneto

XI. VENETI PACTO CEDUNT BUDUAM BALSÆ FILIO GEORGII STRACIMIRI, DOMINO ZENTAE.

1412. 26. novembris. Venetiis.

1412. inductione vi, 26. novembris. Pax cum magnifico domino Balsa Stracimiri. Mccccxii. inductione vi., die xxvi. novembris in forma literae misse magnifico domino Sandalio mediatori predicte pacis.

Michael Steno dei gratia dux Venetiarum etc. magnifico et potenti domino Sandalio magno vaivode Bosine, amico dilecto, salutem et sincere dilectionis affectum. Ex eo potissime rerum omnium creatori iugi devotionem teneri nos arbitramur, quod quasi patrimonium nobis a progenitoribus nostris relictum, affectionem pacis et concordie quodam innato desiderio possederimus, et illas totis conatibus semper fuerimus amplexati. Hinc est, quod cum vestra magnificantia, mota pie caritatis affectione et pacis amenitate, qua nil suavius aut iocundius inter mortales haberi potest, miserit ad presentiam nostram spectabilem virum dominum Grubacum Debreavig honorabilem suum ambassiatorem pro tractando et concludendo veram pacem atque

¹) In parte x. octobris 1405. nominatur Zacharia Natalis iturus potestas Buduae (l. c.).

concordiam inter nos et nostrum comune ex una parte et magnificum et potentem dominum Balsam Stracimiri quondam domini Georgi Stracimir de Balsis etc. dominum Zente ex alia, cum inter partes ipsas guerrarum disturbia et dissidiorum vigeretur, pro quibus sedandis et removendis magnitudo vestra studiose et laudabiliter interposuit vices suas, nos qui, ut supra diximus, pacem et concordiam quasi nobis hereditariam affectamus, et ad eas semper cum quibuscumque christi fidelibus totis spiritibus hanelamus, moti etiam requisitionibus vestre magnitudinis, cui optamus facere aliquam notabilem et egregiam complacentiam, et volentes in hoc specialiter eidem vestre magnificentie complacere, contenti sumus ac placet nobis cum supra dicto magnifico domino Balsa puram, veram, sinceram et favente deo perpetuo duraturam pacem atque concordiam introire atque concludere ac firmare, remissis eidem omnibus iniuriis, offenditibus, damnis atque molestiis dominio nostro per eum factis. Et ex nunc ad instantiam et requisitionem magnitudinis vestre ipsam pacem et concordiam cum dicto domino Balsa introimus atque firmamus, cum istis tamen conditionibus atque modis, qui in dispositione magnificentie vestre dimittimus, quod pro stabilimento et firmitate predicte pacis possitis nomine nostro ac successorum nostrorum dare ipsi domino Balse pro se et heredibus eius Dulcignum et Buduam cum omnibus et singulis eorum iuribus, pertinentiis, districtibus et confiniis, et insuper promittere nomine nostro et successorum nostrorum mille ducatos auri pro ipso domino Balsa et heredibus suis, solvendos eisdem singulo anno de introitibus locorum nostrorum, que habemus in illis partibus, cum illis modis, conditionibus et formis, cum quibus eos solvebamus olim magnifico domino Georgio patri suo. Et quod omnia alia loca, que vendita fuerunt et data dominio nostro per eundem dominum Georgium eius patrem, debeant nobis expedite et sine ulla contradictione vel molestia libere cum omnibus eorum iuribus, districtibus, pertinentiis et confiniis in perpetuum remanere, damusque magnitudini vestre tenore presentium libertatem plenariam et arbitrium disponendi et faciendi de predictis locis Dulcigni et Budue ac pertinentiis suis et de promissione mille ducatorum suprascriptorum cum supradicto domino Balsa, prout eidem magnitudini vestre videbitur et placebit. Nam suprascriptus dominus Grubacius ambasciator vester vigore libertatis per vestras literas sibi tradite per patentes literas bullae vestrae bullatas nomine magnitudinis vestre promisit nostro dominio, quod eadem vestra magnificentia faciet cum effectu, quod idem dominus Balsa litteris suis patentibus bullatis bullae sua et factis solemniter suprascriptam pacem ratificabit, omologabit et approbabit ac inviolabiliter observabit, nec eam infringet aliqua causa vel eventu. Item quod omnes gentes suas armigeras subito removebit ab infestatione et damnificatione locorum et subditorum nostrorum, et alia loca nostra et subditos non molestabit nec molestari faciet aut permittet per suos subditos aut fideles aliquo ingenio, causa vel colore, neque de locis nostris aut ipsorum aliquo se intromittet in futurum vel impedit ullo modo. Item quod cives et subditos predictorum locorum Dulcigni et Budue ac eorum districtuales tractabit humaniter et benigne, nec aliqua per eos facta contra suam magnitudinem imputabit eisdem, nec ullam malestiam eis inferret dicta causa, sed omnia mandabit oblivioni non aliter,

quam si contra eum nunquam aliquid comisissent, tam subdinos et fideles nostros quam suos in statum pristinum ac terminos totaliter reducendo. Si autem contingetur, quod idem magnificus dominus Balsa in aliquo pactorum ullo unquam tempore contrafaceret vel veniret aliquo modo, ingenio, colore vel causa, tunc idem dominus Balsa teneatur restituere dominio nostro predicta loca Dulcigni et Budue cum omnibus eorum pertinentiis, iuribus, districtibus et confiniis integra et illesa; quod si nolle illa reddere nostro dominio, tunc et in eo casu eadem vestra magnificentia teneatur etiam nobiscum et dare nostro dominio suprascripto auxilium et favorem opportunum pro compellendo dictum dominum Balsam ad restituendum eidem nostro dominio dicta loca, ut dictum est. Et insuper, quod ex tunc liberati simus et absoluti nos et successores nostri a dando eidem domino Balse et heredibus suis sepe dictos mille ducatos singulis annis, ut supra diximus. Promittimus enim tenore presentium, quod cum predicte litere ratificationis et approbationis suprascriptorum ipsius magnifici domini Balse pervenerint ad manus rectorum nostrorum, qui sunt in locis predictis Dulcigni et Budue vel capitanei nostri Scutari, idem rectores dictorum locorum vel capitaneus Scutari ad placitum et requisitionem vestre magnificentie prenominato domino Balse vel cuicunque legitimo suo nuntio, habenti super inde ab eo arbitrium et libertatem recipiendi et acceptandi eadem loca Dulcigni et Budue cum eorum districtibus et pertinentiis, libere consignabuntur; et similiter disponemus et ordinabimus cum effectu, quod supra scripti mille ducati eidem domino Balse et eius heredibus per nos et successores nostros cum illis conditionibus, modis et formis, quibus prelibato genitori suo solvebantur, anuatim persolventur. Remansimus enim supra predictis concordes cum prenotato domino Grubacio ambasciatore vestre magnificentie, qui ex nunc vigore libertatis per vestras literas ei tradite promisit nostro dominio vestro nomine predicta omnia se facturum et effectualiter curaturum. In quorum fidem et evidentiam plenioram presentes literas fieri iussimus, et bulle nostre plumbee pendentis munimine roborari. Data in nostro ducali palatio die vigesimo sexto mensis novembris, inductione VI, millesimo quadringentesimo duodecimo¹⁾). Predicta pax in forma litere, que remansit apud serenissimum ducale dominium cum bulla sua plumbea et bulla aurea ipsius domini Sandalis pendentibus.

Commemorandum X. 132, in archivio veneto.

¹⁾ Eadem die respublica veneta proclamavit pacem factam cum Balsa (Listine VII. 26), eiusdemque mensis die 29. scripsit capitaneo Scutari, quod, ratificante Balsa ipsam pacem, faciat ei consignari Dulcignum et Buduam (l. c. 30). Balsa ratificavit ipsam pacem die 30. ianuarii 1413 (l. c. 68), et ita obtinuit Dulcignum et Buduam.

1412. 29. novembris. Venetiis.

1412. 29. novembris. Litera missa capitaneo Scutari pro executione ultra scriptorum. Ad instantiam et requisitionem magnifici domini Sandalii magni vaivode Bosine, qui super inde misit nobis suam ambasciatam, devenimus ad pacem et concordiam cum magnifico domino Balsa Stracimiri quondam domini Georgii Stracimiri domino Zente etc. in forma, cuius copiam vobis mittimus in folio his inclusa pro informatione vestra plenaria. Et quum, ut ibi videre poteritis, ratificante predicto domino Balsa pacem supra notatam, debetis facere consignari Dulcignum et Buduam cum omnibus iuribus, districtibus et pertinentiis suis predicto domino Balse vel eius nuntio, habenti super inde libertatem et arbitrium eadem acceptandi, cum nostris consiliis rogatorum et additionis vobis scribimus et mandamus, quatenus, cum receperitis literas patentes ipsius domini Balse bulla sua bullatas, per quas ratificet dictam pacem et omnia et singula contenta in ea, debeatis dicta loca Dulcigni et Budue ad omnem requisitionem suprascripti domini Sandalii prenotato domino Balse aut eius legitimo nuntio, ut supra diximus, cum omnibus eorum iuribus, pertinentiis, districtibus, confiniis, libere consignare seu facere per rectores nostros dictorum locorum, quibus superinde scribimus per literas alligatas presentibus, quas eis mittere debeatis, libere consignari. Observando etiam et faciendo predicto domino Balse de solutione annua mille ducatorum et de omnibus aliis in dicta pace contentis, quantum in vobis fuerit, inviolabiliter observari. Mandamus autem vobis, quod, ratificante ipso domino Balsa predictam pacem prius, quam consignetis eidem et faciatis consignari predicta loca, debeatis dextro modo inde trahere omnes munitiones tam victualium quam armorum, cuiuscumque generis sint, et reducere illa Scutari, nam volumus illa pro nostro comuni, ut iustum est. etc. Die xxviii. novembris mcccxxii.

Commemorialium X. c. 133, in veneto archivio

XIII. BUDVA IN POTESTATE COMUNITATIS CATARI.

1421. 28. aprilis Venetiis.

Privilegium comunitatis Catari. Thomas Mocenigo dei gratia dux Venetiarum etc. Universis et singulis nobilibus et sapientibus viris Antonio a Bocolis de suo mandato comiti Catari et successoribus suis et aliis quibuscumque rectoribus et officialibus suis presens privilegium inspecturis pateat evidenter, quod venerunt ad nostram presentiam nobiles et prudentes viri Nicola de Glavatis, Paulus Buchia et Michael de Pelegrina, ambassiatores comunitatis nostre Catari, et ex parte dicte comunitatis nostro dominio porrexerunt certa capitula, quibus capitulis fecimus responsionem cum nostris consiliis rogatorum et additionis, quorum capitulorum et responsionum nostrarum tenorem hic inferius fecimus annotare.

Et primo ad primum capitulum etc.

Ad sextum capitulum continens : item supplichemo la vostra gratia, como el castello de Budua a nui fo dato in guardia per misser Piero Loredan, el qual nui guardessem e guardemo fina a di presente, che ala vostra gratia piazza de conciederlo a nui vostri servidori per vostro privilegio con i suo confini, per che lè ai nostri confini, ed è clave de tutti i nostri terreni, per che se in man de altri vignisse, mai el nostro contado non haveria reposso. Respondemus, quod sumus contenti et placet nobis, quod castrum Budue cum pertinentiis et confinibus suis remaneat sub comunitate nostra Catari, que comunitas illud debeat custodire, et sub bona custodia tenere.

. . . Datum in nostro ducali palatio die vigesimo octavo mensis aprilis, inductione quartadecima, millesimo quadringentesimo vigesimo primo¹⁾.

Commemorandum XI. et Secr. Cons. Rog. VIII. 6 in archivio veneto.

XIV. RESPUBLICA VENETA PACTO CEDIT BUDVAM GEORGIO DESPOTO RASSIAE.

1435. 14. augusti, apud Semedrum.

Instrumentum concordii celebrati per clarissimum ac insignem dominum Nicolaum Memo oratorem nomine illustrissimi dominii Venetiarum cum illustri domino Georgio despoto Rassie.

In christi nomine amen. Anno nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo trigesimo quinto, inductione terciadecima, die quartodecimo mensis augusti. Cum post concordium et declarationem factam de quibusdam differentiis inter spectabilem et egregium virum dominum Franciscum Quirino pro illustrissimo ducali dominio Venetiarum comitem et capitulum Scutari nomine serenissimi principis et excellentissimi domini domini Francisci Foscari incliti ducis ac illustrissimi dominii Venetiarum eorumque recomendatorum, complicum, sequacium, fidelium et subditorum parte una, et magnificum ac potentem dominum dominum Georgium condam Vulchi nunc dei gratia illustrem regni Rassie despotum et dominum Servie etc. suo proprio nomine ac vice et nomine olim illustris principis et domini domini Stefani dei gratia Rascie ducis etc. eorumque recomendatorum, complicum, sequacium, fidelium et subditorum parte altera, ut patet publico instrumento manu Manfredini ser Guilelmi de Monteclaro imperiali auctoritate notarii in millesimo quadringentessimo vigesimo sexto, inductione quarta, die vigesimo secundo mensis aprilis. Post cuius concordii conclusionem super aliquibus capitulo nonnullae emergerint differentie, de quibus aliisque declarare, reformatte et concordate fuerint in civitate Catari per spectabilem et egregium virum dominum Anthonium de cha de Pesaro comitem et capitaneum Catari nomine prefati serenissimi domini ducis ac dominii Venetiarum et spectabiles ac egregios viros Nicolam Vitomire et Nixam

¹⁾ Petrus Lauredanus capitaneus generalis maris habuit Buduam mense julio 1420. Senatus ei scripsit die 13. augusti e. a., quod det ipsam Alexio et Georgio Jnras in casu quo ipsi firmo pacto promitterent, se Vnetos contra Balsam adjuturos. Sed quum isti detrectarent, Lauredanus Buduam custodiae Catarinorum praebuit.

cancellarium, oratores i. d. despoti nomine ipsius i. d. despoti, et nonnullae indiffinitae remanserint determinationi et declarationi suprascriptorum serenissimi domini ducis et dominii Venetiarum ac illustris domini despoti, et ex inde nonnulla adducerentur capitula per clarissimum virum dominum Nicolaum Memo oratorem etc. nomine illustrissimi domini ducis et dominii Venetiarum pro inobservatione pacis et aliis, sicut inferius distincte apparet. Idcirco prefatus serenissimus princeps et dominus dominus dux et ducale dominium Venetiarum, cupientes amoveri quecumque possent eorum pacem, amiciciam et fraternitatem impedire aut aliqualiter perturbare, commiserunt amplissimamque bayliam et potestatem una cum consiliis suis ad sonum campane more solito congregatis dederunt suprascripto clarissimo ac insigni domino Nicolao Memo eorum honorabili oratori ad sepedictum illustrem principem et dominum dominum Georgium dei gratia Rassie dispotum etc. specialiter destinato, ut patet suis ducalibus literis credentialibus datis Venetiis in ducali palatio die XII mensis junii MCCCCXXXV, ad audiendum, declarandum et componendum una cum prefato illustri domino despoto omnia capitula et quascumque differentias, quas partes ipse producere voluerint tam de iure et iuris forma quam de comuni concordio et amore, sicuti ipsis ambobus ad maiorem confirmationem, stabilimentum et robur dicte pacis magis conducere videretur. Quapropter partes predicte unanimiter, concorditer et amicaliter, ut omnis litis et disturbii amoveatur occasio, utque pax, fraternitas et amicitia perpetuis temporibus nedum conservetur et manuteneatur, verum auctore deo forcios solidetur, christi et beatissime virginis matris eius nomine invocato, omni modo, via, iure et forma, quibus magis et efficacius potuerunt et debuerunt ac debent et possint, dictas differentias et capitula deduxerunt ad infrascriptum concordium, modis, conditionibus et pactis inferius distincte annotatis. Et circa differentias spectantes illustri domino desposto et capitula non declarata in Cataro: primo videlicet, ubi illustris dominus despotus predictus petebat ducatos novem mille pro mille ducatis, quos annuatim percipere debet de introitibus camere Scutari, de quibus annis novem nihil habuit. Item ubi petebat denarios, qui exacti fuerunt a villis Lustice, Bogdasichiorum et Resevichiorum ac Pastrovichiorum. Item cum ab hominibus dictarum villarum per illustrissimum dominium Venetiarum exactum fuerit yperperum, et tempore ill. domini despoti post designationem sibi de dictis villis factam exigi fecerit ducatum, petebat refectionem ab yperpero ad ducatum pro tempore, quo i. dominium Venetiarum eas tenuit. Et ex adverso responderetur per prefatum dominum Nicolaum Memo oratorem etc. nomine quo supra, quod i. dominium Venetiarum non tenebatur ad solutionem dictorum ducatorum mille annuatim nisi a die, quo prefatus i. d. despotus pacem adimplevit, videlicet a die, quo destrui fecit castrum Zorzevec, quod castrum destrui facere tenebatur vigore pacis sive concordii, et erat introitibus Camere ac hominibus comitatus Catari plurimum damnosum, cum super territorio Catari esset edificatum. Item peterentur expense facte per comites et capitaneos Scutari et Catari in guerris et necessitatibus ipsius i. d. despoti de voluntate et ordine suo, ut patet literis suis; que quidem expense ascendunt ad magnam denariorum summam. Et ad partem refectionis ab yperpero ad ducatum,

respondeatur, quod comes Catari, ne homines ipsarum villarum devenirent ad manus Jurasevich tunc hostis et rebellis dicti i. d. despoti, eos illa conditione solvendi yperper accepit; quam promissionem, si dominus despotus eis servare voluerit, bene quidem, quando vero non, potest ab eis exigi facere quicquid exacutum non fuit, cum homines ipsarum villarum sint in rerum natura. Et cum plura super his tribus dicta, producta ac allegata hincinde fuerint, unanimiter et concorditer convenerunt partes predice, quod i. d. despotus habere et percipere debeat ducatos quattuormille videlicet III mille ab illustrissimo domino duce et dominio Venetiarum pro resto et residuo omnium et singulorum denariorum suprascriptorum ac aliarum quarumcumque rationum, pactorum, promissionum, expensarum, obligationum et causarum, quas pro pecuniis usque diem xv . presentis mensis augusti, quo die est terminus annualis limitatus ad solutionem mille ducatorum, quos singulo anno habere debet idem i. d. despotus, partes predice invicem agere habuissent, et quos una pars alteri et altera uni quocumque modo et quacumque ratione et causa sibi invicem ac vicissim aliqualiter petere seu requirere posset, promittentes sibi invicem et vicissim nominibus quibus supra per solemnem stipulationem et pactum una pars alteri et altera uni de non petendo aliquid amplius causis et rationibus suprascriptis; imponentes per se et successores suos perpetuum scilientium et finem omnibus petitionibus et requisitionibus, quas predice partes sibi invicem aliqualiter petere potuissent et possent causis et rationibus suprascriptis. Verum promisit dictus dominus Nicolaus Memo orator etc. nomine quo supra per solemnem stipulationem et pactum, quod iuxta pacis formam prefatus illustris dominus despotus recipiet ab illustrissimo domino duce et dominio Venetiarum a die quintodecimo presentis mensis augusti de millesimo quadringentesimo trigesimoquinto in antea singulis annis in die festivitatis beate Marie virginis de medio mense augusti in Scutaro ducatos mille de introitibus Scutari, numerandos cui vel quibus idem i. d. despotus suis litteris declarabit sine ulla exceptione, dolo vel fraude. Item promisit dictus dominus Nicolaus Memo orator etc. et se obligavit nomine quo supra, quod postquam hinc recesserit et Scutarum venerit, numerari faciet nuncio sive nunciis dicti ill. domini despoti pro parte suprascriptorum ducatorum quatuor millium, de quibus concordes remanserunt pro resto omnium eorum rationum etc. ducatos duos mille auri vel valorem in monetis, et a die dicti sui appulsus Scutarum usque ad menses quatuor proximos sequentes alios duos mille ducatos faciet nunciis dicti illustris domini despoti effectualiter dari et consignari in Scutaro pro resto et residuo dictorum ducatorum quatuor millium. Item cum in capitulis declarationum firmatis cum i. d. despoto predicto per spectabilem virum dominum Franciscum Quirino nominibus quibus supra unum contineatur capitulum huius tenoris de verbo ad verbum, videlicet: Item prometo mi Francescho antedicto nomine quo supra, che quella uxanza, la qual havea misser Zorzi Strazimir de condur sal a Budua, che la sia observada al prefato magnifico signor Zorzi, e quello vendere segondo se vendea in el tempo del prefato signor Zorzi Strazimir; vigore cuius capituli i. d. despotus predictus dicebat posse per mare salem facere conduci Buduam quantum et unde sibi placebat, cum sic fuerit consuetum

tempore domini Georgi Strazimir. Et ex adverso respondebatur, quod si predictus dominus Georgius Strazimir salem conduci fecit Buduam ultra salem suarum salinarum, illum fecit conduci contra ordines et banno dominii Venetiarum; et si dictus sal fuisse repertus, fuisse amissus, quoniam mare est dominii Venetiarum, et nullus preter dictum dominium in illo iurisdictionem habet. Quare predictum capitulum concorditer declaratum fuit, et convenerunt partes predicte, quod i. d. despotus nullum salem possit facere conduci Buduam nisi salem suarum salinarum et subditorum suorum, que sunt apud salinas Catari, et possit dictum salem facere conduci Buduam per mare cum barchis Budue et subditorum dominii Venetiarum. Item quia petebat prefatus i. d. despotus catunos Cernagore sibi consignari per illustrem dominum ducem et dominium Venetiarum, convenerunt predicte partes et concorditer ac unanimiter declaraverunt, omnes predictos catunos Cernagore esse et spectare ac pertinere prefato i. d. duci et dominio Venetiarum cum omnibus suis dotis, possessionibus, patrimonis, vineis et campis, cum ipsi catuni Cernagore in confinibus dominii Venetiarum inclusi sint, et ipsius dominii continue fuerint. Item quia in pace alias conclusa inter prefatum i. d. despotum et generosum militem dominum Franciscum Bembo nominibus in illa contentis unum contineatur capitulum continens effectualiter, quod tam subditi i. d. Venetiarum quam i. d. despoti possint stare, emere, vendere et eorum mercantias facere per terras et loca partium, et contra hoc ab aliquo tempore citra per vayvadas et officiales i. d. despoti non permittantur caravane ire Catarum pro sale et mercantiis, et homines Plave non permittantur ire similiter Scutarum pro sale et mercationibus, petebat prefatus dominus Nicolaus Memo orator etc. nomine quo supra debere servari, et adimpleri forma pacis. Idcirco suprascriptus i. d. despotus promisit et se obligavit taliter edicere atque mandare omnibus officialibus suis, quod semper et omni tempore omnes caravane et subditi sui poterunt ire Scutarum et Catarum pro sale et cum mercationibus sine ulla contradictione ad eorum libitum. Item quia Jurasevich jam annis novem tenuit ac tenet possessiones Jariste earumque redditus exegit, et annis quinque continuis a Desmo et Goiacho eorumque filiis, nepotibus et familiis, de quibus sunt domus viginti, omnes utilitates et redditus etiam exegit, petebat suprascriptus dominus orator nomine quo supra, debere cogi per illustrem dominum despotum predictum Jurasevich ad restituendum prefato dominio Venetiarum omnes predictas possessiones, redditus et utilitates de illis exactas, et dictus i. d. despotus responderet, velle dictas possessiones facere restitui, convenerunt predicte partes et promisit dictus dominus orator, ac intuitu prefati il. domini despoti nomine quo supra se obligavit de non petendo aliquid amplius dicta causa, si et in quantum prefatus i. d. despotus faciat designare et restituere per nuncios suos, quos ad partes Zente missurus nunc est, omnes predictas possessiones Jariste ac Desimum et Goiachum cum omnibus suis filiis, nepotibus et familiis, hominibus et domibus domino comiti Catari vel nuncio aut nunciis suis. Item cum per suprascriptum spectabilem dominum Nicolaum oratorem etc. nomine quo supra requiriretur ordinari et precipi per illustrem dominum despotum, quod omnes ille domus, que edificate reperiuntur super montem, ubi erat

edificatum castrum Zorzevez, destruentur et funditus ruinentur ita et taliter, quod nihil amplius habitacionis illic et in cacumine montis illius remaneat, et quod per subditos prefati i. d. despoti et illustrissimi dominii Venetiarum nunquam amplius possint rehedicari; et dictus illustris dominus despotus respondisset, dimittere in arbitrio et potestate suprascripti domini oratoris ordinandi, quod destruantur vel ne, et prefatus dominus orator omnino requireret, illas debere destrui; predictus i. d. despotus volens omnia, que paci possent aliquod scandalum producere, penitus amoveri, promisit seque solemniter obligavit facere destrui et solo equari omnes predictas domos, et quod subditi sui illic amplius non habitabunt; promiseruntque partes predice ac invicem convenerunt per solemnem stipulacionem et pactum, quod in cacumine montis illius nec per dominium Venetiarum nec per illustrem d. despotum neque per eorum subditos, fideles vel recommandatos ullo umquam tempore edificabitur aliquod fortilicium, castrum, domos vel habitationes. Item quia petebat dictus dominus orator nomine quo supra, quod domino episcopo Catari restituerentur omnia beneficia catholica, que sunt in Sclavonia, cum metropolite Sclavo fuerint restituta omnia beneficia suarum ecclesiarum etc., promisit dictus ill. dominus despotus ac promittit et se obligat facere restitui dicto domino episcopo Catari omnia dicta beneficia, et permittere eum vel suos nuncios redditus omnes sive prebendas dictorum beneficiorum exigere, donec per Romanum pontificem declarabitur, cui dicta beneficia pertinebunt, an dicto domino archiepiscopo Antibarensi, qui in dictis beneficiis ad ius pretendere videtur, vel domino episcopo Catari; promisitque dictus ill. dominus despotus dare brachium et favores suos seculares dicto domino episcopo Catari, ut rehabeat redditus, qui de dictis beneficiis hactenus fuerunt exacti, si declarabitur per summum pontificem, dicta beneficia spectare et spectasse domino episcopo Catari predicto. Que omnia et singula suprascripta ac contenta in capitulis suprascriptis prefatus i. princeps et dominus dominus despotus etc. per se et heredes ac successores suos parte ab una, et prefatus clarissimus ac insignis dominus Nicolaus Memo orator nomine quo supra parte altera promiserunt solemnni stipulatione, quod semper et omni tempore firma et rata pariter atque grata habebunt, et tenebunt omnia et singula suprascripta et infrascripta, ac ipsa attendent et observabunt, ac attendi et observari facient perpetuo et in perpetuum sub vinculo sacramenti. Pro quibus omnibus et singulis firmiter attendendis et observandis atque adimplendis prefatus ill. dominus despotus omaia sua bona mobilia et immobilia, presentia et futura, et ipse clarissimus dominus Nicolaus Memo orator nomine quo supra omnia bona communis Venetiarum mobilia et immobilia, presentia et futura, sibi invicem una pars alteri et altera uni perpetuo obligaverunt, renunciantes dicte partes nominibus quibus supra conditioni sive causa vel ex iniusta causa, exceptioni, doli mali et in factum actioni, et omnibus iuribus communis et municipalibus, fori privilegio, et omni legum et statutorum auxilio, quibus possunt vel possent seu volunt vel vellent contra predicta vel aliquod predictorum facere vel venire.

Actum apud Semedrum in curia sive palatio residentie suprascripti i. et excelsi domini domini despoti in sala magna audientie ipsius domini,

presentibus magnificis viris Radich Celnik comite palatino, Nicola Rodop prothobistario, Radith Bogdaschich magistro agazonum, Bogdano Zlokievich, consiliariis dicti ill. domini despoti, ac circumspectis et prudentibus viris ser Luca Pautim de Cataro, Gasparino Johannis de Venetiis, Nicolao Spano et Petro Maloncio ambobus de Scutaro, omnibus testibus ad suprascripta vocatis, habitis et rogatis.

Ego Nicolaus de Catharo imperiali auctoritate iudex ordinarius et publicus notarius, quia omnibus et singulis suprascriptis, dum sic fierent et agerentur, presens fui, et de mandato suprascriptorum dominorum, licet de alia manu sit scriptum, in hac publica forma redegi, signoque et nomine meis munivi in fidem et robur omnium premissorum.

Ego Johannes de Reguardatis condam domini Alessandri, civis venetus, publicus imperiali auctoritate et Venetiarum notarius ac iudex ordinarius et ducatus Venetiarum scriba nec non ad presens cancellarius suprascripti domini oratoris, predictis omnibus, dum sic fierent et agerentur, presens fui, eaque de mandato suprascriptorum dominorum in hanc publicam formam redegi una cum ultrascripto egregio viro domino Nicolao cancellario predicti ill. domini despoti, et in premissorum fide et robore me subscrispi, signumque meum consuetum apposui.

Commemorali Vol. XII c. 148.

XV. PROVISORES VENETI IN ALBANIA CONFIRMANT BUDUANIS PRIVILEGIA IPSIS A GEORGIO DESPOTO RASCIAE CONCESSA.

1442. 1. augusti. Catari.

Nos Ludovicus Laureano pro illustrissimo ducali dominio Venetorum capitaneus generalis culphy, Marcus Geno miles provisor in Albania ac Petrus Dalmario comes Catari. Considerantes optimam fidem et constantissimam devotionem fidelissimorum civium Budue, qui ex animi affectuoso ardore sub umbra illustrissime ducalis dominationis nostre veniendi ac vivendi passi sunt agros suos devastari, domus incendi, et bona et animalia sua in predam dari per comitem Stephanum vaivodam Bossine. Tandem cum summo bono placuit, ut illustrissima ducalis dominatio nostra dignata sit eos in servitores et subditos suos acceptare et nobis tribus mandare, ut eos acceptaremus. Et ipsi Buduani leto et iucundo animo nullis premissis conditionibus se nobis dederint, eos in subditos et fidelissimos servitores nostre illustrissime ducalis dominationis acceptantibus. Cumque nunc supplicant, privilegia et pacta, que cum olim domino suo despoto Giorgio habebant, per nos confirmari, ut hisdem pactis et conditionibus sub illustrissimo ducali dominio nostro tractentur, vivant et regantur, et visis per nos conditionibus et privilegiis suprascriptis, que privilegia e vulgari sclavo in vulgari latino de verbo ad verbum translata et annotata sunt inferius, ea privilegia, tenore presentium sancsimur et confirmamus, et sancta et confirmata esse volumus. Cumque petant, ut pro damnis, que per ipsos ante hoc tempus forte illata essent subditis serenissime ducalis dominacionis nostre aut alienis aut pro represaliis, que secute fuissent, nihil ab eis in futurum petatur aut innovetur, promittimus etiam, quod

racionibus suprascriptis nihil eis in futurum innovabitur, sed ex hac hora vetera omnia, si qua sunt, oblitera sint, et nunquam renovari possint, aut pro ipsis aliquid innovari. Et hec in maius robur notari mandavimus manu Phebi Capello illustrissimi ducalis dominii nostri notarii et cancellarii nostri, et impressione sigilli beati Marci evangeliste muniri.

In iure autem et iustitia ministranda in criminali subiaceant regimini Catari. Et appellationes omnes spectent ipsi regimini, donec per serenissimam ducalem dominationem nostram aliter ordinabitur.

Copia privilegiorum, que communitas suprascripta Budue habebat a despoto Georgio de verbo ad verbum in vulgari latino translata.

Per la gratia de dio signor de Sciavānia, de Zenta, despoto Zorzi. Che sia manifesto a chadaun, come vene a la mia signoria honorevoli Buduani, e fime ricordo pregando la mia signoria, ch' la mia signoria i faca usanza, la qual uxanca ha la cita de mia signoria Antivari. E pero vezando la mia signoria la lor fadiga e fedelta, la mia signoria i fexe gratia, la qual usanca ha la mia cita de Antivari, quella uxanca che habbia cita de la mia signoria Budua. Salvo quello, che semena su le terre de la mia signoria, che debiano pagare septimo; e quelle vigne, le qual sono su li terreni della mia signoria, che pagano decimo; e che i sia perdonato doana de becharia, e altre doane debiano pagar ala mia signoria. In tuto altro che habiano alla usanca, che ha Antivari. E questo sia fermo in vita de la mia signoria, et in vita deli fioli de la mia signoria. E de questo sia executor logofet Manuil. Scripta vi mille viii, cento xlviij del mexe de april adi 6 in Budua.

Per la gratia de dio signor de Sciavania e de Zenta despoti Zorzi fa gratia la mia signoria ala citade de Budua: tutto quello che ha tolto signor e parente mio despoti Stefano da i confini della cita de Budua e dado al Cernoevichi, quali confini la mia signoria i faca tornar, che li siano suo liberi ala mia cita de Budua; e che sia questo firmo in fina la vita de la mia signoria e de i fioli de la mia signoria. E de questo executor sia Legofet Manuil. Scripta vi mille viii cento xlviij del mese de avril in Ragusa.

Datum Catari die primo augusti, indictione v. millesimo quadringentesimo quadragesimo secundo. Phebus cancellarius. L. S. sancti Marci.

Orig. pergam. apud S. Ljubić.

XVI. AD INSTANTIAM AMBASCIATORUM BUDUAE RESPUBLICA VENETA ACCIPIT
BUDUANOS IN SUBDITOS, ET COFIRMAT ANTIQUA EORUM PRIVILEGIA.

1442. die 28. novembris.

Sapientes ordinum. Quod ad capitula porrecta per ambaxatores comunitatis Budue respondeatur:

Et primo ad primum capitulum huius tenoris, videlicet: Serenissimo ducali dominio suoque pio et gratiose consilio humilime exponitur parte fidelissimorum civium et subditorum vestrorum universitatis Budue. Che azoche sotto l ombra de la vostra sublimità ne le loro caxe securi possino

dormir, et in ogni caxo guarentarse e defender loro e l'onor de la vostra illustrissima signoria, et non habino chaxon abandonar le chaxe e fuzir a schogli, supplichano la vostra serenità, se degni farli reintegrar quel muro, che e da la parte de terra, e chavar quella fossa, che cum pochissima spexa de la vostra sublimità se fara, chomo amplamente puo dar informacion ala signoria vostra el magnifico misser Marco Zen, el qual diligentissimamente tuto ha voludo veder et examinar.

Respondeatur: quod ut possint sub nostro dominio se cum solita fide sua conservare et tutos esse, sumus contenti et placet nobis, quod dictus murus a parte terre fiat et fabricetur. Et similiter fovea emundetur et cavetur, ut petitur, pro fortificatione civitatis predice; et hoc opus fiat per homines districtus Budue. Et si sufficientes ad hoc non fuerint, suppleatur de districtualibus Catari. Et ita scribatur comiti. Et expensa, que necessario occurreret fieri, solvatur de introitibus civitatis Budue, et si defecerint, suppleatur de introitibus civitatis Catari.

Ad secundum. Item supplichano, conzosia loro perdesseno tuto el seminato de questo anno passato, e che per la impotentia niente per el futuro anno habino seminato, e non habino unde viver questa invernata, la vostra sublimità per sua clementia se degna o de qualche summa de denari o de biava sovegnirli, limitando al render de questi tal denari quelli termini, che piaqua ala clementia vostra, e loro poveri fidelissimi vostri possino ala signoria vostra satisfar.

Respondeatur: quod volentes necessitatibus ipsorum nostrorum fidelium subvenire, sumus contenti mutuare sibi staria quingenta frumenti, quod sibi de civitate nostra Scutari illi comunitati prestare faciemus precio convenienti, quod premium dicta comunitas in duobus annis reddet nostro dominio, dando singulo anno medietatem precii nostris gubernatoribus introituum. Ft ex nunc sit captum, quod mandetur comiti et capitaneo Scutari, quod de frumento, quod nostrum dominium singulo anno recipit ex afflictibus aut aliter, ipse provideat mittere subito Buduam nomine nostri communis v centum staria veneta frumenti precio currenti, illudque consignet comunitati Budue; commemorando sibi, quod nobilis vir Bertutius Civrano predecessor suus misit Venetas staria frumenti circa ii mille. Itaque poterit huic nostro mandato copiose satisfacere.

Ad tertium. Item supplichano azoche le caravane vengano li a Budua come al tempo del despoto venivano, e loro poveri e fidelissimi supplicantи habino qualche mezo de traficar e viver sotto l'ombra de la vestra serenità come li altri subditi e servitori suo; che la vostra signoria se degna in Budua far e tegnir camera de sal, la qual cosa ala celsitudine vostra sera utilissima et a loro fidelissimi vostri comoda.

Respondeatur: quod cupientes omnem commoditatem ipsorum nostrorum fidelium, sumus contenti et placet nobis, quod sal salinarum Budue possit vendi in Budua, sicut vendebatur et observabatur tempore domini despota.

Ad quartum. Item conzosia che loro habino dexiderato venir sotto l'ombra de la vostra serenità, et habino soferto tante straze per esser de la vostra sublimità recti et governati, supplicano devotissimamente, che la vostra signoria se degni mandarli, un gentilhuomo della vostra signoria, che li reghi e governi, chome e in tutti gli altri luogi dela vostra

celsitudine. Et questo de singularissima et special gratia domandano ala clementia vostra, ala qual devotissimamente se ricomandano.

Respondeatur, quod fiat ut petitur. Et ex nunc sit captum, quod in primo maiori consilio eligatur unus potestas Budue cum salario et conditionibus, quibus fuit ultimus rector, qui per nostrum dominium illud missus fuit.

De parte 92, de non 3, non sinceri 2.

Senato. Mar. Reg. I. c. 133 tergo, in archivio veneto.¹⁾

XVII. PARS CAPTA IN SENATU VENETO, QUOD POTESTAS BUDUAE ELIGATUR IN MAIORI CONSILIO.

1443. die primo martii.

Ser Candianus Bollani, ser Filippus Corrario, ser Johannes Mauro, sapientes ordinum. Quia potestas Budue refutavit, et necesse sit respectu presentis temporis et conditionibus loci, qui est in medio terrarum nostrarum Albanie, et est ad marinam, providere de aliquo bono rectore, et presertim in hoc principio, quo illam terram adepti sumus; vadit pars, quod potestas Budue eligendus, eligatur in maiori consilio per quattuor manus electionum cum salario, familia, modis et conditionibus omnibus, quibus est potestas Dulcinii. De parte 95, de non 4, non sinceri 2.

Senato. Mar. Reg. I. c. 146, in veneto archivio.

XVIII. RESPONSA REIPUBLICAE VENETAE AD PETITIONES BUDUANORUM.

1443. 12. augusti. Venetiis.

Franciscus Foscari dei gratia dux Venetiarum etc. nobilibus et sapientibus viris Raynero Victuri de suo mandato potestati Budue et eius successoribus fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum.

Auditis ambasciatoribus Budue requirentibus, ut Lustiza, Liesevich et Bogdacich cum suis salinis debeant respondere civitati Budue, ubi vendatur sal; respondimus eis, quod libenter voluisse sibi complacere; sed attenta concessione per nos facta communitati Cathari, per quam illi promisimus dicta loca cum salinis suis, tamquam loca sita in territorio Cathari, volumus, quod id, quod promisimus Catarinis, habeat locum et

¹⁾ Privilegium hoc fuit missum Buduam cum hac introductione: „Franciscus Foscari d. g. dux Venetiarum etc. Egregis viris civibus et universitati civitatis Budue subditis nostris dilectis salutem et dilectionis affectum. Venientes ad presentiam nostri dominii ambasciatores vestri, presentaverunt nobis nomine vestro infrascripta capitula, ad que gratiose cum nostro consilio rogatorum respondemus, sicut ad unumquodque cor vestrum videbitur attineri. Denotantes vobis, quod propter vestra fidelia opera, que nostro dominio gratissima sunt, habemus et haberi vos volumus maxime commendatos. Et primum tenoris infrascripti, videlicet: Serenissimo ducali dominio etc. Datum in nostro ducali palatio die 4. decembris 1442.

integre observetur; in Budua autem volumus, quod vendatur sal salinarum Budue, sicut in capitulo sibi concessis clare patet.

Ad aliud capitulum de territoriis suis et confinibus Budue, que despotus Georges per privilegium sibi concessit, quam concessionem nostra dominatio confirmavit, respondimus, quod si Cernoivichi possident illa et ista Buduani pretendant, super hoc scripsimus comiti nostro Cathari, et illi misimus copiam capituli, quod super hoc dicti ambasciatores porrexerunt; audita informatione comitis Cathari super hoc, faciemus ius.

Ad id autem, quod petierunt de doana beccarie, quam despotus alias sibi donavit, et a nostris predecessoribus nuper affirmata est, respondemus, quod hoc, quod ad nostrum dominium spectat, sibi confirmare volumus, et quod a nostris predecessoribus factum fuit, confirmamus, volentes, quod illam doanam beccarie communitas habeat, sicut habebat tempore despoti.

Ad id quod petierunt de civitate sua muranda, respondimus, hoc iam sibi concessum fuit per capitulum expressum, quod tunc misimus; comiti Cathari replicabimus, ut dicta muratio fiat.

Ad capitulum, per quod petunt posse ire ad diversa loca pro frumento pro usu terre Budue suique districtus, respondemus, esse contentos, quod vadant ad diversa loca nostra, et inde possint extrahere illam quantitatem frumenti, que pro usu Budue vestro arbitrio fuerit necessaria; et propterea dedimus patentes litteras nostras ad omnes rectores nostros, ut secundum quod per vestras litteras fuerint requisiti, permittant extahere pro usu Buduanorum.

Mandamus ergo vobis, quod suprascriptas nostras responsiones in eo, quod ad vos spectat, observare debeatis et facere observari; facientes has nostras litteras in cancellaria vestra Budue ad successorum vestrorum memoriam registrari. Datum in nostro ducali palatio die xii. augusti, inductione sexta, 1443.

E codice in archivio fori adpellatorii Jadera.

XIX. RESPUBLICA VENETA ROGAT STEPHANUM CERNOVICH, QUOD RESTITUAT
BUDUANIS POSSESSIONES IPSIS CAPTAS.

1455. 6. februarii. Venetiis.

Franciscus Foscari dei gratia dux Venetiarum etc. magnifico Stephano Cernovich capitaneo nostro in partibus Xente, dilectissimo nostro, salutem et dilectionis affectum. Dilectissima universitas nostra Budue fecit nobis exponi et supplicari, quod cum magnificantia vestra habeat et teneat nonnullas possessiones et terrena eorum, dignemur providere, quod rehabeant bona sua predicta; et licet nobis persvadere non possumus, quod vestra magnificantia velit de bonis subditorum nostrorum quidquam indebite tenere, rogamus bene et sincere requirimus magnificantiam vestram, quatenus placeat pro debito iuris et iusticie et pro nostra complacentia taliter se componere rem universitatis predicte in facto dictarum possessionum et terrenorum suorum, quod ab eis amplius non molestemur.

Date in nostro ducali palatio die 6. mensis februarii, inductione 3, 1454.

E codice in archivio fori adpellatorii Jadera.

1461. 28. martii. Buduae.

Nos Julius Contarenus et Antonius Venerius pro illustrissimo et ecclentissimo ducali dominio Venetiarum etc. ad partes Dalmatiae et Albanie sindici et provisores.

Comparentes coram nobis non nulli cives Budue nomine comunitatis eiusdem, nobis infrascripta capitula porrexerunt, ad que facimus responsones nostras pro ut in fine unius cuiusque eorum particulariter continetur.

Et primo ad primum huius tenoris, videlicet: Dinanti di voi magnifici et generosi signori meser Julio Contarini et meser Antonio Venier per parte dell servitori fideli e vassali dell'illustrissima signoria di Venetia noi giudici et università di Budua humilime et riverentemente exponemo alle prefate vostre signorie, concio sia chè signorizando lo sig. Balsa, nui eravamo suoi sudditi; et in quel tempo lo vaivoda Stefano Cernoi nulla havuto da fare dalle montagne in qua. Morto lo Balsa, nui Buduani venissemmo sotto obedientia della vostra signoria, lo prefato vaivoda s'accoccie con il signor despot, per la qual cosa lo detto vaivoda se impetrò li nostri terreni dallo prefato signor despote. Da poi la vostra prefata signoria ne rendete allo despot, et al hora lo despot commandò allo prefato vaivoda, che ne rendesse le nostre possessioni, come possimo provare per privilegio del sig. despote. Poco passato certo tempo lo prefato voivoda Stefano andò a conciarse con lo duca Stefano, nui predetti Buduani se rendessemo alla prefata illustrissima signoria; li predetti duca Stefano de Bosina et Stefano Cernoi ne vennero adosso, tagliandone le nostre vigne e brusciandone la terra, tenendone più dì assediati in castello, la qual cosa, quando consegnassimo el castello alli magnifici proveditori meser Marco Zen et Alvise Loredan, ne promesseno farne render le nostre possessioni et terreni. Unde venendo lo prefato vaivoda ad obedientia della prefata signoria nostra, più lettere la prefata signoria l'ha scritto, che li renda li nostri terreni, et non l'ha voluto obbedire. De che supplicamo la prelibata signoria vostra, che vi piaccia farne restituire li nostri terreni et possessione, che ne tiene senza rasone et per forza. Respondemus quod ad ec nobis nimis septen (*sic*), sed de his habeant recursum ad nostrum illustrissimum dominium.

Ad secundum huius tenoris, videlicet. Item supplicamo la vostra signoria, azo che fra li nostri cittadini non sia scandalo, che nullo nostro cittadino ne forestiero, che abbia possessione in questa terra, habbia soldo ne provisione ne in castello ne in terra, come ne fu promesso da prefati proveditori meser Marco Zeno, meser Alvise Loredan. Respondemus, quod fiat ut petitur.

Ad septimum (*sic*) huius tenoris, videlicet : Item supplicamo alle vostre signorie, conciosia che la povertà è in questa terra, non possando a Vinexa ad appellar le nostre sentenze, che le vostre magnificentie ne conceda possamo andar alla cancellaria del conte di Cattaro ad appellar le nostre sentenze dapo fornito lo regimento de miser Nicolò Remundo al presente

nostro podestà. Respondemus, quod fiat eis ut petitur iuxta continentiam eorum privilegii sibi indulti per dominum Ludovicum Lauredano et dominum Marcum Geno militem.

Volumus itaque et ex officio nostro requirimus, capitula et concessiones nostras presentes inviolabiliter observari et penitus executioni mitti debere. In quarum fidem presentes fieri iussimus, sigillique nostri sancti Marci appensione muniri.

Date Budue die 28. martii 1461.

Franciscus Trivisanus cancellarius.

E codice in archivio fori adpellatorii Jadera.

XXI. RESPUBLICA VENETA RESPONDIT PETITIONIBUS BUDUANORUM.

1462. 31. maii. Venetiis.

Christophorus Mauro dei gratia dux Venetiarum etc. nobilibus et sapientibus viris Andree de Molino de suo mandato potestati Budue et successoribus suis fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Addierunt nostrum dominium prudentes viri Nicolaus et Lucas de Budua nnntii et oratores istius fidelis communitatis nostre, et nonnulla capitula porrexerunt, ad que cum nostro collegio ex auctoritate consilii rogatorum fecimus responsiones nostras, sicut inferius poteritis intueri.

Tenor primi capituli: Conciossiacchè per i rettori nostri debbia esser conzade et tegrude le mura della terra in ordine e tutte altre cose necessarie per ben della terra, come per la signoria è sta concesso per i tempi passati, et perchè al presente le son in gran ruina, però supplichemo, la se degni, che sia provisto, che le sia murade quanto fa bisogno per bene del detto luoco. | Ad primum respondeatur, dominationi nostre sumopere placere fortificationem civitatum et locorum suorum; ideo quiquid ei promissum et circa eiusmodi fortificationes, mandabit exequi per potestatem suum, ita ut supplicationi sue satisfactum erit.

Secundi capituli tenor est talis: Perchè per li officiali nostri zoè canzelieri de tutte le sentenze, che fanno, i manza la mità, per modo che a nui è grandissimo danno, supplichemo, che vostra serenità se degni commandar, che quello tò i cancellieri di Cattaro per le sentenze, etiam sia tolto a nui per simil modo. Ad secundum respondeatur, nullam nos in rem ipsam informationem habere; propterea committemus potestati proxime recessuri, quod intellectis consuetudinibus Cathari et loci ipsius circa soluciones ipsas, nostrum dominium particulariter informet, qua informatione habita, faciemus, quod iustum et honestum erit, et eo interim non permittat cancellarium suum aliquid contra debitum et honestum accipere.

Tertium capitulum est tale: Item delli vini dell'entrade nostre domandemo di pagare quello, si paga d'Antivari et Catharo, zoè de vini, che si vende a spina. Ad tertium respondeatur, quod serventur consuetudines antique.

Quarti capituli tenor est: Item perchè nui poveri homeni non podemo haver della carne, che si fa in Budua, perchè le son tolte per rettori et altri officiali; supplichemo, che fornido meser lo conte, il resto sia in

libertà, come si fà in Antivari et Cattaro. Ad quartum respondeatur: dominium nostrum velle, quod fulcito potestate nostro pro usu familie sue, carnes sunt in libertate omnium generaliter in loco ipso habitantium pro pecuniis suis; et hoc supradicto potestati specialissime iniungemus.

Quinti capituli tenor est: Item perchè li vilani de fora i vien a robbare le nostre possessioni, e tal volta deffendendo la nostra robba, ne ammazza, et scampa alla montagna, et se nui ammazzemo sui nostri confini, semo in bando della terra nostra; però supplichemo la vostra serenità, se degni proveder ne siamo disfatti. Ad quintum respondeatur, quod similiter committemus eidem potestati, quod si quis eiusmodi casus accidet, faciat quicquid ei videbitur iuxta deum et iustitiam, quod diligentissime provideat, ne similia inconvenientia fiant.

Sexti capituli tenor est: Item domandemo de gratia de poder comprar de animali in piazza e ammazar in casa nostra senza domandar licenze a nostri rettori. Ad sextum respondeatur, dominium nostrum velle consuetudines antiquas in emendis eiusmodi animalia penitus servandas.

Septimi capituli tenor est: Item domandemo, che possamo havere delle biave da Durazzo, da Scutari et da Alessio, perchè le nostre possessioni ne son sta tolte per il conte Stefano Cernovich, non podemo haver da viver, perchè i nostri rettori non obediscono le lettere vostre. Ad septimum respondeatur in efficacissima forma, mandantes rectoribus Durachii et Scutari cum pena ducatorum c. cuilibet eorum, ut ipsas penitus exequantur.

Octavi capituli tenor est: Item che per alcuni de nostri è stà fatte alcune case in monte con le nostre fatiche, et rettori nostri vuol, che nu paghemo fitto; preghemo la vostra serenità si degni lassarne golder tal case senza alcuna gravezza, azò possamo viver. Ad octavum respondemus, quod si ita est, ut supplicant, fiat ut petitur; si vero aliter se res haberet, informet potestas dominium nostrum, ut habita informatione fieri possit, quod justum et honestum videbitur.

Noni capituli tenor est: Item che non si possi condur vini forestieri mentre che dura quelli della terra. Ad nonum respondemus, hoc eis concedi non posse, quia verteret in maximum damnum datorum supradicti loci nostri.

Decimi capituli tenor est: Item perchè alcuni soldati, che stanno nel castello, hanno case et possessioni in la terra, dimandemo per più nostra securità sia più tosto forestieri che quelli della terra. Ad decimum respondemus, dominatio nostra nelle quemquam terrigenam sive usconem de loco ipso habentem stipendum pacto aliquo habere iuxta formam legum nostrarum, ommissis ceteris etc.

Quare auctoritate supradicta vobis mandamus, ut capitula hec suas per responsiones in quantum ad vos spectat observetis et faciatis inviolabiliter observari, et has nostras in cancellaria ad memoriam futurorum registrari facite, et registratas ipsi fideli communitati restituete.

Date in nostro ducali palatio die 31. maii, indictione x, 1462.

E codice in archivio fori adpellatorii Jadera.

1465. 30. maii. Venetiis.

Christophorus Mauro dei gratia dux Venetiarum etc. nobilibus et sapientibus viris Ludovico Bembo de suo mandato vice potestati Budue et successoribus suis fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Fideles oratores istius communitatis postulant, ut cum Nicolaus Stratovich ob calcem habitam a commune Budue isti communitati debitus sit perperorum centum quinquaginta, dignemur sibi concedere, quod vendi possint de suis bastinis pro talis debiti satisfactione, et communitati ipsi satisfieri; et rem aliter non intelligentes, has nostras ad vos dare instituimus, quibus iubemus, quod si compertum vobis erit, Nicolaum ipsum, ut oratores antedicti retulerint, debitorem esse, de bonis ipsius ipsi communitati, ut iustum est esse censemus, satisfacere debeatis.

Et quoniam questi quoque sunt, rectores nostros istic dispensasse de quibusdam terrenis sitis in loco Costagniza, arva nonnulla et terrena, quod ad suum officium minime (spectat), nobis significare debeatis, ut subinde decerni possit, quod iustitie conveniet.

Ad estremum supplicantibus oratoribus ipsis, ut certam frumenti quantitatatem e locis nostris intra culphum concedere dignaremur, prout fidelium ipsorum ipsi communitati concessimus per patentes litteras nostras et capitula ipsa, ut staria mille tantum exportare e locis suprascriptis possint, hac tamen conditione adita, quod quocies aliquam frumenti quantitatatem istic devehi faciet, nuntii ipsius communitatis ferant secum litteras rectorum locorum, in quibus illud fuit honeratum. Et propterea vobis mandamus, ut quociens frumentum istic deportabitur, advertatis, ut littere huiusmodi una et vobis perferant, et computum frumenti, que deportabunt, teneri faciatis, ne sub huius nostre concessionis pretextu maior quantitas extraeretur, et in hoc vestrum studium apponite, ne dominium nostrum defraudetur.

Datum in nostro ducali palatio die xxx. maii, indictione 13, 1465.

E codice in archivio fori adpellatorii Jaderae.

1465. 20. octobris. Venetiis.

Christophorus Mauro dei gratia dux Venetiarum etc. Nobilibus et sapientibus viris Luce de Canali potestati Budue et successoribus suis fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Venerunt ad presentiam nostram probi viri Medle Stenovich et Nicolaus Costich nuntii fidelis civitatis nostre Budue, cuius nomine a nobis suppliciter petierunt et supplicaverunt, ut dignaremur confirmare predicte communitati privilegium ei concessum per nobiles viros Ludovicum Lauredano capitaneum culphi, Marcum Geno militem provisorem Albanie ac Petrum Dalmario comitem

Cathari, quo tempore et sub imperium nostrum sese subicere voluit. Predicti autem privilegii tenor talis est, videlicet:

Nos Ludovicus Lauredano pro illustrissimo ducali dominio Venetiarum capitaneus generalis culphi, Marcus Geno miles provisor in Albania et Petrus Dalmaro comes Cathari, considerantes optimam fidem et constantissimam devotionem fidelissimorum civium Budue, que ex animi affectuoso ardore sub umbra illustrissime ducalis dominationis nostre veniendi passi sunt agros suos devastari, domus incendi et bona et animalia sua in predam dari per comitem Stephanum vaivodam Bosnie; tandem cum summo bono placuerit, ut illustrissima ducalis dominatio nostra dignata sibi eos in servitores et subditos suos acceptare, et nobis tribus mandare, ut eos acceptaremus, et ipsi Buduani Ieto et iucundo animo, nullis premissis conditionibus, se nobis dedere, eos in subditos et fidelissimos servitores illustrissime ducalis dominationis nostre acceptavimus. Cumque nunc supplicant, privilegia et pacta, que cum olim domino suo despoto Georgio habebant, per nos confirmari, ut iisdem pactis et conditionibus sub illustrissimo ducali dominio nostro tractentur, vivant et regantur, et visis per nos condictionibus et privilegiis suprascriptis, dicta privilegia e vulgari sclavo in vulgari latino de verbo ad verbum translata et anotata sunt inferius, ea privilegia tenore presentium sancimur et confirmamus, et sancita et confirmata esse volumus.

In iure autem et iustitia ministranda in criminali subiaceant regimini Cathari, et appellationes omnes spectent ipsi regimini, donec per serenissimum dominium nostrum aliter ordinabitur.

Per la gratia de dio signore de Schiavonia, de Genta, despoto Zorzi. Che sia manifesto a cadaun, come venne alla mia signoria honorevoli Buduani, e fe mi ricordo, pregando la mia signoria, che la mia signoria i faccia usanza, la qual usanza ha la città della mia signoria Antivari; e pur vegando la mia signoria, li fece gratia, la quale usanza ha la mia città di Antivari, quella usanza che abbia città della mia signoria Budua, salvo quello, che semeni su le terre della mia signoria, che debbano pagar settimo, et quelle vigne, che sono su li terreni della mia signoria, che paghi decimo, e che i sia perdonato doana de beccaria, et altre doane debbano pagar alla mia signoria, et in tutto altro che habbiano quella usanza, che ha Antivari; et che questo sia fermo in vita la mia signoria et in vita dellli figlioli della mia signoria; et de questo sia esecutor l'egofer Manuel. Scritta vi. viii. xviii del mese di april adi 6 in Budua.

Per la gratia di dio signore de Schiavonia et di Zenta despoto Zorzi fa gratia la mia signoria alla città di Budua: tutto quello, che ha tolto signoria et parente mio despoto Stefano dai confini della cittade de Budua et dado ai Cernoivich, quelli confini la mia signoria faccia tornar, che li siano suoi liberi alla mia cittade de Budua, et che questo fermo infina alla vita della mia signoria et dellli figliuoli della mia signoria; et de questo esecutor sia l'egofer Manuel. Scritta vi. viii. xlviii, del mese de april in Ragusi.

Datum Cathari die primo augusti, indictione 7. 1442.

Nos autem considerata singulari fide, divotione et meritis erga nos suprascripte nostre communitatis, postulationi et supplicationi sue libenti animo satisfacere constituimus. Itaque suprascriptum privilegium et per suprascriptos nobiles nostros concessum et confirmatum in omnibus et per omnia tenore presentium literarum nostrarum confirmamus et approbamus, et confirmatum et approbatum esse volumus.

Quod autem ad appetiones attinet, volumus, quod predicti subditi et fideles nostri Buduani in sententiis latis per potestatem Budue a perperis centum citra possint appellari ad comitem nostrum Cathari, a sententiis due centum citra appellare debent ad comitem, capitaneum et camerarium civitatis nostre Jadre, qui pro maiori parte predictas sententias laudare aut improbare aut incidere debeant, quemadmodum eis iustitie convenire visum fuerit; a sententiis autem a ducatis ducentum supra, si appellare voluerint, Venetias ad appetitionem se revolvere debeant.

Quare cum nostro collegio auctoritatem ac potestatem habente a consilio rogatorum mandamus, quatenus suprascriptas literas nostras predicte nostre communitati in omnibus et per omnia prout iacent inviolabiliter conservare et exequi debeat.

Datum in nostro ducali palatio die 20. octobris, indictione xiv. 1465.

E codice in archivio fori adpellatorii Jadera et in bibliotheca accademiae scientiarum Zagrabiae.

XXIV. RESPONSIONES REIPUBLICAE VENETAE AD PETITIONES ORATORUM BUDUAE.

1472. Venetiis.

Nicolaus Tronus dei gratia dux Venetiarum etc. nobilibus et sapientibus viris Joanni Zantani de suo mandato potestati Budue et successoribus suis fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Fuerunt ad presentiam nostram Dabris Petrovich et Nicolaus Costich oratores istius nostre communitatis, auctoritate rogatorum fecimus responsiones infrascriptas.

Et primo per parte di tutta questa comunità con somma reverentia esponiamo alla nostra illustrissima signoria, che siamo certissimi, che a quella sia cognito la fede e devotione semper habbiamo portado al stado della sua serenitade, per la qual volentiera et di buon animo ne havemo dubitado ad esponer ad ogni pericolo in tempo di guerra non solum le facoltà nostre ma et el sangue che persone, ne sparegnandole in cosa alcuna per li honori et essaltazione della celsitudine sua, come evidentissimamente è notissimo a cadauno, che ne el duca Stefano di Bosina et el signor Stefano Cernoi, i quali ne assediarino nella rocca nostra per modo che et affanni et insulti portassimo, il dover esplicarli potevamo comover ogni uno al pianto, et il tutto reputassimo lezer et facile, pur fossemo sotto l'ale della clementia serenissima, non ne poteno astrenzer ne declinar dalla divotione nostra, la qual sempre, fin haveremo vita, sara inclinatissima et devotissima alla eccelsa sua signoria, per la quale, come è predetto, (sofersimo) le calamità et ruine in tempo di guerra, per esserne sta tagliate le nostre vigne plu e plu fiate, et abbruciate et dissipate le case nostre, come die esser explorato alla signoria sua; in questo modo siamo occupati ad enrar

la nostra fedeltà verso lo stato della clementia sua, et ultimamente habbiamo mostrato in el horribil caso occorso della morte del spetabil missier Andrea de Molin contro la volontà et saper di tutta la terra, come è stà noto alla sua eccellentissima signoria, che non ostante i ribelli, che erano nel castello, ad instanza de Zuan Cernoi e lui personalmente cum el suo essercito in sù le porte, et benchè eramo senza cannone et governo, reducandose a memoria la nostra antica fedeltà, s'adoprassimo senza soccorso di persona alcuna, abbenchè occupassero el castello per via et modo, che dal quel zorno in qua dal detto Ivan Zernoi siamo stà molestati e fattine molti insulti, et tutto havemo soportato con gran sua incomodità per non dar tedio alla serenità vostra, qual Ivan novamente con sue insolentie et opositione cerca de disfarne et caciare dal mondo, et questo è, perchè questo marzo prossime passato, essendoli fuggito un suo daciaro in questa terra co suoi denari cioè perperi 250, come dice esso Ivan, il qual datiaro essendo per nui poveri cittadini accordato alla magnificientia de messier Silvestro Pisani al hora nostro honorando podestà, la se degnasse proveder, che tal homo fosse trovato et restituito al detto Ivan, perchè intendemo totalmente questo esser la ruina et excidio nostro, perchè sua magnificientia fu fatto quelle provision le parse, per modo che l'huomo ne fu restituito, donde che per tal occasione el manazava de vendemiar i vini nostri; et benchè el vegnisce doi galie de qui per commandamento del magnifico proveditor d'Albania per la richiesta del missier Silvestro Pisani per diffension nostra, ben il detto Ivan seguendo la sua natura non haveria guardato cosa alcuna; ma essendo zonto de qui in quelli giorni el magnifico nostro podestà missier Zuane Zantani, el qual et el suo dignissimo governo et prudentia in conservar questa povera città et popolo el tiene benivolo questo nostro confinario, dal qual siamo ad ogni via persequitadi, con summa sapientia provede, che all' hora non recevessimo molestia alcuna. Et considerando le conditioni di tempi et il pericolo imminente, constituiti questa facenda, che è de non puoca importantia, al giudicio et arbitrio del magnifico proveditor dell' Albania e del magnifico conte di Cattaro. Et essendo questa lite agitata solum innanzi il cospetto del magnifico conte di Cattaro de volontà de tutte le doi parti, absente il magnifico podestà, el qual per l'occupationi al hora l'occorevano, non se potè ritrovar, per la sua magnificenza questa povera communità fu sententiata dar e pagar al detto Ivan Cernoi perperi 200, cioè perperi 100 al nadal prossime passato et 100 alle raccolte che hanno da venir, come diffusamente nella sentenza se contien. Et da poi, che tal sentenza fù fatta, el ne ha fatto di notte tagliar assai nostre vigne con nostro grandissimo et memorabil danno, come giudicamo la celsitudine sua sia certificata per lettere de nostro podestà, il qual per ovviar a tutti i mali, non ostante l'insulti et l'infestation a nui fatte, iuxta la forma della sentenza ricuperò perperi 200, et dio sà con quante lacrime et suspiri sono recuperati l'impotenza et inopia nostra, et quelli mandati al detto Ivan, non li volse accettar, dicendo voler tutta la summa di perperi 250 et non quello per el conte di Cattaro è stà sentenciato; e tutto il zorno el và perseverando de mal in pezo in tagliar le vigne come in brusar i navigli nostri, et oltre di questo non contento di supradetti

mali, ancor ne tende insidie sul confin di Cattaro, per mo che vegnamo assaltati, ita che non volsamo andare a Cattaro, severamente l'habbia a proveder, che ne siamo a questo modo rovinati et disfatti, perchè succedendo le cose al modo l'ha principiato, saremo costretti per necessità d'abbandonar la terra e andar mendichi per il mondo; e che piacqua a vostra signoria commandar al magnifico podestà nostro, che non e debbia astrenzer a pagar tal denari, perchè non intendemo esser debitori di cosa alcuna. Non videtur nobis honestum neque conveniens revocare sententiam datam per comitem nostrum Cathari de perperis ducentis solvendis pro illa communitate Joano Cernovich, presertim cum illius consensu hoc rogatum fuit. Communitati commissum fuit et ipse comes iudicaverit prout iusticie et honestati existimavit convenire; scribemus tamen dicto Juano, ut nolit afficere damno ipsos fideles nostros, sed benevole secum gerat, providebimusque, quod id cum effectu sequatur.

Item havereti dichiarir et narare alla prefata nostra signoria, che conciosiachè tutte le terre di Dalmatia et Albania vengano fortificate a spese e sussidio della sua signoria, nui non ostante la miseria e inopia nostra sempre al tutto el poter nostro s'abbiamo sforzato di fortificar questa nostra terra a nostre immense fatiche senza detrimento e spesa alcuna della sua serenità, per modo che da mar puoco manca, che non la sia centa de mure e redutta in buon assetto. E perchè tutta la paura nostra consiste per via de terra per esser le mura basse e senza sasso alcuno, considerando il pericolo imminente, per questo Ivan Cernoi nostro mortal inimico cerchi a tutto suo potere de disfarne, per tanto humilmente supplicarete la sua serenità, che per conservarne da questo luoco la se degna far comandamento al provedor d'Albania, che mandi de qui doi galere, tien la sua magnificentia per securità di queste parti, de cavar el fosso a questa nostra povera terra, che con passa m L6, el qual in manco de giorni 12 cum et favor nostro et mediante l'agiuto di dio se caveranno. Ad secundum laudamus et commendamus vehementer id quod fecerunt in fortificatione illius loci, quod certe arguit singulari fide et devotione erga nos sua, hortantes eos ad perseverandum in tali bono opere. Verum circa duas galeas, quas requirunt per proveditorem Albanie mitti ad cavationem fosse, dicimus, non esse de presenti in Albania aliqua galea, sed omnes galee nostre esse cum capitaneo nostro generali, sed quod breve revocabimus ad exarmandum aliquas galeas, et ex eis illuc mittemus ad faciendum opus predictum; interim ante velint dare principium et facere quantum possunt, quoniam nulla in re is deerimus.

Item enararete et suplicarete la prelibata nostra signoria, che considerata la importantia di questo luoco, el quale sommamente necessario per el posto, nel qual securamente cadaun naviglio se reduteno, circa la conservatione del quale la sua serenità non die sparegnar cosa alcuna, la si degni conceder un cargo di sal da Corfù o tanti denar o ver formento, per esser nostra intenzione di fabricar per via da terra una scarpa de passa in LX ad honor et gloria della sua devotissima terra et tutti nui fidelissimi servitori. Ad tertium hortamus eos ad faciendum aliquod principium dicti operis, quoniam visa eorum optima dispositione,

nos eis opportune subveniemus. Et ex nunc captum sit, quod mittantur ad dictum locum x zappones et quinquaginta badilia.

Item supplicarete la prefata nostra serenità se degni in conservatione de questo luogo, el qual, come ogni un intende, è di summa importanza e senza munitione alcuna, la qual è sopra tutto necessario mandar fin a lance cento, ronconi xxv, balestre xxv, archi l, casse dieci di veretoni, casse dieci di frezze, polvere da bombarda barilli vi, corrazze xxv et elmoni xxv et badili l et zapponi x, dei quali quotidie avemo bisogno per el fortificar di questa terra, acciò occorrendo si possi dimostrare la singolar divotione et fedeltà portano allo stato della sua serenità. Ad quartum: caram habemus conservationem illius loci, subditorum nostrorum, et propterea de municionibus eis providemus, prout necesse fuerit.

Item per da mar verso ostro resta de murar cerca passa xl, et el mar rumpe grandissime di quella parte; per tanto di gratia special et per esaltatione della sua serenità et conservatione nostra supplicarete la prefata signoria nostra si degni concederne una gallia vecchia, la quale per queste gallie sutil potrà di suo comandamento esser condutta de qui, acciò con quella possiamo terrare il detto luoco, offerendose de murar questa parte a nostre spese et fatiche ad onor et gloria della sua serenità. Ad quintum sumus contenti eis complacere, et quia de presenti non procedit hinc aliqua galea subdita, per quam conduci illuc facere possimus dictam galeam; provideant ipsi eam conduci faciendi, quoniam et illam dabimus libenter.

Item havereti ad enarare alla prefata nostra signoria, che cum sit, che questi nostri confinarii vengono sul terren nostro, e ne taglian le vigne, da quali e nella persona siamo offesi, et poi quelli tornano a casa sua senza pena alcuna, et questo i fanno a baldanza, perchè se per alcun di nostri i fossero feriti o fatto altro dispiacere, la sua serenità si degni concederne, che chi per tanto li ricevessero li suoi usati insulti sì nel vastarne le vigne come in offenderne le persone, per che se possimo difender, et in caso fosse venissero feriti, possiamo tornare nella terra senza punitione alcuna, come fanno loro nelli luoghi suoi. Ad sextum quoniam cuilibet licitum est, si fuerit iniuria, si forte sere et bona sua defendantes percusserint aut interficerint aliquem eorum, nullum exilium aut condemnationem habeant, quemadmodum ius postulat.

Item havereti in memoria ad dichiarare, che ritrovandose ad aver za molto tempo el statuto da Dolcigno, et dapoi, levato quello, d'Antivari per poterse governare et viver cum quelle leze, perchè i detti statuti non vien osservati da i nostri rettori, per non esser quelli confirmadi cum auctorità della sua signoria, supplicarete ad unca quella se degni confermare quello, che la sua celsitudine per sua providentia concernerà esser plu a preposito nostro. Ad septimum sumus contenti et eis concedimus per rectores nostros, qui per tempora erunt, quod regantur et gubernentur secundum statuta Antivari in omnibus eis, que non contraveniunt commissioni potestatis nostri dicti locis ad beneplacitum nostri dominii.

Item supplicarete la sua celsitudine, che cum sit, che spesse fiate siamo stà laceriti da Cattarini et massime, quando senza nostro sapere et volontà ammazorno nel proprio castello el spettabil misser Andrea da

Molin nostro honorando podestá, che fu una cosa molto atroce e turpis-sima, si degni provedere, che nessun Cattarin possi esser scritto nel detto castello. Existimamus vehementer importantiam dicti castelli, et proinde circa ea, que petunt, volumus habere respectum.

Quare auctoritate suprascripta mandamus vobis, ut suprascripta capitula et contenta in eis observare et observari inviolabiliter facere debeatis. Has autem nostras ad futurorum memoriam in actis istius cancelarie nostre registrari faciatis, et registrata istis fidelibus nostris ad eorum cautionem restitui.

Date in nostro ducali palatio die . . . indictione v. 1472.

E codice in archivio fori adpellatorii Jadera.

XXV. RESPUBLICA VENETA MANDAT SUO POTESTATI BUDUAE, UT OBSERVET QUAEDAM PRIVILEGIA BUDUANIS CONCESSA.

1484. 3. augusti. Venetiis.

Joannes Mecenigo dei gratia dux Venetiarum etc. nobilibus et sapientibus vivis Jacobo Quirino de suo mandato potestati Budve et successoribus suis fidelibus dilectis salutem et dilectionis affectum. Fuit ad presentiam nostri dominii nuntius istius fidelissime communitatis nostre, graviter conquerens, per vos non observari privilegia et pacta, que cum nobis habent isti fidelissimi nostri cives. Et propterea visis literis et privilegiis eisdem indultis per capitaneos nostros generales maris, nec non per provisores Albanie, deliberavimus et ita volumus et vobis efficaciter mandamus, quod fidelissimos istos Buduanos tractare et tractari facere debeatis circa facta vini ad conditionem fidelissimorum nostrorum Antibarenium iuxta privilegia et immunitates eisdem Buduanis concessas per autenticas literas provisorum supra scriptorum, quas litteras et privilegia sumus contenti et nostre intentionis est, ut observetis, et faciatis inviolabiliter observari. Facientes ad futurorum memoriam presentes literas registrari et registratas presentanti restitui. Si autem aliquod haberetis in contrarium, nobis rescribite.

Date in nostro ducali palatio die 3. augusti 1484.

E codice in archivio fori adpellatorii Jadera.

XXVI. TERMINATIO SINDICORUM VENETORUM, QUA ORDINANTUR QUAEDAM AGENDA PUBLICA IN BUDUA.

1588. 31 aprilis. Cathari.

Noi Zan Giacomo Zane et Zuanne Michiel per la serenissima signoria di Venetia etc. sindici, auditori, avogadri et proveditori in Dalmatia et Albania etc. Volendo in questa città di Budva proveder, ordinare et regolar alcune cose, che ci pareno necessarie per l'utile et honore della serenissima signoria, ordinamo et terminamo, come qui sotto sarà dechiarato; commettendo efficacemente a qualunque s'aspetta, che debbi inviolabilmente essequir et osservar li presenti ordendi nostri in essecutione.

dell'autorità a noi concessa dall'eccellenzissimo senato, la qual sarà sotto le presenti nostre registrata per maggior intelligenza di cadauno.

1. Che gli ordini fatti in questa magnifica città per li predecessori nostri habbino ad essere inviolabilmente osservati et esequiti sotto tutte le pene in essi dechiarite, nelli passi però, che non contravenissero alle presenti deliberationi nostre.

2. Che nelle condannationi pecuniarie, che si faranno per li magnifici rettori di detta città, overo che si riscoderanno per esser di già state fatte si habbi ad osservar:

Perchè vedemo, che nella materia delle condemnationi pecuniarie non vien esequita la mente di sua serenità, però ordinamo, che in tutte le condemnationi pecuniarie, che si faranno per cadauno di questi clarissimi rettori, habbi ad esser osservata in tutto et per tutto la parte dell'eccellenzissimo senato de 14 decembre 1577 così nel riscuoterle in camera come nel tenirne in essa particolar conto, dovendo esser tenuta cassa particolare et separata di esse condemnationi, acciò si possi sempre veder, che di esse sia esequita la mente di sua serenità dechiarita in detta parte, non potendosi per alcuna via applicar ad alcuna cosa la portione, che si debbe mandare alla cassa dell' illustrissimo consiglio di dieci et all'offitio de signori camerari de comun per spesa delle cento galee; et siano tenuti li cancellieri delli magnifici podestà in termine di giorni otto dal giorno, che saranno fatte esse condemnationi, ponerle in raspa; et di mese in mese debba il scrivan d' camera farsi dar essa raspa, et in un'altro libro a questo deputato far debitori tutti quelli, che fossero stati condannati, acciò a i debiti tempi si possi farne la essattione, in pena alli cancellieri, che contrafaccessero nel porre in raspa, de ducati 25 per condannatione, che omettessero di notare nel tempo predetto, la mità delli quali sia dell'accusator et l'altra mità di quel rettor, che farà l'essecutione. Et al scrivano, che omettesse de mese in mese di porle a libro, come s'è detto, de pagare altrettanto in camera, et il doppio più per pena da esser dato all'accusator, come di sopra. Et de poi in termine di altri giorni otto ponerle nel libro ordinario, dove sarà tenuto conto delle altre cose pubbliche. I de porre in raspa o in libro, come s'è detto, nel tempo predetto che tralasciassero, et l'altra di quel clarissimo podestà, che farà l'essecutione.

3. Et a fine che l'intentione di sua serenità in questo proposito sii più facilmente esequita, ne sii defraudata, come par che sii fatto sin hora nelle condannason, che sono fatte con gratia, le quali ben spesso non sono domandate a quel clarissimo rettor, che fa le condemnationi, ma alli successori, che poco informati della qualità delle colpe, le riducono per questa via de gratia ben spesso a niente; terminamo, che non possi più esser fatta gratia di alcuna condannatione, che havesse questa resvra, se non da quell'istesso rettor, che haverà condannato, il quale se non haverà statuito tempo nella sententia del domandar la gratia, non possi, passato un mese dal giorno della publicatione, esser astretto a gratia di alcuna sorte.

4. Che de cetero non possi esser deliberato alcun'incanto, dacio o altra sorte di affitto publico ad alcuna persona, che fosse debitrice di questa

camera o per nome suo proprio o come herede del padre, overo ad alcuno, che havesse figliuoli debitori di detta camera, che vivessero sotto la patria potestà, ne meno questi tali possino esser accettati per piezi da alcuno di essi dacii, incanti et affitti, dovendo esser tenuto il scrivan di camera sempre che si farà alcuna delle deliberationi predette, overo che la se appiezerà, veder se questi principali o piezi s'attrovassero o per loro stessi o per li nomi propri debitori, et attrovandosi, denonciarli alli clarissimi rettori in pena de ducati 50 per cadauna volta et per cadauno, che omettesse de denonciare, da essergli irremissibilmente tolta, et divisa la mità all'accusator et l'altra mità a quel rettor, che farà l'essecutione.

5. Che sempre che si esborserà danari a qual si sia salariato o stipendiato, debbi egli esser fatto debtor nel suo nome particolare in partita separata di quello, se gli esborserà, non potendosi però contarli alcuna cosa, se prima egli non apparirà in libro creditore di quanto se gli conterà, in pena a quel clarissimo podestà, che esborsasse alcuna cosa, non essendo creditor quello, a chi farà l'esborso, di rifar la cassa del suo con il doppio più per pena; eccettuando però da quest'ordine nostro le soventioni et altro, che per ordine di sua serenità hanno da esser date anticipate.

6. Che sempre che si ponerà alcuna partita a debito di qual si sia, et che non sia contato il danaro ad esso in particolar, si debba far nota dentro essa partita di quello, al qual sarà fatto l'esborso di detto danaro, in pena a quello, che menasse la partida, di rifar del suo il principal et di pagar il doppio per pena da esser data all'accusator essendove, et non vi essendo, passa in camera. Et medesimamente si habbi in cadauna partita di qual si sia sorte a far nota dentro di essa partita del danaro, che essa contenirà distintamente in pena di ducati 25 per cadauna volta, che omettesse di farlo, da esser dati come di sopra.

7. Che de cetero non possi esser deliberato alcun'incanto, dacio o altra sorte di affitto publico al alcuna persona, che fosse debitrice di questa camera o per nome suo proprio o come herede del padre, overo ad alcuno, che havesse figliuoli debitori di detta camera che vivessero sotto la patria potestà, ne meno questi tali possino esser accettati per piezi da alcuno di essi dacii, incanti et affitti, dovendo esser tenuto il scrivan di camera, sempre che si farà alcuna delle deliberationi presente overo che la si appiezerà, veder, se questi principali o piezi s'attrovassero o per loro stessi o per li nomi propri debitori, et attrovandoli, denonciarli alli clarissimi rettori in pena de ducati 50 per cadauna volta et per cadauno, che omettesse di denonciare, da essergli irremissibilmente tolta, et divisa la mità all'accusator et l'altra mità a quel rettor, che farà l'essecutione.

8. Che qual si sia ministro publico non possi pigliar dacio di alcuna sorte ad affitto per se o per interposta persona. Che inherendo all'ordine statuito dalli clarissimi Giustinian et Valier predecessori nostri nel xi capitolo delle sue deliberationi, per il qual è prohibito a qual si sia ministro publico pigliar dacio di alcuna sorte ad affitto per se et per interposta persona, sii aggiunto, che non possino detti dacii ne anco esser levati da

padre, figlioli o fratelli della nominati in detta deliberatione o altri, che per qualsivoglia via essercitassero officii publici, li quali vivessero insieme con loro sotto le medesime pene statuite nella provision predetta dell precessori nostri.

9. Perchè occorse molte volte, che non trovandosi per qualche accidente persona, che leva li daci o incanti della serenissima signoria, per ordine dellli clarissimi podestà sonno fatti andar per conto publico, deputando un particolar a questa essattione. Terminamo però, che sempre che occorreranno casi tali, habbi quello, che sarà deputato, nel fine del suo maneggio a renderne particolar conto et lasciar nell'offitio della cancellaria un libro particolar et distinto, come è conveniente.

10. Che delli dinari dell'istessa camera non si possi ne anco per lo avenir, come par, che da certo tempo in qua sia stato introdotto, pagar li cancellieri de processi inutili, ne meno li cavalieri per rentione di Mollachi o per altra cosa, che per rispetto publico gli convenisse fare, ne meno per le spese de processi de sanità o per cose di bosco o per altro, dove non fosse condanato alcun particolar, in pena ad essi cancellieri di pagar cadauno di loro altrettanto nella camera fiscal di Cattaro con il doppio più per pena da esser dato all'accusator.

11. Perchè si vede, che nel riscuoter le pene da debitori si riscuote più di dieci per cento, ch'è la pena statuita da sua serenità, poichè de lire cento di pagamento n'è ritenuto diece, così che delle 90 vien ad esser estratto le dieci, il che causa che non dieci ma xi per cento è scosso dalli debitori. Terminamo, che per l'avenire non possi più esser scosso oltre dieci per cento, così che pagando alcuno lire 100 tra capital et pena, levarne dieci, come par sia sta fatto sin hora, in pena a quel scrivano, che tolesse la pena al modo predetto, di lire 25 per cadauna volta, che facesse quest'errore, oltre il rifar il debitore di quanto gl'havesse tolto di più.

12. Che per qual si sia caso criminale, nel qual non s'ingerisca pena di sangue, non possino li clarissimi rettori di questa città proclamar alcuno, ma habbino in questi casi a proceder per via di citatione a defesa, concedendo sempre in essi casi alli incolpati le defese per procurator, come ricerca il giusto.

13. Vedendosi, che in questa città sono molte volte chiamati in scala molti di questi sudditi per diverse imputationi, li quali non comparendo a tempo delli proclami o per la strettezza del tempo convenuto in essi, o per non ne haver havuto notitia, o per alcun'altro accidente sono banditi dalla patria loro chi ad un modo et chi ad un'altro a grave danno di questa provincia, la quale per questa via viene a privarsi de habitanti, de quali ne ha tanto bisogno. Ordinamo, che nelli casi criminali, nelli quali per disposition delle leggi li colpevoli haveranno ad esser proclamati, non possi in essi proclami esser dato minor termine che di giorni 40 la està, et mesi doi l'inverno, havendosi ad intendere la està da mezzo marzo fino a mezzo settembre, et l'inverno da mezzo settembre fino a mezzo marzo.

14. Che le sententie criminali, che si faranno contra absenti, possino esser fatte per li clarissimi rettori alternative, quando però l'alternativa sia in pena corporale et non pecuniaria, come di servir in galia di con-

dennati per homo da remo senza paga, et a mezza paga; de servir in galia per homo da spada senza paga, et di confin in prigion o in alcuna parte della città et territorio; potendo detti clarissimi rettori assignarli cadauna di queste pene qual più li parerà per quel tempo et con quel modo, che giudicaranno per loro giustitia convenire.

15. Che sempre che occorrerà in quel loco, che li clarissimi podestà bandiscano alcuno da Budua, territorio et xv miglia oltra li confini, non s'intenda questo tale bandito da Cattaro, tutto che sia compreso nelli xv miglia predetti, sicome si osserva in molti altri luochi.

16. Perchè così come è ragionevole dar cadauna commodità a questi sudditi di defendere le loro ragioni, che così è anco conveniente, che come, servato quanto si deve, sono conosciuti colpevoli, patiscano il condeguo castigo, et obediscano alle sententie de clarissimi rettori, ne in loro sprezzo, tutto che banditi, gli vengano continuamente in faccia, come par che si osservi in questo loco, che cadaun bandito stà per ordinario in una barca al mollo di questa città, come s'egli non fosse ne bandito ne colpevole di qualsisia delitto con molta indegnità publica; ordinamo, che tutti quelli, che de cetero saranno banditi per questo clarissimo rettor, o suoi successori di questo loco et sua giurisdizione per maggior tempo che per anni cinque, s'intendino, tutto che nella sententia non fosse espresso anco banditi di questo porto, non intendendo però che non possino starvi sopra vasselli armati et sopra disarmati ancora, quando che come marinari, mercanti o passegieri vi capitassero per transito, ma in barche della maniera, che fin hora si è osservato, non possino per alcun modo starvi, anci trovandosi, s'intendino haver trasgesso li confini, et esser caduti nelle pene delle loro sententie statuiteli in caso di trasgressione.

17. Che quando alcuno, intendendo appellarsi da alcuna sententia criminale, proclama o altro atto, haverà bisogno della copia del processo, sia tenuto il cancelliero nella copia, che metterà sotto bolla, includer quelle copie, che già gl'havesse per altro accidente fatte, et della quali havesse havuto pagamento, non essendo giusto, che lo astringhi a pagar doppiamente la copia di essa sententia. Et l'istesso sia osservato nelle cause civili, sempre ehe occorrerà mandar alcun processo in appellatione. Dovendo esser tenuto in cancelliero, quando havesse dato le copie del processo per copia de indicii alla parte et che vi fosse bisogno mandarlo a superiori, essendo così richiesto, riempir le fenestrelle della copia già fatta, et quella sotto bolla mandare, ove fosse bisogno, senza dargli oblico di copia nova.

18. Che quando dalli clarissimi rettori sarà liberamente assolto alcun querelato over inquisito, non possi questo tale esser astretto dal cancelliero o cavaliero a pagar qualsisia sorte di spese, non essendo ragionevole, che quello, che è conosciuto senza colpa, riceva pena di alcuna sorte. Il che si osservi ancora, quando, essendo più imputati di un medesimo fatto, non restassero tutti assolti; nelli qual casi li condannati siano tenuti per tutte le spese, et li liberamente assolti non habbino a pagarne di alcuna sorte.

19. Che nell'essecution civili habbino gl'officiali, quando esse essecution si faranno per via di pegnora ad haver le sue mercedi del tratto

delli pegni, che si venderanno, ne possino ancora che levassero più d'un pegno per essecution di una sententia o soventione haver più che una ratta ordinaria; anci che se li pegni, che leveranno, non suppliranno al pagamento de tutto il credito, non possi del tratto di essi esser estratto per la mercede de detti offitiali più che quello, che gli potrà aspettare per la portione di quello, che si trarrà di esso pegno, havuto rispetto alla quantità del credito.

20. Perchè si vede introdotto, che contro la forma della tariffa dell cancellieri di quel luoco vengono tolte per le fedi della sanità soldi dieci dell'una alli forestieri, dove sono limitati soldi cinque così per li terrieri come per li forestieri; però terminamo, che non si possi tor per essi cancellieri più de soldi cinque per cadauna fede della sanità così alli forestieri come alli terrieri giusta la detta tariffa sotto pena per cadauna contrafattione de ducati 25 applicati la mittà all'accusator, qual possi esser anco l'istesso, che havesse pagato di più come di sopra, et l'altra mità al rettor, che farà l'essecutione.

21. Perchè si vede, che gli habitanti di quella magnifica città si ingriscono alcune volte nelli negotii de dacii de Turchi, servendo alla essattione di essi contra la mente di sua serenità, et con molta indignità delle cose pubbliche; terminamo, che per l'avenire non si possi da qual si sia suddito di questo serenissimo dominio far alcuna cosa per servitio dell daciari Turcheschi come conduttori ne come ministri di essi conduttori in pena di bando di quella città et territorio per quel tempo, che parerà alli signori rettori con le pene et taglie, che da essi rettori sarà giudicato convenevole.

Datum Cathari die xxi aprilis 1588. Et transmissae sub litteris d. potestati Buduae.

E codice originali „Libro delle terminationi dellli clarissimi m. Zuan Giacomo Zane et m. Zuanne Michiel, ritornati di sindici in Dalmatia, presentate nell' eccellentissimo collegio a di 3 ottobre 1588“ apud editorem S. Ljubić.

XXVII. PETITIO BUDUANORUM A. 1714 REIPUBLICAE VENETAES PORRECTA.

Serenissimo principe.

Sin nell'anno 1442 si dedicò volontaria all'impero glorioso di vostra serenità la città di Budua situata negli ultimi termini della Dalmatia, confinante al Turco nell'Albania con la sola distanza d'un miglio, e circondata dalle insolenti vesationi e danni, che giornalmente inferiscono li Ottomani nelle poche sostanze, che devono servire al mantenimento degli habitanti. Pure a fronte di tanti disaggi e molestie s'è per tanti secoli mantenuta nella più costante fedeltà, specialmente all'hora, che nell'anno 1571 patì più tosto la stragge d'un general incendio inferitoli da Turchi, che rendersi e restituirsì alla loro devotione, e rimarcò la sua fedeltà col sangue e con le vite de suoi cittadini, come fu comprobato da pieni attestati dellli m. NN. HH. signore Bernardo Contarini rettore e proveditore e signore Zaccaria Salamon proveditore estraordinario in

quel tempo. Rinacque dalle ceneri delle sue miserie sempre più viva la fedeltà de Buduani verso lodato serenissimo dominio, che la rimunerò con la confermatione dellli speciosi privileggi impartitili già nella prima deditioone e mantenuti per il corso d'anni 270 e più.

Hora col più sensibile dolore di tutti li cittadini et habitanti si vedono a poco a poco sminuirsi i privileggi medesimi, derogato alle loro legge, stabilite et avalorate da tanti decreti dell'eccellenstissimo senato e dall'eccellenstissime rapresentanze superiori, levato il jus d'ellegger le cariche, che per la legge sudetta si dispensano ogni anno nel giorno glorioso di san Marco, et abolite le parti, che vengono prese nel loro conseglie, come segùi nell'anno passato 1713 con decreto generalitio, che reputando per sognate inventioni li privileggi della città, fu fatto aprovar da vostra serenità, che ha però nelle ducali 16 decembre ultimamente decorso riservati alla medesima i ricorsi e l'uso delle proprie ragioni.

Eccola però, serenissimo prencipe, genuflessa a suoi piedi col mezzo d'un suo cittadino, destinato a tal effetto dal consiglio, e spedito a nome publico ad humilmente implorare la remotione di tutti li prenaratati pregiuditij, la ritratatione del precitato decreto generalitio, destruttivo della parte del conseglie e privileggi della fedelissima città, che con dispiacere universale vede anco quasi a fatto scemata nelli suoi publici rapresentanti l'auttorità impartitale dal serenissimo maggior conseglie e da vostra serenità, et esercitata dalli governatori dell'armi.

Humiliarà per tanto l'inviato della città medesima anco con la viva voce li suoi humilissimi ricorsi e devotissime suppliche, per che si degni la serenità vostra di riconfermare la legge municipale e li privileggi di questa communità, e specialmente li qui sotto registrati, col comandarne la loro inviolabile esecutione a solievo e consolatione de suoi fidelissimi sudditi Buduani, che prostrati implorano gratia.

Tenor capitulorum.

Primo si suplica humilmente per la confermatione della legge e privileggi della città, nel modo che furono concessi al tempo della nostra volontaria dedicatione, come per ducali dell'eccellenstissimo senato 1442 et altre posteriori.

Secondo che sia concesso alla città un pastore attuale nella chiesa catedrale, che stia di permanenza al servitio e per benefitio pronto dell'anime, e in assenza del medesimo succeda il vicario capitolare.

Terzo che in mancanza del rapresentante della città succeder debba alla vice gerenza il giudice più vecchio e non altri con tutte le prerogative giusta la legge e privileggio già concesso nella prima deditioone.

Quarto che in conformità della legge e privileggi sudetti li giudici habbino a giudicare tanto li terrieri come li forestieri, come fu confermato anco nell' anno 1627. 25 maggio con decreto dell' eccellenstissimo senato.

Quinto che capitando bastimenti nel porto di Budua, e volendo far contumacia, possino esser admessi come per decreti dellli eccellenstissimi proveditori generali in Dalmatia et Albania, quando però non abbino mercantie soggette all' espurgo giusto al sempre praticato.

Sesto che li capi della communità, essendo chiamati alcuna volta dalle cariche superiori, possano spedire li ambassiatori come per il passato, trattandosi però di publico servitio non privato, come fu aprovato dall'eccellentissimo senato con decreto 20 marzo 1606, che dichiara in oltre, che ne meno siano obligati gli habitanti a portarsi all'esame altrove, ma che debban esse cariche spedire il cancellier loro.

Settimo che tutte le parti prese nel consiglio siano rate e ferme, ne in esse si debbano ingerire alcun publico rapresentante, come prescrivono i capitoli della legge 88 e 270.

Ottavo che li casalini et amogliati non godano salario, come per ducali dell'eccellentissimo senato 1462. 31. maggio.

Nono che essendosi dedicata la città di Budua con le condition, capitoli, legge e privileggi medesimi della città d'Antivari, come per ducali apare dell'eccellentissimo senato 1465. 20 ottobre, 1488. 30 agosto, debbano in quelli esser mantenuti.

Decimo che tutti li sudetti capitoli e privileggi habbino ad esser mantenuti et intieramente esequiti, ne in parte alcuna derogati da qual si sia publico rapresentante sotto le pene cominate dalli eccellentissimi signori sindici e avogadori nell'anno 1499. 11 aprile, confermati dall'eccellentissimo senato a 7 marzo 1500, et altre che paressero alla publica sovrana sapienza.

E codice 456 academiae scientiarum in Zagrabia sub titulo: „Tratti storici del Perasto e Budva“.

I N D E X.

	Pagina
Praefatio	
A. Statuto di Budua.	
I. Statuta Buduae.	
Cap. I. Regalie del conte	3
" II. De liberta de chi venisse a star in la terra	5
" III. Di che deve giudicar l'imperador	—
" IV. De conte, che vien da novo	—
" V. De doi statuti	6
" VI. Di quelli, che non sanno le usanze	—
" VII. Della festa di s. Zuanne Battista confalon	—
" VIII. De edificar casa	—
" IX. De renovar casa	—
" X. De porta verso il vicino	—
" XI. De scalla	7
" XII. De fondamenti	—
" XIII. De fondamenti di scalla	—
" XIV. De finestra sopra casa	—
" XV. De buttar fondamenti	—
" XVI. De muro essendo infra il vicino	—
" XVII. De muro di suso in zoso	8
" XVIII. De muro fragido	—
" XIX. De forcha	—
" XX. De masiera infra doi case	—
" XXI. De zalmagi	—
" XXII. De aere, che va per tresso	9
" XXIII. De aere, che va de sù in giù	—
" XXIV. De immonditie	—
" XXV. De terra de fondamenti	—
" XXVI. De casa a fitto	—
" XXVII. De casa de vicino a fitto	10
" XXVIII. Del giorno di molino	—
" XXIX. De renovar canal	10
" XXX. De molin d'olive	11
" XXXI. De fornari	—
" XXXII. Di piantar vigna	—
" XXXIII. De tagliar arbori	—
" XXXIV. De lavorar vigna o campo alla mità	—
" XXXV. Di quelli, che levano l'opera avanti	12
" XXXVI. De stailo	—
" XXXVII. Delli tarmi	—
" XXXVIII. De masiera o tarma	—
" XXXIX. Per far masiera	—
" XL. Di non piantar arboro appresso il vicino	—
" XLI. Arbori in loco stranio	13
" XLII. Delli vermeni de olivi in terra strania	—
" XLIII. De terra a parte, vigna o casa a fitto	—
" XLIV. De campo a parte	—
" XLV. De fossado	14

Cap.		Pagina
	XLVI. De buttar aere	14
"	XLVII. De fossadi	—
"	XLVIII. De non buttar acqua di fossado per rivagine o fiume	—
"	XLIX. Della strada dentro le vigne	—
"	L. De ronco dentro olivi	15
"	LI. De opera falsa	—
"	LII. De finir opera	—
"	LIII. De officiali liberi	—
"	LIV. Delle misure, pesi e brazzolari	—
"	LV. De donna de camarda	—
"	LVI. Delli pesi di camarda	16
"	LVII. De partir carne	—
"	LVIII. De condur biava	—
"	LIX. De grassa	—
"	LX. De portar biava da mar	—
"	LXI. Di non comprar grassa	17
"	LXII. Di non portar nella terra vino de fora	—
"	LXIII. Di non comprar vino nella città	—
"	LXIV. Di non pascolar bovi dentro le biave	—
"	LXV. Di non esser cittadino nodaro	17
"	LXVI. Delle puttane	18
"	LXVII. De quelli, che vendono pesci de mar	—
"	LXVIII. De l'area del commun	—
"	LXIX. De poner dacia	—
"	LXX. Del giorno, che si creano li officiali	—
"	LXXI. Delli officiali eletti	19
"	LXXII. De ambassiatori eletti	—
"	LXXIII. De elleggier notaro	—
"	LXXIV. De carta sigillata col sigillo del commun	20
"	LXXV. De arbitri	—
"	LXXVI. De far procura, che andasse de fuora	—
"	LXXVII. De far cortesia	—
"	LXXVIII. De persona, sopra la qual fosse fatto conseglio	—
"	LXXIX. De non revelar parola	—
"	LXXX. Del cancelliero	21
"	LXXXI. De due cancellarie	—
"	LXXXII. De spenditore	—
"	LXXXIII. De senico et vataco	—
"	LXXXIV. De avocato	22
"	LXXXV. De tutti li offitiali, che devono esser fatti	—
"	LXXXVI. De coleger datia	—
"	LXXXVII. De giudicio	—
"	LXXXVIII. De cosa, che fosse fatta per li giudici e per il consiglio	23
"	LXXXIX. De citar homo alla ragione	—
"	LXXX. Di non andar fuori infra la questione	—
"	LXXXI. De giudice sospetto	—
"	LXXXII. De sententiar alcuno, che non havesse tanto, quanto li vien dimandato	—
"	LXXXIII. De simonia	—
"	LXXXIV. De non usar giudice o cancellier con le parti	24
"	LXXXV. Del giorno di ascoltar giudicio	—
"	LXXXVI. Di non dimandar de calcazuno	—
"	LXXXVII. De contumacia	—
"	LXXXVIII. Di quelli, che non vuol risponder al plaito	—
"	LXXXIX. De moglie, che fosse citata alla ragione	25
"	C. De (termine) in iudicio	—
"	CI. De contradir la moglie al plaito del suo marito	—
"	CII. De non far novitade	—
"	CIII. De carta e guarenti	—

Cap.	CIV. De chi principia a domandar	—
"	CV. De plaitar alcuna persona, che possede	26
"	CVI. De provar questione in giuditio	—
"	CVII. De cosa fatta avitar per la corte	—
"	CVIII. De confession de avocato	—
"	CIX. De sententia data per giudici arbitri e gastaldi	—
"	CX. De accasunar forestier	—
"	CXI. De dar prova in giudizio	27
"	CXII. De dar guarenti	—
"	CXIII. De guarenti	—
"	CXIV. De dar guarenti in giudicio	—
"	CXV. De falso giuramento	—
"	CXVI. De metter guarenti a sacramento	28
"	CXVII. De guarenti di padre tra figli	—
"	CXVIII. De guarenti tra cittadino e schiavo	—
"	CXIX. De chiamar i guarenti	—
"	CXX. Come deve testificar il chierico	—
"	CXXI. Del termine, che li giudici hanno di dar sententia	—
"	CXXII. De questione de debito con carta	—
"	CXXIII. De debito del commun	29
"	CXXIV. De carta di notaro con il statuto	—
"	CXXV. De carta falsa	—
"	CXXVI. De carta de sententia antiqua o nova	—
"	CXXVII. De carta de catastico	—
"	CXXVIII. Dove si deve domandar al chierico	—
"	CXXIX. De posseder anni 40 pacificamente	30
"	CXXX. De protestatione	—
"	CXXXI. De non accattar debiti	—
"	CXXXII. De cercar debito a forestier	—
"	CXXXIII. De entrar in possession senza licenza	—
"	CXXXIV. De cosa trovata	—
"	CXXXV. De maritar li figli	31
"	CXXXVI. De parzogna de fratelli	—
"	CXXXVII. De maritar et uxorar li figlioli	—
"	CXXXVIII. De figliole maridate	—
"	CXXXIX. De non dar cosa strania in dote	32
"	CXL. De posseder dote	—
"	CXLI. De cercar debito sopra dote	—
"	CXLII. De dar in dote possession lavorada	—
"	CXLIII. De non alienar dote	—
"	CXLIV. De parzogna de zenero e nuora	—
"	CXLV. De posseder il letto vidual	33
"	CXLVI. Come deve partir il padre con li figlioli	—
"	CXLVII. De maridar li figlioli de casa	—
"	CXLVIII. De desgradar figlioli	—
"	CXLIX. De seconda moglie	34
"	CL. Delli figlioli della prima moglie et seconda	—
"	CLI. De figlioli adottivi	—
"	CLII. De parzogna fatta tra tutti	35
"	CLIII. De venditori del commun	—
"	CLIV. De possessione in compagnia	—
"	CLV. Come se deve vender la possession	—
"	CLVI. De non poter il fante vender possessione	36
"	CLVII. De comprar animal in piazza	—
"	CLVIII. De pegno mobile	—
"	CLIX. De pegno stabile	—
"	CLX. De questione de numero de denari sopra pegno	37
"	CLXI. Che il padre et madre non siano tenuti pagar debiti de figlioli	—
"	CLXII. De pagar debito per padre et per madre	—

Cap.		37
"	CLXIII. De cavallo o somiero a nolo	—
"	CLXIV. De comprar herbe	—
"	CLXV. De non obligarsi homo in carcere	—
"	CLXVI. De testamento	38
"	CLXVII. De non imparar a far testamento	—
"	CLXVIII. De credenza de testamento	—
"	CLXIX. De molti testamenti	—
"	CLXX. De testamento fatto de fora	—
"	CLXXI. De testamento de religiosi	39
"	CLXXII. De poter far testamento con figlioli, o nò	—
"	CLXXIII. Della moglie che possa far testamento havendo herede	—
"	CLXXIV. De testamento della moglie senza herede	—
"	CLXXV. De testamento de figlioli	—
"	CLXXVI. De cercar debiti sopra intestado	40
"	CLXXVII. De chierico intestado	—
"	CLXXVIII. De ribaldo	—
"	CLXXIX. De testamento con testimonii	—
"	CLXXX. De testamento fatto fora della nostra terra	—
"	CLXXXI. Di non poter homo scriver in stranio testamento ne appropriarse salvo grossi 12 in giù	41
"	CLXXXII. De scampar foco dentro li olivi	—
"	CLXXXIII. De andar a estinguuer foco	—
"	CLXXXIV. Di non furar la doana di comarda	—
"	CLXXXV. De furar cosa del commun	—
"	CLXXXVI. De trovar doi volte homo in furto	—
"	CLXXXVII. De furar uva o altri frutti	42
"	CLXXXVIII. De furto de servo o ancilla	—
"	CLXXXIX. De straponer servo o ancilla	—
"	CLXXXX. De furto de servo o ancilla	—
"	CLXXXXI. De chi facesse vendetta	—
"	CLXXXXII. De infedeltà	—
"	CLXXXXIII. De falsificar il sigillo del commun	43
"	CLXXXXIV. De ploto	—
"	CLXXXXV. De star forestier nella città	—
"	CLXXXXVI. De non cercar debiti per forestiero	—
"	CLXXXXVII. De cacciar la moglie di casa	—
"	CLXXXXVIII. De non arder il monte	—
"	CLXXXXIX. De trovar animali in vigna	—
"	CC. De banco	44
"	CCI. De padicol et archivolto	—
"	CCII. De tuor in credenza	—
"	CCIII. Di pascolar animali a parte	—
"	CCIV. De porci a parte	—
"	CCV. De tutor de fanti senza età	—
"	CCVI. Di non domandar doi d'una cosa	45
"	CCVII. Di parlar in giuditio	—
"	CCVIII. Di non obbligar dote	—
"	CCIX. Come si devono tener le chiavi del statuto	—
"	CCX. Di Celestrina	—
"	CCXL. De corso d'acqua	—
"	CCXII. De alcuna persona, che morisse ab intestado	—
"	CCXIII. De placito della moglie, non contenta	46
"	CCXIV. Di dar possessioni a chiesa	—
"	CCXV. Di non cercar con signoria	—
"	CCXVI. De danno di vigna	—
"	CCXVII. De arrobbato de signoria	—
"	CCXVIII. De non dar odoia	47
"	CCXIX. De cittadini guarentarse un con l'altro	—
"	CCXX. De cedula de datio	—

Cap.		—
	CCXXI. Di non mandar lettera contro il commun	—
"	CCXXII. Di non alienar dote	—
"	CCXXIII. De trovar animali in campo	—
"	CCXXIV. De non incanevar sal in la città	48
"	CCXXV. De non vender carne senza peso	—
"	CCXXVI. De non metter vin forestier nella città	—
"	CCXXVII. Di non scalcagnar vermei d'olivi per portar in altra città	—
"	CCXXVIII. Delli pegni di ladri	—
"	CCXXIX. Di non lavorar la santa domenica	—
"	CCXXX. De non comprar vino fora del territorio	—
"	CCXXXI. Di non esser giudici ne capitani ne spenditori avanti il quarto anno	49
"	CCXXXII. De cittadino arobbato de signoria	—
"	CCXXXIII. Di cittadino vitado per la corte	—
"	CCXXXIV. De non comprar possession de signoria	—
"	CCXXXV. De non esser creduta carta scritta di mano del debitore	50
"	CCXXXVI. De non recever officio de commun	—
"	CCXXXVII. De non tagliar carta di signoria	—
"	CCXXXVIII. Di non accettar capetania	—
"	CCXXXIX. Di pagar datio di possession comprata	—
"	CCXXXX. De desgradar padre i figlioli	—
"	CCXXXXI. Di non dar mosto ad alcuno ne oglio a molino	51
"	CCXXXXII. Del datio dell'entrada	—
"	CCXXXXIII. Di appellacion de sentenzia	—
"	CCXXXXIV. De poter descomprar possession	—
"	CCXXXXV. Di non metter vin forestier nella terra senza saputa di giudici	52
"	CCXXXXVI. De doana di mercantia de s. Zuanne	—
"	CCXXXXVII. De sunar per coprir la chiesa di s. Zuanne	—
"	CCXXXXVIII. De non comprar villan possession	—
"	CCXXXXIX. Che li forestieri non pascolino le herbe nelli nostri confini	53
"	CCL. Di non dar a lavorar alli homeni delle ville campo o terra	—
"	CCLI. Come si deve scoder la doana del commun	—
"	CCLII. Che nissun cittadino nativo possa lassar a parenti schiavi	54
"	CCLIII. Di non lassar nissuna possession angarizada per elemosina	—
"	CCLIV. Che nissun cittadino sia vescovo	—
"	CCLV. De dote franche	—
"	CCLVI. Come li pretti debbano respondere in presenza dellli giudici	55
"	CCLVII. Del termine d'appalarsi	—
"	CCLVIII. De sentenza fatta per li giudici de perperi dieci in giù di prima instanza	—
"	CCLIX. Che la moglie non possa impegnar ne vender possession senza marito	56
"	CCLX. Che il notaro non scriva carta senza il giudice et auditor	—
"	CCLXI. De vigna de cratosia	—
"	CCLXII. De vigna d'accordo	57
"	CCLXIII. Di cosa trattata in consiglio	—
"	CCLXIV. De adimandar forestier o cittadino	—
"	CCLXV. Che nissun prete possa dotar li suoi bastardi	—
"	CCLXVI. Che la moglie, havendo herede, possa testar	58
"	CCLXVII. Di non metter debtor in cosa mobile	—
"	CCLXVIII. Se alcuno fosse sententiatto di alcun debito	—
"	CCLXIX. Di non vender il vino più di soldi 4 la canatta	59
"	CCLXX. De parte presa	—
"	CCLXXI. Di non vender possession strania	—
"	CCLXXII. De non tuor botte di fuora	—
"	CCLXXIII. De non receivev animali per pegno	60
"	CCLXXIV. De non trar biave dalla città	—
"	CCLXXV. De non mandar gente ne hoste fora della terra	—

	Pagina
Cap. CCLXXVI. Di poter testar alli forestieri propinqui	60
" CCLXXVII. Come si devono satisfar le spese alli vincitori in appellazione	—
" CCLXXVIII. Che non si diano a lavor possessioni alli forestieri, che non habitano in la terra	61
" CCLXXIX. Come si deve far il nodaro della nostra communità	—
" CCLXXX. De compromessi	—
" CCLXXXI. Corretion della parte sopra detta	62
" CCLXXXII. Che tutti li officiali, che saranno elletti, debbino star anni doi in contumacia	—
" CCLXXXIII. Che li casneci non possano vender l'herbe del commun	—
" CCLXXXIV. Consiglio piccolo qual s'intendi	—
" CCLXXXV. De elezer certi parenti in qualunque officio e de contumacia di un'anno	63
" CCLXXXVI. Circa la scola del corpo di Cristo	—
" CCLXXXVII. Circa la età de consiglieri	—
" CCLXXXVIII. Circa la contumacia di giorni otto da perperi dieci in giù	64
" CCLXXXIX. Delle appellazioni	—
" CCLXXXX. Delli caratti	—
" CCLXXXXI. De moglie maridada o non maridada	65
" CCLXXXXII. Che le possession vendute ovver alienate, obligate alle dote delle femine, si possano investir per ragion delle sue dote	—
" CCLXXXXIII. Che li beni del marito siano obligati alla moglie al tempo, che sarà menada	66
" CCLXXXXIV. Che morendo il marito, non nuoca alla donna, se ella non chiama, quando le possessioni del marito saranno investite	—
" CCLXXXXV. Se il creditor dimanda il debito dal debtor, che sia sentenciato	—

II. Documenta.

I. Tarifa cancellariae Buduensis	67
II. Index privilegorum et terminationum datarum communitati Buduae .	70
III. Alius index litterarum et terminationum	78
IV. Nomina potestatum Buduae	80
V. Budua in potestate Stephani Serbiae et Graeciae imperatoris	83
VI. Prima notitia dominii domus Balsae in Budua	85
VII. Radiz de Cernue dominus Buduae	85
VIII. Sandalus de Chosachi dominus Buduae	86
IX. Respublica Veneta prima vice domina Buduae	87
X. Senatus Venetus de electione potestatis Buduae	88
XI. Veneti pacto cedunt Buduam Balsae filio Georgii Stracimiri domino Zentae	88
XII. Jussum capitaneo Scutari consignare Buduam Balsae domino Zentae, ratificante praedicto Balsa pacem nuper initam	91
XIII. Budua in potestate communitatis Catari	91
XIV. Respublica Veneta pacto cedit Buduam Georgio despoto Rasciae . .	92
XV. Provisores Veneti in Albania confirmant Buduanis privilegia ipsis a Georgio despoto Rasciae concessa	97
XVI. Ad instantiam ambasciatorum Buduae respublica veneta accipit Buduanos in subditos, et confirmat antiqua eorum privilegia	98
XVII. Pars capta in senatu Veneto, quod potestas Buduae eligatur in maiori consilio	100
XVIII. Responsa reipublicae Venetas ad petitiones Buduanorum	100
XIX. Respublica Veneta rogit Stephanum Cernovich, quod restituat Buduanis possessiones ipsis captas	101
XX. Sindici Veneti, in Dalmatiam et Albaniam missi, respondent ad petitiones Buduanorum	102
XXI. Respublica Veneta respondit petitionibus Buduanorum	103
XXII. Respublica Veneta cerciorem facit potestatem Buduae de responsibus datis ad petitiones oratorum illius communitatis	105

XXIII. Veneta respublica confirmat privilegia Buduanis data anno 1442 in actu deditio <i>n</i> is etc.	105
XXIV. Responsiones reipublicae Venetae ad petitiones oratorum Buduae	107
XXV. Respublica Veneta mandat suo potestati Buduae, ut observet quaedam privilegia Buduanis concessa	111
XXVI. Terminatio sindicorum Venetorum, qua ordinantur quaedam agenda publica in Budua	111
XXVII. Pet <i>t</i> io Buduanorum anno 1714 reipublicae venetae porrecta	116

STATUTI BUDUAE INDEX RERUM ALPHABETICUS.

(Numerus capitulum indicat.)

Abintestato, intestato, morto senza testamento. — i beni d'un maschio morto prima di 14 anni e di femina prima di 12 vadano come d'uno, che fosse morto intestato, 166. — le cose disposte con testamento in piena forma vadano come di intestato a chi succede, 168. 171. — debiti di uno, che morisse intestato, 176. — beni di un chierico morto senza testamento, 177. — i beni d'un morto intestato a chi spettano, 212.

Acqua, menata per solco de aier, vada come andava anticamente, 45. — acqua di fossato, di rivagine o di fiume da non gettarsi in strada con danno altrui, 48. — vietato deviare il corso d'acqua, 211.

Adozione di figli altrui, e modo di farla, 151.

Aere, che va a traverso tra due case, 22. — che va da su in giù, 23. — modo di gettar l'aere, 46.

Affitto, pigione — casa data a fitto, 26. 43. — casa del vicino presa a fitto, 27.

Albanese, di nazion Albanese, dell' Albania, 2. 113. 118. 195. 252. V. *Schiavo*.

Ambasciatore dell'imperatore, che venisse in città, 1. — elezione di ambasciatori, loro salario e pena nel caso si rifiutassero di assumere il carico, 72. — caso in cui era vietato di proporre, che si mandi ambasciatore, 275.

Ancilla, serva. — furto fatto da ancilla o dai suoi figli, 188. 189. 190.

Angaria comunale, ogni sorta di aggravii dovuti al comune, 53.

Angariata possessione, aggravata di servitù o debiti, 253.

Animali. — modo di aquistarli in piazza, 157. — cavallo o somiero preso a nolo, 163. — ritrovati in danno, 199. 223. — pecore o vacche date a pascolare a parte, 203. — item porci 204. — ricevuti in pegno, 273.

Appellazione di sentenza data dai giudici da farsi a Cattaro entro un anno per l'importo di perperi 30 in sù, 243. — da farsi entro 15 giorni, e da proseguirsi entro un anno, eccetto in caso di mortalità o di guerra, 257. — le spese di sentenza non appellata da pagarsi entro 3 giorni, 268. — spese d'appellazione, 277. — vietata l'appellazione contro sentenza di arbitri eletti in causa tra parenti, 280. — accordata l'appellazione anco in questo caso, 281. — libera in qualunque caso l'appellazione, 289.

Arbitro giudice, come si debba eleggere, 75. 94. — sua sentenza, 109 — in questione tra parenti, 280.

Arbore, pianta. — albero di oliva, di viti o di frutteti da non tagliarsi o incendiarsi su quel d'altri, 33. — da piantarsi un passo di canna lontano dalla terra del vicino, 40. — piante pendenti sulla terra del vicino, 41.

Arca, cassa del comune, ove si custodivano il sigillo, lo statuto ed i privilegi pubblici, 68. — a chi spetta tenerne le chiavi, e come, 209.

Archivolto o padicol, come abbiasi a fare, 201.

Arresto di cittadino o di forestiero in città, 1.

Auditori, officiali del comune. — loro elezione, 70. — sottoscrivono i testamenti fatti con testimonii in città, nel tenere dell'imperatore o all'estero, 179. 180. — partecipano nella formazione delle carte di donazione col notajo e col giudice, 244. — e di ogni altra carta fatta dal notajo, 260. — laudano le sentenze date per il reggimento della città e poi appellate, 277.

Avvocati del comune. — loro elezione, 70. 85. — loro doveri e utilità, 84. 90. 99. — confessione loro in giudizio dinanzi la parte, che rappresentano, 108. — di uno, che fosse citato in giudizio, e invece se ne va dalla città, e non lascia in sua vece nè procuratore nè avvocato, 233. — vietato di prendere un forestiero per avvocato, 264. — chi perde in appello, paghi pur anco gli avvocati, 277.

Ballotte, palle, adoperate in consiglio nello scrutinio delle elezioni e nel prendere i deliberati, 70. 73. 88.

Banco posto dinanzi la casa, 200.

Banditi non possano venire in città neanco durante la festa di s. Giovanni Bat. patrono, 7.

Baratter, scialaquatore, abbia un suo parente, nominato dai giudici, a procuratore, il quale amministri il suo avere, 178.

Barche di forestieri portanti biada o sal, 1.

Bastardi, spurii, illegittimi. — che nessun prete possa dar o lasciar per morte alcuna cosa del suo ai suoi bastardi, 265. — vietato di testar a favore dei propinqui dei bastardi, che non abitassero nella città 276.

Beccaria, v. *Camarda*.

Beni paterni o materni come si debbano dividere tra figli 136.

Beni ecclesiastici.

Biava. — moggio dovuto al conte d'ogni barca forestiera carica di biade, 1. — un cittadino, avente biada o altra grassa fuori della terra, debba condurla nella terra, 58. — vietato di comprare biada, portata da cittadino o forestiero per mare, prima che non sia proclamata per la terra, e di aquistarne più del bisogno di casa, 60. — vietato di estrarre dalla città, 274.

Bosco incendiato a caso ovvero maliziosamente, 198.

Botte non si possa vendere o trarre di fuori, 272.

Camera dell'illusterrissima signoria di Venezia ossia cassa del reggimento, 278. 283.

Camarda, comarda, beccheria. — doana ossia dazio, che si doveva versare per il bestiame destinato al macello, 55. — pesatore pubblico della carne responsabile e per il peso e per la qualità, 56. — per

animale aquistato da taluni per partirsi la carne, o venuto da fuori, si paghi la doana, 57. — vietato vender carne senza peso, 225.

Campana di s. Giovanni Batt. si suoni per congregare il consiglio, 470. — quando si vendono in pubblico possessioni, 155. — quando si porta il viatico, 286.

Campo dato a lavorare a metà o a parte, 34. — item dato a parte, 43. 44. 48. — vie entro i campi, 49. — vietato di dare a lavorar campo o terra a villani abitanti in certo luogo fuori del distretto, 250.

Canale del molino, e come si possa rinnovare, 29.

Cancellaria del comune, ove debba inscriversi, chi va a star fuori della terra più d'un anno, 76. — la cancellaria sia creduta in affari giudiziarii, 80. — vi siano due cancellarie, una per le petizioni di perperi 8 in su, e l'altra di perperi 8 in giù, 81. — l'arca ossia la cassa del comune stia in cancellaria, 209. — i giudici possano giudicare senza scritto di cancellaria fino a perperi dieci, 258. — ogni parte presa in consiglio sia scritta in cancellaria, 270. — parte presa dal consiglio piccolo in cancellaria, 285.

Cancelliere del rettor di Budua (veneto) e non altri scriva i compromessi tra padre e figliuoli, 280.

Cancelliere del comun sia franco di ogni dazio e angaria, 53. — arbitri sempre da eleggersi alla presenza del cancelliere, 75. — sia presente all'estesa delle procure, 76. — sua elezione, suoi proventi e doveri, 80. — scriva soltanto presente la corte o il giudice, 81. — estenda il conto finale di tutte le rendite, spese e debiti del comune, 82. — estenda le dichiarazioni delle parti in giudizio, e divulghi la sentenza, 87. — non possa mangiare ne bere colle parti durante la questione, 94. — sia presente al giuramento de testimonii, e ponga ogni cosa in scritto, 114. — le protestazioni da farsi dinanzi il cancelliere, 130. — custodisca una chiave dell'arca dello statuto, 209.

Capitanio del comune. — conduca all'esercito dell'imperator, quando questi lo commanda, 50 uomini e ciò fino Scutari, Zenta e Cattaro in pena di 20 perperi, ed abbia per se due militi e cavallo, 1. — elezione di due capitanii del comune, 70. — rieleggibili non prima del quarto anno, 231. — pena per chi rifiuta la capitania, 238.

Capitolo della città avente il diritto di eleggere il vescovo, 254.

Capitulare della scuola del corpo di Cristo, 286.

Carne, v. *Camarda*.

Carta di sentenza data per i giudici, 74. — opposizione a carta di notajo, 103. — prova in giudizio per carta di notajo, 106. — non essendovi carta di notajo, in questioni di matrimonio e di dote sia creduto ogni parente, 113. — carta di debito, 122. — carta di notajo fatta secondo lo statuto, 124. — carta falsa o sospetta, 125. — carta di sentenza nuova, fatta a senso dello statuto, in confronto di carta di sentenza vecchia sia ferma; item per carta notarile di debito, 126. — carta di catastico, 127. — carta scritta di mano del debitore da perperi 10 in su e di possessione non sia creduta, ma soltanto carta di notajo, 235. — vietato di procurare mediante il braccio della signoria il taglio di carta di debiti da pagarsi a un

- cittadino, 237. — carta di donazione, 244. — carta di aquisto di possessione 248. — carta di notajo qual prova di proprietà, 271.
- Casa* da fabricarsi di nuovo, 8. — ristauro di casa, 9. — porta o finestra di casa sul fondo altrui, 10. — scala esterna di casa, 11. — fondamenti di casa o di scala, 12. 13. — casa data a pigione, 26. 43. casa del vicino data in affitto, 27.
- Casi*, ne quali deve giudicare l'imperatore, 3.
- Catastico* notarile vecchio, di cui possa il notajo dar copia solo per ordine dei giudici, 127.
- Cattaro*. — obbligo della città di mandare una schiera di 50 armati all'esercito dell'imperatore, quando questi lo commanda in persona, fino a Cattaro, 1. — ambasciatore, che fosse spedito a Cattaro, 72. — l'appellazione da sentenza di giudici da farsi a Cattaro, 243, 257.
- Cavallo preso a nolo*, 163.
- Caveglio* non si possa estrarre dalla città, 272.
- Casnezzo* dell'imperatore, e sua onoranza venendo in città, 1.
- Chierico* testifichi in mano del vescovo o del suo vicario, 120. — i laici possano chiamar i chierici in giudizio soltanto dinanzi il vescovo o suo vicario, e la sentenza scriva il notajo della città, 128. — de testamenti di religiosi, 171. — di chierico morto intestato, 177. — i preti debbano rispondere dinanzi i giudici della città, eccetto di maleficio e delle ragioni di chiesa, 256. — proibito ai preti di donare o far eredi i loro bastardi, 265.
- Chiesa di s. Giovanni Battista* patrono. — nessuno possa torre o tenere cosa della doana di mercanzia senza licenza dei procuratori di essa chiesa; e ciascun doanier o procurator di s. Giovanni ogni anno renda conto dell'entrata e spesa di essa chiesa, 246. — l'entrata della doana destinata interamente pei lavori della chiesa stessa, 247.
- Chiesa* in genere. — chi dà possessione a chiesa, egli stesso o il suo erede paghi i rispettivi diritti alla signoria, 214. — possessione angariata lasciata a chiesa, o in elemosiu a poveri, non si possa alienare se non con la detta angaria, 253. — i preti non siano tenuti di rispondere dinanzi i giudici per ragioni di chiesa, 256.
- Citazione* fatta per parte dell'imperatore in affare, che riservava a se, 3. — citazione in persona a comparire alla corte, e pena per chi non compare, 89. — vietato di chiamare in giudizio in materia di possessioni uno qualunque durante il tempo di calczano, 96. — persona citata tre volte e non comparsa, sia condannata in contumacia, 97. — moglie citata in giudizio assente il marito; marito assente citato in giudizio, 99. — di cittadino, che si allontana dalla città quantunque citato, 233.
- Comarda*, v. *Camarda*.
- Commissarie*. — sentenze fatte contro le stesse, 290.
- Commissarii testamentarii* paghino i debiti del defunto in quanto lo permettono i beni dallo stesso lasciati, 168.
- Compera* d'animale rubato, riconosciuto poi dal suo padrone, 157. — delle erbe del comune, 164. — vietato il comperare dalla signoria; permesso il comperare unicamente per mano dei venditori del comune, 234.

Compromessi come si abbiano a fare in occasione di questioni tra parenti, 280. 281.

Comune. — onorificenze che deve all'imperatore, ai suoi nunzii e magnati, e al conte, 1. — ognuno, che viene di fuori a stare in città, serva unicamente il comune, 2. — alla venuta del conte, mandato dall'imperatore, si congreghi il comune e lo metta a sacramento, 4. — un cittadino non possa esser notajo del comune, 65. — l'arca del comune abbia tre chiavi, 68. — sigillo del comune, 74. 106. — collettore de dazii del comune, 86. — debiti verso il comune, 123. — venditori di beni, nominati dalla corte e dal comune, 153. — i giudici tenuti di comperare tutte l'erbe del comune, 164. — persona, che furasse cosa del comune, 185. — la moglie non esser tenuta di pagare del suo per il marito in quanto egli deve a titolo di vendetta, e il comune la difenda, 191. — i beni d'un traditore vadano al comune, 192. — falsificazione del sigillo comunale, 193. — i beni d'un morto intestato e senza eredi siano del comune, 212. — persona derubata per causa del comune, sia da questo diffesa e risarcita pei danni sofferti, 217. — i danni patiti in difesa comune contro Slavi sodisfaccia il comune, 219. — cedole di dazii rilasciate dal comune sian credute come carta di notajo, 220. — cittadino, che da fuori scrive o manda a dir offese contro il comune, perda tutto il suo a vantaggio del comune, 221. — vino comperato in vendemia e non estratto prima di pasqua, sia tutto del comune, cui pure vada la metà della pena, 230. — cittadino derubato in una città di signoria e senza causa, sia soddisfatto ne'danni dal comune, 232. — cose stabili o mobili da comperarsi soltanto presso i venditori del comune, 234. — un cittadino, che fosse eletto in un officio del comune, non possa rinunciare, 236. — chi aquista una possessione da uno, che ha debiti verso persone o il comune, paghi essi debiti, nel caso che il venditore fosse insolvente, 239. — vietato di prender denari di doana per le spese del comune, 247. — come si debba riscuotere la doana del comune, di cui una metà abbia il comune, 257. — pene spettanti al comune, 1. 8. 10. 11. 13. 14. 18. 22. 24. 25. 28. 29. 33. 36. 48. 51. 52. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 69. 71. 72. 73. 80. 81. 83. 84. 91. 93. 94. 115. 121. 125. 131. 133. 139. 163. 164. 167. 185. 188. 190. 193. 195. 197. 198. 200. 201. 209. 210. 211. 215. 230. 237. 241. 248. 250. 251. 254. 275. 280.

Consiglieri del comune coi giudici facciano grazia della pena a chi trae grassa dalla terra, 59. — permettano l'introduzione di oglio, 62. — elezione di otto consiglieri del comune da farsi il giorno di s. Marco in consiglio, 70. — pena a chi non accetta il carico di consigliere, 71. — loro partecipazione nella scelta del notajo, 73. — in assenza de consiglieri i giudici possano accogliere i gentiluomini dell'imperatore e dell'imperatrice, 77. — gli spenditori del comune debbano ogni tre mesi presentar il conto delle rendite e delle spese ai giudici e ai consiglieri; così i giudici, finito l'anno, ai giudici novi e consiglieri, 82. — il collettore dei dazii pubblici dà ragione ai giudici e consiglieri, 86. — vietato a giudice o consigliero revocare una

cosa deliberata in consiglio, 263. — l'età dei consiglieri ossia dei membri del consiglio ridotta a 18 anni, 287.

Consiglio (grande o generale). — coi giudici fa grazia a chi comprando grassa per rivenderla, cade in pena, 61. — pone dazii ed altre contribuzioni, 69. — per l'elezione degli officiali del comune siano presenti in consiglio almeno 30 gentiluomini, 70. — l'elezione del notajo da farsi in consiglio, 73. — i giudici col consiglio facciano onore ai gentiluomini spediti dall'imperatore o dall'imperatrice, 77. — da escludersi i parenti di persona, di cui fosse d'uopo a trattare in consiglio, 78. — vietato rivelare cosa trattata in consiglio, 79. — elezione del cancelliere in consiglio, 80. — cosa fatta da giudici e consiglio sia scritta, ferma e rata, 88. 263. 270. — elezione del notajo in consiglio, 279. — gli officiali, eletti in consiglio, abbiano la contumacia di due anni, 282. — concede facoltà speciali al consiglio piccolo, 284. — elezione in consiglio di gentiluomini, che di accordo col vicario vescovile formino il capitolare della scuola del corpo di J. C., 286. — in consiglio viene ridotta l'età de suoi membri a 18 anni, 287. — ivi allargata la contumacia, e data facoltà al podestà coi giudici di riformar una sentenza già emessa, 288. — ivi pure esteso il diritto d'appellazione per ogni caso 289. — ivi circa i caratti dovuti ai provisori o giudici per alcune sentenze da loro emanate, 290.

Conte. — sue regalie, 1. — mandato dall'imperatore al governo della città, giuri di osservare il suo statuto, 4. — la metà di alcune pene dovuta al conte, 1. 8. 10. 11. 13. 14. 15. 18. 22. 28. 29. 30. 31. 36. 39. 52. 54. 57. 58. 60. 61. 62. 63. 64. 66. 67. 69. 73. 81. 83. 93. 121. 182. 184. 187. 194. 195. 197. 198. 199. 230. 237. 241. 274.

Contraddir a nuova fabbrica o al riattamento di vecchia lecito ad ognuno, ma entro tre giorni, 9.

Contumacia. — viene condannato in contumacia chi, chiamato per tre volte, non si presenta in giudizio nelle cause da perperi 10 in su, 97. — un giudice, capitano e spenditore rieleggibile soltanto il quarto anno, 231. — chi, chiamato a rispondere in giudizio, se ne parte dalla città, sia condannato in contumacia nelle cause di perperi 10 in su, 233. — contumacia di due anni per tutti gli officiali del comune, 282. — da tre anni ridotta per gli stessi a uno, 285. — sentenza di contumacia da perperi 10 in giù, 288.

CORSO d'acqua, cioè di fiume, fontana o rivo, e qualunque altro resti in quello stato, com'era anticamente, 211.

Corte, in senso di uffizio del comune, magistrato. — la corte abbia sempre una copia dello statuto per suo uso, 5. — ordina di levar via le scale, che non avessero fondamenti di pietra, 13. — pone l'ufficiale sopra le misure, 54. 56. — dovere d'ognuno di rispondere dinanzi la corte, 76. — citazione alla corte, 83. 99. — decreta il sequestro di beni, 107. — e l'estimo di cose date in dote o altrimenti distratte, 139. — venditori di beni nominati dalla corte e dal comune, 153. — i tutori rispondano alla corte in nome de loro or-

fani, 205. — parte di pene dovuta alla corte, 19. 21. 24. 25. 33. 40. 42. 44. 45. 47. 48. 50. 55. 59. 89. 102. 203.

Cortesia, ossia onoranza di presenti da farsi all'imperatore, o agli ambasciatori e gentiluomini dello stesso e dell'imperatrice, o ad altro gentiluomo, che venisse nella città, 1. 77.

Creazione degli ufficiali del comune. V. *Elezioni*.

Creditore possa esser messo dai giudici in possesso di cose mobili soltanto in mancanza di stabili, 267.

Dazio, imposte dovute al comune. — gli ufficiali del comune, notaio, sacristano di s. Giovanni, il cancelliere, il sinicio e il vataco esenti d'ogni dazio e d'ogni altra angaria del comune, 53. — i giudici col consiglio determinino l'imposta sulle possessioni, 69. — il cancelliere paghi il dazio come ogni altro cittadino, 80. — collezionisti dei pubblici dazii, 86. — le cedole di dazii scriva il cancelliere, 220. — chi acquista una possessione, debba pagare i dazii, che deve il venditore ad altri o al comune, 239. — dovere di pagare il dazio di qualunque entrata ossia rendita, ch'avesse un cittadino, 242. V. *Doana, Imposte*.

Debiti. — uno, che non avesse di che pagare i suoi debiti, o da dare pieggeria, cada in podestà dell'imperatore, 1. — debiti fatti dal comune o a lui dovuti, 82. — inesigibili, 92. — modo di richiedere i debiti, 97. — debito a base di documento, 122. — debito verso il comune, 123. — debito anteriore fatto con testimonii da pagarsi in primo luogo, 126. — proibito acquistare i debiti fatti da un cittadino, ed esser procuratore in questione di debiti tra cittadino e forestiero, 131. — per debiti fatti nella terra il forestiero risponda dinanzi i giudici della terra; per quelli fatti al di fuori, il cittadino vada a chiederli nella terra del forestiero, 132. — debito richiesto sopra dote, 141. — pegni mobili dati per debiti, 158. — il padre e la madre non esser obbligati a pagare i debiti dei loro figli, 161. — i figli tenuti a pagare i debiti de loro genitori, in quanto lo comportassero i beni da loro ereditati, 162. — i commissarii di un defunto obbligati a pagare i suoi debiti in quanto vi fosse di che pagare, 168. — debiti sui beni di uno morto intestato, 176. — caso, in cui i giudici fanno sicurtà al creditore per il debitore, 195. — carta di debito maggiore di 10 perperi, scritta di mano del debitore, non sia creduta, 235. — debito di cittadino, dichiarato in consiglio, sia fermo, 263. — i debiti si paghino con mobili allora soltanto, quando non vi fossero stabili, 267. — modo di porre in esecuzione la sentenza per debiti e per le relative spese, 268.

Decima del vino estero da pagarsi al comune, 226.

Derubamento di chi si trova in servizio pubblico, 217. — di un cittadino in una città della signoria, 232.

Divisione di beni tra figli e figliuole, 117. — tra marito e moglie, 128. — tra fratelli e sorelle, 135. — tra padre e figli, 146. — tra eredi, 152.

Doana (dovana) di comarda (beccaria), ossia gabella, che si pagava per diversi animali destinati al macello, 55. 57. 184. — doana sulle possessioni, 69. — sopra vino importato, 245. — sopra mercanzie,

che si introducevano; destinata alla fabbrica della chiesa di s. Giovanni Bat. patrono della città, 246. 247. 251. V. *Dazio*.

Doanier, ufficiale, che amministrava la doana, 55. 184. 230. 246. 251. *Domenica* — vietato ogni lavoro nel giorno di domenica, 229.

Donazione. — carta di donazione, 244, — proibito di donare qualunque possessione a un villico, 248.

Dote. — in giudizio ogni parente sia creduto in fatto di dote nel caso non vi fosse carta di notajo, 113. — le questioni di dote, quando si tratta di divisione tra marito e moglie, giudichi il vescovo, 128. — a chi incombe ricevere la dote, e chi per essa risponde, 135. — dote di figliuole orfane, 136. — a chi spettà la dote, 138. — proibito di dare cosa d'altri in dote, 139. — la dote resti in perpetuo a chi l'avesse posseduta per un anno senza opposizione, 140. — debito richiesto sopra dote, 141. — possessione in coltura data in dote, 142. — alienazione di dote quando permessa e quando proibita, 142. — chi si marita la seconda volta, deve anzi tutto restituire la dote della prima moglie nel caso che non vi fosse erede, 149. — in caso di più mogli con eredi, anzi tutto si cavi la dote della prima, indi della seconda ecc., e se vi fosse avanzo, si partisca tra tutti ugualmente, 150. — carta di dote, 197. — vietato obbligar dote in alcun modo, se vi fossero figli legittimi, 208. — donna senza eredi non possa alienar della sua dote oltre il quarto senza licenza dei giudici, 222. — la dote sia franca dai debiti del marito, e questi possa usare della dote soltanto per necessità di vivere, 255. — possessioni vendute restanno obbligate alle dote, 197. — la dote della moglie è la prima creditrice sui beni del marito, 293. — la moglie può richieder la dote sui beni investiti del marito già morto, 294.

Donazione. — carta di donazione, 244. — proibito donar una possessione a un villico, 248.

Domenica vietato ogni lavoro pubblico, 229.

Edificar casa sul proprio lecito soltanto coll'assenso dei giudici, 8. 9.

Elezione degli officiali del comune ogni anno nel giorno di s. Marco Evangelista, 70. — ufficiale eletto, che rinunzia il carico, 71. — elezione di ambasciatori, 72. — di notajo, 73. 279. — di giudici arbitri per definire le questioni, 75. — del cancelliere, 80. — officiali del comune, che devono esser eletti, 85. 282. — rielezione in un'ufficio di giudice, capitano e spenditore permessa soltanto il quarto anno, 231. — di chi eletto, non riceve l'ufficio entro tre giorni, 236. — di uno, che fosse eletto a capitanio, e non volesse accettare il carico, 238. — proibito eleggere a vescovo un cittadino, 254. — membri del consiglio piccolo, 284. — elezione di stretti parenti a officiali del comun, 285. — dei dirigenti la scuola del corpo di Cristo, 286.

Eredi d'uno, morto senza testamento, 212. V. *Testamento*.

Eredità. — i propinqui per madre, Schiavi e Albanesi, esclusi da ogni eredità, 252. — gli stessi ammessi all'eredità, 276. — eredità di donna maritata e non maritata, 291.

Eretici. — lor giudice sia il vescovo, 128. — un figlio eretico possa esser diseredato dal suo genitore, 148.

Esclusione di giudice. — giudici, che le parti possono escludere in giudizio, 91.

Età, che devono avere i gentiluomini per esser membri del consiglio, 287.

Falsa carta di notajo, presentata in giudizio, 125.

Falsa opera, ossia lavoro mal fatto studiosamente, 51.

Falsa misure, pesi ecc., 54.

Fenestra, v. *finestra*, — lecito di farla sopra la casa del vicino, 14.

Ferie giudiziarie, dette *calczuno*, da s. Vito a s. Elia, e da s. Maria d'agosto a s. Michiel di settembre, eccetto se trattasi di questione di frutti, 96.

Festa di s. Giovanni Battista, patrono (confalone) della città, 7.

Fichi da non introdursi nella città dall'estero, 62.

Figliuole orfane in quanto abbiano diritto sull'asse paterno e materno, e loro dote, 136. V. *Padre, Madre*.

Figliuoli adottivi, 151.

Finestra, che sta rimpetto quella del vicino, 10. — ovvero sopra di quella del vicino, 14.

Fitto, v. *affitto*.

Forca resti là, ove era anticamente; si possa affiggerla altrove alla presenza dei giudici, 19.

Fondamenti di fabbrica non propria da non gettarsi, 15. — terra di fondamenti da non gettarsi nelle strade della città, 25.

Forestieri, che portano a vendere il pesce di mare, 1. — i giudici possono ascoltare i forestieri ogni giorno, e dar sentenza, 95. — cittadino, che accusa un forestiero in cose, che deve giudicare l'imperatore, 110. — debiti di forestieri verso cittadini, 132. — forestiero, che riconosce il suo animale in mano altrui, 157. — forestiero, che vuol farsi cittadino, 195. — proibito ai cittadini richieder debiti in nome di forestieri, 196. — non si possa introdurre nel distretto vino forestiero tranne in caso, che vi mancasse, 226. — vietato a un forestiero estrarre vermene (polloni) di olivi, 227. — un forestiero non possa discomprare possessioni di suoi propinqui cittadini, 244. — vietatogli di aquistar possessione nel distretto, 248. — di pascolar nel distretto della città, 249. — confisca di legname anco di forestiero, colto nell'atto d'esser estratto dal distretto, 272. — forestiero, che cita un cittadino dinanzi la signoria, 264. 276. — vietato di dar a lavorare alcuna terra nel tenere della citta ad un forestiero, 278.

Forno, fornari, e lor arte, 31.

Fossati come si abbiano a fare, e loro proprietà, 45. 46. 47. 48.

Fratalia, ossia scuola, confraternita del corpo di Cristo, 286.

Fuoco messo in ronco d'olive o in stobla, 50. 182. 183. 194. 192.

Furto di preda in tempo di guerra, 1. — di servo, serva o cavallo, 3. — chi trova cosa altrui, la faccia pubblicare in pena di furto, 134. — defraudi del dazio di beccheria, 184. — di cosa del comune, 185. — furto commesso da uno per la seconda volta, 186. — d'uva o frutti, 187. — fatto da serva o ancilla in casa del padrone, 188. 189. — da

persona libera in unione a servo o ancilla, 190. — la guardia, che di notte prendesse i ladri, abbia la metà dei pegni loro, 228.

Genero, che si parte dal suocero o dai cognati, 144.

Gentildonna. — vietato a una puttana di abitare in vicinanza di gentildonna, 66.

Gentiluomini, formanti il consiglio della città, raccolti in numero non minore di 30 per l'elezione degli officiali del comun, 70.

Giudici, officiali principali del comune. — sostituti naturali del conte e del casnezo dell'imperatore, 1. — facoltà loro accordata dall'imperatore di giudicare d'ogni cosa secondo lo statuto, 3. — assegnano il luogo per le case da farsi di nuovo, 8. — ordinano la demolizione di mura fracide, 18. — eleggono due buoni uomini per invigilare sulle misure in caso che l'officiale a ciò destinato non facesse il suo dovere, 54. — danno licenza per la vendita di carne, 56. — accordano in uno ai consiglieri la grazia di estrarre grassa, 59. — di comprar grassa, 61. — di vender oglio, 62. — comprano pesce di mar per il comune, 67. — tengono le chiavi della cassa del comune, 68. — in unione al consiglio stabiliscono i dazii (le imposte) e le decime de possessi, 69. — danno la commissione agli ambasciatori, 72. — approvano il sostituto del notajo, 73. — carta di sentenza data per i giudici, 73. — arbitri da eleggersi in presenza dei giudici, 75. — siano presenti all'estesa delle procure, 76. — col consenso del consiglio o dei spenditori facciano cortesia ai sorvenuti gentiluomini dell'imperatore o dell'imperatrice e d'altri, 77. — i giudici e il consiglio facciano eseguire le sentenze da loro pronunciate, 78. — ed eleggano il cancelliere, 80. — il cancelliere scriva soltanto dinanzi la corte o giudici, 81. — doveri dei giudici in fatto di spese e di revisione dei conti, 82. — il senico e il vataco a loro soggetti e loro organi, 83. — ricevono il conto dai collettori de dazii, 86. — del comportamento loro in giudizio, 87. — cosa fatta per essi e per i consiglieri sia ferma, 88. — loro sentenza definitiva, 88. 90. — giudice sospetto, 91. — pena per essi nel caso ammettessero in giudizio un eccepito dalla legge, 91. — assegnino la persona del vinto in giudizio, quando questi non avesse di che soddisfare il vincitore, 92. — giudice simoniaco o corrotto, 93. — non possano mangiare nè bere colle parti durante la questione, 94. — ascoltino le parti due volte per settimana (lunedì e venerdì), e il forestiero ogni giorno; e uno di essi non possa giudicare da sé, che da due perperi in giù, 95. — epoca, in cui i giudici debbano definire le questioni di possesso, 96. — loro condanne in fatto di contumacia, 97. — o con sentenza definitiva, 98. — fissano l'epoca per rispondere in cause da perperi otto in giù, 100. — sentenza loro, pronunciata a base di carta di notajo e di guarenti, 103. — mettono i guarenti a sacramento, 114. — diano le sentenze entro 20 giorni, 121. — permettono al notajo di estrar copie di catastico, 127. — danno licenza per entrare in possesso di stabili o mobili, 133. — accordano l'alienazione di dote, 143. — l'adozione si abbia a fare alla loro presenza, 151. — deputano persone per la divisione

dei beni comuni, 154. — vengono avvisati di ogni vendita delle possessioni, 155. — permettono la vendita di pegni mobili, 158. — obbligo loro di comperare tutte l'erbe del comune, 164. — sigillino i testamenti, che il notajo si rifiutasse di sottoscrivere, 168. — uno di essi custodisca una delle chiavi dell'arca dello statuto, 209. — uno già giudice, rieleggibile appena il quart'anno da poi, 231. — loro sentenza revocata in appello a Cattaro, e pena, 243. — insieme col notajo e coll'auditore fanno le carte di donazione, 244. — accordano l'introduzione di vini esteri, 245. — proibito loro di far uso qualsiasi della rendita de dazii sulle mercanzie senza l'assenso dei precuratori della chiesa di s. Giovanni Battista, 246. 247. — non possano far grazia in fatto di pascoli, 249. — i preti debbano rispondere in presenza de giudici in fatto di mobili e di stabili, 256. — appellazione da sentenza di giudici al reggimento di Cattaro entro 15 giorni, 257. — sentenziano a procedura orale da 10 perperi in giù irrevocabilmente, 258. — danno licenza a moglie bisognosa, di cui il marito fosse fuori del distretto, di poter vendere parte della dote, 259. — debbano esser presenti alle scritture del notajo, 260. — proibito loro di revocar parti prese in consiglio, 263. — fanno eseguire le sentenze a scanso di pena, 267. 268. — sono membri del consiglio piccolo, 284. — percenti loro sopra cose giudicate, 290. — loro facoltà in fatto di possessioni vendute o altrimenti alienate, obbligate però alle dote, 292. — caso, in cui i giudici fanno sicurtà al creditore per il debitore, 295.

Giudici arbitri, eletti tra parenti mediante compromesso, 280. 281.

Giudizio. — come si abbiano a comportare i giudici in giudizio, 87. — e nelle loro deliberazioni, 88. — citazione in giudizio, 89. — comparsa in giudizio, 90. — giorni, in cui si tiene il giudizio, 95. — ferie giudiziarie, 96. — termine di rispondere in giudizio, 98. 100. — come si abbia a provare la questione in giudizio, 106. — confessione fatta in giudizio dall'avvocato alla presenza della parte, che rappresenta, 108. — gnarenti (testimonii) in giudizio, 113. 114. — i guarenti da mettersi a sacramento dinanzi il disinare, 116. — il diritto di parlare in giudizio limitato agli avvocati e alle loro parti, 207.

Giuramento (sacramento) in giudizio. — in questione trattata in giudizio se il petente non fosse in caso di provare la dimanda, giuri l'altra parte, 105. — giuramento dei testimonii, 114. — pena per falso giuramento, 115. — i testimonii, prodotti in giudizio dalle parti, si mettano a giuramento avanti il disnare 116. — i giudici col cancelliere si rechino a domicilio di testimonii infermi e di femine per metterli a sacramento, 119. — in questione di debito poggiato a documento, il creditore affermi con giuramento l'importo, tranne se trattasi di possessione o d'animale, 122. — il notajo debba mettere a sacramento i testimonii a testamento prima di scriverlo, 179. — sia creduto con sacramento uno qualunque, che trovasse persona due volte in furto, 186. — in fatto di dazii del comune faccia fede la cedola del cancelliere con sacramento, 220. — gli atti di donazione da comprovarsi con giuramento, 244. — in questione da meno

di 10 perperi, se il debitore non si presenta in ordine alla chiamata in giudizio, sia condannato, purchè il creditore confermi il suo petito con sacramento, 258. — in caso che un cittadino fosse impedito da uno straniero presso la signoria, e si trattasse di giudizio mediante giurati (porota), i cittadini sian tenuti di giurare in favore del cittadino impedito a scanso di pena, 264. — gentiluomini di 18 anni possino entrare in consiglio, purchè lor padre o i zii loro confermino l'età di quelli con sacramento, 287.

Grassa, cioè annona qualunque. — dovere di condurre grappa, che uno avesse di fuori, nella città, 58. — proibita l'estrazione della stessa, 59. — e così pure l'aquistarne oltre il bisogno di casa per rivendere, 61.

Grondali (zalmagi) di casa e loro postura, 21.

Guarenti, testimonii. — prodotti fuor di tempo utile, 32. — vietato al notajo di far carte anco con testimonii in assenza delle parti, 73. — il cancelliero scriva le deposizioni de testimonii in giudizio, 80. — proibito al testimonio di mangiare o bere colle parti, che trovansi in questione, 94. — libero di opporsi in giudizio a carta di notajo entro tre giorni e a testimonii entro uno, 103. — il petito si possa provare in giudizio anco con carta avversaria munita di testimonii, 106. — testimonii, che non corrispondano, 112. — qualità d'un testimonio; e che gli si debba credere in questioni da 10 perperi in giù, 113 258. — giuramento e esame dei testimonii in giudizio, 114. — testimonii falsi, 115. — i testimonii si debbano mettere a sacramento innanzi il disinare, 116. — testimonii in questione tra cittadino e tra Schiavo o Albanese, 118. — il padre possa servire di testimonio tra figlioli, non però la madre, 117. — testamento fatto con testimonii, 179. 180. — prova con testimonii di falso, 244.

Heretici, v. *Eretici*.

Homicidio, v. *Omicidio*.

Hoste, *hostador*, v. *Milizia*.

Ignoranza dello statuto od usanze della città non vale a scusare ne cittadino nè forestiero 6.

Inmondizie vietato di gettare in qualunque via della città, 24.

Imperatore. — venendo in città, abbia tre pranzi dal comune; oltre a ciò l'introito d'alcune pene e delle rendite tranne di Celestrina, perperi 100 meno 4 denari nel giorno d' s. Giovanni, e il decimo della preda nel tempo di guerra, 1. — chi si appropriasse un uomo venuto ad abitare nella città, paghi all'imperatore 50 perperi, e l'uomo sia libero, 2. — di che deve giudicare l'imperatore, 3. — del suo diritto di mandare il conte al governo della città, 4. — provincia (dominio) dell'imperatore, 32. — un cittadino, che cercasse per se o per altri la notaria, paghi 500 perperi, di cui la metà all'imperatore, 65. — i giudici col consiglio onorino con presente di cibi e di bevande i gentiluomini dell'imperatore venuti in città, 77. — casi, che deve giudicare l'imperatore, 110. — contrada (dominio) dell'imperatore, 141. — testamento fatto nel tenere dell'imperatore, 180. — persona per causa del comune derubata da baron dell'imperatore. V. *Signoria*, *Signor*.

Imperatrice. — i gentiluomini dell'imperatrice, venendo in città, sieno presentati dal comune, 77.

Imposte pubbliche — sopra le rendite di qualunque genere si voglia, come di vino, di oglio, d'ogni biada, di lino, di fichi, di pere, di noci, di molino da farina, d'ogni bestiame grosso, di forno da pane, di molino da oglio, di affitto di casa, 242. — *V. Dazii, Doana.*

Incanto. — chi dà la sua terra a villani, perda la terra, e sia del comune, e i procuratori del comun la possano vendere al pubblico incanto, 250.

Incendio di olivari altrui, 182. — ognuno in dovere di dar mano per l'estinzione di un incendio in città e fuori, 183. — incendio di bosco nato a caso o a bella posta, 198.

Infedeltà — il giudizio per infedeltà riservato all'imperatore, 3. — uno, che si trovasse infedele ossia traditore della città, perda i beni e la testa; e se fuggisse, sia bandito per sempre, 192.

Intestato, ab intestado, morto senza testamento, 166. 168. 212.

Ladri, v. Furto.

Lavoro. — di vigna o campo preso a lavorar alla metà, 34 — di chi prende a conto del lavoro da farsi, 35. — lavoro preso a farsi a sorte, 36. — vigna o campo dati a lavorare a parte, 43.

Lettera di debito affermata in giudizio con sacramento, 122.

Letto viduale, e vantaggi di chi lo conserva, 145.

Libertà di chi venisse ad abitare nella terra, 2.

Maceria (masiera, tarma). — questione circa maceria posta fra due case, 20. — lo stesso tra due terre, 37. — di maceria caduta sopra la terra altrui, 38. — come si debba fare la maceria, e lavorare lungo la medesima, 39. — facendosi canale, si lasci tra la maceria del vicino e il canale una striscia di terra per siepe, 46.

Madre non possa testificare in divisione di beni tra figli e figlie, 117. — padrona di tenere i suoi beni in vita senza partirli tra i figli, 146. — se vedova, possa mandar fuori di casa i figli senza dar loro la porzione, 147. — anzi alcune volte diseredarli, 148. — non tenuta a pagare i debiti dei figli, 161. — i debiti della madre tenuti a pagare i figli soltanto dai beni da essa ricevuti in eredità, 162.

Malefizio. — donna di mal affare, che facesse maleficio, entro tre giorni esca dalla città, 66.

Marco (s.), giorno di elezione degli officiali del comune, 282.

Marito assente citato in giudizio, 99. — la moglie non possa star contro il marito chiamato a rispondere in giudizio, 101. — proibito al marito alienare beni dotali tranne con licenza dei giudici, 143. — marito che conserva il letto viduale, 145. — dalle possessioni del marito, se anco vendute, sia soddisfatta la dote della moglie, 292. — la moglie primo creditor sui beni del marito, che questi avesse avuto all'atto del matrimonio, 293. — morto il marito, la moglie possa reclamar il suo fin un'anno e un giorno da poi, 294.

Matrimonio. — in questioni di matrimonio, non sendovi carta di notaio, ogni parente sia creduto, 113. — il padre possa maritare i figli di età ancora non legittima; i figli poi d'età legittima possa maritare

soltanto con volontà de'figli stessi, 135. — matrimonio di sorelle orfane aventi fratelli, 136. — il padre sposi prima le figlie, e poi dia moglie ai figli, 137. — diritti di figliuole maritate, 138. — vietato di contrarre un secondo matrimonio prima di restituire la dote della prima moglie morta senza eredi, 149.

Milizia del comune. — obbligo della città di dare all'imperatore 50 militi (hoste) sotto un capitano fino Scutari, Zenta e Cattaro, e allora soltanto, quando l'imperatore stesso si trovasse a capo dell'esercito; oltre a ciò il comune doveva assegnare un milite (hostador) al conte, ed uno ancora al vataco e al senicio, 1. — vietato fin'anco di far proposta, che si mandi gente fuor del confine richiesta dal signor, 275.

Misure, pesi e braccio siano uguali nella città; un officiale sopra le misure, tenuto ogni mese riscontrarli, 54. — pesi di beccheria, 56.

Moglie citata in giudizio assente il marito, 99. — non possa in giudizio attetare contro il marito, 101. — dote di moglie alienabile con consenso soltanto dei giudici, 143. — moglie che conserva il letto viduale, 145. — quando sia permesso di prendere una seconda moglie, morta già la prima senza figli, 149. — circa le doti in caso, che uno avesse avuto più mogli, 150. — moglie con eredi possa testare soltanto d'un quinto della sua dote, 173. 266. — se senza eredi, possa disporre d'un quarto, il resto vada ai suoi; non avendo parenti, possa testare di tutta la dote, 174. — i beni della moglie non possano alienarsi a titolo di vendetta, 191. — vietato al marito di scacciare dalla casa sua moglie levata con dote, 197. — assente il marito, la moglie non possa impegnar o vendere beni di sua dote senza licenza de giudici, 259. — la moglie da tenersi come la prima tra i creditori del marito, 283. — vietato alla moglie di alienare la sua dote in vita; modo di testare per morte; morendo intestata senza parenti cittadini, i suoi beni vadano al comune, 291. — dalle possessioni del marito, pur'anco alienate, sia sodisfatta la dote della moglie, 292. — morto il marito, la moglie come prima sua creditrice possa reclamare entro un anno e un giorno la sua dote sui beni del marito pur'anco venduti, 294.

Molino e suoi proprietari; molinaro, suoi doveri e proventi; ordine nel macinare, 28. — vietato rinovare ed elevare il canale del molino, 29. — molino d'olive, 30.

Monache. — vietato alle donne di mal affare tener abitazione in vicinanze di monache, 66.

Moneta, ricordata nello statuto:

ducati: 245. 251. 254 (d'oro). 290.

perperi: 1. 2. 7. 8. 13. 15. 18. 22. 25. 29. 33. 34. 48. 50. 54. 58. 59. 60. 62. 63. 65. 66. 68. 69. 71. 72. 73. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 91. 93. 97. 100. 102. 115. 121. 123. 125. 131. 139. 146. 153. 164. 167. 184. 185. 189. 190. 197. 198. 201. 203. 209. 210. 211. 215. 223. 224. 226. 227. 229. 230. 231. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 249. 250. 258. 261. 262. 263. 265. 268. 269. 272. 273. 274. 275. 278. 283. 288.

lire: 245.

grossi: 181. 235. 245. 251. 286.

denari: 1. 10. 11. 14. 19. 21. 23. 24. 28. 30. 31. 35. 36. 39. 40. 42. 44. 45. 47. 49. 51. 52. 55. 56. 57. 61. 64. 65. 67. 72. 80. 84. 89. 94. 102. 133. 153. 163. 182. 183. 187. 188. 194. 200. 201. 207. 216. 251.

soldi: 269.

foleri: 55. 56.

Muro ossia parete posta tra due proprieta, 16. — muro che va da su in giù, 17. — muro fracido, 18.

Nobili. V. *Gentiluomini*.

Notajo. — libero d'ogni imposta pubblica e contribuzione, 53. — un cittadino non possa aspirare a tal carico; suoi proventi, 65. — sua elezione ed officio, 73. — procura fatta dinanzi il notajo, 76. — notajo simoniaco, 93. — carta di notajo fatta secondo lo statuto, 124. — carta di notajo falsa, 125. — carta notarile di debito, 126. — proibito al notajo di trascrivere carte di catastico senza licenza de giudici, 127. — il notajo scriva le sentenze emanate dal vescovo in controversie tra chierici e laici, 128. — protestazioni fatte dinanzi il notajo, 130 — carta di notajo per le adozioni, 151. — scrive gli strumenti di vendita, 155. — e così pure alla presenza del giudice e dell'auditor i testamenti fatti da lui o dalle parti con testimonii, 168. 179. — i giudici tenuti per carta di notajo a depurare al prodigo un procuratore, 178. — i testamenti di cittadini, fatti fuori della città, si presentino al notajo, il quale, uditi i testimoni, li scriva in presenza del giudice e dell'auditor, 180. — cedole di dazii scritte dal cancelliere abbiano fede come se fossero carte di notajo, 220. — in fatto di debiti maggiori di 10 perperi e di possessioni sia creduta soltanto carta di notajo, 235. — in caso di donazione il notajo metta a sacramento le parti a sicurezza della verità, 244. — vietato al notajo di far carta d'aquisto fatto da un villano o forestiero di qualunque possessione nel tenere della città, 248. — un contumace per debito fino a 10 perperi sia condannato a base di giuramento del petente senza carta di notajo, 258. — il notajo non possa scrivere carte se non in presenza del giudice e dell'auditore, 260. — vietato in qualunque modo alienare una possessione, se, chi aliena, non prova, quella essere sua con carta di notajo o altrimenti; il notajo poi, che facesse carta contro un tal ordine, paghi il valore della vendita, 271. — chi perde la causa in appellaione, soddisfi le spese anco di notajo, 277. — ogni cittadino possa esser eletto dal consiglio grande e piccolo a notajo per un anno, 279.

Nuncio. V. *Ambasciatore*.

Nuora, che si parte dal suocero, suocera o cognati, 144.

Obbligazione fatta in carcere o in arresto non valga, 165.

Officiali e altri impiegati del comune. — liberi da ogni imposta o contribuzione pubblica, cioè il notajo, il sacristano di s. Giovanni, il cancelliere, il sinicio e il vataco, 53. — officiale posto dalla corte sopra le misure, 54. — officiale sopra i pesi di beccheria, 56. —

modo di elezione degli officiali del comune in consiglio nel giorno di s. Marco, cioè di tre giudici, otto consiglieri, due capitanii, due spenditori, due avvocati, due auditori e tre venditori e stimatori, 70. — pena per gli officiali eletti, che rifiutassero il carico; di minor importo per il postore, 71. 236. — tra gli officiali nominati pure i gastaldi, 73. 109. — venditori e stimatori del comun, 253. 268. — nuova determinazione del numero degli officiali, che formavano la corte, cioè: giudici, consiglieri, notajo, avvocati, casneci, cancelliere, spenditori, senicio e vataco, 85. — pena per gli officiali simoniaci, 93. — procuratori del comune, e tre tesorieri del duomo, 250. 280. 284. 290. — età degli officiali ridotta a 18 anni, 287.

Oglio. — vietatane l'introduzione in città e distretto, 62.

Omicidio. — il giudizio per omicidio riservato all'imperatore, 3. — l'omicida, punito con bando, non possa ripatriare neanco per la festa di s. Giovanni, 7.

Opera falsa, cioè lavoro malamente eseguito, e sua pena, 51. — dovere di condurre fino al suo termine un'opera presa a farsi, 52.

Orfane figliuole di padre e di madre, senza o con fratelli, in riguardo a beni paterni e materni, 136. — tutore o procuratore nominato da giudici a orfani di padre e di madre, 205.

Padre. — ammesso qual testimonio in questioni di divisione di beni tra figli e figlie, 117. — possa maritare i figli avanti l'età loro legittima, e licenziare di casa il figlio, che si fosse maritato in età legittima, 136. — mariti prima le figlie, e poi dia moglie ai figli, 137. — avendo figli, dia alle figlie unicamente la dote, 138. — proibitogli di dar in dote cosa altrui, 139. — partizione di beni tra padre e figliuoli, 146. — padre vedovo possa mandar fuori di casa i figli inobedienti senza dar loro la porzione, 147. — e in alcune circostanze diseredarli, 148. — non essere in obbligo di pagare i debiti del figlio, 161. — i figli esser tenuti a pagare i debiti del padre dai beni ereditati, 162.

Parenti d'uno, di cui si abbia a trattare in consiglio, tenuti di allontanarsi durante la pertrattazione; chi si debba intendere per parente, 78. — liri tra parenti stretti da risolversi mediante compromesso da giudici arbitri inappellabilmente, 280. — contro sentenze pronunciate per compromesso tra stretti parenti l'appellazione permessa, 281.

Parte presa in consiglio sia ferma e rata, 270.

Partizione di beni. V. Divisione.

Pascolo. — vietato il pascolare bovi, cavalli o somieri non legati tre le biade, 64. — pecore o vacche date a pascolo, 203. — similmente porci, 204. — proibito a forestieri di pascolare nel distretto della città, 249. *V. Animali.*

Pegno. — i pegni, appartenenti al comune, ricevano gli spenditori, 80. — quando e come si possa vendere un pegno mobile, 158. — pegno stabile e sue rendite, 159. — questione circa il numero di denari presi sopra pegno, 160. — vietato di ricevere animali vivi in pegno, 273.

Pene da pagarsi all'imperatore. V. Imperatore.

Pene da pagarsi al conte. V. *Conte*.

Pene da pagarsi al comune. V. *Comune*.

Pene da pagarsi alla corte. V. *Corte*.

Pene da pagarsi all'accusatore, 167.

Persona intorno la quale si fosse tenuto consiglio, 78.

Pescatori forestieri, e loro vendita di pesce in città, 1. — come si debba vendere il pesce da mare, 67.

Pesi. V. *Misure*.

Podestà o rettore della città elegge il terzo giudice arbitro in questioni tra parenti, e con pene possa obbligar essi giudici a difinirle, 280. — un terzo di pena dovuto al podestà, 283. — il podestà coi giudici elegga altri in luogo di quelli, che mancassero nel consiglio piccolo, 484. — appellazione al podestà con giudici contro sentenza data in contumacia, 288. 289.

Porta di casa rimpetto quella del vicino vietato di fare, 10.

Possessione pacifica d'uno stabile per 40 anni dà diritto a proprietà in perpetuo, 129. — vietato d'entrare in possesso d'uno stabile o mobile senza licenza dei giudici, 133. — possessione tenuta in compagnia, e modo di partirla, 154. — come si abbiano a vendere le possessioni, 155. — vietato fino a certa età di venderle, 156. — come si possa discomprrarle, 244. — i villani e i forestieri non possono aquistare possessioni nel distretto della città, 248. — le possessioni obbligate a dote, se alienate, si possono investir per ragion di dote, 292.

Prescrizione in perpetuo a favor di chi possedesse uno stabile per 40 anni, 129. 139.

Prestito, e modo di farlo, 202.

Prete, v. *Chierico*.

Privilegi del comune da conservarsi nella cassa del comune; un privato, che ne avesse, debba renderli ai giudici, 68.

Procedura in ordine a sentenza per debiti, 268.

Procura,

Procuratore. — chi se ne va dalla città per star fuori più d'un anno, nomini un procuratore legale, che lo rappresenti, 76. — se una parte si partisse dalla città in corso di causa, e non si presentasse al termine nemmeno mediante uu procuratore, i giudici pronuncino sentenza definitiva, 90. — un cittadino possa esigere i debiti mediante un procuratore soltanto nel caso fosse lontano dalla città, 131. — uno, che fosse citato in giudizio e si partisse senza lasciare un procuratore, sia condannato in contumacia, se il petito fosse maggiore di 10 perperi, e se minore, per sentenza definitiva, 233.

Procuratori del comun. — vendano al pubblico incanto le terre sequestrate a quelli, che le dessero a lavorar ai villici abitanti fuori del distretto, 250. — riscuotano le pene inflitte ai giudici arbitri, che trascurassero l'espeditione delle questieni, 280. — membri del consiglio piccolo, 284. — loro competenze, 290.

Procuratori di s. Giovanni, ossia della chiesa del patrono della città, e loro officio, 246.

Protestazione non fatta per 40 anni dà il diritto di proprietà in oggetti stabili, 129. — fatta contro chi fosse pronto a rispondere in giudizio, non valga, 136.

Prova. — modo di provare una questione in giudizio, 106. — prova, che devono dare in tempo le parti in giudizio, 111.

Questione durante, nessuna delle parti possa fare novità nella cosa, di cui si tratta, 102. — una questione tra due definita, si reputi definita anco per un qualunque altro, 206.

Regalie ossia onorificenze dovute all'imperatore, al conte e al casnezo dell'imperatore, 1.

Religione. — i cittadini tutti di fede romana, 148.

Religiosi, durante il primo anno in religione possano far testamento, 171.

Rendite del comune debbano stare presso gli spenditori, i quali terranno conto di tutto, 82. V. *Dazii, Doana*.

Ritenuta persona sotto guardia non possa fare alcuna obbligazione, 165.

Rettore, V. *Podestà*.

Rivelare cosa fatta o detta in consiglio vietato con pena, 79.

Romana fede. — un eretico o scismatico della romana fede possa esser diseredato dai genitori, 148.

Sacramento. V. *Giuramento*.

Sacristano di s. Giovanni, libero d'ogni dazio ed angaria comunale, 53.

Sal condotto in barca da forestieri, 1.

Scala. — vietato di far scala, ove non era da prima, 11. — fondamenti di scala, 12. — dove si possa fare la scala di legname, 13. — proibito atterrare i fondamenti di scala altrui, 15. — scala tra due case resti discoperta se anco l'area è della casa di sopra, 22.

Schiavo, Sclavo (Slavo). — vietato a un cittadino ovvero Schiavo o Albanese di prendere o appropriarsi una persona venuta di fuori a stare nella città, 2. 195. — uno Schiavo, Albanese ecc. non possa servire per testimonio, 113. — in questione tra cittadino e tra Schiavo o Albanese i testimonii prodotti in giudizio siano di pari numero per ciascuna parte, 118. — dovere d'ogni cittadino di aiutarsi l'un l'altro in caso si sentisse incursione di Sclavi, 219. — proibito a un cittadino per madre Schiavo o Albanese dare o alienare nè in vita nè in morte de beni paterni ai parenti materni, 252.

Scismatico. — il padre e la madre possano privare dell'eredità un figlio eretico o scismatico della fede romana, 148.

Scola (fratalia) del corpo di Cristo, 286.

Scutari. — obbligo della città di mandare una schiera di 50 armati all'esercito dell'imperatore, quando questi lo commanda in persona, fino a Scuttari, 1.

Senico (senicio, sinicio, sencic, detto pur'anco bedello, 256), officiale del comune. — abbia le cause da perperi 10 in giù, e un'uomo armato, 1. — sia libero d'ogni dazio e angaria comunale, 53. — ubbidisca i giudici dì e notte; intimi direttamente alle parti e ai testimonii l'ordine di comparsa in giudizio, ove si trovi presente, quando si giudica, 83. 89. 119. — proclami in publico le cose ristrovate, 134. — e le vendite di possessioni, 155. — stimi i pegini mobili

destinati a vendersi, 158. — chiami i preti a comparire dinanzi i giudici, 256.

Sentenze. — le sentenze date dai giudici scriva il notajo, altrimenti qualcun'altro, ma in questo caso la sentenza sia munita del sigillo comunale, 74. — compiuto il processo, i giudici emettano la sentenza a base dello statuto, 87. — chi non si presenta in giudizio alla terza chiamata, abbia sentenza difinitiva o sia contumace, se tale fosse il caso, 89. — chi citato non compare in giudizio, anzi se ne va dalla città e non lascia procuratore, abbia sentenza difinitiva, 90. — procedimento contro uno già condannato in contumacia, 97. — chi, presente in giudizio, si rifiutasse di rispondere, sia sentenziato definitivamente, 98. — se un cittadino, sendo fuori della terra, fosse chiamato in giudizio con lettera citatoria, e non si presentasse a tempo, abbia la sentenza a senso dello statuto, 99. — non essendovi opposizione in tempo utile contro carta di notajo o testimonii, i giudici a base di queste prove procedano a sentenza, 103. — i giudici levino il sequestro, se l'attore non volesse o non fosse in caso di provare tosto il suo petito, con sentenza difinitiva, 107. — in questione d'una cosa se i giudici, gastaldi od arbitri sentenziassero di più cose, tale sentenza non tenga, 109. — data la sentenza a norma dello statuto, ogni prova, che in seguito si potesse addurre, non valga, 111. — messi a sacramento i testimonii ed esaminati, i giudici procedano alla sentenza, 114. — la pubblichino entro venti giorni; a tal sentenza, data in base dello statuto, vietato sotto pena di opporsi; se fosse data contro lo statuto, sia nulla, 121. — in questione tra sentenza vecchia e nuova, questa sia ferma, 126. — delle liti tra laico e chierico sia giudice il vescovo o il suo vicario, e la sentenza scriva il notajo, e la sigilli il vescovo, 128. — sentenza sopra petito di moglie non contenta, 213. — sentenza di contumacia contro un assente, se si tratta di perperi dieci in su, e definitiva, se di meno, 233. — appellazione di sentenza a Cattaro, 243. 257. sentenza a base di procedura orale, 258. — un creditore, ottenuta la sentenza favorevole, possa appagarsi soltanto sugli stabili, 267. — nelle sentenze per debito il reo entro 8 giorni paghi ovvero consegni ai pubblici venditori delle sue possessioni, sufficienti a coprire il debito, altrimenti facciano ciò i giudici a scanso di pena, 268. — appellata la sentenza, chi perde, paghi le relative spese, 277. — sentenza data per compromesso tra parenti sia inappellabile, 280. — item si possa appellare, 281. — contro qualunque sentenza permessa l'appellazione, 289. — contro sentenza di contumacia fino a 10 perperi si possa interporre reclamo al podestà coi giudici, 288. — il debitore una volta impetito, sia per sentenza condannato a pagare, 295.

Servo. — furto perpetrato da un servo in casa del suo padrone, 188. — se, dopo commesso il furto, il servo si desse alla fuga, 189. — se l'avesse fatto in unione a persona libera, 190.

Siepe (ploto) incendiata, tagliata o guastata, 194.

Sigillo del comune pongano i giudici sulle sentenze che il notajo non volesse scrivere, 74. — la questione si possa provare in giudizio

pur'anco con carta munita di sigillo comunale, 106. — pena per chi falsificasse il sigillo del comune, 193.

Signor, in senso di imperatore, 244. 249. 254. 265. 268. 269. 275.

Signor, in senso di padrone, 188. 189.

Signoria, in senso di imperatore o sua corte. — un forestiero, accusato da un cittadino di casi, che l'imperatore riservava a se, e preso da quello, sia posto in libertà, se verso pieggeria si obbliga di presentarsi avanti la signoria, 110. — la signoria abbia podestà sopra una persona, che non avesse del suo per pagare il prezzo della vendetta, 191. — imposta sui beni donati alle chiese da darsi alla signoria, 214. — proibito a cittadino pretendere alcunchè da altro cittadino mediante il suffragio della signoria tranne di cose ricevute dalla signoria, 215. — cittadino derubato da un barone della signoria 217. — pena devoluta alla signoria, 231. — cittadino derubato in una città della signoria, 232. — vietato di aquistar beni di un cittadino dalla signoria, 234. — e di annullare mediante signoria un debito dovuto a un cittadino, 237. — e di procurare il vescovato mediante il suffragio della stessa signoria, 254. — pena spettante alla signoria, 263. — forestiero che cita un cittadino avanti la signoria; cittadino, che si serve dinanzi la signoria di avvocato forestiero, 264.

Signoria illustrissima (di Venezia) — pene spettanti alla stessa, 278. 283.

Simonia, corruzione di officiali del comun mediante presenti, 93.

Somiero preso a nolo, 163.

Spenditori del comun. — comprino il pesce di mare, che venisse, per l'uso del comun, 67. — d'accordo coi giudici facciano le spese per onorare i gentiluomini dell'imperatore e della imperatrice, che venissero in città, 77. — ricevano tutte le rendite del comune, tenendo di tutto il conto da presentarsi alla fine dell'anno; abbiano per salario 4 perperi, ricevano tutti li pegni, e facciano le vendite, 82. — loro elezione in consiglio, 85. — rieleggibili soltanto al quart'anno 231.

Spese del comune, 82.

Spina. — vendita di vino a spina, cioè al minuto, 245.

Statuto. — i giudici risolvano le questioni a norma degli statuti, 3. — il conte al suo ingresso nel carico giuri di osservare gli ordinamenti e le usanze dello statuto, 4. — gli statuti siano due, uno da conservarsi nel tesoro e l'altro presso la corte per suo uso 5. — nessuno possa accampare a discolpa l'ignoranza dello statuto, 6. — sentenza pronunciata secundo lo statuto, 74. — i giudici arbitri giudichino a senso dello statuto, 75. — quali parenti non possono giusta lo statuto far testimonianza, 78. — sentenza de giudizi conforme lo statuto, 80. — spese da farsi com'è scritto nello statuto, 82. — i giudici diano le sentenze secondo lo statuto, 87. — sentenza definitiva in ordine allo statuto contro uno, che alla terza chiamata non si presentasse in giudizio, 89. — uno, che sendo fuori della città, fosse chiamato in giudizio mediante lettera citatoria, e non venisse a tempo debito da se o per mezzo di avvocato, sia sentenziato a norma dello statuto, 99. — a chi domanda la sua ragione l'altra parte debba

rispondere secondo lo statuto, 104. — la sentenza, una volta pronunciata conforme lo statuto, sia ferma ad onta di qualunque prova di nuovo ritrovata, 111. — chi opponesse a sentenza già emessa a senso dello statuto, paghi 20 perperi; la sentenza data contro il tenore dello statuto sia nulla, 121. — carta di notajo fatta a norma dello statuto, 124. — di due carte fatte secondo lo statuto valga la più nuova, 126. — vendita fatta secondo lo statuto, 123. — come si abbiano a custodire le chiavi dello scrigno, ove sta lo statuto, 209. — sentenza secondo lo statuto in ordine a moglie non contenta, 213. — di uno, che non avesse prova d'aver pagato a senso dello statuto, 220. — di non vender carne se non a peso sotto pena contenuta nello statuto, 225. — secondo gli statuti autorizzato il marito d'obbligare la dote della moglie in caso soltanto di assoluto bisogno per vivere, 255. — l'appellazione da farsi entro 15 giorni giusta lo statuto, 257. — i giudici possano giudicare conforme lo statuto fino a 10 perperi, 258. — un prete, ch'avesse parenti, non possa a tenore dello statuto lasciar ai suoi bastardi cosa alcuna, 265. — parte presa in consiglio sia ferma come lo statuto, 270. — i propinqui possano discomprare una possessione venduta secondo lo dicono gli statuti, 271. — i parenti forestieri non esclusi dall'eredità secondo gli statuti antichi, 276. — appellata una sentenza a senso degli statuti, quello, che perde, paghi tutte le spese, 277. — ogni cittadino possa esser scelto in consiglio a notajo per un anno, e ciò, perchè gli instrumenti si facciano secondo la forma degli statuti, 279. — a ognuno permessa l'appellazione secondo l'ordine dello statuto, 281. — vietato ai casneci di vendere a certi tali l'erbe del comune in pena anco d'esser privi di quell'officio, non derogando al capitolo dello statuto, 283. — in onta agli statuti si permette l'elezione in qualunque officio di parenti fino a un certo grado, e la contumazia per gli offiziali del comune si ristinge a un anno, 285. — per le cause da 10 perperi in su resti fermo il disposto dallo statuto, 288. — libera l'appellazione per ogni caso, fatta però a norma delle leggi, 289.

Stimatori del comun stimino i beni destinati a pagare i debiti in ordine a sentenza, 268.

Taylio di albero di oliva o di vite punito con multa, 33. — permesso il taglio dell'animale trovato in grano o in biada e presente il suo padrone, 223.

Tarma, v. Maceria.

Termine di rispondere in giudizio, 100.

Terra di fondamenti o di cellario non si possa gettare nelle vie della città, 25. — terra presa a lavorar a parte, 43. 44. — vietato di dar a lavorar terra o campo a' villici abitanti in certi siti fuori del distretto, 250.

Tesorieri del duomo in numero di tre quali membri del consiglio piccolo, 284.

Testamento possa fare un maschio da 14 anni in poi, una femina nubile da 12 anni, 166. — proibito l'insegnare a farlo, 167. — sia fermo,

se fatto con carta di notajo, o di propria mano con testimonii; in questo caso lo scriva il notajo, e se non volesse, i giudici mettano il sigillo del eomune e sia fermo, 68. — tra più testamenti l'ultimo fatto sia creduto, 69. — se fatto fuori di città, sia entro 3 mesi dalla provincia (dominio dell'imperatore) e entro un anno dall'estero portato in città, altrimenti non valga, 70. — i religiosi, fatta una volta la lor professione, non possano più farlo, 171. — vi sieno o non eredi, è lecito disporre di tutto l'asse per pagare l'altrui o il mal tolto, 172. — una moglie con eredi possa testare d'un quinto della dote, 173. — e se fosse senza eredi, d'un quarto; il resto vada agli eredi carnali; e se non ne avesse, in tal caso possa disporre di tutta la dote, 174. 266. — i figli aventi padre e madre possano testare di quanto lor concede il padre e la madre; un tale disposto possa aver l'effetto soltanto dopo la morte de genitori, 175. — i debiti di un morto intestato paghi l'erede dall'eredità, 176. — beni di chierico morto intestato, 177. — fatto un testamento con testimonii, il notajo ponga costoro a sacramento, indi scriva il testamento in presenza del giudice e dell'auditore, i quali lo sottoscrivano, 179. — testamento fatto fuori del distretto della città, e termine, in cui debba esser presentato al notajo della città, 180. — lo scrivente del testamento non possa scriver in esso a proprio beneficio più di 12 grossi, 181. — eredi di chi muore intestato, 212. — sia creduto soltanto il testamento scritto di mano propria con testimonii, 235. — vietato di testare a favore di parenti Schiavi e e Albanesi, 252. — e ai preti di lasciar i loro beni in vita e in morte ai loro bastardi nè alle loro puttane, 265. — permesso di testare a favore di parenti forestieri, 276. — come possa testare una moglie con marito o senza, 291.

Traditore della città sia punito col taglio della testa, e perda i suoi beni; fuggendo, sia bandito in vita, 192.

Trovamento di cosa altrui da pubblicarsi tosto in pena di furto, 134.

Tutore o procuratore di orfane posto dai giudici, 205.

Usanze ossia ordinamenti antichi e consuetudini. — l'ignoranza delle usanze (cioè dello statuto) non scusa nè terriero nè forestiero, 6. — giuramento secondo le usanze, 105. — permessa la notaria a ogni cittadino con le condizioni e usanze di prima, 279. — alienazione secondo la usanza vecchia, 292.

Vataco (vatacco), ufficiale del comune, compagno di senico. V. Senico.

Vedovo e vedova, letto viduale; vantaggi ed obblighi loro; dovere del vedovo o della vedova di dar ogn'anno un pranzo, ove giace il morto o la morta, 145.

Vendetta (vurasda). — chi fa vendetta, la paghi, 191.

Vendita di pesce, di biade e di sale, 1. — le vendite del comune faccia lo spenditore, 82. — modo di vendere le possessioni, 155. — un maschio prima di 14 anni ed una femina prima di 12 non possano vendere alcuna possessione, 156. — vendita di pegno mobile, 158. — di carne, 225. — di vino terriero e forestiero, 226. — di pos-

sessioni altrui, 271. — di erbe del comune, 283. — possessioni vendute già obbligate alle dote, 292.

Venditori del comune, e loro diritti, 153. — pongono in vendita le possesioni prese per debiti, 268.

Vermeneti, vermei (rampolli, polloni). — uno che avesse olivi con vermeni sopra terra altrui, possa i vermeni ripiantare, e siano suoi; il padrone della terra non possa lavorarla per un passo di canna attorno i detti olivi, 42. — proibita l'estrazione di vermeni, 227.

Vescovo. — mette a sacramento gli officiali del comun appena eletti in consiglio, 70. — assume le testificazioni de chierici, 120. — unico giudice de chierici nelle loro controversie coi laici; giudica gli eretici, usurai e le questioni di dote tra marito e moglie, 128. — insieme col capitolo può per grazia ricevere quelli di Celestrina, e mandar ivi i suoi uomini, 210. — proibito ai cittadini di aspirare al vescovato della città, 254.

Vicario vescovile. — assume le testificazioni dei chierici, 120. — giudica tra chierici e laici, 128.

Vie guaste entro le vigne e campi debbano acconciare i proprietarii della terra, per cui corrono, 49.

Vigna. — impianto di vigna in terra propria, 32. — come si abbia al avorare la vigna data a metà o a parte, 34. — vigna data a parte e che nel frattempo cangia di padrone, non si possa levare a chi la lavora se non finito l'anno, 43. — circa il gettar l'acqua sulle vie delle vigne, 48. — e dell'accomodar le vie entro le vigne, 49. — danno fatto nelle vigne, 216. — come si abbia a lavorar la vigna cratosia data a mezzo, 261. — vigna data a lavorar a mezzo per un certo tempo, 262.

Villania detta in consiglio punita con multa, 80.

Villano, abitante fuori del confine, non possa aquistar possessione entro il distretto, 248.

Vino. — proibita l'introduzione di vini esteri, 62. 226. -- item la compere di botti di vino in città o nel suo distretto, per rivenderlo nella terra, 63. — item l'aquistarne fuori del distretto, 230. — dar mosto o vino ad alcuno, 241. — permessa l'introduzione di vini a certe condizioni, 245. — vendita e prezzo del vino, 269.

Zenta. — obbligo della città di mandare 50 militi all'essercito dell'imperatore, quando questi lo comanda, fino a Zenta, 1.

Zuanne (s.), ossia s. Giovanni Battista, patrono della città, e chiesa cattedrale a suo nome. — la campana di s. Giovanni annunzi la vendita delle possessioni, 155. — vendite in piazza di s. Giovanni, 157. — la doana di mercanzia assegnata alla chiesa di s. Giovanni; i doanieri o procuratori di essa chiesa tenuti a render conto ogn'anno dell'intrata e della spesa, 246. — la detta doana vada per il lavoro della coperta della chiesa stessa, 247. — la metà di detta doana sia alla fabbrica di essa chiesa e l'altra metà al comune, 251. — scuola del corpo di Cristo nella chiesa di s. Giovanni, 286.

STATUTI BUDUAE

GLOSSARIUM.

(Numerus capitulum indicat.)

- A**biunculo, avunculo, zio materno. Du Cange: „pro patruo promiscue usurpatum“, 91.
- A**ccasunar, accusare, 110.
- A**ccattare, comprare, aquistare, 131. 230.
- A**crostico (arrostielo). Du Cange: „ἀγροστικόν, acrosticum, agrarium, Crustica, census, qui pro agris et prediis rusticis imperatori, vel domino feudi pensitabatur apud Graecos“. 1.
- A**ere, aier, area da *ager*. Du Cange ha: „aeria, ut area, ager aut locus, qui nec aratur nec colitur, curticolo oppositus; — aera pro area; — agger, iter publicum, strata, via publica; — agger, ager, fossatum (Suppl.)“. 22. 23. 45. 46.
- A**ldida, udita, da aldire = udire, 288. 294.
- A**llargo, lungi, lontano, 40.
- A**lpodo, alpedo, alpado, misura di terreno determinata, da *peda*. Scrive Du Cange: „Peda, mensura agraria 4. teisarum; teisa vero sex pedes quaquaversum continet, scilicet 36. pedes in universum“; ovvero „quodlibet spatium vacuum certo pedum numero definitum, in quo aliquid poni locarive potest“. Indi aggiunge: „Peda vineae, modus agri vineis consiti, nostris *Piece de vigne*“; e vi appone un esempio antico: „pro duobus pedis vineae, sitis in territorio etc.“ 1.
- A**ngaria, opera publica, che si doveva prestare senza compenso, 53.
- A**ngarizata possessione, cioè aggravata da pesi o servitù. Dice Du Cange: „onera agris aut personis imposta“. 253.
- A**ra, aia ossia spazio di terra, ove si batte il grano, 182.
- A**rboro, albero di barca, 1. — pianta qualunque, 33. 40. 41.
- A**rea del comun, cassa del tesoro pubblico, 68. 209.
- A**rrobato, derubato, 217.
- A**rtare, qui verisimilmente in senso di nascondere. Du Cange: *arcto*, stringo, costringo; *arctare* anonam i. e. efficere caritatem frumenti. *Arctamentum*, quicquid arctat, ut serra, pessulus, vectis etc. — Diefenbach: frequenter arcere, propulsare: *veto ne aliquis accedat*“. 184.
- A**scoltar giudicio, tener udienza in giudizio, 95.
- A**sedio, asedio, parete di legno tra due case (detta in dialetto: moneghino, in croato: ošit). Per parete ha lo statuto di Ragusa (V. 15) *assidus*, e lo statuto di Cattaro (p. 289) ha *assisdes* per tavole, 16.
- A**ssegnar per nome, indicare per nome, nominare, 157.

Attazzi. Si dice: *levando li attazzi la corte*, vale a dire facendosi pagare la corte i diritti pubblici, dovutile per l'immissione in possesso d'uno stabile. In tal senso ha pure lo statuto di Cattaro (cap. 13. 79.) la voce *aptagiae*.

Avocaria, questione difesa da avvocato.

Ballotte, pallottole, con le quali davasi ne' consigli il suffragio, 70. 73. 88.

Banditi, messi al bando, esiliati, 7.

Bando (de), senza spesa, gratis, 65.

Barattare, dissipare, dilapidare, 178.

Baratter, prodigo, scialacquatore, 178.

Barba, barbano, zio paterno o materno, patruus, avunculus, 3.

Baron, in senso di magnate o ministro, 2. 217.

Baron, in senso di padrone, dominus, 113.

Baron, in senso di marito, 143. 145. 151. 259.

Bedello, posto in luogo, ove altre volte si adopera la voce *senico* (V. 1. 53. 83. 89. 119. 134. 155. 158.), ufficiale minore delle corte ossia del magistrato. Du Cange: „apparitores minores, qui ad iudicia citabant, et baillivorum et iudicum pedaneorum stententias, eaque officia, quae minus videbantur honesta, exsequebantur“, 256.

Branco, da brancare, abbrancare, prender con violenza e tener forte quel che si prende. Qui *falce con manebio da un branco*, vale falce con manico, a un braccio, a un ramo, a una zampa, 46.

Brazzolare, braccio, misura lineare per stoffe, 54.

Breve, in senso di atto legale, notarile, 32.

Calcazuno, in senso di ferie giudiziarie. Calcatura, calcagium, secondo Du Cange. tritura bladorum vel pressura uvarum in calcatorio seu torculari. E le ferie cadevano in tal tempo, 96.

Caligador, riscuotitore della doana di camarda, 55.

Calumniato, in senso di lesso, danneggiato, 33.

Camalcho, sembra significare una striscia di terra, 46.

Camalezo, camaleze, forse lo stesso che *camalcho*, o piuttosto canale. Du Cange: *cama*, brevis lectus sulla terra; ovvero: *cama*, strata (in camis id est in nostris stratis), 46.

Camarda, comarda, beccheria. Voce ignota a Du Cange, compare nello statuto di Spalato (p. 184. 196.), 55. 56. 57. 225. Si usa ancora nello slavo di Ragusa.

Canatta, recipiente piccolo di legno usato pure a misura di vino. Du Cange: *Canna*, *Kanna*, cantharus, poculum, vas strictius, et oblongus, Germanis et Belgis *Kan*, et *Kanne*, Gallis *Canne*. Item *Cannata*, *Cannatella*, *Caneta*; e reca tra gli esempi: „pro signo vasis, quod vulgo Cannata dicitur“. Parčić la pone come voce croata, e la dice: sorta di misura per vino. Questo recipiente ancor oggi è molto comune tra i contadini dell'isola di Lesina per recar il vino a chi lavora in campagna; è di forma speciale, schiacciata, e non si adopera per misura, 269.

Canna, misura lineare. Du Cange la dice di tre specie: „mensura, qua pannos metimur, mensura agri, mensura architectonica“; ed aggiunge: „Tabulae Heliacaе pag. 37. ubi *Cannam* hinc dictam ait, quod in agro-rum aliarumque rerum metationibus *arundo* fuerit adhibita“, 8. 21. ecc.

Capitular, regola, statuto, 286.

Caratti, percenti dovuti come tassa. Scrive Boerio: „Carati, chiamavasi ai tempi veneti quella tassa proporzionale, che pagavasi agli uffizii civili vincendo una lite“, 289. 290.

Carceration di sentenza, sospensione, 288.

Cargo, carico, peso.

Carizar, in senso di discaricare (scarizar), 60.

Carta tagliar, annullare, 237.

Caveglio, vaso di legno per liquidi, caratello, botticella lunga e stretta, da *cavea*, cella vinaria, *caveus*, poculi genus. È il *cavedellus* di Du Cange, di cui non conosce il senso, abbenchè gli esempi, che reca, esprimano chiaramente, che si tratta di botticella. Conchiude: „*an ficorum fiscella*, Gall. Cabas?“

Cavo d' homo, per capo d'uomo, per testa, 144. 174.

Casnezzo, casnezzo dell'imperatore, 1. Daničić nel suo Рјечник p. 429 scrive: **казњиць**, cubicularius, kao što je bio u grčkom dvoru εὐνοῦχος, a upravo je castratus, kao i ona grčka riječ, koja je samo prevedena“. Indica i luoghi ove si trova questa voce ne' monumenti di Miklosić, e in fine aggiunge: „pošljednji se spominje **казњиць** Sanko, otac vojvode Radica 1391 M. 220 ... od to doba kao da Kazanca zamijeni **дворъскын**“. In questo statuto questa voce si presenta in altro senso, piuttosto di camerarius, che incassava i diritti regii; e si vede, ch' era in uso anco molto più tardi (a. 1455.)

Casnezzo del comune. Al cap. 249. si dice, che nessun forestiero possa pascolar su quel della città eccetto quelli di Sussane „con dar l' antica usanza alli casneci“ ossia l'onorificenza usata da tempo antico; e ciò con pena ai casneci stessi e ai giudici, nel caso facessero grazia in tal proposito. Al cap. poi 283, che porta la data 25 aprile 1455 si vieta ai casneci di vendere l'erbe del comune a certe ville di confine sotto pena di multa e di restar privi di quell' uffizio per sempre. Sembra quindi, che i casneci fossero in Budua officiali minori della corte, cui era demandata la cura sui pascoli e sulle greggie. Loro elezione in consiglio, 85.

Celaro. Questa voce viene al cap. 20, ove si parla di macerie tra due case, e si dice, che in mancanza di prova restino nelle condizioni di prima „tanto in pado quanto in celaro“. Se *pado* vale luogo aperto (V. Pado), celaro potrebbe significare l' opposto, cioè un luogo chiuso. Confermerebbe questa opinione il cap. 25, ove si proibisce gettare sulla via pubblica terra *de zelario*, ossia di cantina. Du Cange: *Celarium, cellarium, cella, cubiculum; Cellare, cavea, locus subterraneus*.

Cercare, in senso di domandare, ricercare, 132. 145. 176.

Certanza, certezza, assicurazione, 114.

Chiamar, in senso di reclamare, 294.

Coleger, raccogliere, 86.

Colta, colletta, imposizione, che mettevasi sui cittadini per certi bisogni della terra, 1.

Comparer, in senso di *comparare*, comprare; *comparatio*, compera, 131.

Complimento, cioè in complimento vale completamente, intieramente, 150.

- Complissa**, da compiere, terminare, 27.
- Comprada**, comperata, 23.
- Conciar**, accomodare, 26. 49.
- Confalon**, bandiera in genere, in ispezie insegnà delle confraternite religiose. Qui poi in senso di santo protettore ossia patrono della città, 7.
- Conquistar**, in senso di aquistare, 266.
- Consegro**, consegno, certo grado di parentela, forse consobrino? 113.
- Constrenzer**, costringere, 246.
- Copa**. Du Cange: „mensura vinaria, olearia, salinaria“. Qui misura di cose solide, non di liquide, 30.
- Corbula**, corbulo, curbulo, corbalo, da ital. corba, lat. corbis. Secondo Boerio: *corba*, sporta, canestro, cesta intessuta di vimini; e secondo Du Cange: „*corbis*, *corbus*, mensurae frumentariae species“. Diminutivo: corbella, corbecula, corbula, corbulus. Qui poi misura di liquidi, 1.
- Corte**, magistrato, reggimento della città, passim.
- Costrenzer**, costringere, obbligare, 123.
- Cratosia**. Vigna de cratosia, forse di costa. *Cratens*, secondo du Cange, vale magro e sottile, 261. *Kratošija* ora uva e vino nero nel Montenero.
- Credenza**. Prender in credenza, cioè a prestito, a fede, 202.
- Creto**, degno di fede, creduto, 253.
- Cugnado**, cognato, 91. 144. 161.
- Cuiada carne**, carne di cagna, dal croato *kuja*, 56.
- Deffetto**, danno, mancamento. Du Cange: „quo quis non stat promissis“, ovvero „transgressio legis, statuti, 51. 78. 143.
- Desetina**, voce croatica, vale decima, che pagavasi al comune sulle possessioni, 69.
- Desgradar figli**, diseredare, 148. 240.
- Destretto**, in senso di dominio, 180.
- Detrasse alla signoria**, avesse avuto, ottenuto, 215.
- Disnar** vale quanto *manzar* al cap. 1, cioè pranzo, 116.
- Domandar**, in senso di chiamare in giudizio, 96. 233.
- Dovana**, doana, in senso d' imposta, 69.
- Epogresso**. Vigna ch e in epogresso (de mepogrelo, de mezzo prezzo). Forse così detta una località nel distretto della città, 261.
- Fatto**, avere, beni, 191. 240.
- Fora, de fora**, fuori, di fuora, 132. 137. 147. 182. 183. 265.
- Forca, forcha, furca**, 19. Secondo Du Cange „lignum bifidum seu in furcam desinens“. Aggiunge: „furca putei, trabs supra puteum erecta, cui tollonus innititur ad hauriendam aquam“. Qui forse tettoja isolata, formata di pali forcati. Du Cange alla parola *Stallo* (stalla) riporta un esempio da fonte antica in senso nostro: „concedimus eisdem Dei servis unum indominicatum cum proprio stallone et furca superposita“. La parola *furca* ricorre tra legnami nello statuto di Cattaro (p. 289), 15. 19. 129.
- Fosire**. Du Cange ha: fossare, fodere terram, 1.
- Franco**, libero, 2.
- Fruare**, logorare, debilitare, consumare, 158.

Fustagno, frustagno, tela bambagina, che da una parte appare spinata, 251.

Gastaldo, quello che ha cura ai negozii e alle possessioni altrui. Anticamente a Venezia il gastaldo era esecutore delle sentenze del doge. Qui pure sembra fosse stato giudice per cose minori. Anco Du Cange dice, esser stato il suo officio: „subjectis populis iura reddere, judiciisque praeesse“ per la classe inferiore, 94. 109. È voce longobarda.

Gettare, in senso di allontanare, discacciare, levare, distruggere, 28. 46. 47.

Giontado, aggiunto, 125.

Granilera, oglio di granilera, forse a spremimento, onde vergine, 241.

Grassa, annona qualsivoglia, 58. 59. 61.

Guaitar, guarentar, guarentire, difendere. Du Cange ha: „guaitia, ius excubiarum, seu quod pro eo iure erat exsolvendum“, 219. 238.

Guarenti, testimonii passim.

Guarenticia, guarentia, testimonianza, 113. 118. 119. 273.

Guastare la doana, impedire la riscossione dei diritti pubblici, 69.

Hostador, milite, 1.

Hoste, schiera di militi, che la città era tenuta di mandare all' esercito dell' imperatore in certi casi. Scrive Du Cange: „hostem appellarunt servitium militare, quod dominis suis feudalibus debebant vassalli ac tenentes: ita ut ad bellicam submonitionem seu citationem, militibus armis instructi, cum iis in exercitum pergere tenerentur“, 1. 275.

Impazzarse, impacciarsi, intromettersi, pigliar cura e briga, 168.

Impir, empiere, 130.

In canavar, porre in cantina o in canova, far deposito, 224.

Instrumento, così detto ogni atto notarile, 279.

Intrada, entrata, rendita, 242.

Lagando, eccetto, 3. 7. 96.

Lavorier, lavoro, e cosa da farsi, 35. 36. 39. 247. 261.

Legittimamente, in senso che si possa provare, 217.

Levasse vigna a lavorar, cioè prendesse, 34. 261.

Levasse qualche cosa avanti il lavorier, cioè prendesse un acconto avanti di eseguire il lavoro, 35.

Logo stranio, luogo ossia terreno d' altri, 8.

Magnar, mangiare, 60.

Manebio, manebro, manubrio, manico, 41.

Manzar, pranzo, 1.

Masenare, masenadura, macinare, macinatura, 30.

Masierà, maceria, 20. V. Tarma.

Mercina (maruna). Mrčina in croato: panno scuro di lana non tinto, 61.

Nevo, nievo, nevodo, nipote o nepote, il figlio di fratello o sorella, ovvero il figlio di figliuolo o figliuola relativamente all' avo (Boerio).

Nodaro, notajo passim.

Nogara, albero di noce, 41. 42.

Obbito, anniversario, 145.

Odoja, porco, dal croato *odojak*, porcello da latte, 218.

- Olivera, olivero**, albero d' oliva, 41. 42.
Olsante da olsar, osare, ardire, 275.
Ombrano, arnese da testa per donne, 66.
Padicol, padacol, padicul, padaco, archivolto, ossia tettoja dinanzi la casa e a questa unita, 201.
Pado, in pado (v. Celaro). Forse da *patuum*, *patulum*, secondo Du Carge „locus patens et apertus“ sc. *in patuo*, all' aperto. Du Cange ha pure: „*padoe*, locus vacuus aedificationi aptus“, 20.
Paron, patron, in senso di marito, 113.
Parzogna, perzogna, partogna, postogna, partizione, divisione di beni, 117. 128. 136. 144. 152.
Pegno, in senso di premio, taglia, 228.
Peraro, albero di pero, 41.
Per capo di ragion, in ragione, in proporzione, a ragguaglio, 173.
Pertien, appartiene, spetta, 1.
Piado, v. Plaito.
Piezaria, pieggeria (vadio, cautio), pieggio (fideiussor), 110.
Pigliar lo contado, prender il governo del distretto, 1.
Pizzolo, piccolo, breve, 98.
Plaito, placito, piado, domanda o petizione scritta prodotta in giudizio contro altri per avere il proprio, 81. 92. 97. 101. 102. 104. 213. 258. 294.
Plaitare, placitare, chiedere in giudizio il proprio (litigare, lite contendere, in *ius vocare*), 3. 84. 105.
Ploto, voce croata, e indica siepe, 46. 194.
Pontado, annotato, registrato, 220.
Porotta, voce croatica, vale giurì, congresso di giurati, 264.
Portego, portico, 18. 23. 24. 129.
Postore, postor, officiale del comune, forse *portor* da *portorium*, vectigal, quod solvit pro rerum transvectione per maria, flumina, lacus: a *portus* (Forcellini). 71. 236.
Pratich, voce croatica, da *pratiti*, accompagnare; era una specie di regalia del conte, dovutagli del pesce, che i forestieri recavano in vendita, 1.
Preconizar, pubblicare, bandire in piazza, 134.
Provevolmente, per prova, che si possa provare, 33. 66. 81. 115. 139. 145. 184. 185. 188. 190. 193. 198. 221.
Provilia, povelia, voce croatica *povelja*, diploma, 215.
Provintia, in senso di dominio, stato, 32. 170.
Punzella, pulcella, giovinetta, 113.
Puttana, donna di mal affare, 66. 148 265.
Rason ragione, 76.
Rebuttar, rigettare, 78.
Reconciar, riaccomodare, racconciare, 26.
Refudar, eccepire, 1.
Repromessa, diritto anteriormente aquistato sopra un bene stabile. Du Cange: „*Dos, quae mulieri repromittitur*“. V, Statuto Veneto lib. I. c. 31. 53. 61.

Rescriver, trascrivere, copiare, 127.

Responso, responsal, così detto il procuratore della moglie citata in giudizio, assente il marito. Du Cange: „*responsalis*, curator, qui pro alio in jure respendet“, 99.

Ressalvando, resservando, ressalvendo, riservando, eccetto, 257. 258. 265.

Ritasine, fossa per deviar l' aqua. Du Cange ha: „*Ritana, rittana, rivus, incile, alix, sulcus aquarius, Gall. Rigole*“.

Rivagine, riva. Du Cange: „*rivagium, riva, litus, Gall. Rivage*“, 48.

Roncaneco, roncavoco, forse siepe di pruni. V. Ronco, 261.

Ronco, ronchio, prunaja, spineto. Du Cange ha: „*Ronchus, rubus, sentis, spina, Gall. Ronce vel rubetum, senticetum, locus runchis consitus: Runcalis, roncallis, roncaria, roncora, runcarius, terra vel ager runchis seu rubis plenus, runcandus a noxiis et inutilibus herbis et sentibus; runcare, purgare agrum a sentibus*, 50. 182.

Ruffiana, mezzana d' amore, 66.

Salmier, animale da soma. Du Cange: „*equus salmarius, sarcinarius*“, 64.

Sason, seson, stagione, tempo; *in sua sason*, a suo tempo, 261.

Sbassar, abbassare, 29.

Scalcagnar vermei, scalzare, sbarbicare le vermene (polloni). Du Cange ha soltanto: „*scalvare, sclavare, ramos arboris amputare*“, 227.

Scampo in luogo di *scampno*, scagno, 55.

Scanpanar la vigna, potarla. Lo statuto di Cattaro (c. 214. 276) ha in luogo simile *spampanare, expampanare*, cioè levare i pampani.

Scapola, libera, non soggetta, 136.

Scola, scuola, frataglia, 286.

Scuoder, riscuotere, 292.

Senico, senicio, sinicio, sencio, officiale di rango minore della corte del comune, occupato specialmente nelle cose giudiziarie. Du Cange ricorda: „*cartas senicas, prologus de notis senicis, liber notarum senici*“, ed aggiunge: „*apud Nonium senicus idem est quod senex*“ in ital. vecchiardo, in cro. starešina, 1. 53. 83. 85. 89. 119. 134. 155. 158. 159.

Simonia, regalo dato per sviare il giudice dal giusto nel giudicare, 93.

Solaro, solajo, 23. 24.

Sonza, sugna, per lo più di porco, 59.

Spartano, da spartire, dividere, 41.

Spredar un campo, appianare, 152.

Stailo, sorte, fortuna. Trovasi nello statuto di Cattaro c. 283: „*ad fortunam, sive ad stallum*“, 283.

Stobla, stabla, stubula Boerio: „*Stobia, stoppia, paglia rimasta sul campo, segate che sono le biade*. V. *Stubula* in Du Cange in senso medesimo, il quale ha pure: *Stablidum, Stablidus, domus, habitatio (Statuta Cadubrii); Stabuletum, domus rustica, eius appenditiae; stabulum, stalla*“; 44. 50. 182.

Stranio, d' altri, 33, 41. 42. 134. 139. 172. 194. *Testamento stranio*, fatto da mano altrui. 181.

- Stra pone r servo, disviarlo, indurlo allo scampo? 189.
 Strenzer, costringere, 295.
 Studio samente, maliziosamente, 244.
 Sunar, raccogliere, 247.
 Suso — de suso in zoso, da sopra in giù, 17.
 Suthina questione, scritta o vocale? 80.
 Tagliar carta, annullare un patto, 237.
 Taiar, tagliare, uccidere, 223.
 Tarma, terma, turma, tarmo, maceria, 37. 38. 46.
 Tesoro, 5. V. arca.
 Tior, tuor, togliere, 247.
 Trar in cedula, copiare in carta separata, 80.
 Tratto, eccetto, 154.
 Trazza, tragga, da trarre, portar via, 144.
 Tresso, per tresso, a traverso, 17. 22. 47. 48.
 Usanza, in senso di legge, statuto, 4. 6.; in senso di cognizione, 249.
 Uxorar, sposare, dar moglie, 137.
 Vataco, vatacco, officiale del comune, commilitone di senico. V. Senico.
 Vendema, vendemmia, tempo della raccolta di vino, 96.
 Vermeni, vermei, vermene, polloni, teneri ramicelli, che mettono gli alberi dal tronco, 42. 227.
 Visconte, sotto conte, luogotenente del conte, 1.
 Vitado, invitato, 233. 261.
 Vitar, sequestrare? 107.
Vlastachi. — Al cap. 164 viene ordinato ai giudici di comperare tutte le erbe pubbliche, *dove non habbiano li vlastachi*, ossia dove non fossero di speciali proprietarii (*Vlastnik*, in croato significa proprietario). Però lo statuto di Cattaro (c. 125) nomina i Vlastachi in altro senso, cioè li pone in linea di servi: „*nullus de Vlastachis vel linea servorum audeat manum mittere in nobiles viros vel mulieres civitatis vel iniuriare eos . . . ille iniuriatus et percussus habeat potestatem verberandi eum vel eam per se vel per alios ad suam voluntatem*“.
 Vurasda, ossia vražda, voce croatica e significa vendetta. V. Lucio.
 Memor. di Traù (p. 514.), 191.
 Zalmaggi, grondali di case, 8. 21. 22.
 Zelario, v. Celario.
 Zetar, gettare, 24.
 Zudegadò, cosa giudicata, sentenza, 290.
-

Osservazione. — I due altri statuti di questo volume, cioè di Scardona e di Lesina, non hanno bisogno di glossario a parte, giacchè le voci meno ovvie, che in questi si presentano, trovansi già illustrate dal prof. Hanel in fine dei due primi volumi di questa collezione, in parte qui pure nel *index rerum*.

ERRATA

CORRIGE.

Pag.	7 versu	27 essendo	loco o asedio
"	8	11 dase	" case
"	9	17 che la comprada sia sua	" che l a comprada, sia sua
"	14	13 Cap. LVII	" Cap. XLVII
"	21	21 alto	" altro?
"	25	13 De in iudicio (ita in codicibus)	" De (termine) in iudicio
"	33	13 o tenuto	" o tenuta
"	34	28 dartir	" partir
"	36	6 compar	" comprar
"	37	13 Le cavallo	" De cavallo
"	37	25 Le comprar	" De comprar
"	45	26 adadimandar	" ad adimandar
"	49	14 combiarlo	" cambiarlo
"	50	35 che havesse	" in codicibus desit non: che (non havesse
"	58	12 debitor (ita in codicibus)	" creditor
"	63	29 il vicario di questa città	" in codicibus desit ultro: e due gentiluomini
"	64	25 al	" deleatur
"	73	24 Cattaroi	" Cattaro.

ПОГОВОР

У библиотеци АНАЛИ БУДВЕ издат је 1970. године Средњовјековни статут града Будве. Намјера је била да се овај најзначајнији правни акт из средњовјековне прошлости града, сачуван у рукопису на италијанском језику, преведе на српскохрватски језик, објави и учини доступним широкој научној и културној јавности. Статут је превео и опсежан коментар написао Никола Вучковић. Текст превода Н. Вучковића рађен је према критичком издању Будванског статута, које је објавио Шиме Љубић у књизи: „Statuta et leges civitatis Buduae, civitatis Scardonaе et civitatis insulae Lesinae”, Monumenta historico-iuridica slavorum meridionalium, pars I, вол. 3, Загреб, 1882–83.

Као издавачи првог издања јавили су се Скупштина општине и Туристички савез Будве. Ако је судити по изреченим критичким оцјенама о преводу, коментару, опреми књиге, ово је био значајан и успио издавачки подухват. Чињеница да већ десетак година нема на лагеру ни једног примјерка Статута свједочи о интересовању јавности за ову публикацију.

У оквиру свог програма издавачке дјелатности Историјски архив Будве издаје друго, допуњено издање Статута, са уверењем да тиме удовољава жељама многих будућих корисника. На нашу велику жалост међу нама више нема Николе Вучковића (преминуо 1981. године) да као преводилац и познавалац Статута учествује у приређивању овог издања.

Друго издање Статута садржи интегрални текст превода Николе Вучковића. Извршене су исправке насталих штампарских грешака и неколико омашки приликом превођења. Текст предговора је скраћен у дијелу у којем се расправља о комуналном уређењу Будве. Ово чинимо из тог разлога што издајемо посебну монографију „Правно уређење средњовјековне будванске комуне”.

Имајући у виду да је штампани текст Статута на италијанском језику, којег је објавио Шиме Љубић прије скоро сто година, данас раритет, да је од интереса за науку, одлучили смо да га објавимо у целини. То ће представљати посебну погодност за оне који желе упоредити превод са оригиналом. Међутим, Љубић је поред текста Статута, објавио и збирку од 27 докумената на латинском и италијанском језику, који се односе на Будву и они нису преведени. Исто тако није преведен његов краћи предговор, затим, *Index rerum alphabeticus i Glossarium*. Сматрали смо корисним да ове прилоге објавимо интегрално.

Дугујемо захвалност свима који су допринијели да се ово друго, допуњено издање појави са оваквим садржајем и изгледом.

Издавач

Основна средства за издавање Статута обезбиједили су Будванска основна банка и Самоуправна интересна заједница културе и науке Будве.

САДРЖАЈ

Страница

ПРЕДГОВОР	5
СРЕДЊОВЈЕКОВНИ СТАТУТ БУДВЕ	13
Гл. I Кнежеве регалије	15
Гл. II. О слободи онога ко дође да станује у земљи	16
Гл. III. О чему мора да суди цар	16
Гл. IV. О кнезу који први пут долази	17
Гл. V. О два Статута	17
Гл. VI. О онима који не познају обичаје	17
Гл. VII. О свечаности патрона св. Ивана Крститеља	17
Гл. VIII. О градњи куће	17
Гл. IX. О обнови куће	18
Гл. X. О вратима према сусједу	18
Гл. XI. О степеницама	18
Гл. XII. О темељима	18
Гл. XIII. О темељима степеница	18
Гл. XIV. О прозору више куће	18
Гл. XV. О рушењу темеља	19
Гл. XVI. О зиду између сусједа	19
Гл. XVII. О зиду одоздо доље	19
Гл. XVIII. О трошном зиду	19
Гл. XIX. О бунару	19
Гл. XX. О међи између двије куће	20
Гл. XXI. О олуцима	20
Гл. XXII. О простору који иде косо	20
Гл. XXIII. О простору који иде одозго доље	20
Гл. XXIV. О смећу	20
Гл. XXV. О земљи из темеља	21
Гл. XXVI. О унајмљивању куће	21
Гл. XXVII. О изнајмљивању куће сусједу	21
Гл. XXVIII. О дану млевења	21
Гл. XXIX. О поправљању канала	22
Гл. XXX. О млину маслина	21
Гл. XXXI. О пекарима	22
Гл. XXXII. О сађењу винограда	22
Гл. XXXIII. О сјечи стабала	22
Гл. XXXIV. О обради винограда или поља	23
Гл. XXXV. О онима који узимају предујам за рад	23

Гл. XXXVI. О закупу	23
Гл. XXXVII. О међама	23
Гл. XXXVIII. О међи или развалини	23
Гл. XXXIX. О подизању међе	24
Гл. XL. О томе да се не смију садити стабла близу сусједовог земљишта	24
Гл. XLI. Стабла на туђем земљишту	24
Гл. XLII. О младицама маслине на туђој земљи	24
Гл. XLIII. О земљи и винограду датом на дио и кући у најам	25
Гл. XLIV. О пољу датом на рад на дио	25
Гл. XLV. О јарку	25
Гл. XLVI. О копању јарка	25
Гл. XLVII. О јарцима	25
Гл. XLVIII. О забрани пуштања воде из потока и ријека	26
Гл. XLIX. О стази између винограда	26
Гл. L. О грму међу маслинама	26
Гл. LI. О нестручном раду	26
Гл. LII. О завршавању посла	26
Гл. LIII. О слободним службеницима	26
Гл. LIV. О мјерама и теговима	27
Гл. LV. О царини на месо	27
Гл. LVI. О теговима у месарници	27
Гл. LVII. О дијељењу меса	27
Гл. LVIII. О довозу жита	28
Гл. LIX. О намирницама	28
Гл. LX. О довожењу жита морским путем	28
Гл. LXI. О забрани куповања намирница	28
Гл. LXII. О забрани увоза вина	28
Гл. LXIII. О забрани куповања вина у граду	29
Гл. LXIV. О забрани напасања волова између жита	29
Гл. LXV. О забрани грађанину да буде нотар	29
Гл. LXVI. О курвама	29
Гл. LXVII. О онима који продају рибу	29
Гл. LXVIII. О ковчегу општине	30
Гл. LXIX. О одређивању царине	30
Гл. LXX. О дану када се бирају општински службеници	30
Гл. LXXI. О изабраним службеницима	30
Гл. LXXII. О изабраним амбасадорима	30
Гл. LXXIII. О избору нотара	31
Гл. LXXIV. О исправи с печатом општине	31
Гл. LXXV. О арбитрима	31
Гл. LXXVI. О дужности онога ко путује из земље да одреди пуномоћника	31
Гл. LXXVII. О удворности	32
Гл. LXXVIII. О особи због које је сазвано Вијеће	32
Гл. LXXIX. О забрани одавања ријечи	32
Гл. LXXX. О канцелару	32
Гл. LXXXI. О два уреда	32
Гл. LXXXII. О набављачу	33
Гл. LXXXIII. О сеницију и ватаку	33
Гл. LXXXIV. О адвокату	33
Гл. LXXXV. О свим службеницима које треба изабрати	34
Гл. LXXXVI. О сакупљању пореза	34
Гл. LXXXVII. О суђењу	34
Гл. LXXXVIII. О предмету који су рјешавали судије и вијећници	34
Гл. LXXXIX. О позивању на суд	34
Гл. LXXXX. О томе да се не путује изван земље за вријеме расправе	35
Гл. LXXXI. О сумњивом судији	35
Гл. LXXXII. О суђењу ономе ко нема онолико за колико је тужен	35
Гл. LXXXIII. О симонији	35
Гл. LXXXIV. О забрани дружења судија и канцелара са странкама	35
Гл. LXXXV. О дану суђења	36
Гл. LXXXVI. О забрани подношења тужбе за вријеме жетве и бербе	36
Гл. LXXXVII. О суђењу у одсуству	36
Гл. LXXXVIII. О онима који неће да одговарају на тужбу	36

Гл. LXXXIX. О удатој жени која је позвана на суд	36
Гл. С. О одговору на тужбу	37
Гл. СI. О противречју жене у парници мужа	37
Гл. СII. О забрани мијењања стања на посједу	37
Гл. СIII. О исправи и свједоцима	37
Гл. СIV. О ономе ко прије тужи	37
Гл. СV. О парничењу с особом која поседује ствар	37
Гл. СVI. О доказима у спору на суду	38
Гл. СVII. О заплени ствари од стране суда	38
Гл. СVIII. О признању адвоката	38
Гл. СIX. О пресуди судија, арбитара и гасталда	38
Гл. СX. О оптуживању странаца	38
Гл. СXI. О доказима на суду	39
Гл. СXII. О доказу свједоцима	39
Гл. СXIII. О свједоцима	39
Гл. СXIV. О предлагању свједока у суду	39
Гл. СXV. О лажном свједочењу	39
Гл. СXVI. О заклињању свједока	40
Гл. СXVII. О свједочењу оца у спору између синова	40
Гл. СXVIII. О свједоцима између грађана и словена	40
Гл. СXIX. О позивању свједока	40
Гл. СXX. О томе како мора свједочити клерик	40
Гл. СXXI. О року у коме судије морају донијети пресуду	40
Гл. СXXII. О спору за дут с исправом	41
Гл. СXXIII. О дуту општини	41
Гл. СXXIV. О нотарској исправи која је издата у складу са Статутом	41
Гл. СXXV. О лажној исправи	41
Гл. СXXVI. О старој и новој исправи	41
Гл. СXXVII. О катастрику	41
Гл. СXXVIII. О томе где се може тужити клерик	42
Гл. СXXIX. О несметаном четрдесетогодишњем посједу	42
Гл. СXXX. О приговарању	42
Гл. СXXXI. О забрани оспоравања дугова	42
Гл. СXXXII. О тражењу дуга од странаца	42
Гл. СXXXIII. О улажењу у посјед без дозволе	43
Гл. СXXXIV. О нађеној ствари	43
Гл. СXXXV. О женидби синова	43
Гл. СXXXVI. О диоби браће	43
Гл. СXXXVII. О женидби и удаји дјеце	43
Гл. СXXXVIII. О удатим кћерима	43
Гл. СXXXIX. О забрани давања туђе ствари	44
Гл. СXL. О посједовању мираза	44
Гл. СXLI. О тражењу наплате дуга из мираза	44
Гл. СXLII. О давању у мираз обрађеног посједа	44
Гл. СXLIII. О забрани отуђивања мираза	44
Гл. СXLIV. О диоби зета и снахе	44
Гл. СXLV. О посједовању удовичке постелье	45
Гл. СXLVI. О подјели оца са синовима	45
Гл. СXLVII. О удаљавању синова из куће	45
Гл. СXLVIII. О разбаштињењу дјеце	45
Гл. СXLIX. О другој жени	46
Гл. CL. О дјеци прве и друге жене	46
Гл. CLI. О усвојеној дјеци	46
Гл. CLII. О диоби између свих	46
Гл. CLIII. О продавачима општине	47
Гл. CLIV. О подјели сувласништва	47
Гл. CLV. Како се мора продавати посјед	47
Гл. CLVI. О забрани дјечацима да продају посјед	47
Гл. CLVII. О куповању животиња на тргу	48
Гл. CLVIII. О залогу на покретнинама	48
Гл. CLIX. О залогу на некретнинама	48
Гл. CLX. О износу новца због којег се држи залог	48
Гл. CLXI. О томе да отац и мајка не одговарају за дугове дјеце	48

Гл. CLXII. О плаћању дуга за оца и мајку	49
Гл. CLXIII. О коњу или магарцу узетом у најам	49
Гл. CLXIV. О куповању траве	49
Гл. CLXV. О томе да се људи у затвору не могу обавезивати	49
Гл. CLXVI. О тестаменту	49
Гл. CLXVII. О забрани утицаја на састављање тестамента	50
Гл. CLXVIII. О вјеродостојности тестамента	50
Гл. CLXIX. О више тестамената	50
Гл. CLXX. О тестаменту учињеном извана	50
Гл. CLXXI. О тестаменту редовника	50
Гл. CLXXII. О могућностима располагања имовином у тестаменту без обзира на дјецу	51
Гл. CLXXIII. О тестаменту жене која има наследника	51
Гл. CLXXIV. О тестаменту жене без наследника	51
Гл. CLXXV. О тестаменту сина	51
Гл. CLXXVI. О тражењу дугова онога који је умро без тестамента	51
Гл. CLXXVII. О клерику који умре без тестамента	52
Гл. CLXXVIII. О расипнику	52
Гл. CLXXIX. О тестаменту са свједоцима	52
Гл. CLXXX. О тестаменту сачињеном ван наше земље	52
Гл. CLXXXI. О томе да награда за писање тестамента не може бити већа од 12 гроша	52
Гл. CLXXXII. О томе ако пожар захвати маслине	53
Гл. CLXXXIII. О дужности гашења пожара	53
Гл. CLXXXIV. О забрани крађе на кланици	53
Гл. CLXXXV. О крађи општинске ствари	53
Гл. CLXXXVI. О затицању човјека у крађи	53
Гл. CLXXXVII. О крађи грожђа и других плодова	53
Гл. CLXXXVIII. О крађи слуге и слушкиње	54
Гл. CLXXXIX. О преотимању слуге и слушкиње	54
Гл. CLXXXX. О крађи са слугом и слушкињом	54
Гл. CLXXXXI. О ономе ко изврши освету	54
Гл. CLXXXXII. О издаји	54
Гл. CLXXXXIII. О фалсификовању печата општине	54
Гл. CLXXXXIV. О плоту	55
Гл. CLXXXXV. О становију странаца у нашем граду	55
Гл. CLXXXXVI. О забрани наплате дугова за странце	55
Гл. CLXXXXVII. О протјеривању жене из куће	55
Гл. CLXXXXVIII. О забрани паљења брда	55
Гл. CLXXXXIX. О забрани пуштања стоке у винограде	55
Гл. CC. О клупи	56
Гл. CCI. О надстрешници и своду	56
Гл. CCII. О узимању на зајам	56
Гл. CCIII. О паши животиња на дио	56
Гл. CCIV. О свињама датим на дио	56
Гл. CCV. О старатељу малолjetnika	56
Гл. CCVI. О забрани да двојица туже за исту ствар	57
Гл. CCVII. О праву говора на суду	57
Гл. CCVIII. О забрани задужења мираза	57
Гл. CCIX. Како се морају држати кључеви ковчега у коме се чува Статут	57
Гл. CCX. О Целестрини	57
Гл. CCXI. О току воде	57
Гл. CCXII. О особи која је умрла без тестамента	58
Гл. CCXIII. О тражењу нездовољне жене	58
Гл. CCXIV. О давању некретнина цркви	58
Гл. CCXV. О забрани тражења путем владара	58
Гл. CCXVI. О штети у винограду	58
Гл. CCXVII. О опљачканом од стране владара	59
Гл. CCXIII. О забрани давања дојенчета	59
Гл. CCXIX. О дужности грађана да један другог брани	59
Гл. CCXX. О цедуљи о порезу	59
Гл. CCXXI. О забрани слања писама против општине	59
Гл. CCXXII. О забрани отуђења мираза	59

Гл. CCXXXIII. О затицању животиње на пољу	59
Гл. CCXXXIV. О забрани магационирања соли у граду	60
Гл. CCXXXV. О забрани продаје меса без тегова	60
Гл. CCXXXVI. О забрани продаје страног вина у граду	60
Гл. CCXXXVII. О забрани чупања младица маслине са циљем да се однесу из земље	60
Гл. CCXXXVIII. О наградама за хватање крадљиваца	60
Гл. CCXXXIX. О забрани рада недјељом	60
Гл. CCXXX. О забрани куповања вина изван подручја	61
Гл. CCXXXI. О забрани поновног избора за судије, капетане и набављаче прије истека рока од 4 године	61
Гл. CCXXXII. О грађанину опљачканом у неком граду владара	61
Гл. CCXXXIII. О грађанину позваном на суд	61
Гл. CCXXXIV. О забрани куповања владаочевог посједа	61
Гл. CCXXXV. О томе да се не може вјеровати исправи написаној руком дужника	62
Гл. CCXXXVI. О неприхваташу општинске службе	62
Гл. CCXXXVII. О томе да се не може поништити исправа путем владара	62
Гл. CCXXXVIII. О неприхватију капетаније	62
Гл. CCXXXIX. О плаћању пореза на купљени посјед	62
Гл. CCXXXX. О разбаштињењу синова од стране оца	63
Гл. CCXXXXI. О забрани давања мошта и уља из млина	63
Гл. CCXXXXII. О порезу на приход	63
Гл. CCXXXXIII. О жалби на пресуду	63
Гл. CCXXXXIV. О праву прекупа посједа	63
Гл. CCXXXXV. О забрани уношења страног вина у земљу без знања судија	64
Гл. CCXXXXVI. О царини на трговачку робу за св. Ивана	64
Гл. CCXXXXVII. О скупљању средстава за покривање цркве св. Ивана	64
Гл. CCXXXXVIII. О забрани сељацима да купују посјед	65
Гл. CCXXXXIX. О забрани странцима да пашаре на нашим границама	65
Гл. CCL. О забрани давања сељацима поља и земљишта на рад	65
Гл. CCLI. О томе како се мора скупљати општинска царина	65
Гл. CCLII. О томе да ниједан наш грађанин не смије остављати имовину сродницима Словенима	66
Гл. CCLIII. О томе да се не смије отуђити никакав посјед оптерећен милостињом	66
Гл. CCLIV. О томе да ниједан наш грађанин не може бити бискуп	66
Гл. CCLV. О слободним миразима	66
Гл. CCLVI. О томе како свештеници морају одговарати пред судом	67
Гл. CCLVII. О року за жалбе	67
Гл. CCLVIII. О пресуди судија у предметима вриједности ниже од 10 перпера у првом степену	6
Гл. CCLIX. О томе да жена не може заложити ни продати свој иметак без мужа	67
Гл. CCLX. О забрани нотару да пише исправе без судије и аудитора	68
Гл. CCLXI. О кратошијским виноградима	68
Гл. CCLXII. О винограду узетом на рад по споразуму	68
Гл. CCLXIII. О предмету који је расправљан у Вијећу	69
Гл. CCLXIV. О тужби странца или грађанина	69
Гл. CCLXV. О забрани свештеницима да дарују своју незакониту дјецу	69
Гл. CCLXVI. О томе да жена која има наследнике може завештати	69
Гл. CCLXVII. О томе да се повјерилац не може ставити у посјед покретне ствари	70
Гл. CCLXVIII. О томе кад је неко осуђен због дуга	70
Гл. CCLXIX. О забрани продаја вина за више од 4 солда по конати	70
Гл. CCLXX. О донесеној одлуци	71
Гл. CCLXXI. О забрани продаје туђег посједа	71
Гл. CCLXXII. О забрани ношења бачава изван града	71
Гл. CCLXXIII. О забрани примања животиња у залог	71
Гл. CCLXXIV. О забрани извоза жита из града	71
Гл. CCLXXV. О забрани слања војске изван земље	72
Гл. CCLXXVI. О томе да се може завјештати рођацима—странцима	72

Гл. CCLXXVII. О томе како се морају накнадити трошкови у жалбеном поступку	72
Гл. CCLXXVIII. О томе да се не смију давати на рад посједи странцима који не станују у земљи	72
Гл. CCLXXIX. О томе како се бира нотар наше општине	73
Гл. CCLXXX. О нагодбама	73
Гл. CCLXXXI. Измјена напријед споменуте одлуке	73
Гл. CCLXXXII. О томе да сви службеници који су изабрани морају остати двије године у контумацији	74
Гл. CCLXXXIII. О томе да казнаци не могу продавати општинску траву	74
Гл. CCLXXXIV. Шта се подразумијева под Малим вијећем	74
Гл. CCLXXXV. О општинском Малом вијећу	75
Гл. CCLXXXVI. О Школи тијела Исусова	75
Гл. CCLXXXVII. О добу старости вијећника	75
Гл. CCLXXXVIII. О контумацији од 8 дана у споровима вриједности мање од 10 перпера	75
Гл. CCLXXXIX. О жалбама	76
Гл. CCLXXXX. О наградама за суђење	76
Гл. CCLXXXXI. О удатој или неудатој жени	76
Гл. CCLXXXXII. О томе да се посједи продати или отуђени а оптерећени јамством за мираз жене могу запосјести у корист ових мираза	77
Гл. CCLXXXXIII. О томе да је имовина мужа оптерећена јамством за мираз жене од часа када је жена доведена у кућу	77
Гл. CCLXXXXIV. О томе да у случају смрти мужа не буде на штету жене то што није приговорила заузимању мужевљевих некретнина	78
Гл. CCLXXXXV. О томе да дужник мора бити осуђен ако повјерилац од њега тражи дуг	78
ИМЕНА ПРЕСВИЈЕТЛИХ РЕКТОРА И НАЧЕЛНИКА БУДВЕ МЛЕ- ТАЧКИХ ПЛЕМИЋА ОД ВРЕМЕНА ПРЕДАЈЕ ПРЕВЕДЕНОМ ГО- СПОДСТВУ КОЈА ЈЕ УСЛИЈЕДИЛА 1442	79
ИСПРАВКЕ	83
PRAEFATIO	85
STATUTO DI BUDUA	89
DOCUMENTA	155
INDEX	207
STATUTI BUDUAE INDEX RERUM ALPHABETICUS	215
GLOSSARIUM	239
ERRATA	247
ПОГОВОР	249

СРЕДЊОВЈЕКОВНИ СТАТУТ БУДВЕ
Друго, допуњено издање

Издавач
ИСТОРИЈСКИ АРХИВ БУДВЕ

За Издавача
др Мирослав Лукетић

Лектор
Вељко Мартиновић

Технички уредник и
ликовна опрема
Бранислава Вељковић

Тираж 2000 примјерака